

COMPREHENSIVE GOOD PRACTICES GUIDE FOR YOUTH SAFETY AND CONDUCT: MAKING SMART CHOICES

*Project CBYSI — Cross-Border Youth Safety and Inclusion:
Modernizing Training Facilities and Developing a Comprehensive
Good Practices Guide
ROBG00251*

PROJECT PARTNERSHIP

- Dolj County Police Inspectorate (Lead Partner)
- Academy of Economics "D.A. Tsenov" Svishtov (Project Partner)
- Dolj County School Inspectorate (Associated Organization)

Romania · Bulgaria · 2026

FOREWORD

Project *CBYSI — Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernizing Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide* — was funded under the Interreg VI-A Romania-Bulgaria Programme, Priority 3 “An Educated Region”, Specific Objective SO4.2, on a premise its three partner institutions set out to prove in practice: that youth safety is not primarily a matter of stricter rules or louder warnings, but of education, practiced skill, and support from the existing institutions. Throughout eighteen months, from August 2025 to February 2027, the Dolj County Police Inspectorate, the Academy of Economics “D.A. Tsenov” Svishtov and the Dolj County School Inspectorate set out to turn that premise into a working, transferable model.

This Guide was drafted, section by section, during four cross-border workshops — Craiova in January 2026, Svishtov in March 2026, Craiova again in April 2026, and a closing session in Svishtov in May 2026 — each featuring Romanian-Bulgarian simultaneous interpretation and each treated, from the very first session, as a primary source for the chapters that follow. This material was developed through collaboration between police officers with direct experience in handling traffic accidents and conflicts in school settings, academics in the fields of education and economics, and school inspectors with in-depth knowledge of the characteristics and needs of vulnerable communities. This text deliberately reflects this convergence of perspectives, drawing on both practical experience and real-world situations. At the same time, it facilitates the learning process through the use of simulated contexts and exercises designed to support the development of critical thinking and interpersonal skills.

The project is structured around five focus areas, selected because they reflect areas where young people do not receive sufficient support and are exposed to significant risks in both countries. The first four areas address key aspects of personal and social development:

- personal safety and the legal boundaries of self-defence;
- responsible behaviour on the road;
- personal finance management;
- the green economy and corporate social responsibility as a labour-market reality;

The fifth area highlights the importance of institutional cooperation between police, pre-university education institutions, universities, and

families, considered to be a key condition for the effective and sustainable implementation of interventions in all the other areas addressed.

Alongside this Guide, the CBYSI partnership delivers four practical training courses — *Self-Defence and Personal Safety* and *Safe Driving for Young Adults*, both run by the Dolj County Police Inspectorate; *Sustainable Personal Finance Management* and *Green Economy and Corporate Social Responsibility*, both run by the Academy of Economics “D.A. Tsenov” — reaching 240 young people directly, 135 from schools across Dolj County and 105 students in Svishtov. None of this would be deliverable without the infrastructure modernized by the project: a dedicated sports hall in Craiova, and renovated teaching halls in Svishtov, built specifically to allow this training to continue long after the end of the project’s implementation period.

The objective of this Guide is clearly defined and focused on practical application. It does not aim to provide an exhaustive inventory of all the risks young people may face, but rather to provide teachers, police officers, counsellors, and parents with a set of legal, pedagogical, and practical tools, developed and validated through the experience gained during the activities carried out by the project partners, considered relevant for increasing the effectiveness of educational interventions.

The guide is designed to be used gradually, chapter by chapter, in both classroom activities and training sessions. Its structure and content allow it to be adapted to various educational contexts, providing users with clear guidelines, relevant information, and practical solutions that are easy to access and effective.

★ *This guide is dedicated to all the young people from Romania and Bulgaria who will participate in the CBYSI training sessions — and to the many more who will benefit from the practices described in it in the years to come.*

TABLE OF CONTENTS

Ch.	Title	Page
	Foreword	2
	PART I — GENERAL FRAMEWORK	
1	Context, Partnership and Purpose of the Guide	5
2	Understanding the Challenges Facing Young People	15
	PART II — SAFETY, SELF-DEFENSE AND ROAD BEHAVIOUR	
3	Personal Safety and Responsible Self-Defence	29
4	Road Safety and Responsible Driving Behaviour	38
	PART III — FINANCIAL EDUCATION AND GREEN ECONOMY	
5	Sustainable Personal Finance Management	51
6	Green Economy and Corporate Social Responsibility	66
	PART IV — IDENTIFIED GOOD PRACTICES AND INSTITUTIONAL COOPERATION	
7	Key Good Practices Resulting from the Workshops	74
8	The Joint Training Programme as a Good Practice Model	80
	PART V — IMPLEMENTATION AND SUSTAINABILITY	
9	Applying the Guide and Sustaining Its Impact	85
10	Conclusions and Recommendations	90
	Bibliography and Sources	99

PART I — GENERAL FRAMEWORK

CHAPTER 1 — Context, Partnership and Purpose of the Guide

1.1 The CBYSI Project and the Romania-Bulgaria Cross-Border Partnership

Project *CBYSI — Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernizing Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide* — was launched in August 2025 under the INTERREG VI-A Romania-Bulgaria Programme, Specific Objective S.O. 4.2: *Improving equal access to inclusive and quality services in education, training and lifelong learning through developing accessible infrastructure, including by fostering resilience for distance and on-line education and training*. The project's implementation period is 18 months, from 20 August 2025 to 19 February 2027, with a total budget of 621,087.58 EUR, of which 496,870.06 EUR (80%) is co-financed by the European Union.

To understand why this project exists, it helps to start from the problem it was designed to address, rather than from its administrative description.

Young people today grow up inside a paradox: they have access to more information than any other generation before them, and at the same time less structured guidance on how to translate that information into

safe, considerate decisions. A teenager can look up the legal definition of self-defence in seconds, watch a hundred road-safety videos, or read endless articles about budgeting — and still make an unsafe decision at the very moment when that matters, because knowing a fact and having practiced a behaviour are two entirely different things. This gap between *knowing* and *doing* is the huge problem that threads through every chapter of this Guide, and it is the very problem CBYSI was designed to address directly.

Project *CBYSI* is a strategic response to a complex and constantly changing social reality, in which young people are simultaneously faced with more opportunities and significant risks. Adolescents and young adults are exposed to a large amount of information, to contradictory behavioural models running in their social environment and online, and to constant pressure to fit in — a context in which decisions are driven by emotion and group dynamics rather than a clear-eyed reading of consequences. Within this sense, youth safety cannot be achieved by issuing more warnings or stricter rules. It needs to be built through modern prevention models that invest in education, purposefully develop practical life skills, and strengthen a young person's own ability to anticipate where a choice or an action is actually going to lead before they make it.

► Positioning of the Three Partner Institutions in the Context of the Project

The **Dolj County Police Inspectorate (IPJ Dolj)** acts as Lead Partner. IPJ Dolj brings something that cannot be acquired in a classroom: direct, daily, operational experience of risk behaviours and the actual mechanisms that generate them. Police officers responded to road accidents, handled school conflicts, and talked to the families affected by the very situations described in this Guide. Within CBYSI, IPJ Dolj made a deliberate and significant institutional choice: it repositioned itself, within the context of this project, not as a sanctioning authority, but as an educational partner.

This change matters more than it might seem. A young person who sees a police officer solely as the person giving the fines is unlikely to open up to that officer when facing a real problem. In contrast, a young person who spent three days training with a police officer, learning how to fall safely, how to de-escalate a conflict or how to recognize a traffic hazard will interact in an entirely different way with that same institution.

Based on this conviction, the Dolj County Police Inspectorate (IPJ Dolj) is organizing two of the four training sessions planned under the project — *Self-Defence and Personal Safety* and *Safe Driving for Young Adults*. At the same time, the institution is responsible for modernizing the sports hall at the Dolj County Police Inspectorate's headquarters and purchasing the specialized equipment and the driving simulator used in both training sessions.

The **Academy of Economics “D.A. Tsenov” Svishtov**, in Bulgaria, joins as Project Partner. This is a long-established higher-education institution with recognized experience in education, vocational training and socio-economic research. Its role in the partnership is to provide the scientific basis for the project's approach, and to add something that neither of the two Romanian partners could provide alone: an academic, comparative, genuinely cross-border view of the challenges young people in both countries actually face. The Academy delivers the other two training sessions under the project — *Sustainable Personal Finance Management* and *Green Economy and Corporate Social Responsibility*, hosted and supported in the institution's own renovated teaching halls (halls 46, 51 and 52).

The **Dolj County School Inspectorate (ISJ Dolj)** completes the partnership as Associated Partner. Its role is less visible than the other two, but just as decisive: ISJ Dolj coordinates and supports the educational activities carried out in schools, identifies and nominates the young people who actually take part, and — critically — opens the door to the communities that need this project the most. Without the involvement of the Dolj County School Inspectorate (ISJ Dolj), the Dolj County Police Inspectorate (IPJ Dolj) and the Academy could only offer high-quality training to young people who, due to their educational or social background, would already have access to such opportunities. With the involvement of the Dolj County School Inspectorate, the project can systematically reach the schools and communities where the need for support is greatest, thus ensuring fair access to training activities.

1.2 How the Guide Was Built: The Four Workshops as a Methodology

What is important for a reader who makes a decision about trusting this document is to understand exactly how it was produced, because the method for developing it is itself part of the Guide's credibility. This is not a document extracted from the existing literature by an isolated specialist working alone, then reviewed by the partnership. The Guide was developed

section by section in working sessions that brought together police officers, members of the academia, and school inspectors from both sides of the Danube, each partner drawing on their own experience, while also adapting their working methods to the actual needs of the target group. From the very first session, every conclusion reached in the workshop was treated as primary source material for the Guide itself.

This Guide is the product of a structured, collaborative development process that unfolded over four workshops organized between January and May 2026, two in Romania and two in Bulgaria.

Workshop	Location & Date	Focus	Key outputs
1	Craiova, Romania 12-14 January 2026	Needs Assessment: mapped youth vulnerabilities and risks; agreed the definition of "good practice"; established five priority domains.	Shared analytical framework; common understanding of the target group needs.
2	Svishtov, Bulgaria 04-06 March 2026	Development of the Joint Training Programme: designed the structure of four training courses; agreed pedagogical framework.	Structure of four courses; first draft of Joint Training Programme.
3	Craiova, Romania 20-22 April 2026	Development of the Good Practices Guide: validated good practices; developed case studies; adopted Selection Methodology.	Validated Guide structure; case studies; selection methodology.
4	Svishtov, Bulgaria	Refinement, Validation and Dissemination: line-by-line review; formal	Final approved Guide and Training

Workshop	Location & Date	Focus	Key outputs
	26–28 May 2026	approval; agreed dissemination strategy.	Programme; dissemination and sustainability plan.

► **Workshop 1 — Craiova, Romania, 12–14 January 2026: Understanding the Problem**

The first workshop aimed to develop a shared assessment of the needs, challenges, and opportunities facing young people in the cross-border region. This process was structured into three complementary modules.

Module I examined the needs, challenges, and opportunities of young people as observed in the partners' day-to-day work—not merely as reflected in national statistics, but rather based on the direct experience of police officers, teachers and school counsellors. Module II expanded on this analysis, identifying the key factors that influence young people's educational and behavioural trajectories: the quality of the relationship with state institutions, the presence (or absence) of structured social-emotional learning in the school curriculum, the normalization of risky behaviours among adolescents, as well as the influence exerted by peer groups and the digital environment. Module III focused the analysis on identifying solutions and best practices, starting with a key question: given the challenges identified, what solutions and best practices are already available in the experience of the two countries and can be leveraged to effectively address these needs?

Workshop 1 yielded three major outcomes. First, it established a shared assessment of the main risks facing young people, which forms the basis for each chapter of this Guide. Second, it strengthened the role of the Dolj County Police Inspectorate, the Dolj County School Inspectorate, and the Academy as educational partners within the project. Third, it produced the first version of the compendium of best practices, which was subsequently developed and incorporated into the chapters drafted during Workshop 3.

► Workshop 2 — Svishtov, Bulgaria, 04-06 March 2026: Building the Training Architecture

Workshop 2 focused on the conceptual foundations of the Joint Training Programme: defining the competency framework that each course must develop in participants, agreeing on the target groups for whom the training will be designed, selecting appropriate pedagogical approaches for each topic, and establishing training methods and a monitoring model to ensure consistency in the delivery of training sessions organized in both countries. Thus, the structure of the project's four training sessions was mutually agreed upon: *Self-Defence and Personal Safety*, *Safe Driving for Young Adults*, *Sustainable Personal Finance Management*, and *Green Economy and Corporate Social Responsibility*.

This workshop established the formative nature of the evaluation of each training session aimed at Romanian and Bulgarian youth. Thus, the evaluation will focus on adapting working methods to achieve the proposed objectives: improving skills and/or performance, stimulating critical thinking, enhancing the ability to solve problems they face or may face, and fostering the genuine development of each participant.

► Workshop 3 — Craiova, Romania, 20-22 April 2026: Writing the Guide

The third workshop was the moment when this Guide, in the truest sense of the word, came to life. Fifteen experts from all three partner institutions worked together on the structure and practical content of the Guide — agreeing on its ten-part structure chapter by chapter. This was also the workshop in which the Dolj County Police Inspectorate and the “D.A. Tsenov” Academy of Economics presented the case studies — each based on patterns observed in real life the field, identification details altered to protect the individuals involved.

► Workshop 4 — Svishtov, Bulgaria, 26-28 May 2026: Validation and Closure

The purpose of this workshop was to review each chapter of the Guide and each element of the Training Programme, resolve any remaining disagreements by consensus, and formally validate both documents as complete and ready for implementation. This was also the session in which the target group selection methodology was formally adopted and the partnership agreed on the dissemination strategy — how the Guide and the Training Programme will reach people beyond the 240 direct participants.

► Why this Method Matters to You as a Reader

The reason for explaining this sequence of meetings is: every good practice in the chapters that follow was tested against the real operational experience of people who have actually handled these situations, from two different national and institutional perspectives, before writing it down.

★ Every good practice in this Guide has been identified from the operational experience of professionals from two countries. The Guide provides a comprehensive overview and offers a high degree of flexibility.

1.3 Target Groups of the Guide and Guidelines for Its Application

This Guide serves two distinct but interconnected audiences.

► The People Involved in Youth Safety and Education

The first target audience consists of adults involved in the safety and education of young people: police officers and instructors, teachers and school counsellors, university staff, local government officials, and parents. For these readers, the Guide is intended to serve as a practical handbook — a document that can be consulted depending on the specific situation at hand.

► The Young Person

The second target audience consists of young people — participants in one of the four CBYSI training sessions, or any reader over the age of sixteen who wishes to better understand their own safety, the consequences of their choices, and their rights under the law. For this type of reader, the Guide is written to be straightforward, using accessible language; it focuses on explaining behaviours governed by a set of norms (legal, moral, social), as well as the consequences of an action or inaction in relation to real-life situations in which young people are or could be involved.

► Who the Joint Training Programme is for

The training programme developed to support this Guide is aimed at young people on both sides of the Danube who are at two successive stages

of their education: high school students and college students preparing to enter the labour market. Over the course of the 18-month implementation of the CBYSI project, 240 young people will participate directly in the training activities: 135 high school students from schools in Dolj County, Romania, and 105 students from the “D. A. Tsenov” Academy of Economics in Svishtov, Bulgaria.

► How Participants are Selected

Selection is coordinated by the Dolj County School Inspectorate for Romanian pupils, and by the Academy of Economics D.A. Tsenov for its own Bulgarian students, following an agreed methodology.

The selection specifically prioritizes

- promoting young people from disadvantaged backgrounds and ethnic minorities, in line with the project's social-inclusion commitment
- achieving an equal balance of girls and boys in every cohort to promote gender equality.

From an administrative standpoint, the focus is on two settlements — Băilești and Calafat, both in Dolj County and located near the Bulgarian border; the municipality of Calafat serves as a border crossing point, directly connected to Vidin. From a socio-economic standpoint, young people in these communities face above-average economic vulnerability and, as a result, their access to structured training such as that offered by the CBYSI project is more limited. From a pragmatic perspective, the skills this project builds — personal safety, responsible driving, financial literacy, and awareness of the green economy — are directly relevant, immediate, and rooted in everyday life — specifically in the cross-border context, where access to the legal and economic systems of another country is not a hypothetical scenario, but an everyday reality.

A different logic applies for pupils selected in Craiova — it is what the partnership calls a “profile-based” approach. Sports-oriented secondary schools are prioritized for the Self-Defence course. Schools offering automotive or transport specializations are prioritized for the Safe Driving course. Schools focused on economics are prioritized for the two training courses delivered by the Academy of Economics. This approach is based on the principle of continuity in each young person's educational journey, building on the educational choices they have already made. Thus, for each selected participant, the CBYSI training programme complements and deepens a consciously chosen educational path, contributing to the development of the skills needed for their integration into academic,

professional, and social life. A student pursuing a sports-oriented career who then completes the Self-Defence course views this form of training as a natural extension of their own interests, not as an imposed add-on – and this difference in perception significantly influences the level of commitment that a young person puts in the training session.

For the Academy of Economics “D.A. Tsenov”, the selection of the target group will be done in accordance with the principle of equal opportunities and non-discrimination and will be achieved without any restrictions, exclusions, preferences, limitations based on race, nationality, ethnicity, language, religion, social category, beliefs, gender, age, disability, family situation or responsibility, and other such criteria that could result in direct or indirect discrimination. The target group of the project will include disadvantaged students following the “no person and no place left behind” principle.

Reader	Most relevant chapters
Police & law enforcement	Ch. 1, 2, 3, 4, 7, 8 – operational context, risks for young people, self-defence, road safety, cooperation, courses
Teachers & school counsellors	Ch. 2, 3, 5, 6, 7, 9 – youth challenges, prevention, financial and green curricula, good practices, implementation
School & university managers	Ch. 1, 7, 8, 9, 10 – institutional cooperation, training models, sustainability, recommendations
Youth & social workers	Ch. 2, 3, 7, 9 – risk factors, prevention, diverse contexts
Young people aged 16-25	Ch. 3, 4, 5, 6 – personal safety, road behaviour, finance, green economy
Parents & guardians	Ch. 2, 3, 5, 7 – understanding risks, financial habits, involvement, coherent messaging

Reader	Most relevant chapters
Policymakers & local authorities	Ch. 1, 9, 10 — strategic context, sustainability, recommendations

Each chapter of the Guide is written to stand on its own: a reader can start with any chapter that is relevant to their role without losing anything on the meaning. This was a deliberate design choice, based on the premise that the most effective best practices are those that a young person, a teacher or a police officer can apply immediately or adapt to as many real-life situations as possible.

CHAPTER 2 — Understanding the Challenges Facing Young People

2.1. Key Risks and Vulnerabilities Identified Across Both Countries

Young people live in an environment that is changing much more rapidly than it was a decade ago. Every day, they make dozens of decisions – about how to get around, who to socialise with, what information to take on board, how to use social media, how to manage their budget and how to respond to various situations in life. Some of these decisions may seem insignificant, but it is precisely these that gradually shape habits which can lay the groundwork for security and at the same time set the context for emerging risks.

The research, the discussions held as part of the project and the exchange of experience between partners from Romania and Bulgaria show that, regardless of the differences between individual regions, young people on both sides of the Danube face very similar challenges. Some of these relate to everyday safety, others have to do with their participation in public life, whilst others stem from the rapid development of digital technologies and changes in the way people communicate.

One of the key findings is that risk rarely arises suddenly. In most cases, it builds up gradually as a result of a series of decisions, circumstances and external influences. This is precisely why prevention

should not begin once a problem has already occurred, but much earlier – by building knowledge, practical skills and a responsible attitude towards one's own safety and that of those around them.

A review of the results of the working meetings held shows that the identified risks can be broadly categorised into several main groups. This categorisation is merely indicative and does not imply that individual risks occur in isolation. On the contrary – in real life, they often intertwine, reinforce one another, and can concur to create situations of greater vulnerability.

Section	Category	Contents
I. Main risk groups	1. Personal safety	➤ aggression; ➤ violence; ➤ bullying; ➤ lack of coping skills; ➤ lack of self-confidence; ➤ peer pressure; ➤ when a young person should seek help.
	2. On the Road	➤ young drivers as one of the highest-risk groups; ➤ distraction from mobile phones; ➤ speeding; ➤ driving after drinking or using psychoactive substances; ➤ driving under the influence of peers; ➤ safety as pedestrians and cyclists; ➤ road safety culture; ➤ personal responsibility.
	3. Digital environment	➤ online bullying; ➤ scams; ➤ disinformation; ➤ misuse of personal data; ➤ digital addiction; ➤ inappropriate content; ➤ dangerous online challenges; ➤ manipulation via social media.
	4. Social environment	➤ social isolation; ➤ lack of a sense of belonging;

Section	Category	Contents
		➤ dropping out of school; ➤ aggression; ➤ discrimination; ➤ addictions; ➤ violence; ➤ limited participation in public life; ➤ lack of trust in institutions.
	5. Economic risks	➤ low financial literacy; ➤ lack of skills in managing personal finances; ➤ indebtedness; ➤ impulsive purchases; ➤ financial fraud; ➤ no knowledge about sustainable consumption; ➤ no understanding of the link between personal decisions and sustainable development.
II. Characteristics of vulnerability	1. Psychosocial development	➤ a period of personality shaping; ➤ desire to be accepted by peers; ➤ a drive towards independence.
	2. Behavioural factors	➤ impulsiveness; ➤ no life experience; ➤ difficulty in assessing risk; ➤ tendency to underestimate the consequences.
	3. Environmental influences	➤ strong influence of social media.
III. Similarities between Romania and Bulgaria	General context	➤ young people live in similar social environments; ➤ they use the same digital platforms; ➤ they face similar economic difficulties; ➤ they face similar safety issues; ➤ institutions are working in similar areas;

Section	Category	Contents
		➤ best practices can be successfully adapted in both countries.

► Risks to Personal Safety

Personal safety is one of the key prerequisites for the healthy development of every young person. It is not limited to the protection of life and health, but also encompasses a sense of security at school, at university, within the family, amongst friends, in public places, and in everyday social interactions. When young people feel protected and know how to respond in different situations, they grow more confident, more active, and are more likely to fully participate in public life. High-risk situations often start small – a conflict, an unfamiliar group, a dare – and escalate quickly, especially through peer pressure and bullying. Prevention requires practical coping skills: composure, confident communication, setting boundaries, refusing risky activities, and knowing when to seek help. These are built gradually through training and practice, not one-off instruction. Romania and Bulgaria show similar patterns here, supporting a shared training approach.

► Risks on the Road

Road safety requires quick judgement, self-control and responsibility from drivers, passengers, pedestrians and cyclists alike – not just knowing the rules. Young drivers remain a high-risk group due to limited experience, overconfidence, thrill-seeking and poor risk assessment. Common risks include distraction, speeding, and driving under the influence; peers in the car increase risk further. Road-safety culture – respect for other users, patience, conflict avoidance – matters as much as complying with rules. Every decision a young person makes behind the wheel affects their own safety and others', so education must build lasting habits, not just knowledge of the law.

► Risks in the Digital Environment

The internet and social media are integral to young people's lives, offering major opportunities, as well as risks that are often invisible and inescapable. Online bullying is especially harmful because, unlike offline bullying, it can continue around the clock via mobile devices. Other risks

include scams, disinformation, misuse of personal data, digital addiction, inappropriate content, dangerous challenges, and algorithm-driven manipulation. Digital safety is now part of everyday behavioural culture, rather than a separate technical issue — it requires critical thinking, safe communication, data protection and responsible online behaviour, for the internet to stay a space for learning rather than a source of threat.

► Social Risks

Family, school, friends and community shape the values and habits that determine how young people cope with challenges. Social isolation is a growing, often invisible problem — digital communication doesn't guarantee genuine relationships — and a lack of belonging can drive insecurity and risky behaviour. Early school dropping, aggression, discrimination and addiction (including internet and gambling addiction) further erode social development, while low trust in institutions deters young people from seeking help. These risks rarely occur in isolation — isolation can lead to dropping out of school, lack of belonging can develop into risky behaviour, mistrust can lead to reluctance to seek help — so prevention must target the entire social support environment rather than isolated problems.

► Economic Risks

Early financial decisions shape education, career and quality-of-life prospects in the long run, making financial security a core part of well-being. Low financial literacy leads to impulsive decisions; poor personal-finance skills make budgeting and loan management difficult, often resulting in debt; aggressive marketing and digital finance increase exposure to impulsive purchases and fraud. Financial decisions also carry sustainability implications — resource use, waste, working conditions — so understanding sustainable consumption is part of responsible financial behaviour, linking financial literacy to civic and environmental responsibility. Financial literacy is therefore not just about money management, but also about planning, responsible consumption and critical assessment — and it interacts with other risks: financial hardships often correlate with dropping out of school, isolation, and vulnerability to fraud.

► General Characteristics of Young People's Vulnerabilities

Vulnerability varies with family background, education, socio-economic conditions and access to support, but adolescence itself carries

common traits that increase exposure to risk: the search for new experiences and peer acceptance (which can override caution), limited life experience, impulsivity and underestimation of consequences (as self-control is still developing), constant digital exposure encouraging comparison and imitation, and the drive for independence without matching skills. These factors impair accurate risk assessment, which is why safety education must build analysis, judgement and independent decision-making, not just convey information. Vulnerability is a natural, temporary feature of growing up, not a weakness, and the way to overcome it is through quality education, support environments, and opportunities to participate, which turn young people into resilient, active actors in society.

► **Similarities between Romania and Bulgaria**

Despite national differences, young people in both countries face largely the same challenges, due to shared European processes, geographic proximity and similar socio-economic conditions. Both use the same digital platforms and face the same online risks, similar economic constraints (limited resources, indebtedness, fraud risk), and similar safety issues (accidents, aggression, isolation); institutions in both countries — police, schools, universities, local authorities, NGOs — operate in similar areas. This is the basis for this Guide: adaptable approaches proven effective in both contexts, combining a shared framework with local flexibility.

★ Safety comes from the interaction of personal behaviour, social environment, economic conditions, digital technology and institutional support — not a single cause — and the different risk categories reinforce one another, so prevention must treat safety as an interconnected system rather than isolated problems. Since risk reduction cannot rely on rules and information campaigns alone (many young people know the rules but don't apply them, due to environment, emotion, peer pressure and inexperience), institutions must build practical skills and independent decision-making alongside knowledge — which is the basis for this Guide and the joint training programme.

2.2. The Gap between Knowledge and Behaviour: Why Rules Are Not Enough

In modern society, young people have access to more information than ever before. They can easily find rules, instructions, warnings and recommendations concerning road safety, the use of digital technologies, financial management and social relationships. However, the availability of information does not always lead to a change in behaviour.

This suggests that there is a gap between being aware of a risk and being able to act safely. A young person may know that using a mobile phone whilst driving increases the likelihood of an accident, that sharing personal data online carries risks, or that ill-considered financial decisions can have long-term consequences. But merely being aware of these facts does not guarantee that, in a specific situation, they will make a safe choice.

The reason is that actual behaviour is not determined solely by a rational understanding of the rules. It is influenced by a multitude of factors – personal experience, emotional state, peer pressure, social attitudes, a sense of control over the situation, and the ability to assess possible consequences. In many cases, the risk is not perceived as immediate, particularly when the negative consequences seem distant or unlikely.

This is particularly strong among young people, as the desire for independence and a sense of belonging to a group often takes precedence over assessing the consequences. Prevention should therefore not rely solely on providing information and reminding people of the rules – these must be supported by the development of critical thinking and practical skills for real-life situations.

This is particularly important in the face of today's challenges. Young people today must make decisions on a daily basis in a dynamic environment where the line between safe and risky behaviour is often unclear. Digital communication, social media, financial services and mobility create new opportunities, but at the same time require a new set of skills. Consequently, the key question is no longer: "Do young people know the rules?", but "Can they apply this knowledge when faced with a real-life situation?"

► Factors Influencing the Translation of Knowledge into Action

Turning knowledge into safe behaviour is a complex process that depends on what information a person possesses and how they perceive, assess and use it in a specific situation. Between the moment a young person

learns a particular rule and the moment they are required to put it into practice there are multiple factors that can influence their decision:

- **Personal risk perception** — distant or "someone else's" risks are more easily disregarded, especially where consequences aren't immediate;
- **Emotion and current state** — real decisions are made under stress, pressure or desire for a quick result, which can override prior knowledge;
- **Peer and social influence** — the desire to belong can cause young people to act against their own knowledge when risky behaviour is normalised among peers;
- **No practical experience** — abstract knowledge stays abstract unless linked to real examples, discussion and practice;
- **Confidence in one's ability to act** — understanding what's right is not sufficient if the confidence and skill to act on it is not in place (e.g. resisting peer pressure, recognising scams);
- **General safety culture** — rules seen as mere formalities, rather than genuine protection are followed less consistently.

► The Role of Practical Skills and Experience in Risk Management

Developing safe behaviour among young people requires moving beyond the traditional approach, which is based solely on providing information. Knowing the rules and understanding potential hazards are a necessary foundation, but lasting change occurs when young people can apply their knowledge in real-life situations and make independent decisions.

Young people need transferable skills — risk identification, critical thinking, consequence assessment, communication, the capacity to say no and to seek help. Learning through discussion, case analysis and simulation builds a way of thinking, rather than merely memorised facts, and bridges the gap between abstract messages ("be careful", "protect your data") and applying them in specific situations — e.g. recognizing a scam attempt, reading other road users' intentions, making informed financial choices. Active participation also fosters personal responsibility: safety becomes an internalised value rather than an external requirement, which is more sustainable than control or sanctions alone. Training should therefore be interactive and grounded in real life, which is the basis of this Guide and its training programme. In short: prevention works when knowledge becomes skill, and skill becomes habit.

► From Awareness to Personal Responsibility

Bridging the gap between knowledge and behaviour requires a shift in how safety is understood. It should not be seen merely as compliance with external rules or the avoidance of certain dangers, but as *a process in which each person develops the ability to assess situations, anticipate*

From knowledge to responsible behavior

consequences and take responsibility for their own decisions.

Awareness is the starting point, but understanding *why* a behaviour matters is what turns a rule into a personal choice. This doesn't mean young people bear responsibility alone — safety is an effort where family, institutions and society come together — but their own daily decisions matter directly. Since not every new risk can be regulated *ex ante* by a specific rule, young people need to be able to determine how to respond appropriately to novel situations — a shift from control-based prevention to fostering awareness, independence and proactive behaviour.

This approach involves a shift from a model based

primarily on control and prevention to one that promotes awareness, independence and a proactive stance. The aim is not simply for young people to avoid risk, but to develop the ability to recognise, manage and mitigate it through informed decisions.

Building a culture where responsible behaviour is a natural part of everyday life — rather than something tied only to sanctions — is key. The training aims to support this progression: from knowledge→ understanding

→ skill → action → responsible behaviour. Sustainable prevention happens when rules are followed because their value is understood, not merely imposed.

2.3. Social, Economic and Digital Dimensions of Youth Safety

Youth safety today extends beyond protection from immediate physical danger — it includes young people's ability to live, learn, work and participate fully in a supportive environment. A young person can be at risk not only by breaking a rule, but also through limited opportunities, weak social support, or missing skills. Safety therefore results from interacting factors — social relationships, economic conditions, access to education, digital environment, civic participation — which constantly influence one another: economic hardships can limit access to education and increase isolation; weak social support increases vulnerability to online manipulation; poor digital skills restrict access to opportunities.

Prevention must therefore build sustainable skills and participation, not merely avoid negative outcomes; young people are both beneficiaries of, and active contributors to their own safety. This is especially relevant in the RO-BG cross-border context, where both countries face similar challenges around social adaptation, economic independence and digital participation — supporting shared training approaches. In short, safety means both the absence of risk and the presence of conditions for development and resilience.

★ Young people's safety must be understood as the absence of risk and the presence of conditions conducive to development, resilience and the ability to cope with the challenges of the modern world.

► The Social Dimension - Belonging, Inclusion and a Supportive Environment

The social dimension of young people's safety relates to the quality of relationships, opportunities for participation and the existence of a supportive environment in which they can develop their abilities and self-confidence. Safety does not depend solely on the individual decisions a young person makes, but also on the social environment in which those decisions are shaped.

A sense of **belonging** builds confidence and encourages help-seeking; its absence increases vulnerability. Digital communication cannot fully replace real social contact — young people without stable networks are more exposed to manipulation and risky behaviour. **Social inclusion** — full participation in education, economic and social life regardless of background — is essential, especially for those facing transitions (e.g. education to employment) or exclusion risk. Education institutions, youth organisations and communities build this supportive environment; involving young people as active participants (not just recipients of protection) strengthens engagement and belonging. In the RO-BG cross-border context, joint initiatives broaden social contacts and build a sense of European belonging. In short, social security means access to support, opportunity and participation — the stronger these, the better young people can recognise risk and make responsible choices.

► The Economic Dimension — Financial Security as a Factor for Sustainable Development

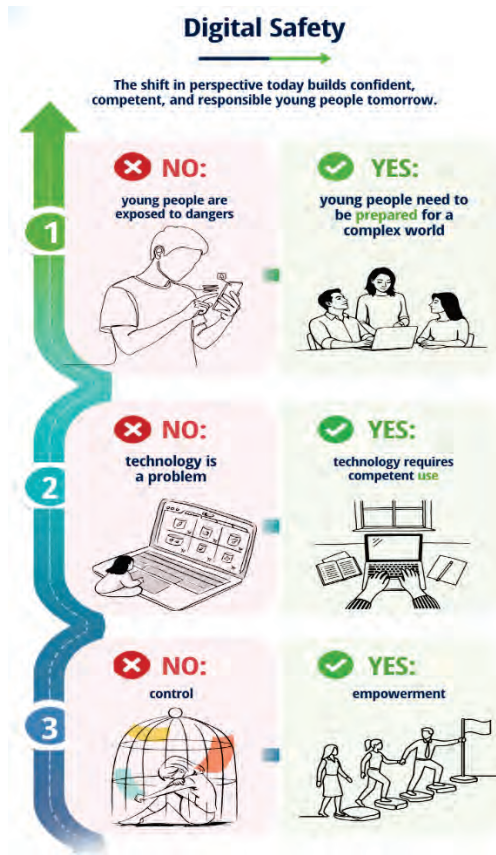
Economic security — the ability to manage resources, plan ahead and make informed financial decisions — is central to independence and quality of life, particularly as young people take on more responsibility (education, work, housing, consumption). **Financial literacy** — understanding financial concepts, planning income/expenditure, assessing risk, using financial services responsibly — is key, given the daily exposure to loan, purchase and investment offers. Weak financial literacy raises the risk of debt, fraud and poor contracts; digital finance both eases access and creates new risks requiring critical thinking.

Economic vulnerability has a social dimension too — limited access to education or stable work increases the risk of exclusion — so support should build broader independence skills, not just financial information, including preparation for the education-to-work transition. Financial literacy is thus a matter of societal, not just individual, sustainable development; education institutions should build it through practical training and real examples. This is especially relevant for the RO-BG cross-border cooperation, given shared challenges around career development and labour-market adaptation. Economic security depends on resources plus the ability to plan, choose and adapt.

► The Digital Dimension — Opportunities and Challenges of a Connected World

The digital world is a natural extension of real life for young people — communication, learning, work, finance and civic participation increasingly happen online — alongside new forms of vulnerability requiring specific skills. Key aspects of digital safety include using information responsibly (distinguishing reliable from unreliable sources, recognising manipulation); protecting personal data and digital identity (understanding privacy and the long-term consequences of oversharing); and managing specific social risks associated to the digital environment (bullying, aggressive communication, conformity pressure) that affect self-esteem and wellbeing.

Another key aspect is the protection of personal data and digital identity. Young people share information about themselves on a daily basis via various online platforms, often without fully realising the long-term consequences of these actions. Understanding the principles of privacy, profile security and responsible online behaviour is a key part of modern digital literacy.

Alongside risks, digital tools also open access to education, participation and content creation. The goal is therefore not to restrict technology use, but to build the capacity to use it responsibly — comprehensive digital competence combining technical skill, critical thinking, ethical communication, data protection and consequence-awareness.

This matters particularly for RO-BG cooperation, as both countries undergo rapid digital transformation. In short: digital safety balances protection and opportunity — rather than turning away from technology, building the skills to use it well; the goal is preparedness and empowerment, not control.

► The Interplay between Social, Economic and Digital Factors

These three dimensions cannot be considered separately — they constantly interact: a social problem can have economic consequences, economic insecurity can increase social vulnerability, and the digital environment can both worsen and help address existing risks. For example, limited finances reduce access to education/training, increasing isolation risk; digital technology is simultaneously a source of risk (fraud, disinformation, pressure) and a channel to knowledge and support.

Effective prevention therefore cannot target single risks in isolation — it needs a comprehensive view combining personal-skill development with a supportive social and institutional environment. Vulnerability is a dynamic state, not a permanent one: with the right training, opportunities and participation, young people build resilience. This reflects the broader shift in European youth policy — from reaction to prevention, control to empowerment, information to competence-building — which the RO-BG

partnership applies through joint educational initiatives combining social support, skills development and active participation. In short: the social, economic and digital dimensions of safety are interlinked elements of one goal — informed, resilient, actively participating young people.

PART II — SAFETY, SELF-DEFENCE AND ROAD BEHAVIOUR

CHAPTER 3 — Personal Safety and Responsible Self-Defence

Among all the topics addressed in this Guide, self-defence is probably the most misunderstood by young people — and the misunderstanding runs in a very specific and dangerous direction. Ask a group of teenagers what self-defence means, and a striking number will describe something closer to justified retaliation: the idea that if someone attacks you, you are then free to respond however you see fit, because you were “provoked”. This is not what the law says and what the police officers who developed this course teach. Rather, self-defence is not a synonym for violence.

Genuine self-defence begins with recognizing danger early, actively avoiding conflict wherever avoidance is possible, and seeking institutional or community support — and it only, ever, becomes physical once every other realistic option is truly exhausted. A young person who reads the danger early, stays calm, and walks away completely unhurt is what

describes full success with self-defence, whether they ever raised a hand or not.

The CBYSI approach in this regard rests on one central premise:

★ *The young person who never ends up having to use a physical self-defence technique is, more often than not, the one who made the best decisions: they recognized the danger in time, handled the situation with good judgment, and managed to get away safely.*

3.1 The Legal and Ethical Boundaries of Self-Defence

► Legal Framework

Romanian law recognizes the right to use force in self-defence — but this right is subject to four strict conditions that are frequently misunderstood by young people and adults alike.

SELF-DEFENSE (according to Art. 19, Criminal Code)

(1) An act set forth in the criminal law is justified when committed in self-defence.

(2) The person who commits such act to eliminate a material, direct, immediate and unjust attack that exposes themselves or another person to danger or endangers their rights or a general interest is in a position of self-defence if the defines is proportional to the severity of the attack.

Thus, the *4 cumulative conditions to justify self-defence* are:

Material — First, the attack must be a real, physical assault against a person, not a verbal insult, a rumour, an unpleasant comment or a threat that has not yet materialized into physical action. Someone calling you a name, however upsetting, does not create a legal basis for physical response. This distinction accounts for a large share of the incidents this course is designed to prevent, because so many of the conflicts involving young persons begin verbally and escalate only because one of the parties decides that words alone justify physical response;

Direct — the attack needs to be aimed at you personally, at another specific person you are protecting, at their rights or at a recognized general interest, rather than being some vague, general sense of danger;

Immediate — the attack needs to be happening right now or be truly and imminently about to happen. This condition cuts in both directions, and young people frequently misunderstand the second direction: if you strike *before* an attack has begun, you are not defending yourself. If you strike *after* an aggressor has already stopped, backed away, or fled, you are no longer defending yourself either — at that point, you become the aggressor, in the full legal sense of that word, and the law will treat you accordingly;

Unjust — must have no legal basis of its own. Resisting a police officer who is carrying out a lawful arrest, for instance, is not self-defence, however unwelcome that arrest might feel to the person being arrested, because the officer's action is not unjust under the law.

Running across and beneath all four of these conditions is a fifth, cumulative requirement that the course treats as equally important: **proportionality**. If someone pushes you, and you respond with a blow that causes serious injury, a court may very reasonably find that you exceeded the actual limits of legitimate self-defence, even if the other three or four conditions were met. The law is not asking “were you attacked?” — it is asking a much more specific question: “was *this response*, at *this exact moment*, truly necessary and proportionate to stop the threat?”.

Art. 26 — Non-imputable Excess If you exceed proportionate defence because of the fear or disturbance caused by the attack itself — a surprise night-time assault, for instance — the act is not imputable, and you are not criminally punished. Courts assess this state of fear on a case-by-case basis, within the context of the actual circumstances of the attack.	Justified Excess (Exceeding the Limits) If you exceed those limits without being in a state of genuine fear, the act remains a crime, but the law provides for a mandatory mitigating circumstance: the applicable penalty is reduced by one-third. Trained individuals are held to a higher standard, as they are considered to possess greater technical and emotional control, which makes it more difficult to argue defense based on “distress or fear” in court.
--	--

This last point matters enormously for anyone who completes the CBYSI self-defence course. Acquiring a skill comes with increased responsibility, not with a license. If any one of the four key conditions is missing — the attack happened in the past, it was only verbal or already over — the response no longer falls under the protection of the law and becomes itself an act of aggression under the law.

★ Good practice

Before reacting to any provocation, run through the four conditions in your mind: Is this truly a physical attack? Is it aimed at me? Is it happening right now? Is there no legal justification for it? If you cannot answer “yes” to all four, the safest and smartest response is to step back, rather than strike.

► Why Using a Physical Technique is Always the Last Resort

This approach directly influences the organization and sequence of content in the training sessions. The training process begins with developing the ability to identify and avoid risky situations, since early recognition of a danger and moving away from it is, in most cases, the most effective way to ensure a young person's safety. The next stage focuses on communication techniques, specifically de-escalation and verbal control, given that many conflict situations can still be resolved through dialogue and proper interaction management before they escalate into a physical confrontation.

Subsequently, the preventive guard stance and distance management are addressed, as maintaining a safe space and establishing clear boundaries without displaying aggression are often sufficient to prevent a conflict from escalating.

Self-defence techniques are only introduced in the final stage of training and are consistently presented as a last resort, only intended for situations in which all preventive measures and nonviolent conflict resolution methods prove ineffective. They are not promoted as the main objective of the training programme, nor as the central element of the skills being developed.

In this context, physical techniques are explicitly presented as the last available option, to be used only when all other solutions have proven insufficient.

★ Good practice

Practise the actual sequence of your own responses out loud, with a friend or family member — what you would notice first, what you would say, how you would create distance, and only then see what you would do if every one of those truly failed. In a real-life moment of tension, you will not have time to think through the theory; you will only have time to act according to the sequence you already rehearsed.

3.2 Conflict Prevention, De-escalation and Asking for Help

► The Architecture of a Conflict

Almost no physical confrontation involving young people emerges from nowhere. Dangerous situations develop through a recognisable sequence: a triggering event → an escalation phase → a point of no return → the incident. At each stage before the last, choices that lead away from violence are available. Personal safety education is the practice of recognizing those choice points and expanding the available responses (anticipating the consequences).

► The Five De-escalation Techniques

- **Vocal regulation** — *Speak calmly and slowly under pressure.* It may sound counter-intuitive, but the more you feel intensity is escalating, the more important it is that you speak slower and calmer. This skill requires practice, but with time, it will become instinctive. Your tone communicates more to a potential aggressor than your words;
- **Acknowledgement without validation** — *“I can see you’re angry.”* Acknowledge the other person’s emotional state without confirming that their reaction is justified. This prevents the situation from escalating, by making the person feel heard;
- **Managing distance** - *Put more space, physically,* between yourself and a potential aggressor. More space means more time to think, de-escalate, and stay safe;
- **Physical positioning** — *Use the preventive guard position:* open hands at chest height, non-threatening stance. This creates a physical boundary while signalling clearly that you are not initiating contact;

- **Exiting** — *Leave the dangerous situation whenever possible.* This choice is not a sign of weakness, but of intelligence. The fear of “looking like a coward” is one of the most powerful and dangerous factors contributing to violence among young people.

★ **Good practice**

Pick one de-escalation skill from this list and consciously practice it for a full week, in low-stake, everyday situations — a disagreement with a sibling, a tense moment in a chat group, a line that is moving too slowly. Skills practiced in calm situations are the ones that actually show up automatically in dangerous ones.

► Structure of the CBYSI Training Sessions

Each three-day training session follows a consistent daily structure that mirrors the pedagogical philosophy of the course: prevention and communication first; physical skills only when the conceptual and ethical foundation is fully in place.

THE THREE-PHASE STRUCTURE OF EVERY TRAINING SESSION

Introductory phase — formal greeting; attendance; topic presentation; formation alignment; introducing the principles of respect, discipline and mutual care; physical warm-up;

Core phase — breakfall training, preventive guard position, movement and evasion techniques, striking, blocking and grip-release techniques — explicitly introduced as last-resort tools only;

Final phase — consolidating the acquired skills, evaluation based on controlled scenarios, discussion of steps to take after an incident (teachers, counsellor, national emergency number 112), post-exercise recovery, participant feedback.

Karate — the martial art underpinning the course’s technical content — is taught explicitly as a discipline of self-control rather than a set of techniques. Its guiding principle is in fact the pedagogical basis of the course: participants are trained to use force only as a last-resort choice, and to actively seek mediation or a non-violent way out whenever possible.

► Why Confident, Calm Young People Are Safer

Bullies tend to target young people who *appear* insecure or vulnerable, and that appearance is frequently more decisive than any actual physical difference in size or strength. This type of training changes posture, eye contact, general bearing in ways that are visible to other people even when no self-defence technique is ever used. Participants come across, quite simply, as calmer and more grounded — which on its own, independent of any actual skill, makes them a considerably less attractive target. Just as importantly, sparring under controlled, supervised pressure teaches young people something that is very hard to teach in any other way: how to stay calm when verbally challenged or provoked, rather than showing the frightened or angry reaction that an aggressor is very often, consciously or not, looking for in the first place.

★ Good practice

Pay attention to your own posture and eye contact for one day, without changing anything else about how you act. Simply noticing how you carry yourself is often the first step toward carrying yourself in a calmer, more confident way. This conveys confidence and makes it less likely for a young person to be seen as a vulnerable target.

► The Hardest Lesson of the Course

The message that this section of the sessions emphasizes more than any other is: asking for help is not a failure of self-defence. It is one of the most effective self-defence decisions a young person can make in almost any situation described in this Guide. Walking away from a confrontation that you could have probably won is not weakness — it is good judgment. Telling a teacher about a threat rather than handling it on your own is not “snitching” — it is exactly the kind of early intervention identified as the most effective form of prevention available to any institution. The training session deliberately dedicates time to counter the opposite message conveyed by most of the young people’s social environment — that asking for help is embarrassing, or a sign of weakness, or a last resort to be avoided at all costs — because it is precisely this message that keeps young people silent in situations when speaking up early on would have changed everything.

★ Asking for help is not failure, but responsible action. In many dangerous situations, quickly involving the authorities or someone you can trust can be the most effective measure to protect your own safety.

Important good practices in personal safety and self-defence

- **View the four conditions set forth by law as an objective checklist** — make sure all the key elements are met: the existence of a material, direct, immediate, and unjust attack, as well as compliance with the principle of proportionality — before deciding how to respond;
- **Practice de-escalation techniques in everyday situations that pose no major risk** — the skills that can be applied effectively in moments of pressure are those developed and reinforced through constant practice in calm, controlled settings;
- **Never view self-defence training as an excuse to react impulsively** — completing a training programme comes with greater responsibility in using the knowledge you have acquired and a heightened focus on self-control and avoiding confrontations;
- **Develop the habit of seeking help from a trusted adult as quickly as possible** — a teacher, a school counsellor or, when the situation requires it, a call to the unique emergency number 112 — without viewing outside intervention as a sign of weakness;
- After every incident, whether real or the result of a simulation exercise, **take the time to objectively analyse what happened** — honest reflection on how the situation was handled helps turn the experience into a useful lesson for the future;
- **Make sure to maintain a firm posture, a balanced attitude, and a confident demeanour, as these are key tools for personal safety** — this behaviour is one of the most effective ways to prevent conflicts and stay safe.

CHAPTER 4 – Road Safety and Responsible Driving Behaviour

Traffic regulations are intended to ensure the smooth and safe flow of traffic on public roads, safeguard life, physical integrity, and health, protect public and private property, protect the environment, and safeguard the legitimate rights and interests of individuals in this area.

They guarantee the legal and administrative conditions necessary for road traffic to proceed in complete safety. The existence of these rules theoretically establishes the connections between the elements of the road traffic system: people, vehicles, and roads.

Young people aged 18 to 24 are at the highest risk of being involved in traffic accidents; in Romania, their rate of involvement in serious accidents is double the average for other road users.

The main factors identified as causes of traffic accidents among the target group include:

- Lack of experience;
- Peer pressure;
- Speeding and the use of prohibited substances

The problem is not a lack of knowledge of the law — virtually every young person involved in a serious accident knew the rule they were breaking — but rather the difference between knowing something in theory and internalizing a rule as a real constraint to behaviour.

★ Knowing that speed kills does not stop young people from speeding. Closing the gap between knowledge and behaviour requires a different approach — one grounded in human psychology, not just traffic rules.

4.1 The Legal Framework and the Real Consequences of Taking Risks in Traffic

► Key Legal Provisions for Young Drivers

Drivers are required to adapt their speed to the road, traffic, and weather conditions; obey the meaning of traffic signs, traffic lights, and road markings, and drive defensively at all times.

Failure to comply with these obligations constitutes a misdemeanour or, in serious cases, a felony. The fundamental distinction here is made between misdemeanours (fines, no criminal record) and felonies (criminal prosecution, imprisonment, criminal record).

Speed remains the clearest illustration of the difference between what young drivers believe and what is actually true. Many young drivers — whether consciously or not — view speed as proof of skill and control, as an indication of confidence and skill behind the wheel. In reality, speed is the leading cause of the most serious traffic accidents involving young drivers, precisely because it eliminates the one resource on which every other safety measure depends: time. Relevant legislation penalizes speeding beyond legal limits with fines, penalty points (in Romania), and, in some cases, suspension of the driver's license — and where speeding causes an accident resulting in casualties, the offence goes beyond the realm of administrative violations and falls under the Criminal Code.

KEY LEGAL PROVISIONS — YOUNG DRIVERS

Speeding (Art. 49 of Government Emergency Ordinance 195/2002)
— exceeding the speed limit by more than 10 km/h is a misdemeanour.

Penalty points accumulate depending on the speed, and driving license suspension follows when more than 15 penalty points accumulate in 6 months. When the speed limit is exceeded by more than 50 km/h, the driving license is suspended immediately.

Driving under the influence of alcohol or other forbidden substances (Art. 336 Criminal Code) — driving with 0.8 g/l blood alcohol or more or under the influence of other forbidden substances is a criminal offence punished by 1 to 5 years imprisonment or a fine. Subjectively feeling "fine" is not a defence: alcohol or other forbidden substances specifically impair accurate self-assessment.

Using a mobile phone while driving (Art. 36 and 100 of Government Emergency Ordinance 195/2002) — use of a hand-held mobile phone while driving is a misdemeanour. At 50 km/h, a 2-second glance at the phone means the vehicle has travelled more than 27 meters without the driver being aware.

Driving without a driver's license (Art. 335 Criminal Code) — applies to all persons who drive before obtaining their license.

★ *Good practice*

Before starting the engine, take five seconds to physically place your phone somewhere you cannot reach it while driving — the glovebox, the back seat, a bag on the floor. Self-control may fade as you spend more time driving, but removing the temptation by putting the phone away remains one of the most effective measures to prevent distraction.

These legal provisions are just a few of the many regulations concerning road traffic. The CBYSI safe driving course does not present these provisions as a list of rules to memorize. Each one is illustrated with a real case study — anonymized, but operationally accurate — that connects the legal framework to concrete consequences. Young people are far more likely to internalize safety behaviour when they understand what actually happens, not just what the rule says.

Road safety is not the exclusive responsibility of drivers. Pedestrians, cyclists and e-scooter users carry clear legal obligations of

their own — irregular crossing, riding without following the rules, or ignoring traffic signs can all cause serious accidents, even where legal responsibility ultimately falls, wholly or partly, on the driver.

★ *Good practice*

Whether you are behind the wheel, on a bike or crossing the street, make eye contact with the other road users before assuming they have seen you. The right of way does not protect you if the other road user is not aware of you being there.

4.2 Defensive Driving, Anticipation and Self-Control Behind the Wheel

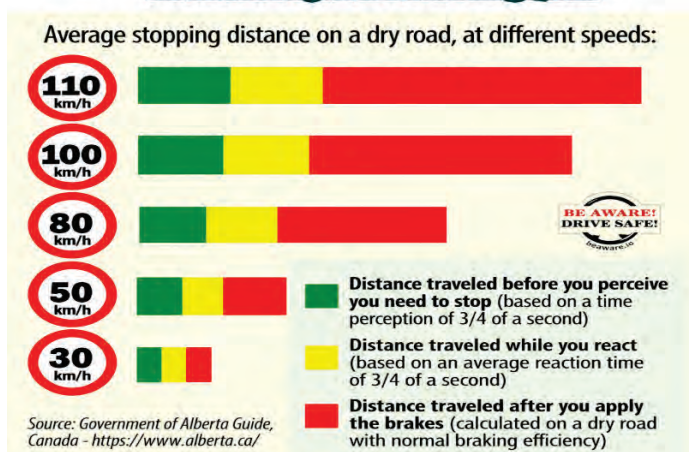
► What Defensive Driving Actually Means

Defensive driving is the practice of anticipating hazards before they become emergencies, maintaining a safety margin that provides time and space to react to the unexpected, and making decisions that protect not only yourself but also others who share the road with you. The biggest misconception among young drivers is that they are in control of the road. They are in control of their vehicle — but only as long as the situation remains predictable.

Defensive driving is characterized by:

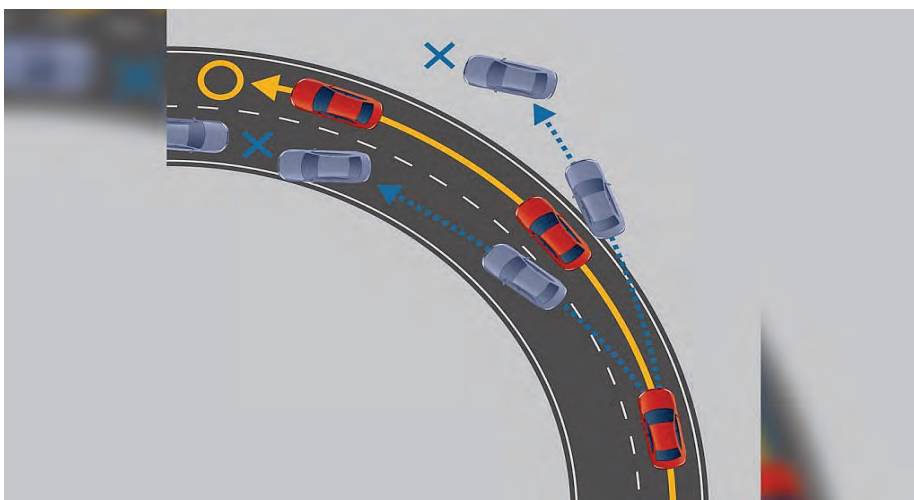
a) *risk awareness, so that risks can be easily identified in traffic;*

Factors that affect your stopping time and distance:

b) *understanding how vehicles behave in critical situations;*

UNDERSTEER vs. OVERSTEER

UNDERSTEER - refers to a car's behaviour in a turn where it veers away from the centre of the turn. In other words, the car turns less than it should for various reasons, failing to follow the turn's axis, and instead heads in the opposite direction of the turn; this manifests as the car continuing to move forward, even if the turn is to the left or to the right.

How do we handle understeer?

If we feel the vehicle understeering in a turn and we lose control, we must immediately take our foot off the gas. We should not brake aggressively or suddenly, but simply reduce speed and maintain traction on the road surface so that we can return to the optimal course. We can avoid understeering only by adapting our speed to the conditions on the road.

OVERSTEER - This refers to a car's behaviour in a turn where it veers OVER the centreline of the turn. In other words, the car turns more than it should for various reasons, failing to stay on the centreline of the turn; instead, it heads in the direction of the turn, but it goes too far and veers off course. This makes the car "spin out."

How do we handle oversteer?

When we feel the rear wheels losing traction, we don't press the brake pedal; instead, we turn the steering wheel in the opposite direction while gently accelerating to shift weight to the rear axle. We can avoid oversteering only by adapting our speed to the conditions on the road.

c) knowing the correct way to respond in order to resolve critical situations;

When it rains, beware of the risk of aquaplaning.

AQUAPLANING is the loss of traction that occurs when a layer of water builds up between the vehicle's tires and the road surface, causing loss of control.

HOW TO REDUCE THE RISK OF AQUAPLANING:

1. Drive at a reduced speed in rainy conditions. Avoid sudden maneuvers.
2. Avoid driving through standing water whenever possible.
3. Check tire wear and tire pressure – both should be kept within the recommended limits.

HOW TO RESPOND IF YOUR VEHICLE AQUAPLANES:

1. Stay calm.
2. Take your foot off the accelerator.
3. Do not brake suddenly. Wait until the vehicle slows down and you feel the tires regain traction before braking gently.
4. Keep the steering wheel straight. Avoid sudden steering inputs until you have regained control of the vehicle.
5. Avoid sudden maneuvers. Do not brake, accelerate, or steer abruptly.

d) adopting a defensive driving attitude, intended to prevent conflicts or extreme situations from arising while driving on public roads.

The infographic has a black background. On the right is a large white circle with a thick red border and the number '50' in black. To the left of the circle, white text reads: 'In an emergency, the average reaction time of an alert driver is about 1.5 seconds*.' Below this, it says: 'At 10 km/h, that adds up to 4.16 meters traveled before you even begin to react.' At the bottom left, it says 'Reduce your speed!'. At the bottom right, in smaller white text, it says: '*average based on multiple studies. Reaction time may vary depending on the individual and the situation, ranging from 0.7 to 3 seconds.' In the top right corner, there is a small circular logo with the text 'BE AWARE! DRIVE SAFE!' and 'beaware.io' below it.

In an emergency, the average reaction time of an alert driver is about **1.5 seconds***.

At 10 km/h, that adds up to **4.16 meters** traveled before you even begin to react.

Reduce your speed!

*average based on multiple studies. Reaction time may vary depending on the individual and the situation, ranging from 0.7 to 3 seconds.

BE AWARE!
DRIVE SAFE!
beaware.io

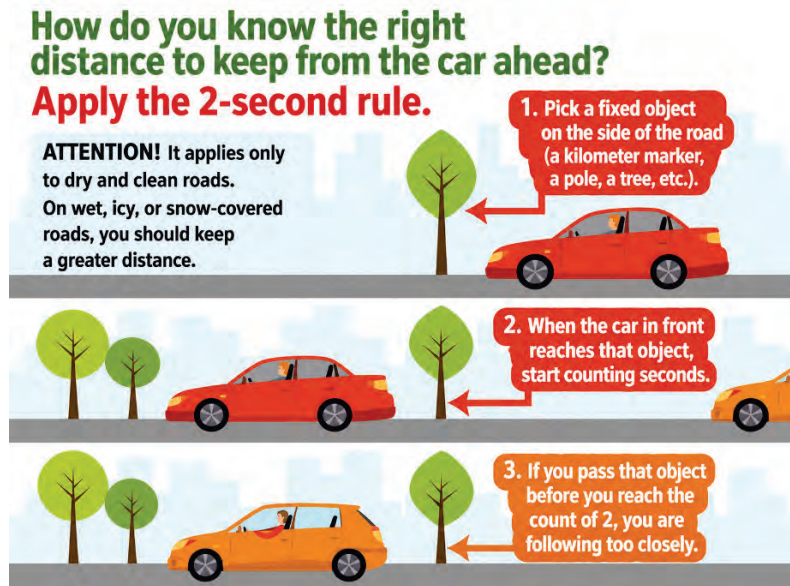
★ *Good practice*

At the start of every trip, get into the habit of mentally identifying a potential risk that could arise in the next few minutes, such as a vehicle merging into traffic without signalling or a child crossing between parked cars. Think ahead about where you would focus your attention and how you would react. This exercise does not reflect a pessimistic attitude, but rather develops the ability to anticipate, which is one of the key characteristics of a cautious driver.

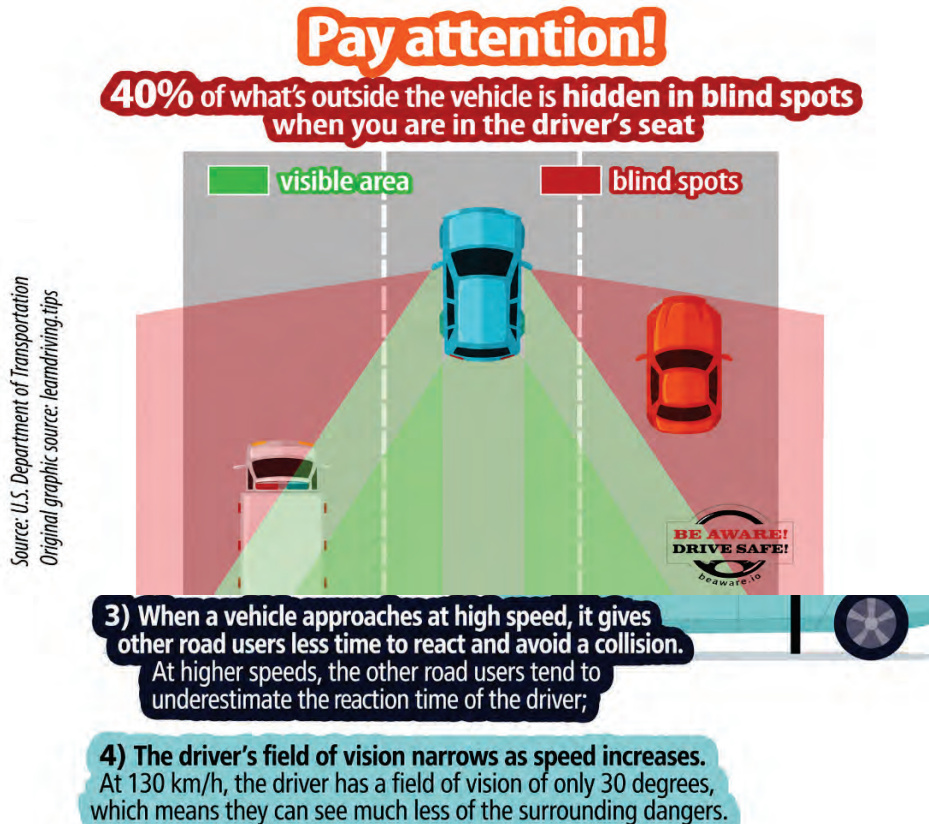
► **The Five Principles of Defensive Driving**

- **Anticipation** — Look further ahead than you think you need to. Experienced drivers scan 30 seconds ahead, not just the car in front. Anticipation is the most important skill that separates safe from unsafe drivers;

- **Safe following distance** — The driver of a vehicle traveling behind another vehicle is required to maintain a sufficient distance from it to avoid a collision;

- **Observation** — Use all mirrors, all the time. Check blind spots before every lane change. Most accidents are, in some sense, caused by a failure to observe what is around;

Source: Thematic Report on Road Safety and Speed, prepared by the European Commission through the European Road Safety Observatory under the Directorate-General for Mobility and Transport.

- **Speed adaptation** — Speed limits define the maximum permissible speed in ideal conditions, not the appropriate speed in all conditions. Do not ask yourself, “Am I within the speed limit?” but rather, “Can I stop safely within the distance that is visible to me?”;
- **Emotional self-regulation** — Road aggression is one of the most common contributors to serious accidents involving young male drivers. Recognizing emotional triggers and choosing not to act on them is a driving skill as important as any technique.

★ *Good practice*

Focus on improving one driving behaviour per week — such as keeping a safe distance or improving your observation skills. After strengthening it, you can move to strengthening another behaviour. Lasting changes come with consistently practising each skill, rather than trying to improve all of them at once.

► **The Driving Simulator: Learning Through Experience**

The driving simulator purchased as part of the CBYSI infrastructure investment is a professional training tool that replicates real traffic conditions — adverse weather, sudden hazards, unpredictable road users — in an environment where poor decisions teach rather than injure. Every simulation session is followed by a structured debrief: what did you decide, why, what happened, what would you do differently?

What the simulator demonstrates Excessive speed: the relationship between speed and the stopping distance becomes viscerally real. Phone distraction: at 50 km/h, a 2-second glance = 27+ metres without a driver. Adverse conditions: wet roads, fog, night driving require specific adaptations. Fatigue: impaired reaction time is simulated through specific scenario parameters.	What the debrief develops Habit of internal commentary: “Why is that car braking? What is the pedestrian about to do?” Decision analysis: identifying the moment when an alternative choice was available. Calibrated confidence: accurate assessment of one's own actual capability. Transfer to real driving: the habits developed in simulation become automatic.
---	--

★ **Good practice**

After any driving experience that unsettles you or makes you feel uncertain — a near-miss, a sudden braking manoeuvre, a decision you are not sure was right — give yourself some time to have an objective look at what happened. Reflect on the decision you made, the reasons on which it was based, the result obtained, and how you could manage a similar situation more efficiently in the future. This analysis is just as useful on real roads as it is in the simulator.

Important good practices in road safety and responsible driving behaviour

- **Place the phone somewhere out of reach before you start driving** — a rule enforced by distance is more reliable than a rule enforced by willpower alone;
- **Develop your capacity to anticipate and try to anticipate potential hazards on the road** — in most situations, it is anticipation, not reaction speed that actually prevents an accident from happening;

- **Treat the posted speed limit as a ceiling, not a target** — always choose your speed based on visibility, traffic and weather, road condition and weather;
- **Never assume another road user has seen you** — confirm it through eye contact or a clear signal before making decisions that depend on their reaction;
- **Debrief yourself after every near-miss, not only during formal training** — a short assessment of the decisions you made contributes to developing experience and prevents you from repeating potential mistakes;
- **Improve one driving habit at a time** — lasting change comes from constant focused practice, not from trying to fix everything at once.

PART III — FINANCIAL EDUCATION AND GREEN ECONOMY

CHAPTER 5 — Sustainable Personal Finance Management

5.1. Financial Literacy as a Factor in the Security and Well-being of Young People

► The Nature and Importance of Financial Literacy

Financial literacy is a core life skill, not just knowledge of financial concepts or basic calculations. It combines knowledge, practical skills and a responsible approach to managing personal finances, enabling informed decisions on spending, saving, banking, risk assessment and choices that shape both current and future financial well-being.

This skill is growing in importance as the economic environment evolves rapidly. Digital technologies, diverse financial products, online banking, payments and investing create new opportunities alongside new risks. Young people increasingly manage their own accounts, cards, apps and digital wallets, and enter online contracts — requiring not just technical know-how, but sound judgement, risk awareness and responsible behaviour.

Financial literacy develops from an early age through family, education, personal experience and social influence. While many habits emerge informally, education is key for building the knowledge and skills

needed for independent financial decisions, laying the foundation for financial independence and reducing costly mistakes in the long run.

Young people should understand that financial choices — saving, allocating income, taking loans, making commitments — rarely affect only the present; they shape future opportunities in education, career, family life and quality of life. This makes financial literacy integral to preparing for independent living.

At its core, financial literacy means understanding the balance between needs, wants and available resources — setting priorities, planning spending, avoiding impulse purchases, and building habits of sensible, responsible financial behaviour.

Recognising financial risks is equally important: misleading offers, online scams, personal data misuse and aggressive loan marketing are increasingly common. Financially literate people are better equipped to assess contract terms, compare offers and spot threats — making financial literacy a form of self-protection.

Finally, financial literacy connects to sustainable development: responsible money management includes using resources wisely and considering the social and environmental impact of consumer choices — linking personal financial benefit with broader social responsibility.

★ In this sense, financial literacy should be regarded as a vital skill that helps young people build financial independence, plan their future with greater confidence, and make decisions based on informed choices and personal responsibility. This is precisely why the development of financial literacy is one of the key prerequisites for enhancing personal well-being, social sustainability and successful adaptation to the changing economic environment.

► Financial Literacy as a Prerequisite for Personal Security

Personal security is often associated with health and protection of life and property, but today it has a broader meaning. Alongside physical safety, financial security is increasingly vital — it provides peace of mind, the ability to meet daily needs, and resilience against unforeseen circumstances. Managing income, expenses and financial commitments wisely is key to independence and confident decision-making.

For young people, financial security starts with building the right habits from the beginning of independent life — earning first income,

opening a bank account, using debit/credit cards, shopping online, paying rent, bills or tuition. Each of these involves financial decisions affecting both current and future stability.

Lack of financial education often leads to long-term difficulties: unplanned expenses, careless credit use, debt accumulation or commitments taken without realistic assessment of one's means — all of which can create financial dependence, limiting opportunities for education, career and personal growth, while increasing insecurity and stress.

Anticipating financial risk is essential, since no one is immune to unforeseen events like income loss or unexpected costs. Building financial resilience requires advance planning, maintaining a reasonable buffer, and carefully assessing commitments — making it easier to overcome setbacks before they become serious problems.

Digital technologies come with new challenges adding to the traditional risks. Online banking, apps and electronic payments are convenient, but they carry risks — data misuse, fake websites, fraudulent messages, unauthorised account access and financial fraud — making basic digital security knowledge an essential part of financial literacy.

Young people are also frequent targets of aggressive marketing promoting easy loans, instalments or quick financing. While appealing, these can lead to mounting debt without realistic assessment of future circumstances. Financially literate individuals weigh terms, costs and consequences rather than deciding on advertising or impulse alone.

Financial security also has a psychological dimension: awareness of one's finances and having a reserve builds confidence and adaptability, while lack of control often brings anxiety and difficulties in one's personal and professional life.

Finally, critical thinking is crucial when assessing financial information, since not all advice on investments, loans or income growth is trustworthy — some is designed to mislead or profit at the consumer's expense. Financial literacy means verifying information, comparing offers, and consulting qualified specialists when needed.

★Financial literacy is not merely a means of managing money more effectively. It is a key prerequisite for personal security, as it helps young people recognise risks, avoid unfavourable financial decisions and develop sustainable behaviour based on sensible planning and personal responsibility. The knowledge and practical skills acquired create a solid foundation for financial independence

and enhance young people's ability to confidently face the challenges of modern life.

► Financial Literacy as a Foundation of Youth Well-being

Young people's well-being depends on a mix of factors: good education, professional fulfilment, stable social relationships, and financial security. Financial literacy plays a particularly important role, helping young people make sound decisions that shape their daily lives and future prospects. Managing personal finances responsibly builds independence, confidence and resilience.

University often coincides with young people's first major financial commitments — tuition, transport, accommodation, daily needs. This is the stage where habits of financial planning take shape, and these patterns tend to persist after graduation. Therefore, developing financial literacy during this period has long-term importance for well-being and career success.

Financial well-being is not simply about having a high income. What matters more is using available resources effectively, matching spending to actual means, and planning for future goals. Even limited resources, if well organized, can provide stability, while a high income without the right knowledge does not guarantee financial security.

Financial independence is essential to well-being: gradually taking responsibility for one's own financial decisions, reducing dependence on family support, and learning to manage income and expenditure autonomously. This is tied to gaining qualifications, starting work, and forming behaviours focused on saving, spending and future planning.

Financial literacy also supports achieving personal goals — continuing education, starting a business, buying a home, investing in professional development. Every long-term goal requires advance planning and prudent management of funds.

There is a strong link between financial circumstances and mental health. Financial difficulties often cause anxiety, insecurity and stress, negatively affecting education, work and relationships. Conversely, a clear understanding of income and expenditure, the ability to plan a budget, and having a spare fund for emergencies bring confidence and ease in decision-making — favourable conditions for full participation in education, work and public life.

The connection between financial well-being and responsible consumption is also increasingly important. Purchasing decisions affect the family budget as well as society and the environment. Choosing durable, quality products, limiting unnecessary consumption, and using resources wisely support both better personal finance management and sustainable development — combining personal benefit with social responsibility.

Financial well-being builds up gradually — not from a single decision, but from a series of everyday choices about saving, planning and sensible consumption. Small, consistent actions have a far greater long-term effect than short-term financial wins.

Financial literacy also benefits society: people who manage their finances responsibly adapt more easily to economic change, participate more actively in the labour market, meet their obligations, and make informed decisions as consumers and citizens — contributing to a more stable economic and social environment.

★ *Financial literacy is the foundation for sustainable personal development — helping young people build prudent financial habits, plan their future with confidence, balance current needs with long-term goals, and improve their quality of life, independence and social participation.*

5.2 Core Financial Concepts: Budgeting, Saving, Indebtedness and Future Planning

► The Personal Budget - a Tool for Financial Management

A personal budget is one of the most important tools for the effective management of personal finances. Regardless of the level of income, a sound financial position depends not only on how much money a person receives, but also on how they plan and use it. *Drawing up a personal budget allows one to clearly track income and expenditure, set financial priorities and avoid spending beyond one's means.*

A

personal budget is a preliminary plan for managing financial resources over a specific period of time, most commonly a month. It sets out all expected income and upcoming expenditure, with the aim of achieving a balance between available funds and needs. In this way, budgeting becomes a practical tool that supports day-to-day financial decision-making and fosters better financial discipline.

Building a budget starts with **identifying all income sources** (wages, grants, family support, part-time work, etc.), followed by **categorizing**

expenses into essential (rent, food, transport, education, health, utilities) **and discretionary** (leisure, entertainment, travel). This distinction helps identify what can be cut if needed.

A common mistake is a lack of **forward planning** — spending on a whim without tracking expenses, which often leads to shortfalls or reliance on loans for everyday needs. This can be avoided through **systematic planning and regular monitoring**.

Setting clear **financial goals** — short-term (equipment, education), medium-term (a car), or long-term (a home, financial stability) — makes fund allocation easier and motivates budget discipline.

Modern apps and online platforms make automatic tracking and analysis of spending easier, but regular monitoring and willingness to update the budget remain essential regardless of the tool used.

A personal budget should not be seen as a restriction, but as a **tool for the sensible management of expenditure** — allowing funds to be set aside for daily needs, savings, education, and future plans. Periodic review is important, since income, expenses and priorities change over time; regular analysis helps catch deviations early and prevent financial difficulties from accumulating.

A budget also underpins responsible consumer behaviour — clear knowledge of income and expenses helps distinguish real needs from impulsive desires. In short, a personal budget is a tool for planning, self-control and informed decision-making, and one of the first steps toward financial independence and confidence.

★ *Good practice*

At the end of each month, take some time to compare your planned expenditure with your actual expenditure. Analyse the reasons for any discrepancies and, if necessary, update your budget for the following month. Regularly reviewing your budget helps to build financial discipline and makes it easier to achieve your financial goals.

► **The Importance of Saving and Building a Financial Reserve**

Saving is one of the key prerequisites for achieving financial stability and independence. It involves *consciously setting aside a portion of one's disposable income for future use*. Regardless of the level of income, developing the habit of regular saving provides greater security in the event

of unforeseen circumstances and helps with achieving both short-term and long-term financial goals.

Saving is not exclusive to high earners — what matters is consistency, not amount. Even small, regular amounts gradually build a resource that provides peace of mind. Saving is closely tied to financial planning: once essential expenses are covered, allocating part of income to savings enables future spending on education, professional development, travel or long-term goals, protecting against financial difficulty.

A financial reserve is money set aside specifically for unforeseen expenses — illness, job loss, car repairs, emergencies. Having such a reserve avoids the need for loans or borrowing on short notice, reducing financial burden and reliance on external funding.

For young people especially, building a culture of saving matters — even the period during studies, with limited resources, is a good time to form the habits that shape future financial behaviour. Saving does not mean giving up normal life, but striking a sensible balance between present consumption and future goals; prioritizing impulse purchases over saving may provide short-term satisfaction, but it hinders achieving bigger goals later.

Modern banking tools (savings accounts, automatic transfers, deposits) support consistent saving, provided goals are clearly defined and the plan is followed. Building a reserve also supports better risk management amid economic uncertainty, and fosters valuable qualities — patience, discipline, prioritization — useful well beyond personal finance.

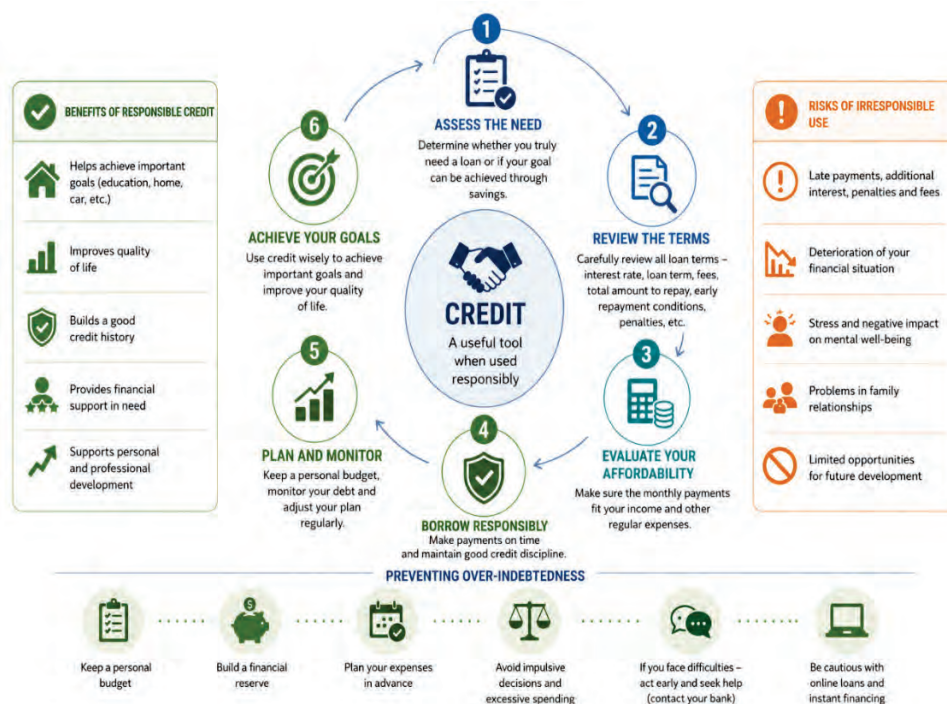
★ *Good practice*

Set yourself a realistic goal of setting aside a specific portion of your income for savings, regardless of how much you earn. The best results are achieved when saving becomes a regular habit, rather than something you do only if you have money left at the end of the month. Gradually building up a financial reserve increases your security and gives you greater confidence in dealing with unexpected expenses.

► **Responsible use of Credit and Debt Management**

Credit is a widely used financial instrument that provides the opportunity to obtain funds when a person does not have their own financial resources. In modern life, it is often used to finance education, the purchase of a home, a car or other significant expenses that are difficult to cover with available funds. Credit cannot be assessed as a positive or

negative phenomenon. Its impact depends on how it is used, as well as on the borrower's financial literacy and responsibility.

One of the key prerequisites for the responsible use of credit is a prior assessment of the need for it. Before deciding to apply for a loan, it is necessary to assess whether there is a genuine need for external financing or whether the intended objective can be achieved through saving and gradually accumulating the necessary funds. In many cases, postponing a particular purchase and carrying out financial planning prove to be a more sensible solution than taking on long-term financial obligations.

The ratio between income and future obligations matters greatly – monthly repayments should be proportionate to actual income and other fixed expenses; taking on obligations beyond one's means leads to late payments, extra costs and worsening finances.

Over-indebtedness occurs when obligations exceed the ability to service them, due to poor planning, excessive consumption, income loss, unforeseen expenses, or lack of financial literacy – with negative effects on financial situation, mental health, family relationships and career prospects. Taking out multiple loans simultaneously without assessing the

overall burden is especially risky, often leading to missed deadlines, extra interest and penalties.

Prevention starts before difficulties arise — budgeting, building a reserve, and sensible planning significantly reduce the need to borrow. If temporary difficulties do occur, prompt action is advised — contacting the lender early to explore adjusted terms rather than letting arrears build up.

The rise of digital financial services (online loans, buy-now-pay-later, instant finance) brings convenience but also risk, as easy access can encourage impulsive decisions; every financing offer should be carefully weighed against future commitments.

Responsible credit use is part of financial literacy — it requires understanding one's own capacity, careful assessment of the need for financing, and willingness to meet the undertaken obligations.

★ *Good practice*

Before taking on a financial commitment, you should ask yourself three questions: Do I really need this loan? Can I make the monthly repayments regularly without it affecting my day-to-day expenses? How would I cope if my income were to temporarily decrease? If the answer to any of these questions raises doubts, a sensible decision is to postpone the loan, review your financial plan or shift your focus to planning your savings.

► **Planning for the Future and Sustainable Financial Behaviour**

Planning for the future is important for the sustainable management of personal finances. It is a process of setting financial goals, assessing the resources needed to achieve them, and taking consistent steps to realise them. When a person has a clear idea of their future intentions and financial priorities, they find it easier to make informed decisions about how to use their available funds and avoid actions that could lead to financial difficulties.

This is especially important for young people, as education and early career require major life decisions — schooling, career, housing, starting a family or a business — all of which require financial preparation in advance.

Planning starts with setting clear, realistic goals — short-term (a course, travel) or long-term (a home, career investment, stability) — that are specific, realistic and time-bound.

Effective planning requires balancing current decisions with long-term goals: excessive current spending limits future opportunities, while prudent management creates freedom for future decisions.

Sustainable financial behaviour is a balanced approach between present needs and future goals — not restriction, but conscious allocation of resources, with an understanding of the consequences of decisions over time.

One of the key characteristics of sustainable financial behaviour is the ability to adapt to changing circumstances. Income, expenditure and personal circumstances may change over time for various reasons – a change of job, economic conditions, family circumstances or unforeseen events. Therefore, a financial plan should be periodically reviewed and updated in line with any changes that have occurred.

Investing in human capital — knowledge, skills, education — is one of the most valuable forms of long-term financial planning, improving labour market prospects and financial stability. Financial planning is thus not limited to managing funds but includes decisions about personal and professional development.

The modern digital economy generates new opportunities and risks, which require the ability to assess information objectively and understand key financial principles.

Sustainable financial behaviour also has a social dimension — individuals who manage their resources responsibly face fewer difficulties, plan more effectively, and participate more actively in the economic and social life.

Therefore, planning for the future and sustainable financial behaviour represent a holistic approach to managing personal resources. They combine the skills of budgeting, saving, using credit wisely and making informed decisions. By developing such skills, young people are empowered to respond to emerging financial situations, actively plan their development and build a more secure future.

★ *Good practice*

Set your financial goals for the coming years and link them to a specific action plan. Write down what funds are required, the timeframe within which you wish to achieve them, and what steps you can take today. Regularly monitoring your progress and adjusting your

plan when necessary turns financial goals from mere intentions into real achievements.

► Practical Guidance on Building Sustainable Financial Habits

Sustainable personal finance management is based on an understanding of key financial concepts and principles. It requires turning this knowledge into daily actions and habits that gradually build a responsible attitude towards money and financial decisions. It is precisely consistency in small, everyday choices that matters when it comes to achieving long-term financial security and independence.

Financial habits form gradually, shaped by personal experience, family background, education, and social environment. The education years are especially well-suited to developing sound money management skills, as the habits formed early often influence financial behaviour for life.

The first key step is tracking personal income and expenses — many difficulties stem from insufficient understanding of how money is used. Regularly recording spending and comparing planned versus actual expenditure helps identify opportunities for better budget management.

A good practice is to periodically review one's financial situation — monthly or after major changes — enabling timely problem identification, adjustments and updated goals. Financial control should be seen as a path to confidence, not a constraint.

Building a savings habit is another key step — even limited income allows for gradually setting aside a set amount or percentage, planned in advance rather than left to chance.

Building a reserve for unforeseen circumstances is particularly important, creating security and reducing reliance on credit for temporary difficulties.

Sustainable habits also include sensible spending — resisting impulsive purchases encouraged by advertising and easy online shopping, by weighing price, importance, necessity and overall financial impact before major purchases.

A responsible approach to taking loans means to realistically assess the need for and ability to service a loan before committing, and carefully reviewing loan terms rather than deciding on impulse.

In the digital environment, budgeting apps, online banking and digital platforms make tracking and planning easier, but require care regarding personal data protection and secure payments.

Sustainable financial behaviour also requires continuous learning, as the financial world evolves rapidly — reliable information sources, training and professional advice all support better decisions.

Financial stability comes not from a single action, but from consistency and daily responsibility — small changes in behaviour (planning, saving, careful spending, cautious borrowing) yield significant results over time. These practical habits benefit both individual well-being and broader social development, making financial literacy an important part of preparing young people for independent, responsible life.

In conclusion, **developing sustainable financial habits is a process of conscious choice and consistent practice**. Through proper planning, controlling expenditure, developing savings habits and the responsible use of financial instruments, young people can build a solid foundation for their future. These skills turn financial knowledge into a real ability to make decisions and manage one's personal well-being.

5.3. Good Practices in Financial Education

Financial education is essential for preparing young people for an independent and responsible life. In a dynamic economic environment, with the rapid development of digital financial services and the ever-expanding opportunities for consumption, the ability to make informed financial decisions is becoming a key life skill. Financial literacy is not limited to being familiar with individual concepts relating to income, expenditure, credit or savings. It encompasses the ability to understand financial information, assess the potential consequences of one's decisions, and manage one's resources in a way that supports one's personal and professional development.

A sound financial foundation is laid during one's education, when young people gradually gain independence and start taking responsibility for their own decisions. It is at this stage that habits are formed which influence their future financial behaviour. For this reason, financial education should focus on providing theoretical knowledge and building practical skills that can be applied in real-life situations.

Important good practices in financial education

- **Linking curriculum to everyday experience** — topics like budgeting, expense planning, banking services, credit assessment, and saving become more meaningful through practical examples and tasks.
- **Practical exercises and real-life scenarios** — drafting a personal budget, analysing purchase options, comparing loan offers, and building a savings plan help develop analytical, planning and decision-making skills that are hard to gain through theory alone;
- **Interactive teaching methods** — group work, discussions, role-plays, case studies and simulations help engage participants actively and develop both financial knowledge and reasoned decision-making;
- **Digital financial literacy** — as young people increasingly use online banking and mobile payments, education must address risks around data security, fraud, and misleading offers;
- **Linking finance to sustainable development** — responsible consumption, prudent resource use, and informed investment decisions connect personal finance to society's sustainable development;
- **An open environment for discussion** — financial difficulties or poor decisions should not be seen as personal failure; seeking informed advice and support is part of responsible financial behaviour;
- **Tailoring content to the target group** — flexible programmes combining basic concepts with topics that have practical relevance for the participants' backgrounds and challenges;
- **Combining academic expertise with practical experience** — involving representatives from education, finance, and public institutions creates a more comprehensive, practice-oriented programme;
- **Evaluating outcomes** — tracking knowledge gained, attitude change, and practical application helps assess effectiveness and improve content based on participant feedback.

In the context of the Romania-Bulgaria cross-border cooperation, exchanging good practices in financial education is particularly valuable, allowing shared approaches to similar challenges faced by young people across the region — contributing to better-prepared, informed and active young citizens.

★ Good practices in financial education are based on a combination of knowledge, practical skills and a responsible attitude towards financial decisions. Effective financial education means that the participants understand financial terms and mechanisms and are able to apply what they learned in real-life situations. Through practice-oriented training, interactive methods and links to real life, financial education is crucial for building confidence, independence and sustainable behaviour among young people.

CHAPTER 6 — Green Economy and Corporate Social Responsibility (CSR)

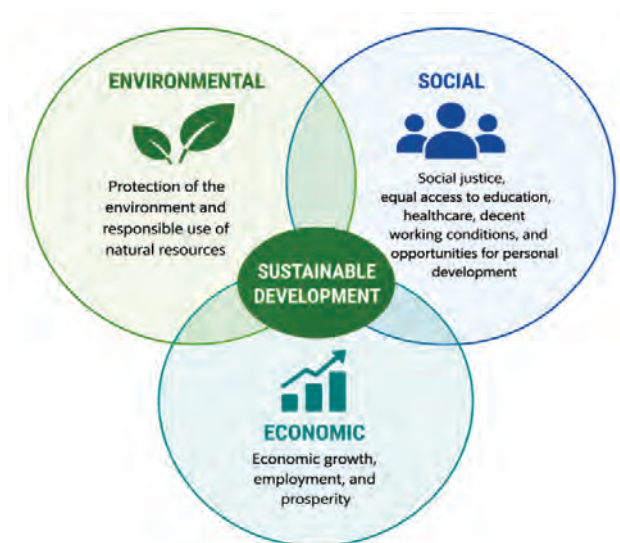
6.1. Competences for the Sustainable Development of Young People on the Labour Market

► The Nature and Fundamental Principles of Sustainable Development and the Green Economy

Sustainable development is based on the understanding that present needs should be met in a way that does not compromise the ability of future generations to meet their own needs. This implies the prudent use of natural resources, combined with economic development, social justice and environmental protection. In this sense, sustainable development is not a separate policy or an isolated activity, but a holistic approach to the planning and management of social and economic processes.

The three main dimensions of sustainable development — economic, social, and environmental — are interlinked. Economic growth creates jobs and prosperity, but its long-term value depends on resource use and social well-being. Social sustainability means equal access to healthcare, education and decent work; environmental sustainability means preserving nature and reducing the negative impact of human activity.

At its heart, sustainable development seeks balance between economic interest, social need, and nature protection — assessing decisions by broader impact, not just immediate economic benefit.

The **green economy** is a practical expression of this: promoting growth and jobs while limiting environmental harm, through efficient resource use, waste reduction, energy efficiency, renewable energy and innovation. It is not limited to environmental activities but spans all economic sectors — more businesses now adopt technologies to reduce energy use, optimize raw materials, minimize waste and invest in eco-friendly processes, improving both environmental impact and competitiveness.

The green economy is closely tied to more responsible production and consumption — longer product life cycles, material reuse, recycling, and efficient resource use, reducing environmental footprint while managing costs more effectively.

Innovation and new technology — digitalization, automation, smart systems, eco-friendly solutions — increase productivity while reducing

consumption, showing that sustainability drives new industries, professions and jobs rather than hindering progress.

For young people, the green economy opens growing career prospects, as employers increasingly seek specialists knowledgeable in sustainability, capable of working with green technologies, and equipped with qualities like responsibility, initiative, teamwork and continuous improvement.

This transition requires active participation from businesses, institutions and citizens alike, as everyday decisions on consumption, energy, transport and waste all matter. Education plays a vital role in shaping the knowledge, values and behaviour needed. The EU actively encourages member states toward a low-carbon, circular, eco-innovative and socially inclusive economy, placing new demands on organizations and education institutions alike.

► Competences for Sustainable Development and Their Significance for Professional Fulfilment¹

The transition to a more sustainable economy is gradually changing the way organisations operate, create value and plan their development. Alongside vocational training, the knowledge and skills that enable people to work responsibly, use resources wisely and make decisions with long-term effects are becoming increasingly important. This places new demands on the education of young people and on the competences they need to develop whilst still in education.

Sustainable development competences represent a combination of knowledge, practical skills, values and attitudes that support responsible behaviour in personal and professional life. They enable individuals to assess the consequences of their decisions, find balanced solutions and reconcile economic interests with social responsibility and care for the environment.

¹ GreenComp, the European framework for sustainability competences.
<https://op.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/bc83061d-74ec-11ec-9136-01aa75ed71a1>
Framework for 'green' competences
<https://www.navet.government.bg/bg/ramka-za-zeleni-kompetentnosti/>
<https://ec.europa.eu/jrc/en/greencomp>

Key competences for sustainable development

- **Responsible decision-making** — assessing not just immediate results but impact on people, the organization and the environment.
- **Sensible use of resources** — natural, financial and material — minimizing waste and improving efficiency.
- **Collaboration** — teamwork, respect for different viewpoints, and constructive dialogue across specialists and stakeholders.
- **Willingness to learn and adapt** — as the green economy and digital technologies transform professions, continual skill updates are essential.
- **Initiative and creative problem-solving** — organizations increasingly value staff who propose cost-saving, resource-efficient and waste-reducing ideas.
- **Professional ethics** — compliance, integrity, respect for human dignity and social responsibility, which build trust and stability.

6.2. Corporate Social Responsibility in Practice and its Significance for Young People

► The Nature and Principles of Corporate Social Responsibility (CSR)

Corporate social responsibility represents a voluntary commitment by organisations to conduct their business in a way that balances economic objectives with the public good and environmental protection. It goes beyond compliance with legal requirements and is based on organisations' desire to be reliable partners, fair employers and active participants in the development of society.

More businesses recognize that success is measured not just by financial results but by impact on employees, customers, communities, the environment and society — placing responsibility at the heart of management decisions.

CSR covers activities such as safe working conditions, equal opportunities, employee development, community initiatives, environmental protection, waste reduction, efficient resource use, and fair, transparent relationships with customers, suppliers and partners.

CSR should be integrated into how an organization plans and manages its activities, and become a natural part of organizational culture rather than a separate initiative. Trust is central: customers increasingly favour responsible companies, and employees show greater motivation

working for organizations that respect their rights and invest in their development.

Principles of Corporate Social Responsibility (CSR)

- Integrity and ethical conduct;
- Responsibility and environmental protection;
- Responsible social impact;
- Transparency and accountability;
- Responsible relationships with stakeholders;
- Integration of CSR into management;
- Long-term sustainability.

Ethical standards — honesty, fairness, prevention of discrimination and corruption — are both a moral requirement and a factor in long-term success. Environmental responsibility means reducing energy and resource consumption, harmful emissions and waste, while optimizing costs. Social impact includes supporting education, culture, health, sports and community development. Transparency about goals, results and impact strengthens stakeholder trust.

CSR matters greatly to young people entering the labour market — many now choose employers based not just on salary but on working conditions, development opportunities, organizational culture and social/environmental commitment. Companies that consistently apply CSR find it easier to attract and retain qualified staff.

As public expectations rise, CSR is becoming a natural part of good governance — an investment in the organization's and society's future, not an additional burden.

► ESG Principles as a Sustainable Management Tool

As sustainable economics has evolved, assessment has shifted from focusing solely on financial results to how those results are achieved. **ESG** — Environmental, Social and Governance — offers an integrated approach where economic, social and environmental objectives are viewed together.

- **Environmental (E)** — reducing energy consumption, efficient resource use, minimizing waste and emissions, renewable energy, eco-friendly technologies — both a necessity and an efficiency opportunity.
- **Social (S)** — safe working conditions, professional development, equal opportunity, human rights, diversity, community engagement — building trust and sustainable development.

- **Governance (G)** — management structure, transparency, internal controls, risk management, ethical standards — enabling lawful, effective, responsible operation and stakeholder trust.

These three components reinforce one another: energy-efficient investments often improve economic performance too; good working environments boost productivity; transparent governance reduces risk and builds trust.

ESG criteria are increasingly used to assess investment attractiveness, as investors weigh climate, social and governance risks alongside financial indicators. Consumers and employees also increasingly favour responsible companies, making ESG a factor in reputation, market position and long-term development.

Understanding ESG is practically important for young people across sectors, as sustainable management becomes the professional norm. Education institutions can build these skills through real-world examples and practical tasks.

► Sustainable Business Models and the Circular Economy

Sustainable development is reshaping how organizations plan and operate — success increasingly depends not just on profitability, but on how resources are used, value is created, and negative impacts are minimized. This has driven the rise of sustainable business models combining economic efficiency with social and environmental responsibility.

A business model defines how an organization creates, delivers and captures value. Integrating sustainability means considering long-term consequences for society and environment alongside immediate economic outcomes — reducing losses and waste, extending product life cycles, and introducing efficiency-boosting innovations.

Key to this is **long-term thinking** — building sustainable relationships with customers, employees, suppliers and communities rather than chasing short-term results, helping build trust and manage risk.

The **circular economy** offers an alternative to the traditional "take-make-dispose" model, aiming to keep materials and products in use as long as possible through reuse, repair, refurbishment, recycling and recovery — reducing raw material consumption and waste while often lowering production costs and increasing resilience to raw material price swings.

Practical applications include products designed for longer life and repairability, use of recycled materials, separate waste collection, optimized packaging, and renewable energy use.

Innovation enables precise management of production processes, energy use, waste reduction, and logistics; **cooperation** between organizations facilitates knowledge and technology sharing and joint solutions.

The “**Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernising Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide**” (CBYSI) project is a strong example of applying CSR and sustainability principles in practice — through cooperation between educational institutions and public organizations in Romania and Bulgaria, modernizing the learning environment, developing joint educational programmes, and enhancing young people’s knowledge on personal safety, safe driving, financial literacy, the green economy and social responsibility.

6.3. Good Practices in Environmental and Social Education

Modern education increasingly emphasizes building the knowledge, skills and values that prepare young people for an active, responsible life in a fast-changing society. Alongside vocational training, environmental protection, social responsibility, sustainable consumption, financial literacy and civic participation are becoming central topics.

The goal is not merely information transfer but fostering a lasting attitude toward sustainability — reflected in everyday behaviour: how resources are used, how financial decisions are made, and how one participates in public life. Effective education combines theory with practice.

Key good practices:

- **Integrating sustainability across academic disciplines** — economics, management, finance, law, IT, engineering, education — providing students with a broader understanding of the links between economic development, society and the environment.
- **Interactive teaching methods** — case studies, discussions, simulations, team tasks, project-based learning to encourage critical thinking, decision-making and teamwork through active participation.
- **Learning through practical projects** — volunteering, social campaigns, sustainability initiatives, which builds professional skills alongside personal responsibility and civic engagement.

- **Involving representatives of businesses, public institutions and NGOs** — linking theory to real-world examples of CSR and environmental policy, supporting career guidance.
- **International and cross-border initiatives** — exchanging knowledge and practices across countries, developing intercultural communication and collaboration skills.
- **Digital technologies in education** — online platforms, virtual classrooms, interactive resources — enabling access to up-to-date materials and cross-border collaboration.
- **Building responsible decision-making skills** — understanding issues, analysing options, evaluating consequences and choosing appropriate solutions.
- **Learner-led initiatives** — information campaigns, volunteering, environmental projects, discussion forums — developing leadership, organization and social responsibility.
- **Financial literacy and education for sustainable consumption** — fostering habits of prudent resource management, waste reduction and reuse from an early age.

International cooperation projects are particularly valuable for advancing environmental and social education — enabling joint curricula, staff/student exchanges, workshops and shared initiatives that spread good practices and build lasting institutional partnerships.

The **CBYSI project** is a strong example of integrating environmental and social education in a cross-border context by modernizing training infrastructure, organizing joint training sessions, and developing this guide, thus giving young people knowledge and practical skills in personal safety, safe driving, personal finance, the green economy and CSR, and moving education beyond the traditional teaching model toward building competencies for professional and social success.

★ Environmental and social education are key to the sustainable development of modern society. By combining theoretical knowledge, practical skills and active community participation, young people build the competencies needed to succeed professionally and to actively contribute to a more sustainable, fairer and more responsible society.

PART IV — IDENTIFIED GOOD PRACTICES AND INSTITUTIONAL COOPERATION

CHAPTER 7 — Key Good Practices Resulting from the Workshops

The good practices in this chapter did not emerge from a literature review. They emerged from four workshops in which professionals from two countries spent dozens of hours discussing what works, what does not, and why. They were tested against experience, refined through debate, and validated by the people who will implement them.

A lack of communication between parents and children, the absence of clear rules at home, and gaps in parental responsibility all contribute significantly to risk behaviour, violence and inappropriate conduct among young people. This is a conclusion that emerged from police officers and educators who repeatedly see the specific situations where a young person's home environment either reinforced or actively undermined everything a school or a training course was trying to teach.

7.1 Active Parental Involvement and the Family – School Partnership

► Why This Practice Matters

Every practitioner who contributed to this Guide identified the same fundamental challenge: the messages young people receive about safety and responsibility are contradictory. What a teacher says in school, what a police officer says in a community event, and what a parent communicates at home are often entirely different. Young people navigate this by choosing not the most authoritative source, but the most permissive one.

The research is clear: young people whose parents maintain consistent, open and engaged communication about risks are significantly less likely to engage in risk-taking behaviour, more likely to seek help when they need it, and more likely to develop the self-regulatory skills that keep them safe. The family is not a supportive structure around the work of the school: it is the primary context in which values are formed and habits are built.

► What Active Parental Involvement Requires in Practice

- **Maintaining regular communication with the school** — Parents should engage in open and continuous dialogue with teachers to understand their child's progress, identify any difficulties, and explore ways to provide effective support in the learning process. A collaborative relationship between families and schools enables early identification of challenges and the development of shared solutions;
- **Aligned communication at home** — Families play a vital role in reinforcing the knowledge, skills, and learning habits developed at school. Providing a supportive learning environment, encouraging curiosity, fostering independence, and demonstrating the value of education all contribute to the development of healthy, long-lasting learning routines;
- **Open dialogue and emotional support** — Parents who regularly discuss school experiences, challenges, achievements, and personal goals with their children create an atmosphere of trust and emotional security. In such an environment, children are more willing to seek help, express concerns, and develop confidence in their own abilities;
- **Modelling positive behaviours and values** — Children learn primarily by observing the adults around them. Parents who demonstrate responsibility, respect, perseverance, and a positive attitude towards learning provide powerful role models that shape their children's attitudes toward education and personal growth.

★ Active parental involvement is a cornerstone of high-quality education. Strong partnerships between families and schools enhance learning outcomes, promote children's holistic development, and contribute to the development of responsible, engaged adults.

7.2 Inter-Institutional Collaboration: Police, Schools, Universities and Community

► Why Public Institutions Should Work Together

Interventions delivered in isolation — police officers visiting a school once, a one-off discussion about road safety, a single lesson on financial literacy — have limited and short-lived impact. Young people receive the message, process it briefly, and return to the same environment that shaped their behaviour before the intervention. Nothing has changed structurally.

What creates lasting change is sustained, coherent, multi-channel reinforcement of consistent messages conveyed by trusted adults across multiple contexts. When a young person hears the same core message from a teacher, a school counsellor, a police officer and a parent, that message begins to feel like a fact about the world rather than an instruction.

Dolj County Police Inspectorate — From Authority to Educational Partner

The most significant reframing in the CBYSI partnership is that of the Dolj County Police Inspectorate, from an authority that issues fines to an educational partner that provides operational expertise in a collaborative learning process. Young people respond very differently to a “partner” than to an “authority”.

Practical implication: police professionals participating in school programmes have training not just on their area of expertise, but also in educational communication and how to facilitate discussions rather than deliver lectures.

The Academy of Economics D.A.

Tsenov contributes a significant dimension: economic vulnerability and financial illiteracy are among the most underestimated risk factors for young people. A young person with no framework for managing personal finances or assessing the sustainability of their own choices is not simply economically unprepared — they are socially vulnerable in ways that make them measurably more susceptible to exploitation and exclusion. Making this connection explicit, rather than leaving financial education and personal safety in separate silos, was identified as one of the project’s most distinctive contributions.

Dolj County School Inspectorate — The Essential Bridge

The Dolj County School Inspectorate provides the connection between the project and the young people it serves: it knows which schools, which communities and which students need the project training sessions most; it facilitates access.

No project of this kind can reach its potential without a partner playing this connective role. The Dolj County School Inspectorate is what makes the project’s social inclusion mandate operational rather than aspirational.

7.3 The Principle of Active Prevention: Anticipation Over Reaction

The standard institutional model is reactive: something happens, and then institutions respond. A fight triggers initiation of a disciplinary committee meeting. A road accident triggers an investigation. These responses are necessary and important. But they are not a safety strategy.

1. **Early identification** — The ability to recognize risk before it manifests. This requires attentive, caring professional presence — teachers who know their students, counsellors with manageable caseloads, police officers who are familiar community figures;
2. **Structured competence development** — The most effective prevention is not information provision, but competence building. The four CBYSI training courses develop in young people the specific physical, cognitive, emotional, economic skills that reduce vulnerability before any specific incident arises;
3. **Coherence of messages** — Prevention is undermined by contradiction. When different authorities send different messages about the same topic, young people conclude there are no fixed rules;
4. **Skill building instead of excessive protection** — Young people are truly protected not when they are merely warned about dangers, but especially by building the skills that allow them to recognise and responsibly manage risks;
5. **Long-term vision** — Prevention is not an occasional event; it requires constant, sustained efforts. A school where road safety, personal safety, financial literacy and environmental responsibility are continuously integrated in the educational process lays the foundation for responsible culture and lasting change.

★ *True protection for young people is not developed through repeated warnings, but by building skills that allow them to identify risk situations early and react responsibly before they generate consequences.*

CHAPTER 8 — The Joint Training Programme as a Model of Good Practice

8.1. Programme Structure: Four Courses, Three Institutions, One Shared Framework

The Joint Training Programme, developed under project ROBG00251 (CBYSI), is a good-practice example of a cross-border educational model building the knowledge, skills and competences needed for young people's personal safety, social adaptation and professional fulfilment. Rather than isolated modules, it forms an interconnected system of four courses developing a broad competence profile:

- **Self-Defence and Personal Safety** (developed by the Dolj County Police Inspectorate) — recognising risk, preventing danger, responding appropriately; emphasis on self-control, risk assessment and confidence-building;
- **Safe Driving for Young Adults** (developed by the Dolj County Police Inspectorate) — road-safety rules, accident risk factors and personal responsibility behind the wheel;
- **Sustainable Management of Personal Finances** (developed by the Academy of Economics “D.A. Tsenov”, Svishtov) — financial literacy

through budgeting, saving, debt management, planning and sustainable consumption;

- **Green Economy and Corporate Social Responsibility (CSR)** (developed by the Academy of Economics “D.A. Tsenov”, Svishtov) — sustainable development, responsible business conduct, sustainable business models, circular economy and ESG principles.

Each course builds distinct knowledge; together they form a comprehensive competence profile, reflecting the understanding that young people's security and success depend on the combination of personal safety, informed decision-making, financial responsibility and sustainability awareness.

The programme's quality stems from the involvement of three institutions with complementary expertise: the **Dolj County Police Inspectorate** (practical security expertise), the **"D.A. Tsenov" Academy of Economics, Svishtov** (academic rigor and methodological consistency), and the **Dolj County School Inspectorate** (access to young people and pedagogical adaptation) — a working model combining a public safety institution, a higher-education institution and an education authority. All four courses share common principles regarding learning outcomes, module structure, and assessment, ensuring a consistent, comparable learning experience despite differing content, and each is designed for practical, real-life application rather than pure information transfer.

★ *The programme shows how cross-border cooperation adds value that no single institution could achieve alone, and — since its structure allows adaptation to local needs — serves as a transferable model: uniting different areas of expertise around a shared goal for youth development.*

8.2. Teaching Methods: Experiential Learning, Case Studies and Simulation

The strength of the programme lies in its participatory, hands-on approach. Rather than a one-way transfer of information, the programme creates a learning environment in which participants analyse concrete situations, make decisions, share experiences, and develop skills that can be applied in real-life situations. This approach is based on the premise that lasting learning relies not only on understanding concepts, but also on applying them in practical contexts—all the more so in areas such as safety, financial literacy, and sustainability, which directly influence everyday life.

Experiential learning places the participant at the centre: the trainer creates conditions for active exploration rather than a one-way delivery of information. In Self-Defence/Personal Safety, this means developing reaction, self-control and risk-assessment skills through practice, not just principles. In Safe Driving, analysing real-life situations builds risk awareness and a sense of personal responsibility. In the finance and green-economy courses, it lets participants examine real-life choices — budgeting, spending decisions, sustainable business choices. This approach builds confidence by showing that knowledge has practical value.

Case studies develop analytical thinking — the ability to evaluate options and make reasoned decisions, valuable for independent living and professional life. In safety/driving courses, they help participants understand the factors that lead to risky situations and encourage them to consider different courses of action. In Personal Finance, they cover budgeting, comparing financial solutions, managing unexpected costs and assessing credit risk. In Green Economy/CSR, they examine real business situations involving sustainable production, resource use and the balance between performance and responsibility. Because there's no single “correct” answer to replicate, case studies foster genuine reasoning and discussion.

Simulations are particularly suitable for training related to behaviour in situations requiring a quick reaction, judgement and responsibility. In personal safety and safe driving courses, simulation drills help develop the skills needed to act in various scenarios and build a higher level of confidence. In personal finance, simulations model budgeting, saving-vs-spending choices and long-term planning, showing the immediate consequences. In green economy topics, simulations illustrate the interplay between economic activity, resource use and social responsibility, letting participants explore different stakeholder perspectives.

Interaction and experience sharing across all four courses — discussions, group work, exchange of viewpoints — is especially valuable in a cross-border project, bringing together participants from different backgrounds (Romania and Bulgaria) to build tolerance, communication skills and understanding of shared challenges in a European context.

Assessment tests active participation, task completion, case-study work and demonstrated skill application — not just theoretical knowledge — so that the completion certificate reflects genuine competence.

★ Together, these methods make the Joint Training Programme a model combining knowledge, practice and competence-building, transferable to other cross-border and educational initiatives: effective learning is measured by the participants' ability to turn

knowledge into skill and skill into responsible behaviour, not by the amount of information alone.

8.3. Participant Selection, Evaluation and Certification

Participant selection, evaluation and certification are key to the programme's sustainability and replicability as good practice. Selection is not a mere administrative step, but a tool for ensuring equal access and real impact, based on **equal opportunities, transparency, inclusion and non-discrimination**, with no restriction or disadvantage on grounds of gender, ethnicity, nationality, language, religion, social/economic background, disability or family status, in line with EU principles on social inclusion and equal access.

Inclusive selection places particular focus on young people facing additional barriers — socially/economically vulnerable groups, those with limited access to further learning, those needing extra support — reflecting the principle that "no person and no place should be left behind." Selection also considers the match between the course content and the candidates' needs/interests, so participation can deliver real benefit rather than being a mere formality.

Selection is coordinated by partners according to their role: ISJ Dolj identifies and nominates secondary-school pupils from Dolj County who meet the criteria and are motivated to participate fully; the "D.A. Tsenov" Academy of Economics, Svishtov coordinates student selection for its two courses. Shared principles across partners ensure a consistent process and quality standard.

Evaluation is tailored per course, but follows shared principles, focusing on: active participation; ability to analyse and resolve practical situations; applying knowledge to case studies and tasks; responsible decision-making; teamwork. In safety/driving courses, evaluation focuses on practical application and appropriate response under risk; in finance/sustainability courses, it looks at analysis, informed choice and the capacity to understand consequences.

Certificates are awarded only upon full completion of the programme — attendance at all sessions, active participation in exercises and discussions, completed tasks, and demonstrated understanding/application of the core knowledge — ensuring the certificate reflects genuine competence, rather than mere attendance, and builds trust in the programme among participants and institutions. Given the project's cross-border nature, the certificate is recognisable and applicable across both national contexts.

★ *Combining transparent criteria, equal access, inclusion and competence-based evaluation makes this model — and the broader lesson that successful educational initiatives depend as much on reach, participation support and recognition as on content quality — adaptable to other cross-border and European youth initiatives.*

PART V — IMPLEMENTATION AND SUSTAINABILITY

CHAPTER 9 — Applying the Guide and Sustaining Its Impact

The purpose of this chapter is to provide the practical frameworks and concrete guidance that professionals need to actually use this Guide — in their specific institutions, with their specific young people, in ways that produce real and lasting change.

9.1 How to Adapt the Guide to Different Institutional Settings

► What Is Universal, What Is Context-Related

Many practices in this Guide are genuinely universal: the principle that prevention is more effective than reaction, the evidence that parental involvement amplifies educational impact, the understanding that coherence across institutions is a prerequisite for lasting behavioural change. These apply wherever young people live.

Others require adaptation. The legal provisions in Chapters 3 and 4 are Romanian law. The specific socio-economic characteristics that justify prioritizing participants from Băilești and Calafat are specific to Dolj County. The case studies reflect patterns from specific operational and

educational contexts. The task is to identify the underlying principle in each section — and adapt only the contextual details.

Question	What to consider
What is my target group?	Age, educational level, socio-economic background, cultural identity, specific vulnerabilities. Each dimension affects framing, examples, resonance, and the social dynamics of a training session.
What specific risks does this group face?	Not all five thematic domains will be equally relevant. A brief needs assessment — even a qualitative one — is essential before deciding what to prioritize.
What resources are available?	Staff expertise, physical space, equipment, time, budget, partner organizations. The in-person self-defence training cannot be adapted to fit most institutions.
What partner institutions are available?	Map the organizations in your area that work with young people. Genuine collaboration multiplies impact.
How will you know that it worked?	Define the change you are trying to produce before you begin, and decide how to measure it. A before-and-after questionnaire plus qualitative feedback is enough to generate useful learning data.

9.2 Monitoring, Evaluation, and Updating Good Practices Over Time

Evaluation throughout the entire Joint Training Programme should be **formative** — oriented toward a participant's actual learning process and personal development, rather than functioning simply as a pass/fail checkpoint applied once, at the very end of a course. This principle applies equally to how this Guide itself should be monitored and kept up-to-date over time.

► Monitoring the Training Process Itself

In practice, this means direct observation during live sessions, combined with structured feedback and open discussion after each individual activity, rather than a single review conducted at the very end of a three-day course, by which point the specific details of any given session have already begun to blur for both trainers and participants.

► **Evaluating What Actually Changed**

Result evaluation is based on self-assessment combined with analysing the specific tasks the participants complete during a course, which together allow for a real, honest before-and-after comparison of what has genuinely changed in a participant's knowledge, attitude and confidence, rather than relying solely on the participants' own impressions of how much they learned.

► **Quality Assurance as an Ongoing Discipline**

Maintaining a consistently high standard of quality across all training groups and in both partner countries requires the systematic application of a set of complementary good practices. These include clearly defining the learning objectives and expected outcomes before each training session, selecting teaching approaches that reflect the participants' profiles and learning needs, and using feedback as an integral part of the learning process. When applied consistently, these practices help ensure a common quality standard throughout the programme and support the achievement of comparable learning outcomes across all project activities.

9.3 Transferability: Using the Guide Beyond the Project's Lifetime

CBYSI ends in February 2027, but the Guide, the Joint Training Programme and the partnership that produced them were built, from the first workshop onward, with the world after the project ends firmly in mind. A cooperation agreement between the Dolj County Police Inspectorate, the Academy of Economics "D.A. Tsenov" and the Dolj County School Inspectorate will be signed after the end of the project's implementation, creating a formal institutional basis for continuing joint activities.

The Dolj County Police Inspectorate has confirmed its intention to keep using the renovated sports hall, the driving simulator and the training equipment for the continuous training of the police officers and for the educational work with young people from Dolj County well beyond the funding period, with the Dolj County School Inspectorate continuing to facilitate access to the target communities. The Academy of Economics

“D.A. Tsenov” has committed to integrating the financial education and green economy content into its ongoing curriculum. The Dolj County School Inspectorate has committed to sharing the Guide across the Dolj County school network.

Dissemination was designed to reach beyond the 240 direct participants from the onset. The Guide and the Joint Training Programme will be distributed in printed form to every participant at the end of their respective training sessions, and made available digitally through the institutional websites of the Dolj County Police Inspectorate and the Academy of Economics “D.A. Tsenov”, and through the Dolj County School Inspectorate’s communication channels to the wider network of schools across Dolj County. Both documents are produced in Romanian, Bulgarian and English, in print and digital format, specifically so they can be shared with other organizations and projects working in comparable fields — not only with CBYSI’s direct beneficiaries.

DISSEMINATION BEYOND THE DIRECT PARTICIPANTS

Cross-border documentary film — capturing the infrastructure investments, the workshops and the training sessions, produced in Romanian, Bulgarian and English with subtitles; a 45-minute version for television, and three short videos for social media;

Closing conference — organized by the Academy of Economics D.A. Tsenov in Svishtov, bringing together all partner institutions, representatives of the education system, local authorities and media, at which the final Guide and Training Programme are formally presented.

Institutional websites and school networks — digital versions shared through the Dolj County Police Inspectorate, the Academy of Economics D.A. Tsenov and the Dolj County School Inspectorate’s own institutional channels.

► Where the real, lasting value actually sits

None of CBYSI’s tangible or institutional outcomes should be viewed in isolation. The modernized sports hall of IPJ Dolj, the specialized equipment and the renovated training facilities in Svishtov are all valuable

resources, but their true value lies in how they are integrated into a shared educational and institutional framework. This framework was developed through the four joint workshops, which enabled the partners to establish a common needs assessment, develop and validate training content, produce case studies, and strengthen cooperation between the participating institutions. Above all, the project's most enduring legacy lies in the commitment of the three partner institutions from Romania and Bulgaria to continue working together and building on these achievements long after the project's formal implementation and funding period has come to an end.

★ This Guide was built by three institutions in two countries, working together. Its future belongs to everyone who uses it — and improves it.

CHAPTER 10 — Conclusions and Recommendations

10.1. Summary of Core Findings and Good Practices

This Good Practices Guide presents the outcomes of joint work under project ROBG00251 CBYSI (INTERREG VI-A Romania-Bulgaria 2021–2027), built through systematic analysis, knowledge exchange and joint development of solutions tailored to meet the needs of cross-border youth. The core conclusion: youth safety, development and success require a holistic approach combining knowledge, practical skills and responsible behaviour, since young people face interrelated challenges — from personal/road safety to informed decision-making, resource management, and sustainability/social responsibility.

Training proved most effective when grounded in real-life situations, which is why the joint programme combines four complementary areas: self-defence and personal safety; safe driving for young adults; sustainable personal finance management; green economy and CSR — together forming one framework for tackling modern challenges.

► Key Good Practices Identified:

- **Practice-oriented learning that builds actual competencies** – experience showed that participants achieve better learning outcomes when they are actively involved in the process rather than being passive recipients of information. Practical exercises, realistic scenarios, case studies and facilitated discussions encouraged critical thinking, problem-solving, informed decision-making and personal responsibility, while helping participants put together theoretical concepts to situations they may encounter in everyday life;
- **Collaboration between institutions for better results** – bringing together professionals from public institutions, educational organisations and other relevant stakeholders created a collaborative environment where diverse expertise and viewpoints complemented one another. This experience confirmed that addressing the complex challenges affecting young people requires coordinated action, shared responsibility and continuous cooperation across sectors rather than isolated institutional efforts;
- **Equal opportunities and social inclusion in practice** – the participant selection process was designed to ensure fair and equitable access, regardless of social, economic or personal circumstances. By creating an inclusive learning environment, the programme not only strengthened the participants' knowledge and skills but also promoted participation, social cohesion and equal opportunities for all young people;
- **Sustainable results with long-term impact** – the Guide and the training programme were developed as practical resources intended to remain relevant beyond the lifetime of the project. Their value lies in their adaptability, ease of use and potential for continued implementation by institutions and professionals, supporting future training activities, wider dissemination of good practices and the long-term sustainability of the project's achievements.

Key conclusions from the implementation of the project

- cooperation between institutions from different countries contributes to the exchange of knowledge and the creation of better solutions
- the development of young people requires a combination of knowledge, practical skills and values related to responsible behaviour
- practical training produces more lasting results and greater engagement
- equal access to training and active inclusion of different groups of young people are key to sustainable development
- the training models developed can be adapted and used in other regions and initiatives with similar objectives

★ The project demonstrates the value of education for young people's security, independence and active participation, providing a foundation for future initiatives centred on their needs.

10.2. Recommendations for Institutions and Practitioners

Supporting young people requires a long-term, coordinated approach that goes beyond the traditional boundaries between education, social policy, employment and public safety — especially in a context of rapid economic, technological and social change (evolving labour-market demands, digitalisation, sustainability needs, growing importance of personal/public security). Preparing young people can no longer mean professional knowledge alone; it requires competences supporting independence, adaptability and active participation.

► Recommendations for Educational Institutions

The modern education system faces the challenge of bridging the gap between what young people learn and the skills required for their successful fulfilment. This requires a closer link between the curriculum, practical experience, and the needs of society.

Recommendations for educational institutions

- include more practice-oriented training linked to everyday life
- develop financial literacy as a key competence for independent living
- promote understanding of sustainable development and the green economy
- build critical thinking, decision-making and risk-management skills
- use participatory, practice-based teaching with real-life case studies

★ It is particularly important that education prepares young people not only for a specific profession, but also for the ability to adapt to the changes that will characterise the future economic and social environment.

► Recommendations for Developing Young People's Financial and Green Literacy

European economies are undergoing significant changes linked to digitalisation, the sustainable transition, and new consumption and production models.

Financial literacy and an understanding of the principles of sustainable development are becoming essential skills for the younger generation.

Recommendations to institutions and organisations working with young people

- encourage the responsible management of personal financial resources;
- build skills for assessing financial risks;
- raise awareness on the link between personal decisions and sustainable development;
- familiarise young people with the role of businesses in environmental protection and social responsibility.

★ Such skills are particularly important in the context of economic uncertainty, changes on the labour market, and the need for a more responsible use of natural resources.

► Recommendations for Professionals Working with Young People

Teachers, trainers, youth workers and experts from various institutions play a vital role in turning knowledge into practical skills.

Recommendations for professionals working with young people

- use interactive methods that give young people an active role;
- use real-life situations and practical examples;
- encourage dialogue and the exchange of different viewpoints;
- create an environment in which every participant feels supported and included.

► Recommendations for the Development of Cross-border Cooperation

Experience from the ROBG00251 CBYSI project shows that cross-border cooperation creates added value that cannot be achieved through the actions of individual institutions alone.

Collaboration between organisations from different countries enables the exchange of knowledge, the comparison of approaches and the development of solutions tailored to common challenges.

Recommendations for the development of cross-border cooperation

- encourage long-term partnerships between institutions from different countries;
- exchange of good practices in the field of youth education;
- joint training programmes and initiatives to develop skills;
- use of European programmes as a tool for building sustainable networks.

★ Cross-border cooperation is not limited to the implementation of individual projects. It represents a real opportunity to build a common European space of knowledge, shared responsibility and solidarity.

These recommendations, drawn up on the basis of the experience gained from the CBYSI project, highlight the need for a new approach to young people's development – an approach that combines education, practical training, social inclusion and European cooperation.

Investing in young people's knowledge, skills and self-confidence is an investment in the sustainability of society as a whole. Only through the joint efforts of institutions, organisations and communities can an environment be created in which every young person has the opportunity to develop their potential and play an active part in shaping the future of Europe.

10.3. The Value Added by Cross-Border Cooperation: Looking Forward

One of the most significant features of project ROBG00251 “Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernising Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide” (CBYSI) is that its impact extends beyond the scope of individual activities and specific outcomes. The true value of the project lies in the creation of a shared space for the exchange of knowledge, experience and ideas between institutions in Romania and Bulgaria, united by a common goal – to support young people in their personal and professional development.

► Common Challenges as a Basis for Common Solutions

The Danube border regions share economic and social challenges around education, careers and youth participation. Amid rapid digital transformation and labour-market change, no single national education system can meet all emerging needs alone – pooling institutional expertise across borders (security-sector experience plus academic expertise) produces more comprehensive, effective training solutions.

► The Strength of the Romanian – Bulgarian Partnership

One of the project's most valuable added benefits is the establishment of a sustainable partnership between institutions in the two countries.

Cooperation between the Dolj County Police Inspectorate, the “D.A. Tsenov” Academy of Economics in Svishtov, the Dolj County School Inspectorate and other stakeholders has demonstrated that different institutional perspectives can be successfully united around a common cause.

Through their joint efforts, the partners not only carried out the planned activities but also laid the foundations for future collaboration. The

exchange of experience, the discussion of different approaches and the joint development of training materials contributed to building trust and mutual understanding.

► From Project Outcomes to Long-Term Value

The Good Practices Guide and the Joint Training Programme represent outcomes that can continue to be used even after the project has ended. Their value is determined not only by their content, but also by their adaptability to different educational settings and different groups of young people.

The training model can be used by schools, universities, public institutions and organisations working with young people who are seeking effective approaches to developing practical skills and promoting responsible behaviour. In this way, the project's outcomes become a resource that can be shared, developed and built upon in future initiatives.

► The Added Value of Cooperation - Creating a Sustainable Model with a European Dimension

One of the most significant features of project ROBG00251 – CBYSI is the added value created by bringing together different institutional expertise, professional experience and national perspectives within a common European space for cooperation.

The project is not limited to carrying out specific activities and achieving pre-defined outcomes. Its broader contribution lies in the creation of a model for collaboration that demonstrates how institutions from different sectors and countries can join forces to address the real needs of young people.

The added value lies, above all, in the combination of different perspectives and expertise. The Dolj County Police Inspectorate's practical expertise in the field of personal safety, prevention and the development of skills for responsible behaviour is complemented by the educational experience and academic potential of the "D.A. Tsenov" Academy of Economics and the Dolj County School Inspectorate. In this way, a holistic approach is created which views young people as learners and as active participants in society who must be prepared for various life situations.

Another key added value of the project is the recognition that the modern education of young people requires the development of interrelated competences. Personal safety, safe driving behaviour, financial literacy, sustainable thinking and social responsibility are not separate areas, but

elements of a broader capacity for young people to make informed decisions and participate fully in economic and social life.

Of particular significance is the fact that the outputs produced are geared towards practical application. The Good Practices Guide and the Joint Training Programme are practical tools that can be used by various organisations working with young people. They provide an opportunity for the knowledge and experience gained during the project to reach a wider audience and be adapted to new educational and social contexts.

The project's added value is also linked to its contribution to key European principles – equal access to opportunities, inclusion, non-discrimination and support for the development of every young person, regardless of their social or economic background. The project demonstrates that practical, inclusive education can help create more equal opportunities for young people. By ensuring accessible participation and focusing on skills that can be applied in real life, it supports personal development and social inclusion throughout the cross-border region.

► Looking to the Future

The ROBG00251 project, “Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernising Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide” (CBYSI), has demonstrated that sustainable results are achieved when a partnership becomes the foundation for future initiatives.

The experience gained, the trust built and the tools developed provide an opportunity to continue cooperation in areas that will become increasingly important in the coming years – security, education, sustainable development, social inclusion and skills development.

In this sense, the CBYSI project is not merely a successfully implemented initiative under the INTERREG VI-A Romania-Bulgaria 2021–2027 programme, but a step towards closer ties between Romanian and Bulgarian communities, working together to create a safer, more inclusive and more sustainable environment for young people. It is an example of how European cooperation can bring about real change at local and regional level – by building trust, exchanging knowledge and developing solutions that have practical value for people.

★ The true value of a cross-border partnership is measured by the change that remains after the project has ended – in the participants' knowledge, the capacity of the institutions, and the confidence that common challenges can be overcome through joint efforts.

Project ROBG00251 Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernising Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide (CBYSI) is proof that Romania and Bulgaria can successfully pool their experience and potential to create solutions of European value.

Because the future of young people does not depend on the borders between countries, but on the willingness to work together across them.

BIBLIOGRAPHY AND SOURCES

This Guide was developed through a review, analysis and synthesis of internationally and nationally recognised policy frameworks, strategic documents and methodological resources developed by the European Commission, the OECD, UNESCO, the Council of Europe, the World Health Organization, the World Bank and other reputable international organisations, as well as Romanian and Bulgarian national legislation.

The referenced publications served as a conceptual and methodological basis for the preparation of the Guide, supporting the presentation of key concepts, educational approaches, competence frameworks and examples of good practices relevant to youth safety, financial literacy, sustainable development, corporate social responsibility and youth training.

The content presented in this Guide was developed and adapted by the authors to reflect the specific objectives of the *CBYSI project – ROBG00251*, the needs of the cross-border area between Romania and Bulgaria, and the overall structure and educational purpose of the Guide. The interpretation, organisation and integration of the information do not reproduce the cited sources.

The bibliography below includes the main bibliography consulted during the preparation of the Guide:

1. Interreg VI-A Romania-Bulgaria Programme documentation, Specific Objective S.O. 4.2;
2. The resulting documents of Workshops 1–4, CBYSI project archive (ROBG00251);
3. Romanian Criminal/ Penal Code (Law no. 286/2009) – as in force during the project period;
4. Emergency Ordinance No. 195/2002 on public road traffic – as in force during the project period;
5. Council of Europe. (2023). Reference Framework of Competences for Democratic Culture (RFCDC), Volume 3: Guidance for Implementation. Strasbourg: Council of Europe;
6. Cedefop. (2020). European Inventory on Validation of Non-formal and Informal Learning – 2020 Update. Luxembourg: Publications Office of the European Union;
7. European Union & OECD. (2023). Financial Competence Framework for Children and Youth in the European Union. Paris: OECD Publishing;

8. European Commission. (2023). Financial competence framework for adults in the European Union. Luxembourg: Publications Office of the European Union;
9. European Commission. Joint Research Centre. (2022/2025). DigComp – The European Digital Competence Framework for Citizens. Luxembourg: Publications Office of the European Union;
10. European Commission, Joint Research Centre. (2022). DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens – With New Examples of Knowledge, Skills and Attitudes. Luxembourg: Publications Office of the European Union;
11. European Commission. (2022). GreenComp: The European Sustainability Competence Framework. Luxembourg: Publications Office of the European Union;
12. European Commission. (2020). LifeComp: The European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence. Luxembourg: Publications Office of the European Union;
13. European Commission. (2019). The European Green Deal;
14. European Commission. Financial Literacy. Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union;
15. Framework for ‘green’ competences:
<https://www.navet.government.bg/bg/ramka-za-zeleni-kompetentnosti/>
<https://ec.europa.eu/jrc/en/greencomp>
16. Global Reporting Initiative (GRI). (2021). GRI Universal Standards. Amsterdam: Global Reporting Initiative;
17. GreenComp, the European framework for sustainability competences;
<https://op.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/bc83061d-74ec-11ec-9136-01aa75ed71a1>
18. OECD. (2024). OECD Youth Policy Toolkit. Paris: OECD Publishing;
19. OECD. (2023). Financial Competence Framework for Children and Youth in the European Union. Paris: OECD Publishing;
20. OECD. (2023). OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct. Paris: OECD Publishing;
21. OECD. (2022). Recommendation of the Council on Financial Literacy. Paris: OECD;
22. OECD. (2020). OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy. Paris: OECD Publishing;
23. World Bank. (2021). Good Practice for Financial Consumer Protection. Washington, DC: World Bank;

24. World Health Organization. (2021). Global Status Report on Road Safety 2021. Geneva: World Health Organization;
25. UNESCO. (2024). Global Education Monitoring Report. Paris: UNESCO;
26. UNESCO. (2017). Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. Paris: UNESCO;
27. United Nations. (2015). Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development;
28. Web sources for some photographs used in the Guide:

<https://www.alberta.ca/>

<https://treazlavan.ro/>

<https://learndriving.tips/>

Project CBYSI - Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernizing Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide

Editor of the material: Dolj County Police Inspectorate, Dolj County School

Inspectorate, Craiova, Romania

Academy of Economics "D.A. Tsenov", Svishtov, Bulgaria

August 2026

"The content of this material does not necessarily represent the official position of the European Union"

Project CBYSI, code: ROBG00251, is co-funded by the European Union through European Regional Development Fund under the Interreg VI-A Romania-Bulgaria Programme.

Interreg

Cofinanțat de
UNIUNEA EUROPEANĂ

România – Bulgaria

AUTOAPĂRARE
ȘI SIGURANȚĂ
PERSONALĂ

CONDUCEREA ÎN SIGURANȚĂ
A AUTOVEHICULELOR
PENTRU TINERII
ADULȚI

GHID DE BUNE PRACTICI PENTRU SIGURANȚA ȘI INCLUZIUNEA TINERILOR: ALEGERI INTELIGENTE

MANAGEMENTUL
FINANTELOR PERSONALE
SUSTENABILE

ECONOMIA VERDE ȘI
RESPONSABILITATEA
SOCIALĂ CORPORATIVĂ

CUNOȘȚINȚE PRACTICE

INSTRUCTORI CERTIFICAȚI

IMPACT TRANSFRONTALIER

Interreg

Cofinanțat de
UNIUNEA EUROPEANĂ

România – Bulgaria

GHID CUPRINZĂTOR DE BUNE PRACTICI PENTRU SIGURANȚA ȘI CONDUITA TINERILOR: ALEGERI INTELIGENTE

*Proiectul CBYSI - Siguranța și Incluziunea Tinerilor din Regiunea
Transfrontalieră: Modernizarea Centrelor de Formare și Elaborarea
unui Ghid Cuprinzător de Bune Practici
ROBG00251*

PARTENERIATUL PROIECTULUI

Inspectoratul de Poliție Județean Dolj (Lider de Proiect)
Academia de Economie „D.A. Tsenov” Svishtov (Partener de Proiect)
Inspectoratul Școlar Județean Dolj (Organizație Asociată)

România • Bulgaria • 2026

CUVÂNT ÎNAINTE

Proiectul CBYSI — Siguranța și Incluziunea Tinerilor din Regiunea Transfrontalieră: Modernizarea Facilităților de Formare și Elaborarea unui Ghid Cuprinzător de Bune Practici — a fost finanțat în cadrul Programului Interreg VI-A România-Bulgaria, Prioritatea 3 „O regiune educată”, Obiectivul Specific SO4.2, pornind de la o premisă pe care cele trei instituții partenere și-au propus să o demonstreze în practică: siguranța tinerilor nu ține în primul rând de reguli mai stricte sau de avertismente mai răsunătoare, ci de educație, deprinderi și de sprijinul din partea instituțiilor existente. Pe parcursul a 18 luni, din august 2025 până în februarie 2027, Inspectoratul de Poliție Județean Dolj, Academia de Economie „D.A. Tsenov” Svishtov și Inspectoratul Școlar Județean Dolj și-au propus să transforme această premisă într-un model funcțional și transferabil.

Acest Ghid a fost redactat, secțiune cu secțiune, pe parcursul a patru ateliere de lucru transfrontaliere — Craiova în ianuarie 2026, Svishtov în martie 2026, din nou Craiova în aprilie 2026 și o sesiune de închidere la Svishtov în mai 2026 — fiecare desfășurat cu interpretare simultană română-bulgară și fiecare tratat, încă din prima sesiune, drept sursă efectivă pentru capitolele care urmează. Prezentul material a fost elaborat prin colaborarea dintre polițiști cu experiență directă în gestionarea accidentelor rutiere și a conflictelor din mediul școlar, cadre universitare din domeniile educației și economiei, precum și inspecți școlari cu o cunoaștere aprofundată a caracteristicilor și nevoilor comunităților vulnerabile. Textul de față reflectă în mod deliberat această convergență de perspective, valorificând atât experiența practică, cât și realitățile din teren. Totodată, facilitează procesul de învățare prin utilizarea unor contexte și exerciții simulate, concepute pentru a sprijini dezvoltarea gândirii critice și a abilităților interpersonale.

Proiectul este structurat în jurul a cinci domenii de interes, selectate deoarece reflectă, în ambele țări, arii în care tinerii nu beneficiază de sprijin suficient și sunt expuși unor riscuri semnificative. Primele patru vizează aspecte esențiale ale dezvoltării personale și sociale:

- siguranța personală și limitele legale ale legitimei apărări;
- comportamentul responsabil în trafic;
- gestionarea finanțelor personale;
- economia verde și responsabilitatea socială corporativă ca realitate a pieței muncii;

Cel de-al cincilea domeniu evidențiază importanța cooperării instituționale dintre poliție, unitățile de învățământ preuniversitar, universități și familie, considerată o condiție esențială pentru implementarea eficientă și sustenabilă a intervențiilor din toate celelalte domenii abordate.

Alături de acest Ghid, parteneriatul CBYSI oferă patru sesiuni de formare practice de formare — ***Autoapărare și Siguranță Personală și Conducerea în Siguranță a Autovehiculelor pentru Tinerii Adulți***, ambele organizate de Inspectoratul de Poliție Județean Dolj; ***Managementul Finanțelor Personale Sustenabile și Economie Verde și Responsabilitate Socială Corporativă***, ambele derulate de Academia de Economie „D.A. Tsenov” — ajungând la 240 de tineri în mod direct, 135 din școli din județul Dolj și 105 studenți din Svishtov. Nimic din toate acestea nu ar fi fost posibil fără infrastructura pe care proiectul a modernizat-o: o sală de sport dedicată în Craiova și săli de curs renovate la Svishtov, construite special pentru ca această formare să poată continua mult după încheierea perioadei de implementare a proiectului.

Obiectivul prezentului Ghid este unul bine definit și orientat spre utilitate practică. Acesta nu își propune să inventarieze exhaustiv toate riscurile cu care se pot confrunta tinerii, ci să ofere profesorilor, polițiștilor, consilierilor și părinților un set de instrumente juridice, pedagogice și practice, dezvoltate și validate prin experiența acumulată în cadrul activităților desfășurate de partenerii proiectului și considerate relevante pentru creșterea eficienței intervențiilor educative.

Ghidul este conceput astfel încât să poată fi utilizat gradual, capitol cu capitol, atât în activități didactice, cât și în sesiuni de formare. Structura și conținutul său permit adaptarea la diferite contexte educaționale, oferind utilizatorilor repere clare, informații relevante și soluții aplicabile într-o manieră accesibilă și eficientă.

★ ***Acest ghid este dedicat tuturor tinerilor din România și Bulgaria care vor participa la sesiunile de formare CBYSI — și celor mulți alții care vor beneficia, în anii ce vin, de bunele practici pe care le descrie.***

CUPRINS

Cap.	Titlu	Pag.
	Cuvânt înainte	2
	PARTEA I — CADRUL GENERAL	
1	Context, Parteneriat și Scopul Ghidului	5
2	Înțelegerea Provocărilor cu care se Confruntă Tinerii	14
	PARTEA II — SIGURANȚĂ, LEGITIMĂ APĂRARE ȘI COMPORTAMENT RUTIER	
3	Siguranța Personală și Autoapărarea Responsabilă	27
4	Siguranța Rutieră și Comportamentul Responsabil la Volan	36
	PARTEA III — EDUCAȚIE FINANCIARĂ ȘI ECONOMIE VERDE	
5	Managementul Finanțelor Personale Sustenabile	48
6	Economia Verde și Responsabilitatea Socială Corporativă (CSR)	63
	PARTEA IV — BUNE PRACTICI IDENTIFICATE ȘI COOPERARE INSTITUȚIONALĂ	
7	Bune Practici Esențiale Rezultate din Atelierele de lucru	71
8	Programul Comun de Formare ca Model de Bună Practică	78
	PARTEA V — IMPLEMENTARE ȘI SUSTENABILITATE	
9	Aplicarea Ghidului și Susținerea Impactului Său	83
10	Concluzii și Recomandări	88
	Bibliografie și Surse	96

PARTEA I — CADRUL GENERAL

CAPITOLUL 1 — Context, Parteneriat și Scopul Ghidului

1.1 Proiectul CBYSI și Parteneriatul Transfrontalier România-Bulgaria

Proiectul CBYSI — Siguranța și Incluziunea Tinerilor din Regiunea Transfrontalieră: Modernizarea Centrelor de Formare și Elaborarea unui Ghid Cuprinzător de Bune Practici — a fost lansat în august 2025 în cadrul Programului INTERREG VI-A România-Bulgaria, Obiectivul Specific S.O. 4.2: *Îmbunătățirea accesului egal la educație, formare și învățare pe tot parcursul vieții, prin dezvoltarea unei infrastructuri accesibile și prin întărirea capacității sistemului educațional de a oferi servicii de calitate, inclusiv în mediul online și în format la distanță*. Perioada de implementare a proiectului este de 18 luni, în perioada 20 august 2025 - 19 februarie 2027, cu un buget total de 621.087,58 Euro, din care 496.870,06 Euro (80%) este cofinanțat de Uniunea Europeană.

Pentru a înțelege cum a luat naștere acest proiect, este util să pornim de la problema pe care a fost conceput să o rezolve, nu de la descrierea sa administrativă.

Tinerii de astăzi trăiesc într-un paradox: au acces la mai multă informație decât orice generație anterioară și, în același timp, la mai puține repere structurate despre cum să transforme acea informație în decizii sigure și chibzuite. Un adolescent poate căuta în câteva secunde definiția legală a legitimei apărări, poate viziona o sută de materiale video despre siguranța rutieră sau poate citi nenumărate articole despre finanțe — și tot poate lua o decizie nesigură exact în momentul care contează, pentru că a cunoaște un

fapt și a fi exersat un comportament sunt două lucruri complet diferite. Această diferență dintre *a ști* și *a face* este marea problemă ce străbate fiecare capitol al acestui Ghid și este exact problema pe care CBYSI a fost conceput să o abordeze direct.

Proiectul CBYSI reprezintă un răspuns strategic la o realitate socială complexă și în permanentă schimbare, în care tinerii se confruntă simultan cu oportunități sporite și cu riscuri semnificative. Adolescenții și tinerii adulți sunt expuși unui volum mare de informații, unor modele comportamentale contradictorii care circulă în mediul lor social și online, precum și unei presiuni constante de a se integra social — un context în care deciziile sunt mai degrabă determinate de emoție și de dinamica de grup, decât de o evaluare limpede a consecințelor. Siguranța tinerilor, în acest sens, nu poate fi obținută prin mai multe avertismente sau reguli mai stricte. Ea trebuie construită prin modele moderne de prevenție care investesc în educație, care dezvoltă deliberat deprinderi de viață practice și care întăresc capacitatea tânărului de a anticipa consecințele unei alegeri, acțiuni.

► **Poziționarea celor trei Instituții Partenere în Contextul Proiectului**

Inspectoratul de Poliție Județean Dolj (IPJ Dolj) acționează ca Lider de Proiect. IPJ Dolj aduce ceva ce nu poate fi construit într-o sală de clasă: experiență operațională directă, zilnică, asupra comportamentelor de risc și a mecanismelor reale care le generează. Polițiștii au intervenit la accidente rutiere, au gestionat conflicte școlare și au vorbit cu familiile afectate de exact situațiile pe care le descrie acest Ghid. În cadrul CBYSI, IPJ Dolj a făcut o alegere instituțională voită și importantă: s-a repositionat, în contextul acestui proiect, nu ca autoritate sancționatoare, ci ca partener educațional.

Această schimbare contează mai mult decât ar putea părea. Un tânăr care vede în polițist doar persoana care aplică sancțiuni este puțin probabil să se deschidă în fața acestuia atunci când se confruntă cu o problemă reală. În schimb, un tânăr care a petrecut trei zile instruindu-se alături de un polițist, învățând cum să cadă în siguranță, cum să deescaladeze un conflict sau cum să recunoască un pericol în trafic, va relaționa cu totul diferit cu aceeași instituție.

Pornind de la această convingere, IPJ Dolj organizează două dintre cele patru sesiuni de formare prevăzute în cadrul proiectului – *Autoapărare și Siguranță Personală* și *Conducerea în Siguranță a Autovehiculelor pentru Tinerii Adulți*. Totodată, instituția răspunde de modernizarea sălii de sport din cadrul sediului IPJ Dolj, precum și de achiziția echipamentelor specializate și

a simulatorului de conducere utilizate în desfășurarea ambelor sesiuni de formare.

Academia de Economie „D.A. Tsenov” Svishtov, din Bulgaria, se alătură ca Partener de Proiect. Este o instituție de învățământ superior consacrată, cu experiență recunoscută în educație, formare profesională și cercetare socio-economică. Rolul său în parteneriat este de a fundamenta științific abordarea proiectului și de a aduce ceva ce niciunul dintre cei doi parteneri români nu putea oferi singur: o perspectivă academică, comparativă, cu adevărat transfrontalieră asupra problemelor cu care se confruntă efectiv tinerii din ambele țări. Academia derulează celelalte două sesiuni de formare ale proiectului — *Managementul Finanțelor Personale Sustenabile și Economia Verde și Responsabilitatea Socială Corporativă* — iar propriile săli de curs renovate (sălile 46, 51 și 52) găzduiesc și susțin această formare.

Inspectoratul Școlar Județean Dolj (ISJ Dolj) completează parteneriatul ca Organizație Asociată. Rolul său este mai puțin „vizibil” decât al celorlalți doi, însă decisiv: ISJ Dolj coordonează și sprijină activitățile educaționale desfășurate în școli, identifică și nominalizează tinerii care participă efectiv și — în mod esențial — deschide accesul către comunitățile care au cea mai mare nevoie de acest proiect. Fără implicarea ISJ Dolj, IPJ Dolj și Academia ar putea oferi o formare de înaltă calitate doar tinerilor care, prin contextul lor educațional sau social, ar avea deja acces la astfel de oportunități. Prin implicarea ISJ Dolj, proiectul poate ajunge în mod sistematic la școlile și comunitățile în care nevoia de sprijin este cea mai mare, asigurând un acces mai echitabil la activitățile de formare.

1.2 Cum a Fost Construit Ghidul: Cele Patru Ateliere de Lucru ca Metodologie

Pentru un cititor care decide câtă încredere să acorde acestui Ghid, contează să înțeleagă exact modul în care a fost elaborat — pentru că metoda de elaborare face ea însăși parte din credibilitatea Ghidului. Acesta nu este un document scris de un singur specialist, lucrând izolat pe baza literaturii existente și revizuit ulterior de parteneriat. A fost construit, secțiune cu secțiune, pe parcursul a patru sesiuni de lucru care au reunit fizic polițiști, cadre universitare și inspectori școlari de pe ambele maluri ale Dunării, fiecare din parteneri valorificând experiența proprie și, totodată adaptând metodele de lucru la nevoile reale ale grupului țintă. Încă din prima sesiune, fiecare concluzie la care s-a ajuns în sală a fost tratată drept material sursă primar pentru Ghidul propriu-zis.

Acest ghid este rezultatul unui proces de elaborare realizat în mod colaborativ și organizat într-o manieră structurată, desfășurat pe parcursul a patru ateliere de lucru între ianuarie și mai 2026, două în România și două în Bulgaria.

Atelier	Locație și Dată	Focus	Rezultate cheie
1	Craiova, România 12-14 ianuarie 2026	Evaluarea nevoilor: identificare vulnerabilităților și riscurilor tinerilor; agreearea definiției de „bună practică”; stabilirea a cinci domenii prioritare.	Cadru analitic comun; înțelegere comună a nevoilor grupului țintă.
2	Svishtov, Bulgaria 04-06 martie 2026	Elaborarea Programului Comun de Formare: proiectarea structurii celor patru sesiuni de formare de formare; agreearea cadrului pedagogic.	Structura celor patru sesiuni de formare; prima variantă a Programului Comun de Formare.
3	Craiova, România 20-22 aprilie 2026	Elaborarea Ghidului de Bune Practici: validarea bunelor practici; dezvoltarea unor studii de caz; adoptarea Metodologiei de Selecție.	Structura validată a ghidului; studii de caz; metodologia de selecție.
4	Svishtov, Bulgaria 26-28 mai 2026	Rafinare, Validare și Diseminare: revizuire rând cu rând; aprobare formală; agreearea strategiei de diseminare.	Ghidul final și Programul de Formare aprobate; planul de diseminare și sustenabilitate.

► Atelierul 1 — Craiova, România, 12-14 ianuarie 2026: Înțelegerea Problemei

Primul atelier de lucru a avut ca obiectiv elaborarea unui diagnostic comun al nevoilor, problemelor și oportunităților tinerilor din regiunea transfrontalieră. Acest demers a fost structurat în trei module complementare.

Modulul I a examinat nevoile, problemele și oportunitățile tinerilor, așa cum sunt ele observate în activitatea de zi cu zi a partenerilor — nu doar așa cum sunt reflectate în statisticile naționale, ci din perspectiva experienței directe a polițistului, a profesorului și a consilierului școlar. Modulul II a aprofundat această analiză, identificând factorii-cheie care influențează parcursul educațional și comportamental al tinerilor: calitatea relației cu instituțiile statului, prezența sau absența unei educații socio-emoționale structurate în curriculumul școlar, normalizarea comportamentelor de risc în rândul adolescenților, precum și influența exercitată de grupul de prieteni și de mediul digital. Modulul III a orientat analiza către identificarea soluțiilor și a bunelor practici, pornind de la o întrebare esențială: având în vedere provocările identificate, ce soluții și bune practici există deja în experiența celor două țări și pot fi valorificate pentru a răspunde în mod eficient acestor nevoi?

Atelierul 1 a avut trei rezultate majore. În primul rând, a fundamentat diagnosticul comun al principalelor riscuri cu care se confruntă tinerii, care stă la baza fiecărui capitol al prezentului Ghid. În al doilea rând, a consolidat rolul IPJ Dolj, al ISJ Dolj și al Academiei ca parteneri educaționali în cadrul proiectului. În al treilea rând, a generat prima versiune a repertoriului de bune practici, ulterior dezvoltată și transpusă în capitolele elaborate în cadrul Atelierului 3.

► **Atelierul 2 — Svishtov, Bulgaria, 04-06 martie 2026: Elaborarea Metodelor de Formare**

Atelierul 2 s-a concentrat pe fundamentele conceptuale ale Programului Comun de Formare: definirea cadrului de competențe pe care fiecare curs trebuie să îl dezvolte la participanți, agreearea grupurilor țintă cărora li se va adresa formarea, selectarea abordărilor pedagogice adecvate pentru fiecare temă și stabilirea metodelor de formare și a modelului de monitorizare care să mențină coerența livrării sesiunilor de formare organizate în cele două țări. Astfel, s-a stabilit de comun acord structura celor patru sesiuni de formare a proiectului — *Autoapărare și Siguranță Personală, Conducerea în Siguranță a Autovehiculelor pentru Tinerii Adulți, Gestionarea Sustenabilă a Finanțelor Personale și Economia Verde și Responsabilitatea Socială Corporativă*.

Acest atelier a stabilit caracterul formativ al evaluării fiecărei sesiuni de formare adresate tinerilor români și bulgari. Astfel, evaluarea va fi orientată spre adaptarea metodelor de lucru de așa manieră încât să fie atinse obiectivele propuse: îmbunătățirea competențelor și/sau a performanțelor, stimularea reflecției critice, capacitatea de a rezolva probleme cu care se confruntă/se pot confrunța, dezvoltarea reală a fiecărui participant.

► **Atelierul 3 — Craiova, România, 20-22 aprilie 2026: Redactarea Propriuzisă a Ghidului**

Al treilea atelier este momentul în care acest Ghid, în adevăratul sens al cuvântului, a prins viață. Cincisprezece experți din toate cele trei instituții

partenere au lucrat împreună la structurarea și conținutul practic al Ghidului — agreând, capitol cu capitol, structura în zece părți. Acesta este, de asemenea, atelierul în care IPJ Dolj și Academia de Economie D.A. Tsenov au prezentat studiile de caz — fiecare construit pe baza unor tipare observate efectiv pe teren, cu detalii de identificare modificate pentru a proteja persoanele implicate.

► **Atelierul 4 — Svishtov, Bulgaria, 26–28 mai 2026: Validare și Încheiere**

Scopul acestui atelier a fost revizuirea fiecărui capitol al Ghidului și fiecărui element al Programului de Formare, rezolvarea prin consens a oricărui dezacord rămas și validarea formală a ambelor documente ca fiind complete și pregătite pentru implementare. Aceasta este, de asemenea, sesiunea în care metodologia de selecție a grupului țintă a fost adoptată formal și în care parteneriatul a agreeat strategia de diseminare — modul în care Ghidul și Programul de Formare vor ajunge efectiv la oameni dincolo de cei 240 de participanți direcți.

► **De ce Contează această Metodă pentru Dumneavoastră, ca Cititor**

Motivul pentru care explicăm această succesiune de întâlniri este următorul: fiecare bună practică din capitolele care urmează a fost testată, în raport cu experiența operațională reală a unor persoane care au gestionat efectiv aceste situații, din două perspective naționale și instituționale diferite, înainte de a fi consemnată în scris.

★ Fiecare bună practică din acest Ghid a fost identificată pe baza experienței operaționale a profesioniștilor din două țări. Ghidul oferă o viziune globală și o adaptabilitate ridicată.

1.3 Grupurile Țintă ale Ghidului și Recomandări pentru Aplicarea Sa

Acest Ghid se adresează două categorii de public distincte, dar interconectate:

► **Persoanele Implicate în Educația și Siguranța Tinerilor**

Prima categorie de public este reprezentată de adulții care sunt implicați în siguranța și procesul educațional al tinerilor: polițiști și instructori, profesori și consilieri școlari, personal universitar, funcționari ai autorităților locale și părinți. Pentru acești cititori, Ghidul se dorește a fi ca un manual practic — un document ce poate fi consultat în funcție de situația concretă întâlnită.

► **Tinerii**

A doua categorie de public este reprezentată de tineri — participanții la unul dintre cele patru sesiuni de formare de formare CBYSI, sau orice cititor cu vârsta de peste șaisprezece ani care dorește să își înțeleagă mai bine propria siguranță, consecințele propriilor alegeri și propriile drepturi conform legii. Pentru acest tip de cititor, Ghidul este scris pentru a fi direct, într-un limbaj accesibil; insistă pe explicarea comportamentelor aflate sub incidența unui set de norme (juridice, morale, sociale), consecințele unei acțiuni sau inacțiuni în raport cu situații reale în care au fost/pot fi implicați tinerii.

► Cui se Adresează Programul Comun de Formare

Programul de formare, dezvoltat în sprijinul prezentului Ghid, se adresează tinerilor de pe ambele maluri ale Dunării aflați în două etape succesive ale formării lor: elevilor de liceu și studenților, aflați în pregătirea pentru integrarea pe piața muncii. Pe parcursul celor 18 luni de implementare a proiectului CBYSI, 240 de tineri vor participa direct la activitățile de formare: 135 de elevi din unități de învățământ din județul Dolj, România, și 105 studenți ai Academiei de Economie „D. A. Tsenov” din Svishtov, Bulgaria.

► Cum sunt Selectați Participanții

Selecția este coordonată de Inspectoratul Școlar Județean Dolj pentru elevii români și de Academia de Economie D.A. Tsenov pentru propriii studenți bulgari, conform unei metodologii agreate.

Priorități în activitatea de selecție:

- promovarea tinerilor din medii defavorizate și din minorități etnice, în concordanță cu angajamentul de incluziune socială al proiectului;
- atingerea, în fiecare grupă de cursanți, a unei proporții egale între fete și băieți în scopul promovării egalității de gen.

Din punct de vedere administrativ, două localități beneficiază de atenție specială - Băilești și Calafat, ambele în județul Dolj și ambele situate în apropierea graniței bulgare; municipiul Calafat fiind punct de trecere a frontierei, conectat direct la Vidin. Din punct de vedere socio-economic, tinerii din aceste comunități se confruntă cu o vulnerabilitate economică peste medie și, din această perspectivă, având un acces mai limitat la formare structurată de tipul celei oferite de proiectul CBYSI. Din perspectivă pragmatică, competențele pe care le construiește acest proiect — siguranță personală, conducere auto responsabilă, educație financiară, conștientizare privind economia verde — au o relevanță directă, imediată și ancorată în

cotidian – aici mediul transfrontalier, unde accesul în sistemul legal și economic al unei alte țări nu este o ipoteză, ci un fapt de viață obișnuit.

Pentru elevii selectați din Craiova, se aplică o logică diferită – ceea ce parteneriatul numește o abordare „de la profil la profil”. Școlile cu profil sportiv sunt prioritizate pentru cursul de Autoapărare. Școlile cu specializări auto sau de transport sunt prioritizate pentru cursul de Conducere în Siguranță a Autovehiculelor. Școlile cu profil economic sunt prioritizate pentru cele două sesiuni de formare derulate de Academia de Economie. Această abordare are la bază principiul continuității în parcursul de formare al fiecărui tânăr, valorificând opțiunile educaționale pe care acesta le-a făcut deja. Astfel, pentru fiecare participant selectat, programul de formare CBYSI completează și aprofundează un parcurs educațional ales în mod conștient, contribuind la dezvoltarea competențelor necesare integrării sale în viața academică, profesională și socială. Un elev care urmează o carieră orientată spre sport și care apoi finalizează cursul de Autoapărare adoptă această formă de pregătire ca pe o continuare firească a propriilor interese, nu ca pe un adaos impus – iar această diferență de percepție influențează în mod considerabil seriozitatea cu care un tânăr se implică în sesiunea de formare.

Pentru Academia de Economie „D.A. Tsenov”, selecția grupului țintă se va realiza în conformitate cu principiul egalității de șanse și al nediscriminării și va fi realizată fără nicio restricție, excludere, preferință sau limitare bazată pe rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, situație familială sau responsabilități familiale ori alte criterii similare care ar putea conduce la acte de discriminare directă sau indirectă. Proiectul va include în grupul țintă elevi/studenți defavorizați, urmând principiul „nicio persoană și niciun loc lăsate în urmă”.

Cititor	Capitolele cele mai relevante
Poliție și organe de aplicare a legii	Cap. 1, 2, 3, 4, 7, 8 — context operațional, riscuri pentru tineri, legitimă apărare, siguranță rutieră, cooperare, sesiuni de formare
Profesori și consilieri școlari	Cap. 2, 3, 5, 6, 7, 9 — provocările tinerilor, prevenție, curricule financiare și verzi, bune practici, implementare
Administratori școlari și universitari	Cap. 1, 7, 8, 9, 10 — cooperare instituțională, modele de formare, sustenabilitate, recomandări
Asistenți sociali și persoane care lucrează cu tinerii	Cap. 2, 3, 7, 9 — factori de risc, prevenție, contexte diverse
Tineri cu vârsta între 16–25 de ani	Cap. 3, 4, 5, 6 — siguranță personală, comportament rutier, finanțe, economie verde
Părinți și tutori	Cap. 2, 3, 5, 7 — înțelegerea riscurilor, obiceiuri financiare, implicare, mesaje coerente
Factori de decizie și autorități locale	Cap. 1, 9, 10 — context strategic, sustenabilitate, recomandări

Fiecare capitol al Ghidului este redactat astfel încât să fie autonom: un cititor poate începe cu orice capitol relevant pentru rolul său, fără a pierde din înțeles. Aceasta a fost o alegere deliberată de concepție, pornind de la premisa că cele mai eficiente bune practici sunt cele pe care un tânăr, un profesor sau un polițist le poate aplica imediat sau le poate adapta la cât mai multe situații reale.

CAPITOLUL 2. Înțelegerea Provocărilor cu care se Confruntă Tinerii

2.1. Principalele Riscuri și Vulnerabilități Identificate în Ambele Țări

Tinerii trăiesc într-un mediu care se schimbă mult mai rapid decât acum un deceniu. În fiecare zi, ei iau zeci de decizii – cum să se deplaseze, cu cine să socializeze, ce informații să accepte, cum să folosească rețelele sociale, cum să își gestioneze banii și cum să reacționeze în diverse situații de viață. Unele dintre aceste decizii pot părea nesemnificative, însă tocmai acestea modelează treptat obiceiuri care pot pune bazele atât ale siguranței, cât și ale apariției riscului.

Cercetarea, discuțiile purtate în cadrul proiectului și schimbul de experiență dintre partenerii din România și Bulgaria arată că, indiferent de diferențele dintre regiuni, tinerii de pe ambele maluri ale Dunării se confruntă cu provocări foarte asemănătoare. Unele dintre acestea țin de siguranța cotidiană, altele de participarea la viața publică, iar altele decurg din dezvoltarea rapidă a tehnologiilor digitale și din schimbările în modul în care oamenii comunică.

Una dintre concluziile esențiale este că riscul apare rareori brusc. În cele mai multe cazuri, el se acumulează treptat, ca rezultat al unei serii de decizii, circumstanțe și influențe externe. Tocmai de aceea, prevenția nu trebuie să înceapă atunci când problema a apărut deja, ci mult mai devreme

– prin formarea cunoștințelor, a deprinderilor practice și a unei atitudini responsabile față de propria siguranță și față de cea a celor din jur.

Analiza informațiilor rezultate în urma întâlnirilor de lucru evidențiază faptul că riscurile identificate pot fi grupate în câteva categorii principale. Această clasificare are un rol orientativ și nu înseamnă că fiecare tip de risc se manifestă în mod independent. În practică, riscurile sunt adesea interconectate, se influențează reciproc și pot contribui împreună la apariția unor situații cu un grad mai ridicat de vulnerabilitate.

Secțiune	Categorie	Conținut
I. Principalele categorii de risc	1. Siguranța personală	➤ agresivitate; ➤ violență; ➤ hărțuire (bullying); ➤ lipsa abilităților de gestionare a situațiilor dificile; ➤ lipsa încrederii în sine; ➤ presiunea grupului de egali; ➤ momentul în care un tânăr trebuie să ceară ajutor.
	2. Mediul rutier	➤ tinerii șoferi, unul dintre grupurile cu cel mai ridicat risc; ➤ distragerea atenției de către telefonul mobil; ➤ viteza excesivă; ➤ condusul după consumul de alcool sau substanțe psihoactive; ➤ condusul sub influența grupului de prieteni; ➤ siguranța ca pietoni și bicicliști; ➤ cultura siguranței rutiere; ➤ responsabilitatea personală.
	3. Mediul digital	➤ hărțuirea online; ➤ înșelătoriile (escrocheriile); ➤ dezinformarea; ➤ utilizarea abuzivă a datelor personale; ➤ dependența digitală; ➤ conținutul nepotrivit; ➤ provocările online periculoase; ➤ manipularea prin rețelele sociale.
	4. Mediul social	➤ izolarea socială; ➤ lipsa sentimentului de apartenență; ➤ abandonul școlar;

Secțiune	Categorie	Conținut
		➤ agresivitate; ➤ discriminarea; ➤ dependențele; ➤ violența; ➤ participarea limitată la viața publică; ➤ lipsa încrederii în instituții.
	5. Riscuri economice	➤ nivelul scăzut de educație financiară; ➤ lipsa abilităților de gestionare a finanțelor personale; ➤ îndatorarea; ➤ achizițiile impulsive; ➤ fraudă financiară; ➤ lipsa cunoștințelor despre consumul sustenabil; ➤ lipsa înțelegerii legăturii dintre deciziile personale și dezvoltarea durabilă.
II. Caracteristici ale vulnerabilității	1. Dezvoltarea psihosocială	➤ o perioadă de formare a personalității; ➤ dorința de acceptare din partea grupului de egali; ➤ tendința spre independență.
	2. Factori comportament ali	➤ impulsivitatea; ➤ lipsa experienței de viață; ➤ dificultatea de a evalua riscul; ➤ tendința de a subestima consecințele.
	3. Influențe ale mediului	➤ influența puternică a rețelelor sociale.
III. Asemănări între România și Bulgaria	Context general	➤ tinerii trăiesc într-un mediu social asemănător; ➤ folosesc aceleași platforme digitale; ➤ se confruntă cu dificultăți economice similare; ➤ se confruntă cu probleme de siguranță similare; ➤ instituțiile acționează în domenii similare; ➤ bunele practici pot fi adaptate cu succes în ambele țări.

► Riscuri privind Siguranța Personală

Siguranța personală reprezintă una dintre condițiile esențiale pentru dezvoltarea sănătoasă a fiecărui tânăr. Ea nu se limitează la protecția vieții și a sănătății, ci include și sentimentul de siguranță la școală, la universitate, în familie, printre prieteni, în locuri publice și în interacțiunile sociale de zi cu zi. Atunci când tinerii se simt protejați și știu cum să reacționeze în diferite situații, devin mai încrezători, mai activi și participă mai deplin la viața publică. Situațiile cu risc ridicat pornesc adesea de la lucruri mărunte – un conflict, un grup necunoscut, o provocare – și escaladează rapid, mai ales prin presiunea grupului și hărțuire. Prevenția presupune deprinderi practice de gestionare a situațiilor dificile: păstrarea calmului, comunicarea asertivă, stabilirea limitelor, refuzul activităților riscante și recunoașterea momentului în care trebuie cerut ajutor. Aceste abilități sunt formate treptat, prin instruire și exercițiu practic, nu printr-o singură lecție. România și Bulgaria prezintă tipare asemănătoare în această privință, ceea ce susține o abordare comună de formare.

► Riscuri în Mediul Rutier

Siguranța rutieră presupune rapiditate în judecată, autocontrol și responsabilitate din partea șoferilor, pasagerilor, pietonilor și bicicliștilor deopotrivă – nu doar cunoașterea regulilor. Tinerii șoferi rămân un grup cu risc ridicat din cauza experienței limitate, a supraîncrederii, a căutării senzațiilor tari și a evaluării deficitare a riscului. Riscurile frecvente includ distragerea atenției, viteza excesivă și condusul sub influența unor substanțe; prezența prietenilor în mașină sporește riscul. Cultura siguranței rutiere – respectul față de ceilalți participanți la trafic, răbdarea, evitarea conflictelor – contează la fel de mult ca respectarea regulilor. Fiecare decizie pe care un tânăr o ia la volan îi afectează propria siguranță și pe a celorlalți, astfel încât educația trebuie să formeze obiceiuri durabile, nu doar cunoștințe legale.

► Riscuri în Mediul Digital

Internetul și rețelele sociale fac parte integrantă din viața tinerilor, oferind oportunități importante, dar și riscuri care sunt adesea invizibile și greu de evitat. Hărțuirea online este deosebit de dăunătoare deoarece, spre deosebire de hărțuirea din viața reală, poate continua non-stop prin intermediul dispozitivelor mobile. Alte riscuri includ înșelătoriile, dezinformarea, utilizarea abuzivă a datelor personale, dependența digitală, conținutul nepotrivit, provocările periculoase și manipularea prin algoritmi. Siguranța digitală face astăzi parte din cultura comportamentală de zi cu zi, nu este o problemă tehnică separată – ea presupune gândire critică,

comunicare sigură, protecția datelor și un comportament online responsabil, astfel încât internetul să rămână un spațiu de învățare, nu o sursă de amenințări.

► Riscuri sociale

Familia, școala, prietenii și comunitatea modelează valorile și obiceiurile care determină modul în care tinerii fac față provocărilor. Izolarea socială este o problemă tot mai frecventă, adesea invizibilă – comunicarea digitală nu garantează relații autentice – iar lipsa sentimentului de apartenență poate genera insecuritate și comportamente riscante. Abandonul școlar timpuriu, agresivitatea, discriminarea și dependențele (inclusiv dependența de internet și de jocurile de noroc) erodează și mai mult dezvoltarea socială, în timp ce neîncrederea în instituții descurajează tinerii să caute ajutor. Aceste riscuri apar rareori izolat – izolarea poate duce la abandon școlar, lipsa apartenenței poate duce la comportamente riscante, iar neîncrederea poate duce la reticența de a cere ajutor – astfel încât prevenția trebuie să vizeze întregul mediu social de sprijin, nu probleme izolate.

► Riscuri Economice

Deciziile financiare timpurii modelează, pe termen lung, perspectivele privind educația, cariera și calitatea vieții, ceea ce face din securitatea financiară o parte esențială a bunăstării. Nivelul scăzut de educație financiară duce la decizii impulsive; abilitățile reduse de gestionare a finanțelor personale îngreunează bugetarea și administrarea creditelor, ducând adesea la îndatorare; marketingul agresiv și finanțele digitale cresc expunerea la achiziții impulsive și fraudă. Deciziile financiare au și implicații de sustenabilitate – utilizarea resurselor, deșeurile, condițiile de muncă – astfel încât înțelegerea consumului sustenabil face parte din comportamentul financiar responsabil, legând educația financiară de responsabilitatea civică și de mediu. Educația financiară nu înseamnă, așadar, doar gestionarea banilor, ci și planificare, consum responsabil și evaluare critică – și interacționează cu alte riscuri: dificultățile financiare se corelează adesea cu abandonul școlar, izolarea și vulnerabilitatea la fraudă.

► Caracteristici Generale ale Vulnerabilităților Tinerilor

Vulnerabilitatea variază în funcție de mediul familial, educație, condițiile socio-economice și accesul la sprijin, însă adolescența însăși poartă trăsături comune care sporesc expunerea la risc: căutarea unor experiențe noi și a acceptării din partea grupului (ce poate să treacă înaintea prudenței), experiența de viață limitată, impulsivitatea și subestimarea consecințelor

(autocontrolul fiind încă în formare), expunerea digitală constantă care încurajează comparația și imitarea, precum și tendința spre independență fără abilitățile corespunzătoare. Acești factori afectează capacitatea de evaluare corectă a riscului, motiv pentru care educația pentru siguranță trebuie să dezvolte analiza, discernământul și luarea independentă a deciziilor, nu doar să transmită informații. Vulnerabilitatea este o trăsătură naturală și temporară a creșterii, nu o slăbiciune – ea este depășită printr-o educație de calitate, medii de sprijin și oportunități de participare, care transformă tinerii într-o parte activă și rezilientă a societății.

► Asemănări între România și Bulgaria

În ciuda diferențelor naționale, tinerii din cele două țări se confruntă, în mare parte, cu aceleași provocări, datorită proceselor europene comune, apropierii geografice și condițiilor socio-economice similare. Ambele folosesc aceleași platforme digitale și se confruntă cu aceleași riscuri online, constrângeri economice similare (resurse limitate, îndatorare, risc de fraudă) și probleme de siguranță similare (accidente, agresivitate, izolare); instituțiile din ambele țări – poliția, școlile, universitățile, autoritățile locale, ONG-urile – acționează în domenii similare. Acesta este fundamentul acestui Ghid: abordări adaptabile, dovedite eficiente în ambele contexte, care îmbină un cadru comun cu flexibilitatea locală.

★ *Siguranța rezultă din interacțiunea dintre comportamentul personal, mediul social, condițiile economice, tehnologia digitală și sprijinul instituțional – nu dintr-o singură cauză – iar diferitele categorii de risc se potențează reciproc, astfel încât prevenția trebuie să trateze siguranța ca un sistem interconectat, nu ca probleme izolate. Întrucât reducerea riscurilor nu se poate baza doar pe reguli și campanii de informare (mulți tineri cunosc regulile, dar nu le aplică, din cauza mediului, emoțiilor, presiunii grupului și lipsei de experiență), instituțiile trebuie să dezvolte, alături de cunoștințe, deprinderi practice și capacitatea de decizie independentă – ceea ce reprezintă fundamentul acestui Ghid și al programului comun de formare.*

2.2. Decalajul dintre Cunoștințe și Comportament: de ce Regulile nu sunt Suficiente

În societatea modernă, tinerii au acces la mai multă informație ca niciodată. Ei pot găsi cu ușurință reguli, instrucțiuni, avertismente și recomandări privind siguranța rutieră, utilizarea tehnologiilor digitale, gestionarea finanțelor și relațiile sociale. Cu toate acestea, disponibilitatea informației nu duce întotdeauna la o schimbare a comportamentului.

Acest lucru sugerează că există un decalaj între a cunoaște un risc și a fi capabil să acționezi în siguranță. Un tânăr poate ști că folosirea telefonului mobil în timp ce conduce crește probabilitatea unui accident, că partajarea datelor personale online implică riscuri sau că deciziile financiare nechibzuite pot avea consecințe pe termen lung. Dar simpla cunoaștere a acestor fapte nu garantează că, într-o situație concretă, va face alegerea sigură.

Motivul este că, în realitate, comportamentul nu este determinat doar de o înțelegere rațională a regulilor. El este influențat de o multitudine de factori – experiența personală, starea emoțională, presiunea grupului, atitudinile sociale, sentimentul de control asupra situației și capacitatea de a evalua posibilele consecințe. În multe cazuri, riscul nu este perceput ca fiind imediat, mai ales atunci când consecințele negative par îndepărtate sau puțin probabile.

Acest lucru este deosebit de pronunțat în rândul tinerilor, deoarece dorința de independență și sentimentul de apartenență la un grup au adesea prioritate în fața evaluării consecințelor. Prevenția nu ar trebui, așadar, să se bazeze exclusiv pe furnizarea de informații și pe reamintirea regulilor – acestea trebuie susținute prin dezvoltarea gândirii critice și a deprinderilor practice pentru situații reale de viață.

Acest lucru este deosebit de important în fața provocărilor de astăzi. Tinerii de azi trebuie să ia decizii zilnic, într-un mediu dinamic în care granița dintre comportamentul sigur și cel riscant este adesea neclară. Comunicarea digitală, rețelele sociale, serviciile financiare și mobilitatea creează oportunități noi, dar necesită, în același timp, un set nou de abilități. Prin urmare, întrebarea-cheie nu mai este: „Cunosc tinerii regulile?”, ci „Pot ei aplica aceste cunoștințe atunci când se confruntă cu o situație reală?”

► Factorii care Influențează Transpunerea Cunoștințelor în Acțiune

Transformarea cunoștințelor în comportament sigur este un proces complex, care depinde de informațiile pe care o persoană le deține și de modul în care le percepe, le evaluează și le folosește într-o situație concretă. Între momentul în care un tânăr învață o anumită regulă și momentul în care trebuie să o pună în practică, există o serie de factori care îi pot influența decizia:

- **Percepția personală asupra riscului** – riscurile îndepărtate sau considerate „ale altcuiva” sunt mai ușor ignorate, mai ales atunci când consecințele nu sunt imediate;
- **Emoția și starea de moment** – deciziile reale se iau sub stres, presiune sau dorința unui rezultat rapid, ceea ce poate anula cunoștințele anterioare;
- **Influența grupului și a mediului social** – dorința de apartenență îi poate determina pe tineri să acționeze împotriva propriilor cunoștințe, atunci când comportamentul riscant este normalizat în rândul grupului;
- **Lipsa experienței practice** – cunoștințele abstracte rămân abstracte dacă nu sunt legate de exemple reale, discuții și exercițiu practic;
- **Încrederea în propria capacitate de a acționa** – a înțelege ce este corect nu este suficient fără încrederea și abilitatea de a acționa în consecință (de exemplu, rezistența la presiunea grupului, recunoașterea unei înșelătorii);
- **Cultura generală a siguranței** – regulile percepute ca simple formalități, și nu ca protecție reală, sunt respectate mai puțin constant.

► **Rolul Deprinderilor Practice și al Experienței în Gestionarea Riscului**

Formarea unui comportament sigur în rândul tinerilor presupune depășirea abordării tradiționale, bazate exclusiv pe furnizarea de informații. Cunoașterea regulilor și înțelegerea pericolelor potențiale reprezintă o bază necesară, însă schimbarea durabilă are loc atunci când tinerii pot aplica aceste cunoștințe în situații reale de viață și pot lua decizii independente.

Tinerii au nevoie de abilități transferabile – identificarea riscurilor, gândire critică, evaluarea consecințelor, comunicare, capacitatea de a refuza, capacitatea de a cere ajutor. Învățarea prin discuții, analiza unor studii de caz și simulări formează un mod de gândire, nu doar fapte memorate, și face legătura dintre mesaje abstracte („fii atent”, „protejează-ți datele”) și aplicarea lor în situații concrete – de exemplu, recunoașterea unei tentative de înșelătorie, „citirea” intențiilor celorlalți participanți la trafic, luarea unor decizii financiare informate. Participarea activă construiește, de asemenea, responsabilitatea personală: siguranța devine o valoare interiorizată, nu doar o cerință externă, ceea ce este mai durabil decât controlul sau sancțiunile de unele singure. Formarea trebuie, prin urmare, să fie interactivă și ancorată în viața reală – acesta este fundamentul acestui Ghid și al programului său de formare. Pe scurt: prevenția funcționează atunci când cunoștințele devin deprindere, iar deprinderea devine obicei.

► De la Conștientizare la Responsabilitate Personală

Reducerea decalajului dintre cunoștințe și comportament necesită o schimbare a modului în care este înțeleasă siguranța. Aceasta nu ar trebui privită doar ca respectare a unor reguli externe sau evitare a anumitor

pericole, ci ca *un proces prin care fiecare persoană își dezvoltă capacitatea de a evalua situații, de a anticipa consecințe și de a-și asuma responsabilitatea pentru propriile decizii.*

Conștientizarea este punctul de plecare, dar înțelegerea *motivului pentru care* un comportament contează este ceea ce transformă o regulă într-o alegere personală. Aceasta nu înseamnă că tinerii poartă singura răspundere – siguranța este un efort comun al familiei, instituțiilor și societății – dar propriile lor decizii zilnice contează în mod direct. Întrucât nu orice risc nou poate fi reglementat în avans printr-o regulă specifică, tinerii au nevoie de discernământul de a răspunde adecvat la situații noi – o trecere de la prevenția bazată pe control la promovarea conștientizării, independenței și a comportamentului proactiv.

Această abordare presupune o trecere de la un model bazat în

principal pe control și prevenție la unul care promovează conștientizarea, independența și o atitudine proactivă. Scopul nu este ca tinerii să evite pur și simplu riscul, ci să dezvolte capacitatea de a-l recunoaște, gestiona și diminua prin decizii informate.

Construirea unei culturi în care comportamentul responsabil este o parte firească a vieții de zi cu zi – și nu ceva legat doar de sancțiuni – este esențială. Formarea urmărește să susțină această progresie: de la cunoștințe → înțelegere → deprindere → acțiune → comportament responsabil.

Prevenția durabilă are loc atunci când regulile sunt respectate pentru că valoarea lor este înțeleasă, nu doar impusă.

2.3. Dimensiunile Socială, Economică și Digitală ale Siguranței Tinerilor

Siguranța tinerilor astăzi depășește protecția față de pericolul fizic imediat – ea include capacitatea tinerilor de a trăi, învăța, munci și participa pe deplin într-un mediu de sprijin. Un tânăr poate fi expus riscului nu doar prin încălcarea unei reguli, ci și prin oportunități limitate, sprijin social slab sau abilități lipsă. Siguranța rezultă, așadar, din interacțiunea unor factori – relații sociale, condiții economice, accesul la educație, mediul digital, participarea civică – care se influențează constant reciproc: dificultățile economice pot limita accesul la educație și pot crește izolarea; sprijinul social slab crește vulnerabilitatea la manipularea online; abilitățile digitale reduse limitează accesul la oportunități.

Prevenția trebuie, așadar, să dezvolte abilități și participare durabile, nu doar să evite rezultate negative; tinerii sunt deopotrivă beneficiari și contribuitori activi la propria siguranță. Acest lucru este deosebit de relevant în contextul transfrontalier RO-BG, unde ambele țări se confruntă cu provocări similare privind adaptarea socială, independența economică și participarea digitală – ceea ce susține abordări comune de formare. Pe scurt, siguranța înseamnă atât absența riscului, cât și prezența condițiilor pentru dezvoltare și reziliență.

★ Siguranța tinerilor trebuie înțeleasă ca absență a riscului și ca prezență a unor condiții favorabile dezvoltării, rezilienței și capacității de a face față provocărilor lumii moderne.

► Dimensiunea Socială - Apartenență, Incluziune și un Mediu de Sprijin

Dimensiunea socială a siguranței tinerilor privește calitatea relațiilor, oportunitățile de participare și existența unui mediu de sprijin în care aceștia își pot dezvolta abilitățile și încrederea în sine. Siguranța nu depinde doar de deciziile individuale pe care le ia un tânăr, ci și de mediul social în care aceste decizii se formează.

Sentimentul de **apartenență** construiește încredere și încurajează căutarea ajutorului; absența lui crește vulnerabilitatea. Comunicarea digitală nu poate înlocui pe deplin contactul social real – tinerii fără rețele stabile sunt mai expuși manipulării și comportamentelor riscante. **Incluziunea socială** – participarea deplină la viața educațională, economică și socială, indiferent de

mediul de proveniență – este esențială, mai ales pentru cei care trec prin tranziții (de exemplu, de la educație la angajare) sau se confruntă cu riscul de excludere. Instituțiile educaționale, organizațiile de tineret și comunitățile construiesc acest mediu de sprijin; implicarea tinerilor ca participanți activi (nu doar ca beneficiari ai protecției) consolidează angajamentul și sentimentul de apartenență. În contextul transfrontalier RO-BG, inițiativele comune largesc contactele sociale și construiesc un sentiment de apartenență europeană. Pe scurt, securitatea socială înseamnă acces la sprijin, oportunități și participare – cu cât acestea sunt mai puternice, cu atât tinerii pot recunoaște mai bine riscul și pot face alegeri responsabile.

► Dimensiunea Economică - Securitatea Financiară ca Factor pentru Dezvoltarea Durabilă

Securitatea economică – capacitatea de a gestiona resursele, de a planifica din timp și de a lua decizii financiare informate – este esențială pentru independență și calitatea vieții, mai ales pe măsură ce tinerii își asumă mai multă responsabilitate (educație, muncă, locuință, consum).

Educația financiară – înțelegerea conceptelor financiare, planificarea veniturilor și cheltuielilor, evaluarea riscurilor, utilizarea responsabilă a serviciilor financiare – este esențială, având în vedere expunerea zilnică la oferte de credit, achiziții și investiții. Nivelul scăzut de educație financiară crește riscul de îndatorare, fraudă și contracte dezavantajoase; finanțele digitale facilitează accesul, dar creează totodată riscuri noi care necesită gândire critică.

Vulnerabilitatea economică are și o dimensiune socială – accesul limitat la educație sau la un loc de muncă stabil crește riscul de excludere – astfel încât sprijinul trebuie să dezvolte abilități mai largi de independență, nu doar informații financiare, inclusiv pregătirea pentru tranziția de la educație la muncă. Educația financiară este, așadar, o chestiune de dezvoltare durabilă la nivel societal, nu doar individual; instituțiile educaționale ar trebui să o dezvolte prin instruire practică și exemple reale. Acest aspect este deosebit de relevant pentru cooperarea transfrontalieră RO-BG, având în vedere provocările comune legate de dezvoltarea carierei și adaptarea la piața muncii. Securitatea economică depinde de resurse, dar și de capacitatea de a planifica, alege și adapta.

► Dimensiunea Digitală - Oportunități și Provocări ale unei Lumi Conectate

Lumea digitală este o extensie firească a vieții reale pentru tineri – comunicarea, învățarea, munca, finanțele și participarea civică au loc din ce în ce mai mult online – alături de noi forme de vulnerabilitate care necesită

abilități specifice. Aspectele-cheie ale siguranței digitale includ: utilizarea responsabilă a informației (deosebirea surselor de încredere de cele nesigure, recunoașterea manipulării); protecția datelor personale și a identității digitale (înțelegerea confidențialității și a consecințelor pe termen lung ale supraexpunerii); și gestionarea riscurilor sociale specifice mediului digital (hărțuire, comunicare agresivă, presiunea de a te conforma), care afectează stima de sine și starea de bine.

Un alt aspect esențial este protecția datelor personale și a identității digitale. Tinerii își partajează zilnic informații despre ei înșiși pe diverse platforme online, adesea fără a conștientiza pe deplin consecințele pe termen lung ale acestor acțiuni. Înțelegerea principiilor privind confidențialitatea, securitatea profilului și comportamentul online responsabil reprezintă o parte esențială a educației digitale moderne.

Pe lângă riscuri, instrumentele digitale oferă și acces la educație, participare și creație de conținut. Scopul nu este, așadar, restrângerea utilizării tehnologiei, ci formarea capacității de a o folosi responsabil – o competență digitală cuprinzătoare, care îmbină abilitatea tehnică, gândirea critică, comunicarea etică, protecția datelor și conștientizarea consecințelor. Acest aspect contează în special pentru

cooperarea RO-BG, întrucât ambele țări trec printr-o transformare digitală rapidă. Pe scurt: siguranța digitală echilibrează protecția și oportunitatea – nu îndepărtarea de tehnologie, ci formarea abilităților de a o folosi bine; scopul este pregătirea și responsabilizarea, nu controlul.

► Conexiunea dintre Factorii Sociali, Economici și Digitali

Aceste trei dimensiuni nu pot fi analizate separat – ele interacționează în permanență: o problemă socială poate avea consecințe economice, insecuritatea economică poate crește vulnerabilitatea socială, iar mediul

digital poate atât agrava, cât și contribui la rezolvarea riscurilor existente. De exemplu, resursele financiare limitate reduc accesul la educație/formare, crescând riscul de izolare; tehnologia digitală este, în același timp, o sursă de risc (fraudă, dezinformare, presiune) și un canal spre cunoaștere și sprijin.

Prevenția eficientă nu poate, așadar, viza riscuri izolate – este nevoie de o abordare cuprinzătoare, care să îmbine dezvoltarea abilităților personale cu un mediu social și instituțional de sprijin. Vulnerabilitatea este o stare dinamică, nu permanentă: prin instruire adecvată, oportunități și participare, tinerii își construiesc reziliența. Acest lucru reflectă schimbarea mai amplă din politica europeană pentru tineret – de la reacție la prevenție, de la control la responsabilizare, de la informare la formare de competențe – pe care parteneriatul RO-BG o pune în practică prin inițiative educaționale comune, care îmbină sprijinul social, dezvoltarea abilităților și participarea activă. Pe scurt: dimensiunile socială, economică și digitală ale siguranței sunt elemente interconectate ale unui singur obiectiv – tineri informați, rezilienți și activ implicați.

PARTEA II — SIGURANȚĂ, LEGITIMĂ APĂRARE ȘI COMPORTAMENT RUTIER

CAPITOLUL 3 — Siguranța Personală și Autoapărarea Responsabilă

Autoapărarea este, dintre toate temele abordate în acest Ghid, probabil cea mai frecvent înțeleasă greșit de către tineri — iar neînțelegerea se îndreaptă într-o direcție foarte periculoasă. Dacă un grup de adolescenți este întrebat ce înseamnă autoapărarea, mulți dintre aceștia descriu situații care seamănă mai degrabă cu o răzbunare considerată justificată decât adevărata semnificație a acestui concept: ideea greșită că, dacă cineva vă atacă, sunteți apoi liber să răspundeți cum considerați de cuviință, pentru că ați fost „provocat”. Aceasta nu reprezintă ceea ce este prevăzut în lege și nu este ceea ce predau polițiștii care au construit acest curs, ci mai degrabă faptul că legitima apărare nu este un sinonim al violenței.

Autoapărarea autentică începe cu recunoașterea timpurie a pericolului, cu evitarea activă a conflictului ori de câte ori este posibil și cu solicitarea sprijinului instituțional sau comunitar — și devine fizică numai și numai atunci când orice altă opțiune realistă a fost cu adevărat epuizată. Un tânăr care recunoaște pericolul din timp, rămâne calm și pleacă complet nevătămat a reușit pe deplin în legitima apărare, indiferent dacă a ridicat sau nu vreodată mâna.

Abordarea CBYSI în această privință se bazează pe o premisă centrală:

★ *Tânărul care nu ajunge niciodată să folosească o tehnică de autoapărare fizică este, de cele mai multe ori, cel care a luat cele mai bune decizii: a recunoscut pericolul la timp, a gestionat situația cu discernământ și a reușit să se îndepărteze în siguranță.*

3.1 Limitele Legale și Etice ale Legitimei Apărări

► Cadrul Legal

Legea din România recunoaște dreptul de a folosi forța în legitimă apărare — însă acest drept este condiționat de patru cerințe stricte, adesea înțelese greșit atât de tineri, cât și de adulți.

LEGITIMA APĂRARE (conform art. 19, Codul Penal)

(1) Este justificată fapta prevăzută de legea penală săvârșită în legitimă apărare.

(2) Este în legitimă apărare persoana care săvârșește fapta pentru a înlătura un atac material, direct, imediat și injust, care pune în pericol persoana sa, a altuia, drepturile acestora sau un interes general, dacă apărarea este proporțională cu gravitatea atacului.

Astfel, **cele 4 condiții cumulative pentru a justifica legitima apărare** sunt:

Material — Atacul trebuie să fie, în primul rând, o agresiune fizică reală împotriva unei persoane, nu o insultă verbală, un zvon, un comentariu neplăcut sau o amenințare care nu s-a materializat încă într-o acțiune fizică. Faptul că cineva vă jignește, oricât de supărător ar fi, nu creează un temei legal pentru un răspuns fizic. Această diferență explică o mare parte dintre incidentele pe care acest curs este conceput să le prevină, pentru că foarte multe dintre conflictele în care sunt implicați tinerii încep verbal și escaladează doar pentru că una dintre părți decide că simplele cuvinte justifică un răspuns fizic;

Direct — atacul trebuie să vă vizeze pe dumneavoastră personal, o altă persoană concretă pe care o protejați, drepturile acestora sau un interes general, nu un sentiment vag sau general de pericol;

Imediat — atacul trebuie să se petreacă chiar acum sau să fie, în mod real și iminent, pe cale să se petreacă. Această condiție acționează în ambele direcții, iar tinerii înțeleg greșit adesea a doua direcție: dacă loviți înainte ca un atac să fi început efectiv să se materializeze, nu vă aflați în legitimă apărare. Dacă loviți după ce un agresor s-a oprit deja, s-a retras sau a fugit, nu vă mai aflați nici atunci în legitimă apărare — în acel moment,

ați devenit dumneavoastră agresorul, în sensul deplin, legal, al acestui cuvânt, iar legea vă va trata în consecință;

Injust — trebuie să nu aibă niciun temei legal propriu. A vă opune unui polițist care efectuează o arestare legală, de exemplu, nu constituie legitimă apărare, oricât de nedorită ar putea părea acea arestare persoanei arestate, deoarece acțiunea polițistului nu este ea însăși injustă din punct de vedere legal.

Susținând toate cele patru condiții se află o a cincea cerință cumulativă, pe care sesiunea de formare o tratează drept la fel de importantă: **proporționalitatea**. Dacă cineva vă împinge, iar dumneavoastră răspundeți cu o lovitură care provoacă o vătămare gravă, o instanță poate constata, în mod rezonabil, că ați depășit limitele reale ale legitimei apărări, chiar dacă celelalte condiții au fost efectiv îndeplinite. Legea nu întreabă „Ați fost atacat?”, ci pune o întrebare mult mai specifică: „În acel moment, a fost această reacție cu adevărat necesară și proporțională pentru a opri amenințarea?”.

Art. 26 — Excesul Neimputabil

Dacă depășiți limitele apărării proporționale din cauza temerii sau tulburării provocate chiar de atac — de exemplu, un atac surpriză pe timp de noapte — fapta nu vă este imputabilă și nu sunteți pedepsit penal.

Instanțele evaluează această stare de temere de la caz la caz, în lumina circumstanțelor reale ale atacului.

Excesul Justificat (Depășirea Limitelor)

Dacă depășiți acele limite fără a vă afla într-o stare de temere autentică, fapta rămâne o infracțiune — dar legea prevede o circumstanță atenuantă obligatorie: pedeapsa aplicabilă se reduce cu o treime.

Persoanele instruite sunt apreciate la un standard mai ridicat, considerându-se că dețin un control tehnic și emoțional mai mare, fapt pentru care invocarea unui motiv ca „tulburarea sau temerea” să fie mai greu de argumentat în instanță.

Acest ultim aspect contează enorm pentru oricine finalizează cursul CBYSI de legitimă apărare. Dobândirea unei abilități înseamnă o creștere a responsabilității, nu o autorizație. Dacă oricare dintre cele patru condiții esențiale lipsește — atacul aparține trecutului, a fost doar verbal sau s-a încheiat deja — răspunsul nu mai beneficiază de protecția legii și devine, în ochii legii, un act de agresiune în sine.

★ **Bună practică**

Înainte de a reacționa la orice provocare, parcurgeți mental cele patru condiții: Este vorba despre un atac fizic real? Este îndreptat împotriva mea? Se întâmplă chiar acum? Nu are nicio justificare legală? Dacă nu puteți răspunde „da” la toate patru, cea mai sigură și mai inteligentă reacție este să vă retrageți, nu să loviți.

► **De ce Aplicarea Tehnicilor Fizice este Întotdeauna Ultima Soluție**

Această abordare influențează în mod direct organizarea și succesiunea conținutului sesiunilor de formare. Procesul de instruire începe cu dezvoltarea capacității de identificare și evitare a situațiilor de risc, deoarece recunoașterea timpurie a unui pericol și îndepărtarea de acesta reprezintă, în cele mai multe cazuri, cea mai eficientă modalitate de a garanta siguranța unui tânăr. Etapa următoare este dedicată tehnicilor de comunicare, respectiv deescaladării și controlului verbal, având în vedere că numeroase situații conflictuale pot fi încă rezolvate prin dialog și gestionarea adecvată a interacțiunii, înainte de a degenera într-o confruntare fizică.

Ulterior sunt abordate poziția de gardă preventivă și gestionarea distanței, întrucât menținerea unui spațiu de siguranță și stabilirea unor limite clare, fără manifestări agresive, sunt adesea suficiente pentru a preveni escaladarea unui conflict.

Tehnicile de autoapărare sunt introduse abia în ultima etapă a instruirii și sunt prezentate în mod constant ca o soluție de ultimă instanță, destinată exclusiv situațiilor în care toate măsurile preventive și metodele de rezolvare non-violentă a conflictului s-au dovedit ineficiente. Ele nu sunt promovate ca obiectivul principal al programului de formare și nici ca elementul central al competențelor urmărite.

În acest context, tehnicile fizice sunt prezentate explicit ca ultima alternativă disponibilă, la care se recurge doar atunci când toate celelalte soluții s-au dovedit insuficiente.

★ **Bună practică**

Exersați cu voce tare, împreună cu un prieten sau cu un membru al familiei, ordinea reală a propriilor reacții — ce ați observa prima dată, ce ați spune, cum ați crea distanță și abia apoi ce ați face dacă toate acestea ar eșua cu adevărat. Într-un moment real de tensiune nu veți avea timp să analizați teoria; veți avea timp doar să acționați conform ordinii pe care ați exersat-o deja.

3.2 Prevenirea Conflictelor, Detensionarea unei Situații și Solicitarea Ajutorului

► Analiza unui Conflict

Aproape nicio confruntare fizică în care sunt implicați tineri nu apare din senin. Situațiile periculoase se dezvoltă printr-o secvență ușor de recunoscut: un eveniment declanșator → o fază de escaladare → un punct fără întoarcere → incidentul. La fiecare etapă, cu excepția ultimei, există alegeri nonviolente. Educația pentru siguranță personală este practica de a recunoaște aceste momente de decizie și de a extinde răspunsurile disponibile (anticiparea consecințelor).

► Cele Cinci Tehnici de Dezescaladare

- **Reglarea vocii** — *Vorbiți calm și rar* în situații tensionate. Poate părea paradoxal, dar cu cât simțiți că situația se amplifică, cu atât este mai important să vorbiți mai rar și mai calm. Această deprindere necesită exercițiu, însă, în timp, devine un reflex. Tonul dumneavoastră comunică unui potențial agresor mai mult decât cuvintele;
- **Recunoașterea fără validare** — *„Văd că ești supărat”*. Admiteți starea emoțională a celeilalte persoane, fără a confirma că răspunsul ei este justificat. Aceasta previne escaladarea, făcând persoana să se simtă ascultată;
- **Gestionarea distanței** — *Măriți spațiul fizic* dintre dumneavoastră și un potențial agresor. Mai multă distanță înseamnă mai mult timp pentru a gândi, a dezescala situația și a rămâne în siguranță;

- **Poziționarea fizică** — *Folosiți poziția de gardă preventivă*: mâinile deschise la nivelul pieptului, o postură neamenințătoare. Aceasta creează o limită fizică, semnalând totodată clar că nu inițiați contactul;

Retragerea — *Părășiți situația periculoasă*, atunci când este posibil. Această alegere nu este slăbiciune, ci inteligență. Teama de „a părea laș” este unul dintre cei mai puternici și mai periculoși factori ai violenței în rândul tinerilor.

★ **Bună practică**

Alegeți una dintre aceste tehnici de deescaladare și exersați-o conștient timp de o săptămână, în situații cotidiene, cu miză mică — o neînțelegere cu un frate sau o soră, un moment tensionat într-un grup de discuții, în statul la un rând unde lucrurile se mișcă prea încet. Abilitățile exersate în situații calme sunt cele care apar automat și în situațiile periculoase.

► **Structura Sesiunilor de Formare CBYSI**

Fiecare sesiune de formare de trei zile urmează o structură zilnică consecventă, care reflectă filozofia pedagogică a cursului: prevenția și comunicarea mai întâi; deprinderile fizice abia după ce fundamentul conceptual și etic este pe deplin stabilit.

STRUCTURA ÎN TREI FAZE A FIECĂREI SESIUNI DE FORMARE

Faza introductivă — salut formal, prezența, prezentarea temei, aliniere în formație, introducere în principiile respectului, disciplinei și grijii reciproce, încălzire fizică;

Faza centrală — formare în tehnici de cădere controlată, poziția de gardă preventivă, tehnici de deplasare și evitare, tehnici de lovire, blocare și

eliberare din prize — introduse explicit doar ca instrumente de ultimă soluție;

Faza finală — consolidarea deprinderilor, evaluare prin scenarii controlate, discuție despre pașii de urmat după un incident (profesori, consilier, numărul unic de urgență 112), recuperare post-exercițiu, feedback din partea participanților.

Karate — arta marțială care fundamentează conținutul tehnic al cursului — este predat explicit mai degrabă ca disciplină a autocontrolului decât un set de tehnici. Principiul său călăuzitor reprezintă fundația pedagogică reală a cursului: participanții sunt instruiți să folosească forța doar ca ultimă soluție și să caute activ medierea sau o cale de ieșire nonviolentă ori de câte ori aceasta este posibilă.

► De ce Tinerii Încrezători și Calmi Sunt mai în Siguranță

Agresorii tind să vizeze tinerii care par nesiguri sau vulnerabili, iar această aparență este adesea mai decisivă decât orice diferență fizică reală de statură sau forță. Acest tip de sesiune de formare schimbă postura, schimbă contactul vizual, schimbă atitudinea generală în moduri vizibile pentru ceilalți, chiar și atunci când nicio tehnică de autoapărare nu este vreodată folosită. Participanții devin, pur și simplu, mai calmi și mai stabili — ceea ce, prin sine, independent de orice abilitate reală, îi face o țintă considerabil mai puțin atractivă. La fel de important, exersarea sub presiune controlată și supravegheată îi învață pe tineri ceva foarte greu de predat altfel: cum să rămână calmi atunci când sunt provocați verbal, în locul reacției speriate sau furioase pe care un agresor o caută adesea, conștient sau nu, chiar de la început.

★ *Bună practică*

Pe parcursul unei zile, acordați atenție propriei posturi și modului în care mențineți contactul vizual, fără a modifica în mod intenționat alte aspecte ale comportamentului dumneavoastră. Simplul exercițiu de a conștientiza felul în care vă prezentați în interacțiunile cu cei din jur reprezintă adesea primul pas către o atitudine mai calmă și mai încrezătoare. O astfel de prezență transmite siguranță și reduce probabilitatea ca un tânăr să fie perceput drept o țintă vulnerabilă.

► Cea mai Dificilă Lecție a Sesiunilor de Formare

Mesajul la care această secțiune a sesiunilor revine mai mult decât oricare altul este: a cere ajutor nu este un eșec al legitimei apărări. Este una dintre cele mai eficiente decizii de legitimă apărare pe care un tânăr le poate lua, în aproape orice situație descrisă de acest Ghid. A pleca dintr-o

confruntare pe care probabil ai fi putut-o câștiga nu este slăbiciune — este discernământ. A-i spune unui profesor despre o amenințare, în loc să o gestionezi singur, nu înseamnă „a turna” — este exact tipul de intervenție timpurie identificată drept cea mai eficientă formă de prevenție disponibilă oricărei instituții. Sesiunea de formare dedică timp real, în mod voit, pentru a contracara mesajul opus, pe care o mare parte a mediului social al tinerilor îl transmite — că a cere ajutor este jenant, sau o slăbiciune, sau o ultimă soluție de evitat cu orice preț — pentru că exact acest mesaj este cel care îi menține tăcuți pe tineri în situații în care dacă ar fi vorbit din timp ar fi schimbat totul.

★ Solicitarea ajutorului nu trebuie privită ca un eșec, ci ca o reacție responsabilă. În multe situații de pericol, implicarea rapidă a unei persoane de încredere sau a autorităților poate fi cea mai eficientă măsură pentru protejarea propriei siguranțe.

Bune practici importante în siguranța personală și autoapărarea responsabilă

- **Priviți cele patru condiții prevăzute de lege ca pe o listă de verificare obiectivă** — asigurați-vă că sunt îndeplinite toate elementele esențiale – existența unui atac material, direct, imediat și injust, precum și respectarea principiului proporționalității – înainte de a decide modul în care reacționați;
- **Exersați tehnicile de deescaladare în situații cotidiene, lipsite de risc major** — competențele care pot fi aplicate eficient în momente de presiune sunt cele dezvoltate și consolidate prin exercițiu constant, în contexte calme și controlate;
- **Nu considerați niciodată pregătirea în domeniul autoapărării drept o justificare pentru a reacționa impulsiv** — finalizarea unui program de formare implică o responsabilitate mai mare în utilizarea cunoștințelor dobândite și o preocupare sporită pentru autocontrol și evitarea confruntărilor;
- **Dezvoltați-vă reflexul de a solicita cât mai rapid sprijinul unui adult de încredere** — un profesor, un consilier școlar sau, atunci când situația o impune, prin apelarea numărului unic de urgență 112, fără a considera intervenția din exterior o slăbiciune;

- După fiecare incident, fie el real sau rezultat în urma unui exercițiu de simulare, **alocați timp pentru a analiza obiectiv ceea ce s-a întâmplat** — o reflecție sinceră asupra modului în care a fost gestionată situația contribuie la transformarea experienței într-o lecție utilă pentru viitor;
- **Acordați importanță unei posturi ferme, unei atitudini echilibrate și unei prezențe sigure, deoarece acestea reprezintă instrumente esențiale pentru siguranța personală** — acest comportament constituie una dintre cele mai eficiente modalități de prevenire a conflictelor și de menținere a propriei siguranțe.

CAPITOLUL 4 — Siguranța Rutieră și Comportamentul Responsabil la Volan

Normele rutiere au ca scop asigurarea desfășurării fluente și în siguranță a circulației rutiere pe drumurile publice, apărarea vieții și integrității corporale, a sănătății persoanelor, proprietății publice și private, protecția mediului înconjurător, precum și a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor în acest domeniu.

Acestea asigură condițiile juridice și administrative necesare pentru ca circulația rutieră să se realizeze în deplină siguranță. Existența acestor norme realizează, teoretic, legăturile între elementele sistemului circulației rutiere: om, vehicul, drum.

Tinerii cu vârste cuprinse între 18 și 24 de ani prezintă cel mai mare risc de implicare în accidente rutiere, în România rata de implicare a acestora în accidente grave fiind dublă față de media celorlalți participanți la trafic.

Factorii principali identificați ca generator de accidente rutiere în cazul grupului țintă includ:

- Lipsa de experiență;
- Presiunea anturajului
- Viteza excesivă și consumul de substanțe interzise

Problema nu este necunoașterea legislației — practic fiecare tânăr implicat într-un accident grav cunoaște regula pe care o încâlca, ci diferența dintre a cunoaște ceva la nivel teoretic și interiorizarea unei reguli ca o constrângere comportamentală reală.

★ Faptul că știu că viteza ucide nu îi oprește pe tineri să încalce regulile în această privință. Diferența dintre cunoaștere și comportament necesită o abordare diferită — una fundamentată pe psihologia umană, nu doar pe regulile de circulație.

4.1 Cadrul Legal și Consecințele Reale ale Asumării Riscurilor în Trafic

► Prevederi Legale Esențiale pentru Șoferii Tineri

Șoferii au obligația de a conduce cu o viteză adaptată condițiilor de drum, de trafic și meteorologice, de a respecta semnificația indicatoarelor rutiere, a semafoarelor și a marcajelor și de a adopta în permanență o conduită preventivă.

Nerespectarea acestor obligații constituie o contravenție sau, în cazuri grave, o infracțiune. Distincția fundamentală este între contravenții (amenzi, fără cazier judiciar) și infracțiuni (urmărire penală, închisoare, cazier judiciar).

Viteza rămâne cea mai clară ilustrare a diferenței dintre ceea ce cred șoferii tineri și ceea ce este adevărat în realitate. Mulți șoferi tineri tratează viteza, conștient sau nu, ca dovadă a abilității și a controlului — ca pe ceva care demonstrează încredere și competență la volan. În realitate, viteza este principala cauză a celor mai grave accidente rutiere care implică șoferi tineri, tocmai pentru că elimină resursa unică de care depinde orice altă măsură de siguranță: timpul. Legislația în domeniu sancționează depășirea limitelor legale de viteză cu amenzi, puncte de penalizare (în România) și, în unele cazuri, suspendarea dreptului de a conduce — iar acolo unde viteza excesivă provoacă un accident cu victime, fapta iese complet din sfera contravențională și intră sub incidența Codului Penal.

PREVEDERI LEGALE ESENȚIALE — ȘOFERI TINERI

Depășirea vitezei legale (Art. 49 OUG 195/2002) — depășirea limitei de viteză cu mai mult de 10 km/h reprezintă contravenție. Punctele de penalizare se acumulează în funcție de viteză, iar suspendarea permisului survine la acumularea a peste 15 puncte în 6 luni. La depășirea limitei de viteză cu peste 50 km/h, permisul de conducere se suspendă imediat.

Conducerea sub influența alcoolului sau a altor substanțe interzise (Art. 336 Codul Penal) — conducerea cu o alcoolemie de 0,8 g/l sau peste, ori sub influența altor substanțe interzise, constituie infracțiune — pedeapsa este închisoarea de la 1 la 5 ani sau amendă. A vă simți subiectiv „bine” nu constituie o apărare: alcoolul sau alte substanțe interzise afectează în mod specific capacitatea de autoevaluare corectă.

Utilizarea telefonului mobil în timpul conducerii (Art. 36 și 100 OUG 195/2002) — folosirea unui telefon mobil fără dispozitiv de tip „mâini libere” în timp ce conduceți reprezintă o contravenție. La 50 km/h, o privire de 2 secunde înseamnă că vehiculul a parcurs peste 27 de metri.

Conducerea fără permis de conducere (Art. 335 Codul Penal) — se aplică tuturor persoanelor care conduc înainte de a obține permisul de conducere auto.

★ Bună practică

Înainte de a porni la drum, rezervați câteva secunde pentru a așeza telefonul într-un loc unde nu îl puteți accesa în timpul deplasării, cum ar fi torpedoul, bancheta din spate sau o geantă aflată pe podeaua autoturismului. Autocontrolul poate scădea pe măsură ce timpul petrecut la volan crește, însă eliminarea tentației prin îndepărtarea telefonului rămâne una dintre cele mai eficiente măsuri de prevenire a distragerii atenției.

Aceste prevederi legale reprezintă doar câteva dintre numeroasele reguli privind circulația rutieră. Sesiunea de formare din cadrul proiectului CBYSI de conducere în siguranță a autovehiculelor nu prezintă aceste prevederi ca pe o listă de reguli de memorat. Fiecare este ilustrată printr-un studiu de caz real — anonimizat, dar corect din punct de vedere operațional — care conectează cadrul legal la consecințe concrete. Tinerii sunt mult mai

predispuși să interiorizeze un comportament sigur atunci când înțeleg ce se întâmplă efectiv, nu doar ce spune regula.

Siguranța rutieră nu este responsabilitatea exclusivă a șoferilor. Pietonii, bicicliștii și utilizatorii de trotinete electrice au propriile obligații legale clare — traversarea neregulamentară, deplasarea fără respectarea regulilor sau ignorarea semnalelor de circulație pot provoca, toate, accidente grave, chiar și atunci când răspunderea legală revine, în cele din urmă, integral sau parțial, șoferului.

★ **Bună practică**

Indiferent dacă conduceți un autovehicul, vă deplasați cu bicicleta sau traversați strada, asigurați-vă că ați stabilit un contact vizual cu ceilalți participanți la trafic înainte de a presupune că v-au observat. Dreptul de trecere nu oferă protecție dacă celălalt participant nu este conștient de prezența dumneavoastră.

4.2 Conducerea Defensivă, Anticiparea și Autocontrolul la Volan

► Ce Înseamnă, de Fapt, Conducerea Defensivă

Conducerea defensivă este practica de a anticipa pericolele înainte ca acestea să devină situații de urgență, de a menține o marjă de siguranță care oferă timp și spațiu pentru a reacționa la neprevăzut și de a lua decizii care vă protejează nu doar pe dumneavoastră, ci și pe alte persoane care împart drumul cu dumneavoastră. Cea mai mare iluzie a șoferilor tineri este că dețin controlul asupra drumului. Ei își controlează vehiculul — doar atât timp cât situația rămâne previzibilă.

Conducerea defensivă se caracterizează prin:

a) *conștientizarea riscului, astfel încât acesta să poată fi ușor identificat în trafic;*

Factorii care îți afectează timpul de oprire și distanța:

starea carosabilului

condițiile meteo

abilitățile tale de luare a deciziilor

abilitățile tale vizuale de scanare a drumului

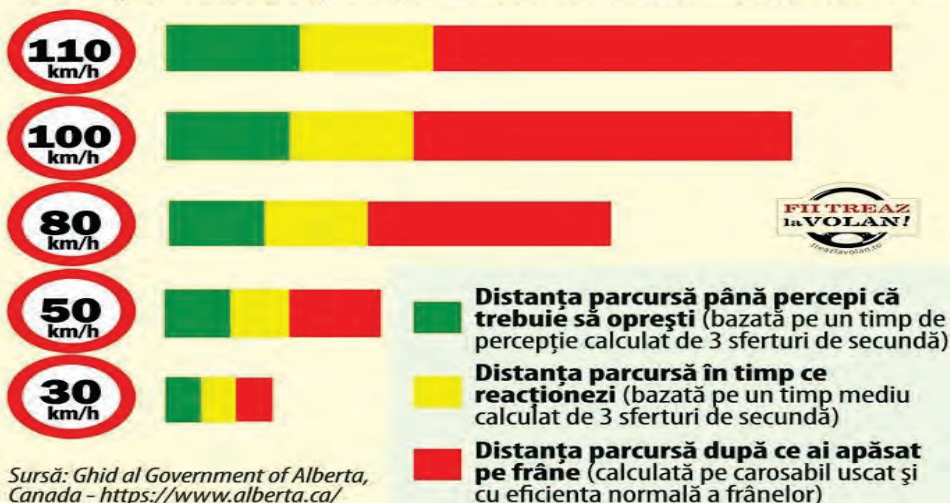
nivelul tău de oboseală

viteza ta de deplasare

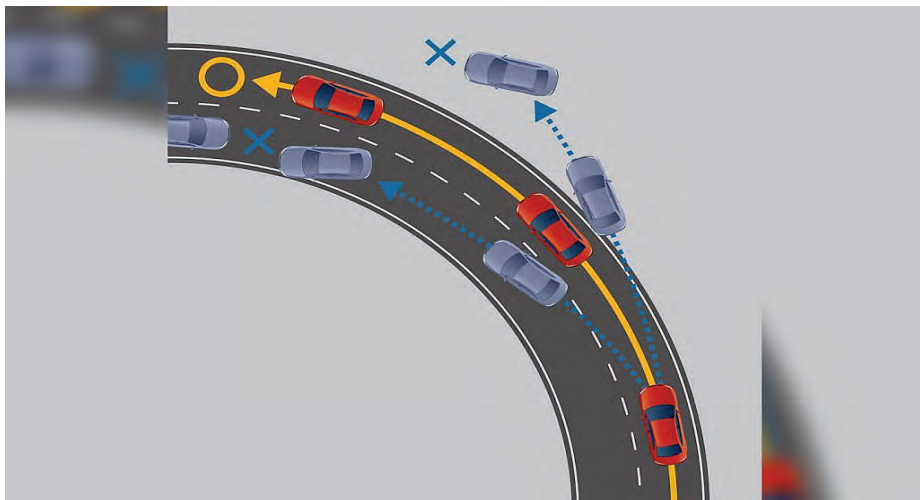
dacă ai consumat alcool

starea cauciucurilor tale și a sistemului de frânare

Distanța medie de oprire pe carosabil uscat, la diferite viteze:

b) cunoașterea comportamentului vehiculelor în situații critice;

SUBVIRARE vs. SUPRAVIRARE

SUBVIRARE - înseamnă comportamentul unui autoturism într-o curbă SUB direcția centrală a virajului. Adică automobilul virează mai puțin decât trebuie din diferite motive, nereușind să țină axul direcției, ci se îndreaptă în direcția opusă virajului, iar acest lucru se manifestă prin păstrarea unei direcții spre înainte, chiar dacă virajul este la stânga sau la dreapta.

Cum procedăm în cazul subvirării ?

Dacă simțim într-un viraj că autovehiculul subvirează și pierdem controlul, trebuie imediat să luăm piciorul de pe accelerație. Nu trebuie să frânăm agresiv și brusc, ci doar să reducem viteza și să păstrăm aderența pe asfalt, astfel încât să ne întoarcem pe trasa optimă. Numai având o viteză adaptată la condițiile de drum putem evita o subvirare.

SUPRAVIRARE - Înseamnă comportamentul unui autoturism într-o curbă

peste (deasupra) direcția centrală a virajului. Adică automobilul virează mai mult decât trebuie din diferite motive, nereușind să țină axul direcției, ci se îndreaptă în direcția virajului dar mult prea mult, ieșind de pe traiectorie. Acest lucru se manifestă prin „învartirea” autoturismului.

Cum procedăm în cazul subvirării?

În momentul în care simțim că pierdem aderența pe puntea spate, nu acționăm pedala de frână și tragem de volan în direcția opusă, concomitent cu accelerarea ușoară pentru a transfera masele pe puntea spate. Numai având o viteză adaptată la condițiile de drum putem evita o supravirare.

c) cunoașterea modului corect de a reacționa în vederea ieșirii din situații critice;

d) adoptarea unei atitudini defensive, menite să prevină apariția conflictelor sau a situațiilor limită, în timpul conducerii autovehiculelor pe drumurile publice.

Într-o situație de urgență, timpul de reacție al unui șofer obișnuit este, în medie, de **1,5 secunde***.

Fiecare 10 km/h în plus înseamnă **4,16 metri** străbătuți suplimentar înainte de a apuca să reacționezi.

Redu viteza!

*medie folosită în mai multe studii. Timpul de reacție poate varia în funcție de persoană și de situație între 0,7s și 3s;

★ Bună practică

La începutul fiecărei deplasări, obișnuiți-vă să identificați mental un posibil risc care ar putea apărea în următoarele minute, precum un autovehicul care pătrunde în trafic fără semnalizare sau un copil care traversează dintre mașinile parcate. Gândiți-vă din timp unde v-ați concentra atenția și cum ați reacționa. Acest exercițiu nu reflectă o atitudine pesimistă, ci dezvoltă capacitatea de anticipare, una dintre caracteristicile esențiale ale unui conducător auto prudent.

► Cele Cinci Principii ale Conducerii Defensive

- **Anticiparea** — Priviți mai departe decât credeți că este necesar. Șoferii experimentați scanează drumul la 30 de secunde înainte, nu doar mașina din față. Anticiparea este cea mai importantă abilitate care separă șoferii siguri de cei nesiguri;

- **Distanța de siguranță** — Conducătorul unui vehicul care circulă în spatele altuia are obligația de a păstra o distanță suficientă față de acesta, pentru evitarea coliziunii;

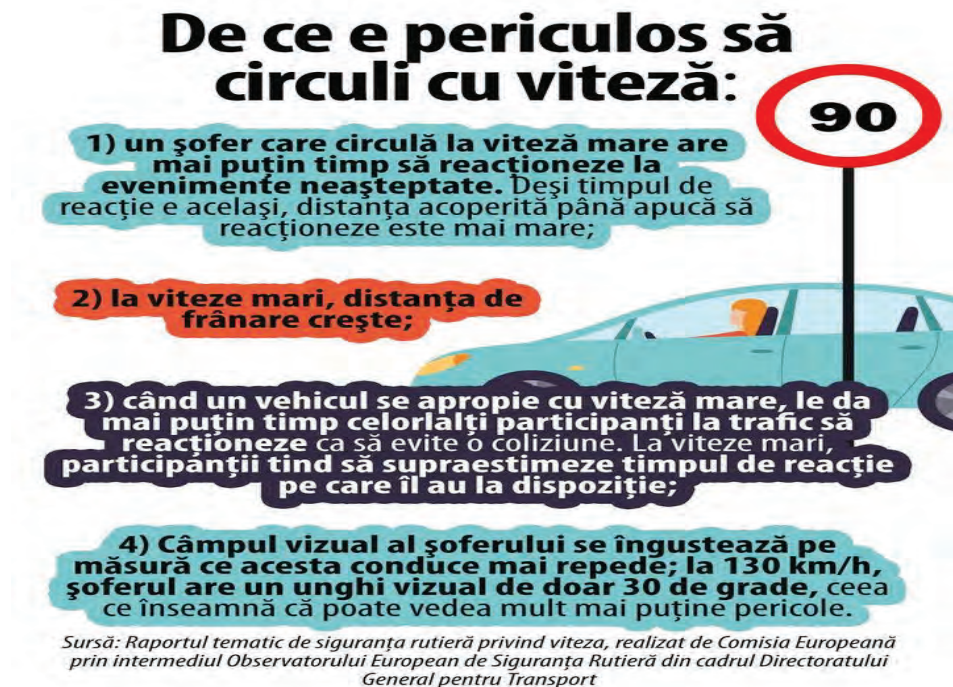

- **Observarea** — Folosiți toate oglinzile, tot timpul. Verificați unghiurile moarte înainte de fiecare schimbare de bandă. Majoritatea accidentelor sunt, într-un anumit sens, eșecuri de observare;

- **Adaptarea vitezei** — Limitele de viteză definesc viteza maximă admisă în condiții ideale, nu viteza potrivită în orice condiții. Nu vă întrebați „Mă încadrez în limită?”, ci „Pot opri în siguranță pe distanța pe care o pot vedea în acest moment?”;

De ce e periculos să circuli cu viteză:

- 1) un șofer care circulă la viteză mare are mai puțin timp să reacționeze la evenimente neașteptate. Deși timpul de reacție e același, distanța acoperită până apucă să reacționeze este mai mare;
- 2) la viteze mari, distanța de frânare crește;
- 3) când un vehicul se apropie cu viteză mare, le da mai puțin timp celorlalți participanți la trafic să reacționeze ca să evite o coliziune. La viteze mari, participanții tind să supraestimeze timpul de reacție pe care îl au la dispoziție;
- 4) Câmpul vizual al șoferului se îngustează pe măsură ce acesta conduce mai repede; la 130 km/h, șoferul are un unghi vizual de doar 30 de grade, ceea ce înseamnă că poate vedea mult mai puține pericole.

Sursă: Raportul tematic de siguranța rutieră privind viteza, realizat de Comisia Europeană prin intermediul Observatorului European de Siguranța Rutieră din cadrul Directoratului General pentru Transport

- **Autoreglarea emoțională** — Agresivitatea în trafic este unul dintre cei mai frecvenți factori care contribuie la accidente grave ce implică șoferi tineri de sex masculin. Recunoașterea declanșatorilor emoționali și alegerea de a nu acționa pe baza lor reprezintă o abilitate de conducere la fel de importantă ca oricare tehnică.

★ Bună practică

Concentrați-vă, pe parcursul unei săptămâni, asupra îmbunătățirii unui singur comportament de conducere, cum ar fi păstrarea distanței de siguranță sau observarea mai atentă a mediului rutier. După consolidarea acestuia, puteți trece la dezvoltarea unui alt obicei. Schimbările durabile apar prin exersarea consecventă a fiecărei competențe, nu prin încercarea de a le perfecționa pe toate simultan.

► Simulatorul de Conducere: Învățare prin Experiență

Simulatorul de conducere achiziționat ca parte a investiției în proiectul CBYSI este un instrument profesional de formare care reproduce condiții reale de trafic — vreme nefavorabilă, pericole bruște, alți participanți la trafic imprevizibili — într-un mediu în care deciziile greșite învață, nu rănesc. Fiecare sesiune de simulare este urmată de un debriefing structurat: ce ați decis, de ce, ce s-a întâmplat, ce ați face diferit?

Ce demonstrează simulatorul

Viteza excesivă: relația dintre viteză și distanța de frânare devine viscerală, palpabilă.

Distragerea atenției cauzată de telefonul mobil: la 50 km/h, o privire de 2 secunde = peste 27 de metri parcurși.

Condiții nefavorabile: șoselele umede, ceața, condusul pe timp de noapte necesită adaptări specifice.

Ce dezvoltă debriefingul

Obiceiul comentariului intern: „De ce frânează mașina aceea? Ce este pe cale să facă pietonul?”

Analiza deciziei: identificarea momentului în care a existat o alegere alternativă.

Încredere calibrată: evaluarea corectă a propriei capacități reale.

Oboseala: timpul de reacție afectat este simulat prin parametri specifici de scenariu.

Transferul către condusul real: obiceiurile dezvoltate în simulare devin automate.

★ **Bună practică**

După orice situație care v-a creat disconfort sau incertitudine în trafic — fie că este vorba despre un incident evitat în ultimul moment, o frânare bruscă sau o decizie asupra căreia aveți îndoieli — acordați-vă câteva minute pentru a analiza obiectiv cele întâmplate. Reflecțați asupra deciziei luate, a motivelor care au stat la baza acesteia, a rezultatului obținut și a modului în care ați putea gestiona mai eficient o situație similară în viitor. Acest tip de analiză este la fel de util în condiții reale de trafic precum în timpul exercițiilor desfășurate în simulator.

Bune practici importante în siguranța rutieră și comportamentul responsabil la volan

- **Așezați telefonul într-un loc inaccesibil înainte de a începe deplasarea** — eliminarea posibilității de a-l folosi în timpul conducerii este mai eficientă decât încercarea de a vă baza exclusiv pe autocontrol;
- **Dezvoltați-vă capacitatea de anticipare și încercați să identificați din timp posibilele pericole din traffic** — în majoritatea situațiilor, prevenirea unui accident depinde mai mult de anticiparea riscurilor decât de rapiditatea reacției;
- **Considerați limita legală de viteză drept valoarea maximă permisă, nu viteza pe care trebuie să o atingeți** — alegeți întotdeauna viteza în funcție de vizibilitate, intensitatea traficului, starea carosabilului și condițiile meteorologice;
- **Nu presupuneți că ceilalți participanți la trafic v-au observat** — confirmați acest lucru prin contact vizual sau prin alte indicii clare înainte de a lua decizii care depind de reacția lor;
- **Analizați-vă modul de acțiune după fiecare situație de risc, nu doar în cadrul activităților de instruire** — o scurtă evaluare a deciziilor luate contribuie la dezvoltarea experienței și la prevenirea repetării eventualelor erori;
- **Îmbunătățiți câte un obicei de conducere pe rând** — progresul durabil este rezultatul exersării constante și concentrate, nu al încercării de a schimba simultan toate comportamentele.

PARTEA III — EDUCAȚIE FINANCIARĂ ȘI ECONOMIE VERDE

CAPITOLUL 5 — Managementul Finanțelor Personale Sustenabile

5.1. Educația Financiară — Factor de Siguranță și Bunăstare pentru Tineri

► Natura și Importanța Educației Financiare

Educația financiară este o competență esențială de viață, nu doar cunoașterea unor noțiuni financiare sau calcule elementare. Ea îmbină cunoștințe, deprinderi practice și o atitudine responsabilă față de gestionarea finanțelor personale, permițând luarea unor decizii informate privind cheltuielile, economisirea, serviciile bancare, evaluarea riscurilor și alegerile care influențează bunăstarea financiară prezentă și viitoare.

Importanța acestei competențe crește pe măsură ce mediul economic evoluează rapid. Tehnologiile digitale, diversitatea produselor financiare, serviciile bancare online, plățile și investițiile creează noi oportunități, dar și noi riscuri. Tot mai mulți tineri își administrează propriile conturi, carduri, aplicații și portofele digitale și încheie contracte online — ceea ce presupune nu doar cunoștințe tehnice, ci și discernământ, conștientizarea riscurilor și un comportament responsabil.

Educația financiară se dezvoltă încă din fragedă copilărie, prin familie, educație, experiență personală și mediul social. Deși multe obiceiuri se formează informal, educația rămâne esențială pentru consolidarea

cunoștințelor și abilităților necesare deciziilor financiare independente, punând bazele independenței financiare și reducând riscul unor greșeli costisitoare pe termen lung.

Tinerii trebuie să înțeleagă că deciziile financiare — economisirea, alocarea veniturilor, contractarea de credite, asumarea unor angajamente — rareori privesc doar prezentul; ele modelează oportunitățile viitoare în educație, carieră, viață de familie și calitatea vieții. Astfel, educația financiară devine parte integrantă a pregătirii pentru o viață independentă.

În esență, educația financiară înseamnă înțelegerea echilibrului dintre nevoi, dorințe și resursele disponibile — stabilirea priorităților, planificarea cheltuielilor, evitarea achizițiilor impulsive și formarea unor obiceiuri de comportament financiar rațional și responsabil.

La fel de important este să recunoaștem riscurile financiare: ofertele înșelătoare, fraudele online, utilizarea abuzivă a datelor personale și marketingul agresiv pentru credite sunt tot mai frecvente. Persoanele cu educație financiară sunt mai bine pregătite să evalueze condițiile contractuale, să compare ofertele și să identifice amenințările — educația financiară devenind, astfel, o formă de autoprotecție.

Nu în ultimul rând, educația financiară este legată de dezvoltarea durabilă: gestionarea responsabilă a banilor presupune folosirea chibzuită a resurselor și luarea în considerare a impactului social și de mediu al deciziilor de consum — îmbinând beneficiul financiar personal cu responsabilitatea socială.

★ În acest sens, educația financiară trebuie privită ca o competență vitală, care îi ajută pe tineri să își construiască independența financiară, să își planifice viitorul cu mai multă încredere și să ia decizii bazate pe alegeri informate și responsabilitate personală. Tocmai de aceea, dezvoltarea educației financiare reprezintă una dintre premisele esențiale pentru creșterea bunăstării personale, sustenabilitatea socială și adaptarea cu succes la un mediu economic în continuă schimbare.

► Educația Financiară — o Premisă a Siguranței Personale

Siguranța personală este adesea asociată cu sănătatea și protecția vieții și a bunurilor, însă astăzi are un sens mai larg. Alături de siguranța fizică, siguranța financiară devine tot mai importantă — ea oferă liniște sufletească, capacitatea de a acoperi nevoile zilnice și reziliență în fața situațiilor neprevăzute. Gestionarea chibzuită a veniturilor, cheltuielilor și angajamentelor financiare este esențială pentru independență și pentru luarea unor decizii cu încredere.

Pentru tineri, siguranța financiară începe cu formarea unor obiceiuri corecte încă de la debutul vieții independente — obținerea primului venit, deschiderea unui cont bancar, folosirea cardurilor de debit/credit, cumpărăturile online, plata chiriei, a facturilor sau a taxelor de școlarizare. Fiecare dintre acestea presupune decizii financiare cu impact asupra stabilității prezente și viitoare.

Lipsa educației financiare duce adesea la dificultăți pe termen lung: cheltuieli neplanificate, utilizarea nesăbuită a creditului, acumularea de datorii sau asumarea unor angajamente fără o evaluare realistă a posibilităților proprii — toate acestea putând genera dependență financiară, limitând oportunitățile de educație, carieră și dezvoltare personală, și amplificând nesiguranța și stresul.

Anticiparea riscului financiar este esențială, deoarece nimeni nu este ferit de evenimente neprevăzute precum pierderea venitului sau cheltuieli neașteptate. Construirea rezilienței financiare presupune planificare din timp, menținerea unei rezerve rezonabile și evaluarea atentă a angajamentelor — facilitând depășirea dificultăților înainte ca acestea să devină probleme grave.

Tehnologiile digitale aduc noi provocări, pe lângă riscurile tradiționale. Serviciile bancare online, aplicațiile și plățile electronice sunt convenabile, dar comportă riscuri — utilizarea abuzivă a datelor, site-uri false, mesaje frauduloase, accesul neautorizat la conturi și fraude financiare — ceea ce face din cunoștințele elementare de securitate digitală o parte esențială a educației financiare.

Tinerii sunt, de asemenea, ținte frecvente ale unui marketing agresiv care promovează credite ușoare, plăți în rate sau finanțări rapide. Deși atractive, acestea pot duce la acumularea de datorii fără o evaluare realistă a situației viitoare. Persoanele cu educație financiară cântăresc condițiile, costurile și consecințele, în loc să decidă doar pe baza publicității sau a impulsului de moment.

Siguranța financiară are și o dimensiune psihologică: conștientizarea propriei situații financiare și existența unei rezerve construiesc încredere și capacitate de adaptare, în timp ce lipsa controlului aduce adesea anxietate și dificultăți în viața personală și profesională.

În final, gândirea critică este esențială atunci când se evaluează informațiile financiare, întrucât nu toate sfaturile privind investițiile, creditele sau creșterea veniturilor sunt de încredere — unele sunt concepute pentru a induce în eroare sau pentru a profita de pe seama consumatorului. Educația financiară presupune verificarea informațiilor, compararea ofertelor și consultarea unor specialiști calificați atunci când este nevoie.

★ Educația financiară nu este doar un mijloc de a gestiona banii mai eficient. Este o premisă esențială a siguranței personale, întrucât îi ajută pe tineri să recunoască riscurile, să evite deciziile financiare nefavorabile și să dezvolte un comportament durabil, bazat pe

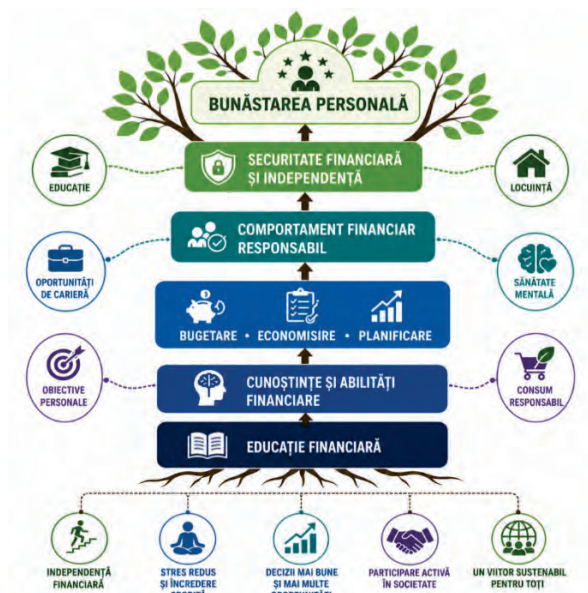
planificare chibzuită și responsabilitate personală. Cunoștințele și deprinderile practice dobândite pun bazele solide ale **independenței financiare** și sporesc capacitatea tinerilor de a face față cu încredere provocărilor vieții moderne.

► Educația Financiară — Fundament al Bunăstării Tinerilor

Bunăstarea tinerilor depinde de o combinație de factori: o educație bună, împlinirea profesională, relații sociale stabile și siguranță financiară. Educația financiară are un rol deosebit de important, ajutându-i pe tineri să ia decizii chibzuite, care le modelează viața de zi cu zi și perspectivele de viitor. Gestionarea responsabilă a finanțelor personale construiește independență, încredere și reziliență.

Perioada studiilor universitare coincide adesea cu primele angajamente financiare importante ale tinerilor — taxe de școlarizare, transport, cazare, cheltuieli curente. Aceasta este etapa în care se formează obiceiurile de planificare financiară, tipare care tind să persiste și după absolvire. Dezvoltarea educației financiare în această perioadă are, prin urmare, o importanță pe termen lung pentru bunăstare și succes profesional.

Bunăstarea financiară nu înseamnă pur și simplu a avea un venit ridicat. Contează mai mult folosirea eficientă a resurselor disponibile, adaptarea cheltuielilor la posibilitățile reale și planificarea obiectivelor viitoare. Chiar și resurse limitate, dacă sunt bine organizate, pot oferi stabilitate, în timp ce un venit ridicat fără cunoștințele necesare nu garantează siguranța financiară.

Independența financiară este esențială pentru bunăstare: asumarea treptată a responsabilității pentru propriile decizii financiare, reducerea dependenței de sprijinul familiei și învățarea gestionării autonome a veniturilor și cheltuielilor. Aceasta este legată de obținerea calificărilor, începerea activității profesionale și formarea unor atitudini privind economisirea, cheltuielile și planificarea viitorului.

Educația financiară sprijină, de asemenea, atingerea obiectivelor personale — continuarea studiilor, deschiderea unei afaceri, achiziționarea unei locuințe, investiția în dezvoltarea profesională. Fiecare obiectiv pe termen lung necesită planificare anticipată și o gestionare chibzuită a fondurilor.

Există o legătură puternică între situația financiară și sănătatea mintală. Dificultățile financiare provoacă adesea anxietate, nesiguranță și stres, afectând negativ educația, activitatea profesională și relațiile.

Dimpotrivă, o înțelegere clară a veniturilor și cheltuielilor, capacitatea de a planifica un buget și existența unei rezerve pentru situații de urgență aduc încredere și liniște în luarea deciziilor — condiții favorabile pentru participarea deplină la educație, muncă și viața publică.

Legătura dintre bunăstarea financiară și consumul responsabil devine, de asemenea, tot mai importantă. Deciziile de achiziție afectează atât bugetul familiei, cât și societatea și mediul înconjurător. Alegerea unor produse durabile și de calitate, limitarea consumului inutil și folosirea chibzuită a resurselor sprijină deopotrivă o mai bună gestionare a finanțelor personale și dezvoltarea durabilă — îmbinând beneficiul personal cu responsabilitatea socială.

Bunăstarea financiară se construiește treptat — nu în urma unei singure decizii, ci printr-o serie de alegeri zilnice legate de economisire, planificare și consum rațional. Acțiunile mici, dar constante, au un efect pe termen lung mult mai mare decât reușitele financiare de moment.

Educația financiară aduce beneficii și societății: persoanele care își administrează responsabil finanțele se adaptează mai ușor la schimbările economice, participă mai activ pe piața muncii, își respectă obligațiile și iau decizii informate în calitate de consumatori și cetățeni — contribuind astfel la un mediu economic și social mai stabil.

★ Educația financiară reprezintă fundamentul dezvoltării personale durabile — ajutându-i pe tineri să își formeze obiceiuri financiare chibzuite, să își planifice viitorul cu încredere, să echilibreze nevoile

prezente cu obiectivele pe termen lung și să își îmbunătățească astfel calitatea vieții, independența și participarea socială.

5.2 Concepte Financiare Fundamentale: Optimizarea Bugetului, Economisire, Îndatorare și Planificarea viitorului

► Bugetul Personal – Instrument de Management Financiar

Bugetul personal este unul dintre cele mai importante instrumente pentru gestionarea eficientă a finanțelor personale. Indiferent de nivelul veniturilor, o situație financiară sănătoasă nu depinde doar de câți bani primește o persoană, ci și de modul în care aceasta îi planifică și îi folosește. *Elaborarea unui buget personal permite urmărirea clară a veniturilor și cheltuielilor, stabilirea priorităților financiare și evitarea cheltuielilor care depășesc posibilitățile proprii.*

Bugetul personal este un plan preliminar de gestionare a resurselor financiare pe o perioadă determinată, de regulă o lună. Acesta cuprinde toate veniturile așteptate și cheltuielile viitoare, urmărind echilibrul între fondurile disponibile și nevoi. Astfel, bugetul devine un instrument practic ce sprijină deciziile financiare zilnice și încurajează o disciplină financiară mai bună.

Elaborarea unui buget începe cu **identificarea tuturor surselor de venit** (salarii, burse, sprijin familial, activități part-time etc.), urmată de **clasificarea cheltuielilor în esențiale** (chirie, hrană, transport, educație, sănătate, utilități) și **discreționare** (agrement, divertisment, călătorii). Această distincție ajută la identificarea cheltuielilor care pot fi reduse, dacă este necesar.

O greșeală frecventă este lipsa **planificării anticipate** — cheltuieli făcute la întâmplare, fără urmărirea lor, ceea ce duce adesea la lipsa fondurilor sau la recurgerea la credite pentru nevoile curente. Aceasta poate fi evitată printr-o **planificare sistematică și monitorizare regulată**.

Stabilirea unor **obiective financiare** clare — pe termen scurt (echipamente, educație), mediu (o mașină) sau lung (o locuință, stabilitate financiară) — facilitează alocarea fondurilor și motivează respectarea disciplinei bugetare.

Aplicațiile moderne și platformele online facilitează urmărirea și analiza automată a cheltuielilor, însă monitorizarea regulată și disponibilitatea de a actualiza bugetul rămân esențiale, indiferent de instrumentul folosit.

Bugetul personal nu trebuie privit ca o restricție, ci ca **un instrument pentru gestionarea rațională a cheltuielilor** — permițând alocarea de fonduri pentru nevoile zilnice, economisire, educație și planuri de viitor. Revizuirea periodică este importantă, întrucât veniturile, cheltuielile și prioritățile se schimbă în timp; o analiză regulată ajută la identificarea din timp a abaterilor și previne acumularea dificultăților financiare.

Bugetul stă și la baza unui comportament responsabil de consum — cunoașterea clară a veniturilor și cheltuielilor ajută la distingerea nevoilor reale de dorințele impulsive. Pe scurt, bugetul personal este un instrument de planificare, autocontrol și decizie informată, precum și unul dintre primii pași către independență financiară și încredere.

★ Bună practică

La sfârșitul fiecărei luni, alocăți timp pentru a compara cheltuielile planificate cu cele efective. Analizați motivele eventualelor diferențe și, dacă este necesar, actualizați bugetul pentru luna următoare. Revizuirea periodică a bugetului contribuie la formarea disciplinei financiare și facilitează atingerea obiectivelor financiare.

► Importanța Economisirii și Constituirea unei Rezerve Financiare

Economisirea este una dintre premisele esențiale pentru atingerea stabilității și independenței financiare. Ea presupune *alocarea conștientă a unei părți din venitul disponibil pentru utilizare viitoare*. Indiferent de nivelul veniturilor, formarea obiceiului de a economisi în mod regulat oferă o siguranță sporită în cazul unor situații neprevăzute și ajută la atingerea obiectivelor financiare, atât pe termen scurt, cât și lung.

Economisirea nu este apanajul exclusiv al celor cu venituri mari — ceea ce contează este constanța, nu suma. Chiar și sumele mici, economisite regulat, construiesc treptat o resursă care oferă liniște sufletească. Economisirea este strâns legată de planificarea financiară: odată acoperite cheltuielile esențiale, alocarea unei părți din venit economiilor permite cheltuieli viitoare pentru educație, dezvoltare profesională, călătorii sau obiective pe termen lung, protejând împotriva dificultăților financiare.

Rezerva financiară reprezintă banii puși deoparte special pentru cheltuieli neprevăzute — boală, pierderea locului de muncă, reparații auto, urgențe. Existența unei astfel de rezerve elimină nevoia de a apela la împrumuturi de urgență, reducând povara financiară și dependența de finanțare externă.

Pentru tineri, în special, formarea unei culturi a economisirii este importantă — chiar și în perioada studiilor, cu resurse limitate, este un moment potrivit pentru formarea obiceiurilor care vor modela comportamentul financiar viitor. A economisi nu înseamnă renunțarea la un mod normal de viață, ci găsirea unui echilibru rezonabil între consumul prezent și obiectivele viitoare; a prioritiza achizițiile impulsive în detrimentul economisirii poate aduce o satisfacție pe termen scurt, dar îngreunează atingerea unor obiective mai importante ulterior.

Instrumentele bancare moderne (conturi de economii, transferuri automate, depozite) sprijină economisirea constantă, cu condiția ca obiectivele să fie clar definite și planul respectat. Constituirea unei rezerve sprijină și un management mai bun al riscurilor într-un context economic

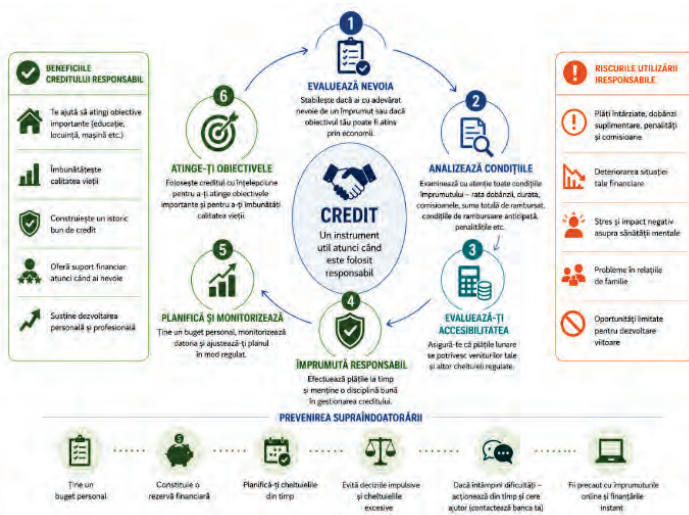
incert, cultivând totodată calități valoroase — răbdare, disciplină, capacitatea de a stabili priorități — utile mult dincolo de sfera finanțelor personale.

★ Bună practică

Stabiliți-vă un obiectiv realist de a pune deoparte o parte anume din venit pentru economii, indiferent cât câștigați. Cele mai bune rezultate se obțin atunci când economisirea devine un obicei constant, nu ceva făcut doar dacă rămân bani la sfârșitul lunii. Constituirea treptată a unei rezerve financiare vă sporește siguranța și vă oferă mai multă încredere în fața cheltuielilor neașteptate.

► Utilizarea Responsabilă a Creditului și Gestionarea Datoriilor

Creditul este un instrument financiar larg utilizat, care oferă posibilitatea de a obține fonduri atunci când o persoană nu dispune de resurse financiare proprii. În viața modernă, este adesea folosit pentru finanțarea educației, achiziționarea unei locuințe, a unei mașini sau alte cheltuieli semnificative, greu de acoperit din fondurile disponibile. Creditul nu poate fi evaluat ca fiind, în sine, un fenomen pozitiv sau negativ. Impactul său depinde de modul în care este utilizat, precum și de educația financiară și responsabilitatea debitorului.

Una dintre premisele esențiale ale utilizării responsabile a creditului este evaluarea prealabilă a necesității acestuia. Înainte de a decide să solicite un credit, este necesar să se evalueze dacă există o nevoie reală de finanțare

externă sau dacă obiectivul urmărit poate fi atins prin economisire și acumularea treptată a fondurilor necesare. În multe cazuri, amânarea unei anumite achiziții și planificarea financiară anticipată se dovedesc a fi o soluție mai chibzuită decât asumarea unor obligații financiare pe termen lung.

Raportul dintre venituri și obligațiile viitoare contează foarte mult — ratele lunare trebuie să fie proporționale cu veniturile reale și cu celelalte cheltuieli fixe; asumarea unor obligații care depășesc posibilitățile proprii duce la întârzieri la plată, costuri suplimentare și o deteriorare a situației financiare.

Supraîndatorarea apare atunci când obligațiile financiare depășesc capacitatea de a le achita, din cauza unei planificări deficitare, a consumului excesiv, a pierderii venitului, a unor cheltuieli neprevăzute sau a lipsei educației financiare — cu efecte negative asupra situației financiare, sănătății mintale, relațiilor de familie și perspectivelor profesionale. Contractarea simultană a mai multor credite, fără evaluarea sarcinii financiare totale, este deosebit de riscantă, ducând adesea la întârzieri la plată, dobânzi suplimentare și penalități.

Prevenirea îndatorării începe înainte ca dificultățile să apară — bugetarea, constituirea unei rezerve și o planificare chibzuită reduc semnificativ nevoia de a apela la credite. Dacă apar totuși dificultăți temporare, se recomandă acțiune promptă — contactarea din timp a creditorului pentru a discuta condiții adaptate, în loc să se lase restanțele să se acumuleze.

Dezvoltarea serviciilor financiare digitale (credite online, cumpărare acum, plată ulterior, finanțare instantanee) aduce comoditate, dar și riscuri, întrucât accesul facil poate încuraja decizii impulsive; fiecare ofertă de finanțare trebuie cântărită atent în raport cu angajamentele viitoare.

Utilizarea responsabilă a creditului face parte din educația financiară — presupune înțelegerea propriei capacități, evaluarea atentă a necesității finanțării și disponibilitatea de a onora obligațiile asumate.

★ **Bună practică**

*Înainte de a vă asuma un angajament financiar, ar trebui să vă puneți trei întrebări: **Am cu adevărat nevoie de acest credit? Pot să achit ratele lunare în mod constant, fără ca acest lucru să îmi afecteze cheltuielile curente? Cum aş face faţă dacă venitul meu ar scădea temporar?** Dacă răspunsul la oricare dintre aceste întrebări ridică îndoieli, o decizie chibzuită este amânarea creditului, revizuirea planului financiar sau redirectionarea atenției către planificarea economiilor.*

► Planificarea Viitorului și Comportamentul Financiar Durabil

Planificarea viitorului este importantă pentru gestionarea durabilă a finanțelor personale. Este un proces de stabilire a obiectivelor financiare, de evaluare a resurselor necesare pentru atingerea lor și de parcurgere a unor pași constanți pentru realizarea lor. Atunci când o persoană are o idee clară despre intențiile și prioritățile sale financiare viitoare, îi este mai ușor să ia decizii informate cu privire la folosirea fondurilor disponibile și să evite acțiunile care ar putea duce la dificultăți financiare.

Pentru tineri, acest lucru este deosebit de important, întrucât educația și începutul carierei implică decizii importante de viață — studii, carieră, locuință, întemeierea unei familii sau a unei afaceri — toate necesitând o pregătire financiară anticipată.

Planificarea începe cu stabilirea unor obiective clare și realiste — pe termen scurt (un curs, o călătorie) sau pe termen lung (o locuință, o investiție în carieră, stabilitate) — fiecare specific, realist și încadrat într-un termen precis.

O planificare eficientă presupune echilibrarea deciziilor curente cu obiectivele pe termen lung: cheltuielile curente excesive limitează oportunitățile viitoare, în timp ce o gestionare chibzuită creează libertate pentru deciziile viitoare.

Comportamentul financiar durabil reprezintă o abordare echilibrată între nevoile prezente și obiectivele viitoare — nu o restricție, ci o alocare conștientă a resurselor, cu înțelegerea consecințelor deciziilor în timp.

Una dintre trăsăturile esențiale ale comportamentului financiar durabil este capacitatea de adaptare la circumstanțe schimbătoare. Veniturile, cheltuielile și situația personală se pot modifica în timp din diverse motive — o schimbare a locului de muncă, condiții economice, situații de familie sau evenimente neprevăzute. De aceea, un plan financiar trebuie revizuit și actualizat periodic, în funcție de schimbările survenite.

Investiția în capitalul uman — cunoștințe, competențe, educație — este una dintre cele mai valoroase forme de planificare financiară pe termen lung, îmbunătățind perspectivele pe piața muncii și stabilitatea financiară. Astfel, planificarea financiară nu se limitează la gestionarea fondurilor, ci include și decizii privind dezvoltarea personală și profesională.

Economia digitală modernă aduce noi oportunități și riscuri, impunând capacitatea de a evalua obiectiv informațiile și de a înțelege principiile financiare esențiale.

Comportamentul financiar durabil are și o dimensiune socială — persoanele care își gestionează responsabil resursele se confruntă cu mai

puține dificultăți, planifică mai eficient și participă mai activ la viața economică și socială.

Planificarea viitorului și comportamentul financiar durabil reprezintă, așadar, o abordare holistică a gestionării resurselor personale. Ele combină abilitățile de bugetare, economisire, utilizare chibzuită a creditului și luare a deciziilor informate. Prin dezvoltarea unor astfel de competențe, tinerii sunt capabili să răspundă situațiilor financiare emergente, să își planifice activ dezvoltarea și să își construiască un viitor mai sigur.

★ **Bună practică**

Stabiliți-vă obiectivele financiare pentru anii următori și corelați-le cu un plan de acțiune concret. Notați ce fonduri sunt necesare, termenul în care doriți să le atingeți și ce pași puteți face chiar astăzi. Monitorizarea regulată a progresului și ajustarea planului atunci când este necesar transformă obiectivele financiare din simple intenții în realizări concrete.

► **Îndrumare Practică pentru Formarea unor Obiceiuri Financiare Durabile**

Gestionarea durabilă a finanțelor personale se bazează pe înțelegerea conceptelor și principiilor financiare esențiale. Ea presupune transformarea acestor cunoștințe în acțiuni și obiceiuri zilnice care construiesc treptat o atitudine responsabilă față de bani și deciziile financiare. Constanța în alegerile mici, de zi cu zi, este cea care contează cel mai mult atunci când vine vorba de atingerea siguranței și independenței financiare pe termen lung.

Obiceiurile financiare se formează treptat, fiind influențate de experiența personală, mediul familial, educație și contextul social. Perioada studiilor este deosebit de potrivită pentru dezvoltarea unor deprinderi solide de gestionare a banilor, întrucât obiceiurile formate timpuriu influențează adesea comportamentul financiar pe tot parcursul vieții.

Primul pas esențial este urmărirea veniturilor și cheltuielilor personale — multe dificultăți provin din înțelegerea insuficientă a modului în care sunt folosiți banii. Înregistrarea regulată a cheltuielilor și compararea sumelor planificate cu cele efective ajută la identificarea oportunităților pentru o mai bună gestionare a bugetului.

O bună practică este revizuirea periodică a situației financiare — lunar sau după schimbări importante — ceea ce permite identificarea din timp a problemelor, ajustări și actualizarea obiectivelor. Controlul financiar trebuie privit ca o cale către încredere, nu ca o constrângere.

Formarea unui obicei de economisire este un alt pas esențial — chiar și un venit limitat permite alocarea treptată a unei sume sau a unui procent stabilit dinainte, mai degrabă decât lăsat la voia întâmplării. Constituirea unei rezerve pentru situații neprevăzute este deosebit de importantă, oferind siguranță și reducând dependența de credit în cazul unor dificultăți temporare.

Obiceiurile durabile includ și cheltuielile chibzuite — rezistența la achizițiile impulsive încurajate de publicitate și de facilitatea cumpărăturilor online, prin cântărirea prețului, importanței, necesității și impactului financiar general înainte de achizițiile majore.

O abordare responsabilă a creditului înseamnă evaluarea realistă a necesității și a capacității de a achita un credit înainte de a-l contracta, precum și analizarea atentă a condițiilor contractuale, în loc să se decidă din impuls.

În mediul digital, aplicațiile de bugetare, serviciile bancare online și platformele digitale facilitează urmărirea și planificarea, dar impun grijă privind protecția datelor personale și securitatea plăților.

Comportamentul financiar durabil necesită și învățare continuă, întrucât lumea financiară evoluează rapid — sursele de informare de încredere, formarea și consultanța de specialitate sprijină luarea unor decizii mai bune. Stabilitatea financiară nu rezultă dintr-o singură acțiune, ci din constanță și responsabilitate zilnică — schimbări mici de comportament (planificare, economisire, cheltuieli chibzuite, împrumuturi prudente) aduc rezultate semnificative în timp. Aceste obiceiuri practice sunt benefice atât pentru bunăstarea individuală, cât și pentru dezvoltarea socială în ansamblu, făcând din educația financiară o parte importantă a pregătirii tinerilor pentru o viață independentă și responsabilă.

În concluzie, **formarea unor obiceiuri financiare durabile este un proces de alegere conștientă și practică susținută**. Prin planificare corectă, controlul cheltuielilor, formarea obiceiurilor de economisire și utilizarea responsabilă a instrumentelor financiare, tinerii își pot construi o bază solidă pentru viitor. Aceste competențe transformă cunoștințele financiare într-o capacitate reală de a lua decizii și de a-și gestiona bunăstarea personală.

5.3. Bune Practici în Educația Financiară

Educația financiară este esențială pentru pregătirea tinerilor în vederea unei vieți independente și responsabile. Într-un mediu economic dinamic, marcat de dezvoltarea rapidă a serviciilor financiare digitale și de extinderea continuă a oportunităților de consum, capacitatea de a lua decizii financiare informate devine o competență de viață esențială. Educația financiară nu se limitează la cunoașterea unor noțiuni izolate legate de

venituri, cheltuieli, credit sau economii. Ea presupune capacitatea de a înțelege informația financiară, de a evalua consecințele potențiale ale deciziilor proprii și de a-și gestiona resursele într-un mod care sprijină dezvoltarea personală și profesională.

O bază financiară solidă se formează în perioada studiilor, atunci când tinerii câștigă treptat independență și încep să își asume responsabilitatea propriilor decizii. Este etapa în care se formează obiceiuri care le vor influența comportamentul financiar viitor. Din acest motiv, educația financiară trebuie să vizeze atât furnizarea de cunoștințe teoretice, cât și formarea unor deprinderi practice aplicabile în situații reale de viață.

Bune practici importante în educația financiară

- **Corelarea programei cu experiența cotidiană** — subiecte precum bugetarea, planificarea cheltuielilor, serviciile bancare, evaluarea creditelor și economisirea devin mai relevante prin exemple și exerciții practice;
- **Exerciții practice și scenarii reale** — elaborarea unui buget personal, analizarea opțiunilor de achiziție, compararea ofertelor de credit și construirea unui plan de economisire dezvoltă abilități de analiză, planificare și decizie, greu de dobândit doar prin teorie;
- **Metode interactive de predare** — lucrul în echipă, discuțiile, jocurile de rol, studiile de caz și simulările implică activ participanții, dezvoltând atât cunoștințe financiare, cât și capacitatea de a lua decizii argumentate;
- **Educația financiară digitală** — pe măsură ce tinerii folosesc tot mai mult serviciile bancare online și plățile mobile, educația trebuie să abordeze riscurile legate de securitatea datelor, fraudă și ofertele înșelătoare;
- **Corelarea finanțelor cu dezvoltarea durabilă** — consumul responsabil, folosirea chibzuită a resurselor și deciziile de investiție informate leagă finanțele personale de dezvoltarea durabilă a societății;
- **Un mediu deschis pentru discuții** — dificultățile financiare sau deciziile greșite nu trebuie privite ca eșecuri personale; căutarea unui sfat informat și a unui sprijin este parte a unui comportament financiar responsabil;
- **Adaptarea conținutului la grupul țintă** — programe flexibile, care combină noțiunile financiare de bază cu teme relevante pentru contextul și provocările specifice participanților;

- **Îmbinarea expertizei academice cu experiența practică** — implicarea unor reprezentanți din educație, sectorul financiar și instituții publice creează un program mai cuprinzător, orientat spre practică;
- **Evaluarea rezultatelor** — urmărirea cunoștințelor dobândite, a schimbării atitudinilor și a aplicării practice ajută la evaluarea eficienței și la îmbunătățirea conținutului, pe baza feedbackului participanților.

În contextul cooperării transfrontaliere România-Bulgaria, schimbul de bune practici în educația financiară este deosebit de valoros, permițând abordări comune pentru provocări similare cu care se confruntă tinerii din regiune — contribuind la formarea unor cetățeni tineri mai bine pregătiți, informați și activi.

★ Bunele practici în educația financiară se bazează pe o combinație de cunoștințe, deprinderi practice și o atitudine responsabilă față de deciziile financiare. O educație financiară eficientă înseamnă că participanții înțeleg termenii și mecanismele financiare și sunt capabili să aplice ceea ce au învățat în situații reale de viață. Prin formare orientată spre practică, metode interactive și corelare cu viața reală, educația financiară este esențială pentru construirea încrederii, independenței și a unui comportament durabil în rândul tinerilor.

CAPITOLUL 6 — Economia Verde și Responsabilitatea Socială Corporativă (CSR)

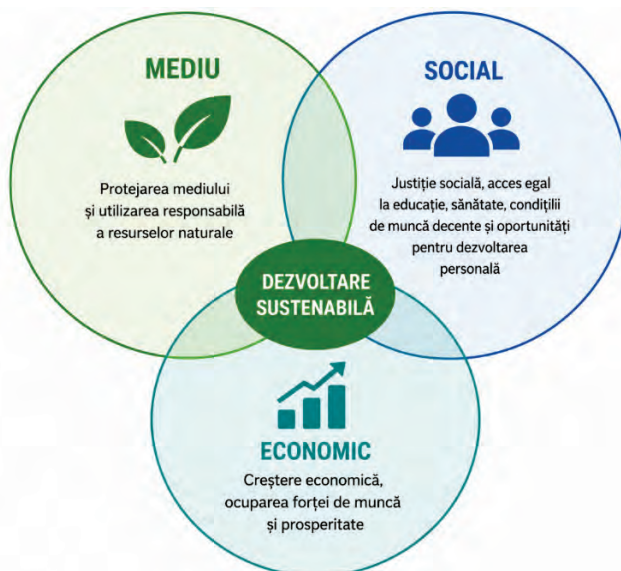
6.1. Competențe pentru Dezvoltarea Durabilă a Tinerilor pe Piața Muncii

► Natura și Principiile Fundamentale ale Dezvoltării Durabile și ale Economiei Verzi

Dezvoltarea durabilă pornește de la ideea că nevoile prezente trebuie satisfăcute astfel încât să nu compromită capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi. Aceasta presupune utilizarea chibzuită a resurselor naturale, combinată cu dezvoltarea economică, justiția socială și protecția mediului. În acest sens, dezvoltarea durabilă nu este o politică separată sau o activitate izolată, ci o abordare holistică a planificării și gestionării proceselor sociale și economice.

Cele trei dimensiuni principale ale dezvoltării durabile — economică, socială și de mediu — sunt interconectate. Creșterea economică generează locuri de muncă și prosperitate, dar valoarea sa pe termen lung depinde de utilizarea resurselor și de bunăstarea socială. Sustenabilitatea socială înseamnă acces egal la sănătate, educație și condiții decente de muncă; sustenabilitatea de mediu înseamnă protejarea naturii și reducerea impactului negativ al activității umane.

În esență, dezvoltarea durabilă urmărește un echilibru între interesul economic, nevoile sociale și protecția naturii — evaluând deciziile prin prisma unui impact mai larg, nu doar a beneficiului economic imediat.

Economia verde este o expresie practică a acestei abordări: promovează creșterea și locurile de muncă, limitând totodată impactul asupra mediului, prin utilizarea eficientă a resurselor, reducerea deșeurilor, eficiență energetică, energie regenerabilă și inovație. Nu se limitează la activități ecologice, ci se extinde asupra tuturor sectoarelor economice — tot mai multe companii adoptă tehnologii pentru reducerea consumului de energie, optimizarea materiilor prime, reducerea deșeurilor și investiții în procese ecologice, îmbunătățind astfel atât impactul asupra mediului, cât și competitivitatea.

Economia verde este strâns legată de o producție și un consum mai responsabile — cicluri de viață mai lungi ale produselor, reutilizarea

materialelor, reciclarea și utilizarea eficientă a resurselor, reducând amprenta asupra mediului și gestionând mai eficient costurile.

Inovația și noile tehnologii — digitalizarea, automatizarea, sistemele inteligente, soluțiile ecologice — cresc productivitatea, reducând totodată consumul, demonstrând că sustenabilitatea generează noi industrii, profesii și locuri de muncă, în loc să frâneze progresul.

Pentru tineri, economia verde deschide perspective de carieră tot mai ample, întrucât angajatorii caută tot mai mult specialiști cu cunoștințe în domeniul sustenabilității, capabili să lucreze cu tehnologii verzi și înzestrați cu calități precum responsabilitatea, inițiativa, munca în echipă și dorința de perfecționare continuă.

Această tranziție necesită participarea activă a mediului de afaceri, a instituțiilor și a cetățenilor deopotrivă, întrucât deciziile zilnice legate de consum, energie, transport și gestionarea deșeurilor contează. Educația joacă un rol esențial în formarea cunoștințelor, valorilor și comportamentelor necesare. Uniunea Europeană încurajează activ statele membre către o economie cu emisii reduse de carbon, circulară, eco-inovatoare și incluzivă din punct de vedere social, impunând noi cerințe atât organizațiilor, cât și instituțiilor de învățământ.

► Competențe pentru dezvoltarea durabilă și importanța lor pentru împlinirea profesională¹

Tranziția către o economie mai durabilă schimbă treptat modul în care organizațiile funcționează, creează valoare și își planifică dezvoltarea. Pe lângă formarea profesională, cunoștințele și competențele care permit oamenilor să lucreze responsabil, să folosească chibzuit resursele și să ia decizii cu efecte pe termen lung devin tot mai importante. Acest lucru impune noi cerințe educației tinerilor și competențelor pe care trebuie să și le formeze încă din perioada studiilor.

Competențele pentru dezvoltarea durabilă reprezintă o combinație de cunoștințe, deprinderi practice, valori și atitudini care sprijină un comportament responsabil în viața personală și profesională. Ele permit indivizilor să evalueze consecințele deciziilor lor, să găsească soluții echilibrate și să concilieze interesele economice cu responsabilitatea socială și grija față de mediu.

¹ GreenComp, cadrul european pentru competențele de sustenabilitate.
<https://op.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/bc83061d-74ec-11ec-9136-01aa75ed71a1>
Cadrul pentru competențe „verzi”
<https://www.navet.government.bg/bg/ramka-za-zeleni-kompetentnosti/>
<https://ec.europa.eu/jrc/en/grecomp>

Competențe-cheie pentru dezvoltarea durabilă

- **Luarea unor decizii responsabile** — evaluarea nu doar a rezultatelor imediate, ci și a impactului asupra oamenilor, organizației și mediului.
- **Utilizarea chibzuită a resurselor** — naturale, financiare și materiale — reducând deșeurile și îmbunătățind eficiența.
- **Colaborarea** — munca în echipă, respectul pentru perspective diferite și dialogul constructiv cu specialiști și părți interesate.
- **Deschiderea spre învățare și adaptare** — pe măsură ce economia verde și tehnologiile digitale transformă profesiile, actualizarea continuă a competențelor devine esențială.
- **Inițiativa și capacitatea de a găsi soluții creative** — organizațiile apreciază tot mai mult angajații care propun idei de reducere a costurilor, de utilizare eficientă a resurselor și de diminuare a deșeurilor.
- **Etica profesională** — conformitate, integritate, respect pentru demnitatea umană și responsabilitate socială, elemente care construiesc încredere și stabilitate.

6.2. Responsabilitatea Socială Corporativă în Practică și Importanța Acesteia pentru Tineri

► Natura și Principiile Responsabilității Sociale Corporative (CSR)

Responsabilitatea socială corporativă reprezintă angajamentul voluntar al organizațiilor de a-și desfășura activitatea într-un mod care echilibrează obiectivele economice cu binele public și protecția mediului. Aceasta depășește simpla conformare cu cerințele legale și se bazează pe dorința organizațiilor de a fi parteneri de încredere, angajatori corecți și participanți activi la dezvoltarea societății.

Tot mai multe companii recunosc faptul că succesul nu se măsoară doar prin rezultate financiare, ci și prin impactul asupra angajaților, clienților, comunităților, mediului și societății — plasând responsabilitatea în centrul deciziilor de management.

CSR acoperă activități precum condiții sigure de muncă, șanse egale, dezvoltarea angajaților, inițiative comunitare, protecția mediului, reducerea deșeurilor, utilizarea eficientă a resurselor și relații corecte și transparente cu clienții, furnizorii și partenerii.

CSR trebuie integrată în modul în care o organizație își planifică și își gestionează activitatea — devenind o parte firească a culturii organizaționale, nu o inițiativă separată. Încrederea este esențială: clienții preferă tot mai mult

companiile responsabile, iar angajații sunt mai motivați atunci când lucrează pentru organizații care le respectă drepturile și investesc în dezvoltarea lor.

Principiile responsabilității sociale corporative (CSR)

- Integritate și conduită etică;
- Responsabilitate și protecția mediului;
- Impact social responsabil;
- Transparență și responsabilitate;
- Relații responsabile cu părțile interesate;
- Integrarea CSR în management;
- Sustenabilitate pe termen lung.

Standardele etice — onestitate, corectitudine, prevenirea discriminării și a corupției — reprezintă atât o cerință morală, cât și un factor de succes pe termen lung. Responsabilitatea față de mediu presupune reducerea consumului de energie și resurse, a emisiilor nocive și a deșeurilor, optimizând totodată costurile. Impactul social include sprijinirea educației, culturii, sănătății și dezvoltării comunitare. Transparența privind obiectivele, rezultatele și impactul întărește încrederea părților interesate.

CSR contează foarte mult pentru tinerii care intră pe piața muncii — mulți dintre ei aleg astăzi angajatorii nu doar în funcție de salariu, ci și de condițiile de muncă, oportunitățile de dezvoltare, cultura organizațională și angajamentul social și de mediu. Companiile care aplică în mod constant CSR reușesc mai ușor să atragă și să păstreze personal calificat.

Pe măsură ce așteptările publicului cresc, CSR devine parte firească a buneii guvernante — o investiție în viitorul organizației și al societății, nu o povară suplimentară.

► Principiile ESG ca Instrument de Management Durabil

Odată cu evoluția economiei durabile, evaluarea s-a mutat de la simpla concentrare asupra rezultatelor financiare către modul în care aceste rezultate sunt obținute. **ESG** — Environmental, Social and Governance (Mediu, Social și Guvernanță) — oferă o abordare integrată în care obiectivele economice, sociale și de mediu sunt privite împreună.

- **Mediu (E)** — reducerea consumului de energie, utilizarea eficientă a resurselor, minimizarea deșeurilor și emisiilor, energie regenerabilă, tehnologii ecologice — deopotrivă o necesitate și o oportunitate de eficientizare.

- **Social (S)** — condiții sigure de muncă, dezvoltare profesională, șanse egale, drepturile omului, diversitate, implicare comunitară — construind încredere și dezvoltare durabilă.
- **Governanță (G)** — structura de management, transparență, control intern, managementul riscurilor, standarde etice — asigurând o activitate legală, eficientă, responsabilă și încrederea părților interesate.

Cele trei componente se susțin reciproc: investițiile eficiente din punct de vedere energetic îmbunătățesc adesea și performanța economică; medii de lucru bune sporesc productivitatea; guvernanta transparentă reduce riscurile și construiește încredere.

Criteriile ESG sunt tot mai des folosite pentru evaluarea atractivității investiționale, întrucât investitorii cântăresc riscurile climatice, sociale și de guvernanta alături de indicatorii financiari. Și consumatorii, și angajații favorizează tot mai mult companiile responsabile, făcând din ESG un factor de reputație, poziționare pe piață și dezvoltare pe termen lung.

Înțelegerea ESG este importantă, în mod practic, pentru tinerii din toate sectoarele, pe măsură ce managementul durabil devine norma profesională. Instituțiile de învățământ pot forma aceste competențe prin exemple concrete și sarcini practice.

► **Modele de Afaceri Durabile și Economia Circulară**

Dezvoltarea durabilă remodelează modul în care organizațiile își planifică și își desfășoară activitatea — succesul depinde tot mai mult nu doar de profitabilitate, ci și de modul în care sunt folosite resursele, este creată valoarea și sunt reduse impacturile negative. Acest lucru a determinat apariția unor modele de afaceri durabile, care combină eficiența economică cu responsabilitatea socială și de mediu.

Un model de afaceri definește modul în care o organizație creează, livrează și captează valoare. Integrarea sustenabilității înseamnă luarea în considerare a consecințelor pe termen lung pentru societate și mediu, alături de rezultatele economice imediate — reducerea pierderilor și a deșeurilor, prelungirea ciclului de viață al produselor și introducerea unor inovații care sporesc eficiența.

Esențială în acest sens este **gândirea pe termen lung** — construirea unor relații durabile cu clienții, angajații, furnizorii și comunitățile, în locul urmăririi unor rezultate pe termen scurt, ceea ce contribuie la consolidarea încrederii și la gestionarea riscurilor.

Economia circulară oferă o alternativă la modelul tradițional „extrage-produce-elimină”, urmărind menținerea materialelor și produselor în uz cât mai mult timp posibil, prin reutilizare, reparare, recondiționare, reciclare și

recuperare — reducând consumul de materii prime și volumul deșeurilor, adesea diminuând totodată costurile de producție și sporind reziliența la fluctuațiile prețurilor materiilor prime.

Aplicații practice includ produse concepute pentru o durată de viață mai lungă și reparabilitate, folosirea materialelor reciclate, colectarea selectivă a deșeurilor, optimizarea ambalajelor și utilizarea energiei regenerabile.

Inovația permite gestionarea precisă a proceselor de producție, a consumului de energie, reducerea deșeurilor și optimizarea logisticii; **cooperarea** dintre organizații facilitează schimbul de cunoștințe și tehnologii, precum și soluțiile comune.

Proiectul „**Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernising Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide**” (CBYSI) este un exemplu grăitor de aplicare practică a principiilor CSR și ale dezvoltării durabile — prin cooperarea dintre instituții educaționale și organizații publice din România și Bulgaria, prin modernizarea mediului de învățare, dezvoltarea unor programe educaționale comune și îmbogățirea cunoștințelor tinerilor privind siguranța personală, condusul preventiv, educația financiară, economia verde și responsabilitatea socială.

6.3. Bune Practici în Educația de Mediu și Socială

Educația modernă pune un accent tot mai mare pe formarea cunoștințelor, competențelor și valorilor care îi pregătesc pe tineri pentru o viață activă și responsabilă, într-o societate aflată în schimbare rapidă. Alături de formarea profesională, protecția mediului, responsabilitatea socială, consumul durabil, educația financiară și participarea civică devin subiecte centrale.

Scopul nu este doar transmiterea de informații, ci formarea unei atitudini durabile — reflectată în comportamentul cotidian: modul în care sunt folosite resursele, deciziile financiare luate și participarea la viața publică. O educație eficientă îmbină teoria cu practica.

Bune practici esențiale:

- **Integrarea sustenabilității în diverse discipline academice** — economie, management, finanțe, drept, IT, inginerie, educație — oferind studenților o înțelegere mai largă a legăturilor dintre dezvoltarea economică, societate și mediu.
- **Metode interactive de predare** — studii de caz, discuții, simulări, sarcini de echipă, învățare bazată pe proiecte — încurajând gândirea critică, luarea deciziilor și lucrul în echipă prin participare activă.

- **Învățarea prin proiecte practice** — voluntariat, campanii sociale, inițiative de sustenabilitate — dezvoltând competențe profesionale, alături de responsabilitate personală și implicare civică.
- **Implicarea reprezentanților mediului de afaceri, instituțiilor publice și ONG-urilor** — legând teoria de exemple concrete de CSR și politici de mediu, sprijinind orientarea în carieră.
- **Inițiative educaționale internaționale și transfrontaliere** — schimbul de cunoștințe și practici între țări, dezvoltând comunicarea interculturală și abilitățile de colaborare.
- **Tehnologii digitale în educație** — platforme online, săli de clasă virtuale, resurse interactive — facilitând accesul la materiale actualizate și colaborarea transfrontalieră.
- **Formarea competențelor de luare a deciziilor responsabile** — înțelegerea problemelor, analizarea opțiunilor, evaluarea consecințelor și alegerea soluțiilor potrivite.
- **Inițiative conduse de cursanți** — campanii de informare, voluntariat, proiecte de mediu, forumuri de discuții — dezvoltând leadership, capacități organizatorice și responsabilitate socială.
- **Educație pentru educație financiară și consum durabil** — cultivarea, încă de la vârste fragede, a unor obiceiuri de gestionare chibzuită a resurselor, reducere a deșeurilor și reutilizare.

Proiectele de cooperare internațională sunt deosebit de valoroase pentru dezvoltarea educației de mediu și sociale — permițând programe comune, schimburi de personal și studenți, ateliere și inițiative comune care răspândesc bunele practici și consolidează parteneriate instituționale durabile.

Proiectul CBYSI reprezintă un exemplu grăitor de integrare a educației de mediu și sociale într-un context transfrontalier — prin modernizarea infrastructurii de formare, organizarea unor sesiuni comune de instruire și elaborarea prezentului ghid, oferind tinerilor cunoștințe și competențe practice privind siguranța personală, condusul preventiv, finanțele personale, economia verde și CSR — depășind modelul tradițional de predare, în favoarea formării competențelor necesare succesului profesional și social.

★Educația de mediu și socială sunt esențiale pentru dezvoltarea durabilă a societății moderne. Prin îmbinarea cunoștințelor teoretice, a deprinderilor practice și a participării active la viața comunității, tinerii își formează competențele necesare pentru a reuși profesional și pentru a contribui activ la o societate mai durabilă, mai echitabilă și mai responsabilă.

PARTEA IV — BUNE PRACTICI IDENTIFICATE ȘI COOPERARE INSTITUȚIONALĂ

CAPITOLUL 7 — Bune Practici Esențiale Rezultate din Atelierele de Lucru

Bunele practici din acest capitol nu au apărut dintr-o analiză bibliografică. Au apărut din patru ateliere de lucru în care profesioniști din două țări au petrecut zeci de ore discutând ce funcționează, ce nu funcționează și de ce. Au fost verificate în raport cu experiența, rafinate prin dezbateri și validate de cei care le vor implementa.

Lipsa comunicării dintre părinți și copii, absența unor reguli clare acasă și lacunele în asumarea responsabilității parentale contribuie semnificativ la comportamentele de risc, la violență și la conduita necorespunzătoare în

rândul tinerilor. Aceasta este o concluzie desprinsă din experiența polițiștilor și a cadrelor didactice care observă, în mod repetat, situațiile concrete în care mediul familial al unui tânăr fie a întărit, fie a subminat activ tot ceea ce o școală sau un curs de formare încerca să predea.

7.1 Implicarea Activă a Părinților și Parteneriatul dintre Familie și Școală

► De ce Contează Această Practică

Fiecare practician care a contribuit la acest Ghid a identificat aceeași provocare fundamentală: mesajele pe care tinerii le primesc despre siguranță și responsabilitate sunt contradictorii. Ceea ce spune un profesor la școală,

ceea ce spune un polițist la un eveniment comunitar și ceea ce comunică un părinte acasă sunt adesea complet diferite. Tinerii nu gestionează această situație alegând sursa cea mai autoritară, ci pe cea mai permisivă.

Cercetările sunt clare: tinerii ai căror părinți mențin o comunicare constantă, deschisă și implicată despre riscuri sunt semnificativ mai puțin predispuși să adopte comportamente de risc, mai predispuși să solicite ajutor atunci când au nevoie și mai predispuși să dezvolte deprinderile de autoreglare care îi țin în siguranță. Familia nu este o structură de sprijin în jurul activității școlii: este contextul principal în care se formează valorile și se construiesc obiceiurile.

► Ce Presupune, în Practică, Implicarea Activă a Părinților

- **Comunicare constantă cu școala** — Părinții trebuie să mențină un dialog deschis și frecvent cu cadrele didactice pentru a înțelege evoluția copilului, dificultățile întâmpinate și modalitățile prin care îl pot sprijini în procesul de învățare. O comunicare bazată pe colaborare contribuie la identificarea timpurie a problemelor și la găsirea unor soluții comune;
- **Mesaje consecvente acasă** — Familia are un rol esențial în consolidarea deprinderilor și cunoștințelor dobândite la școală. Crearea unui mediu favorabil studiului, încurajarea curiozității, dezvoltarea autonomiei și valorizarea educației contribuie la formarea unor obiceiuri de învățare sănătoase și durabile;
- **Dialog deschis și sprijin emoțional** — Părinții care discută în mod regulat cu copiii despre experiențele lor școlare, despre provocările întâmpinate și despre obiectivele personale creează un climat de încredere și siguranță. Într-un astfel de mediu, copiii se simt încurajați să ceară ajutor, să își exprime preocupările și să își dezvolte încrederea în propriile capacități;
- **Modelarea comportamentului și a valorilor** — Copiii învață în primul rând prin observarea comportamentului adulților. Părinții care manifestă responsabilitate, respect, perseverență și interes pentru învățare transmit, prin propriul exemplu, valori care influențează în mod direct atitudinea copiilor față de educație și dezvoltarea lor personală.

★ Implicarea activă a părinților este un element esențial al unui proces educațional de calitate. Colaborarea constantă dintre familie și școală consolidează rezultatele învățării, sprijină dezvoltarea

echilibrată a copiilor și contribuie la formarea unor adulți responsabili și implicați.

7.2 Colaborarea Inter-Instituțională: Poliție, Școli, Universități și Comunitate

► De ce ar Trebui să Colaboreze Instituțiile Publice

Intervențiile realizate izolat — o vizită a poliției la o școală, o adunare unică despre siguranța rutieră, o singură lecție despre educație financiară — au un impact limitat și de scurtă durată. Tinerii primesc mesajul, îl procesează pentru scurt timp și revin la același mediu care le-a modelat comportamentul înainte de intervenție. Nimic structural nu s-a schimbat.

Ceea ce creează o schimbare durabilă este întărirea susținută, coerentă și pe mai multe canale a unor mesaje consecvente, transmise de adulți de încredere în contexte multiple. Când un tânăr aude același mesaj fundamental de la un profesor, un consilier școlar, un polițist și un părinte, mesajul respectiv începe să pară un fapt despre lume, nu o instrucțiune.

Inspectoratul de Poliție Județean Dolj — De la Autoritate la Partener Educațional

Cea mai importantă re poziționare din cadrul parteneriatului CBYSI este cea a Inspectoratului de Poliție Județean Dolj nu ca autoritate sancționatoare, ci ca partener educațional care aduce expertiză operațională într-un proces colaborativ de învățare. Tinerii reacționează foarte diferit la un „partener” față de o „autoritate”.

Implicație practică: profesioniștii din poliție care participă la programele școlare sunt instruiți nu doar în domeniul lor de expertiză, ci și în comunicare educațională și în facilitarea discuțiilor, în locul susținerii unor prelegeri.

Academia de Economie D.A.

Tsenov aduce un aport important: vulnerabilitatea economică și educația financiară precară se numără printre cei mai subestimați factori de risc pentru tineri. Un tânăr fără niciun cadru pentru gestionarea finanțelor personale sau pentru evaluarea sustenabilității propriilor alegeri nu este doar nepregătit din punct de vedere economic — este vulnerabil social în moduri care îl fac mult mai susceptibil la exploatare și excludere. Realizarea explicită a acestei conexiuni, în locul păstrării educației financiare și a siguranței personale în zone separate, a fost identificată drept una dintre contribuțiile cele mai importante ale proiectului.

Inspectoratul Școlar Județean Dolj — Puntea Esențială

Inspectoratul Școlar Județean Dolj asigură conexiunea dintre proiect și tinerii pe care îi deservește: cunoaște ce școli, ce comunități și ce elevi au cea mai mare nevoie de sesiunile de formare prevăzute în proiect; facilitează accesul.

Niciun proiect de acest tip nu își poate atinge potențialul fără un partener care să joace acest rol de conectare. Inspectoratul Școlar Județean Dolj este cel care transformă mandatul de incluziune socială al proiectului dintr-o aspirație într-o realitate operațională.

7.3 Principiul Prevenției Active: Anticiparea în Locul Reacției

Modelul instituțional standard este reactiv: se întâmplă ceva, iar apoi instituțiile reacționează. O bătaie declanșează o comisie de disciplină. Un accident rutier declanșează o anchetă.. Aceste răspunsuri sunt necesare și importante. Dar nu reprezintă o strategie de siguranță.

1. **Identificarea timpurie** — Capacitatea de a recunoaște riscul înainte ca acesta să devină realitate. Acest lucru necesită o prezență profesională atentă și grijulie — profesori care își cunosc elevii, consilieri cu un număr gestionabil de cazuri, polițiști cunoscuți și implicați în viața comunității;
2. **Dezvoltarea structurată a competențelor** — Cea mai eficientă prevenție nu este furnizarea de informații, ci dezvoltarea de competențe. Cele patru sesiuni de formare de formare CBYSI dezvoltă pentru tineri competențele specifice — fizice, cognitive, emoționale, economice — care reduc vulnerabilitatea înainte de apariția oricărui incident concret;
3. **Coerența mesajelor** — Prevenția este subminată de contradicție. Când autorități diferite transmit mesaje diferite despre același subiect, tinerii ajung la concluzia că nu există reguli fixe;
4. **Dezvoltarea competențelor în locul protecției excesive** — Tinerii sunt cu adevărat protejați nu doar prin avertismente privind pericolele, ci mai ales prin formarea abilităților care le permit să recunoască riscurile și să le gestioneze în mod responsabil;
5. **O viziune pe termen lung** — Prevenția nu se rezumă la activități ocazionale, ci presupune un efort constant și susținut. O școală care integrează în mod permanent educația pentru siguranță rutieră, siguranță personală, educație financiară și responsabilitate față de mediu în procesul educațional pune bazele unei culturi a responsabilității și ale unor schimbări durabile.

★ Protecția reală a tinerilor nu se construiește prin avertismente repetate, ci prin formarea unor deprinderi care le permit să identifice din timp situațiile de risc și să reacționeze în mod responsabil înainte ca acestea să aibă consecințe.

CAPITOLUL 8. Programul Comun de Formare ca Model de Bună Practică

8.1. Structura Programului: Patru Cursuri, Trei Instituții, un Cadru Comun

Programul comun de formare, dezvoltat în cadrul proiectului ROBG00251 (CBYSI), reprezintă un exemplu de bună practică pentru un model educațional transfrontalier, care construiește cunoștințele, abilitățile și competențele necesare pentru siguranța personală, adaptarea socială și împlinirea profesională a tinerilor. Mai degrabă decât module izolate, acesta formează un sistem interconectat de patru cursuri, care dezvoltă un profil larg de competențe:

- **Autoapărare și siguranță personală** (dezvoltat de Inspectoratul de Poliție Județean Dolj) – recunoașterea riscului, prevenirea pericolului, reacția adecvată; accent pe autocontrol, evaluarea riscului și consolidarea încrederii;
- **Conduc în siguranță pentru tinerii adulți** (dezvoltat de Inspectoratul de Poliție Județean Dolj) – reguli de siguranță rutieră, factori de risc pentru accidente și responsabilitatea personală la volan;
- **Gestionarea sustenabilă a finanțelor personale** (dezvoltat de Academia de Studii Economice „D.A. Tsenov”, Svishtov) – educație financiară prin bugetare, economisire, gestionarea datoriilor, planificare și consum sustenabil;

- **Economia verde și responsabilitatea socială corporativă (RSC)** (dezvoltat de Academia de Studii Economice „D.A. Tsenov”, Svishtov) – dezvoltare durabilă, conduită responsabilă în afaceri, modele de afaceri sustenabile, economie circulară și principii ESG.

Fiecare curs formează cunoștințe distincte; împreună, ele alcătuiesc un profil cuprinzător de competențe, reflectând ideea că siguranța și reușita tinerilor depind de combinația dintre siguranța personală, luarea informată a deciziilor, responsabilitatea financiară și conștientizarea sustenabilității.

Calitatea programului decurge din implicarea a trei instituții cu expertiză complementară: **Inspectoratul de Poliție Județean Dolj** (expertiză practică în domeniul siguranței), **Academia de Studii Economice „D.A. Tsenov”, Svishtov** (rigoare academică și consecvență metodologică) și **Inspectoratul Școlar Județean Dolj** (acces la tineri și adaptare pedagogică) – un model funcțional care îmbină o instituție de siguranță publică, o instituție de învățământ superior și o autoritate educațională. Toate cele patru cursuri au la bază principii comune privind rezultatele învățării, structura modulelor și evaluarea, asigurând o experiență de învățare consecventă și comparabilă, în ciuda diferențelor de conținut, iar fiecare este conceput pentru aplicare practică, reală, nu doar pentru simpla transmitere de informații.

★ *Programul arată modul în care cooperarea transfrontalieră aduce o valoare pe care nicio instituție nu ar putea-o obține singură și, întrucât structura sa permite adaptarea la nevoile locale, funcționează ca model transferabil: unind diferite domenii de expertiză în jurul unui obiectiv comun pentru dezvoltarea tinerilor.*

8.2. Metode Pedagogice: Învățarea Experiențială, Studiile de Caz și Simularea

Punctul forte al programului îl reprezintă abordarea participativă, orientată spre practică. În locul unei transmiteri unidirecționale a informațiilor, programul creează un mediu de învățare în care participanții analizează situații concrete, iau decizii, schimbă experiențe și își dezvoltă competențe aplicabile în situații reale de viață. Această abordare pornește de la premisa că o învățare durabilă nu se bazează doar pe înțelegerea conceptelor, ci și pe aplicarea lor în contexte practice, cu atât mai mult în domenii precum siguranța, educația financiară și sustenabilitatea, care influențează în mod direct viața de zi cu zi.

Învățarea experiențială plasează participantul în centrul procesului: formatorul creează condiții pentru explorare activă, în loc să transmită informații într-un singur sens. La cursul de autoapărare și siguranță personală, aceasta înseamnă dezvoltarea reacției, autocontrolului și capacității de evaluare a riscului prin practică, nu doar prin principii teoretice. La condus în

siguranță, analiza unor situații reale dezvoltă conștientizarea riscului și simțul responsabilității personale. La cursurile de finanțe și economie verde, permite participanților să analizeze alegeri din viața reală – bugetare, decizii de cheltuire, alegeri de afaceri sustenabile. Această abordare consolidează încrederea, arătând că cunoștințele au valoare practică.

Studiile de caz dezvoltă gândirea analitică – capacitatea de a evalua opțiuni și de a lua decizii argumentate, utilă atât pentru viața independentă, cât și pentru cea profesională. La cursurile de siguranță/conduc, acestea îi ajută pe participanți să înțeleagă factorii care duc la situații riscante și îi încurajează să analizeze diferite direcții de acțiune. La educație financiară, ele abordează bugetarea, compararea soluțiilor financiare, gestionarea costurilor neprevăzute și evaluarea riscului de credit. La economia verde/RSC, examinează situații reale de afaceri legate de producția sustenabilă, utilizarea resurselor și echilibrul dintre performanță și responsabilitate. Întrucât nu există un singur răspuns „corect” de reprodus, studiile de caz încurajează un raționament și o discuție autentice.

Simulările sunt deosebit de potrivite pentru formarea legată de comportamentul în situații care necesită reacție rapidă, discernământ și responsabilitate. La cursurile de siguranță personală și conduc în siguranță, exercițiile de simulare ajută la dezvoltarea abilităților necesare pentru a acționa în diverse scenarii și consolidează un nivel mai ridicat de încredere. La educație financiară, simulările modelează bugetarea, alegerile dintre economisire și cheltuire, precum și planificarea pe termen lung, arătând consecințele imediate. La temele legate de economia verde, simulările ilustrează interacțiunea dintre activitatea economică, utilizarea resurselor și responsabilitatea socială, permițând participanților să exploreze diferite perspective ale părților interesate.

Interacțiunea și schimbul de experiențe din cadrul tuturor celor patru cursuri – discuții, lucru în grup, schimb de perspective – este deosebit de valoros într-un proiect transfrontalier, aducând împreună participanți din medii diferite (România și Bulgaria), pentru a construi toleranța, abilitățile de comunicare și înțelegerea provocărilor comune într-un context european.

Evaluarea testează participarea activă, finalizarea sarcinilor, activitatea desfășurată la studiile de caz și aplicarea demonstrată a abilităților – nu doar cunoștințele teoretice – astfel încât certificatul de absolvire să reflecte o competență reală.

★ Împreună, aceste metode transformă Programul comun de formare într-un model care îmbină cunoștințele, practica și dezvoltarea competențelor, transferabil către alte inițiative transfrontaliere și educaționale: învățarea eficientă se măsoară prin capacitatea participanților de a transforma cunoștințele în deprindere, iar deprinderea în comportament responsabil, nu prin volumul de informații.

8.3. Selecția, Evaluarea și Certificarea Participanților

Selecția, evaluarea și certificarea participanților sunt esențiale pentru sustenabilitatea și replicabilitatea programului ca bună practică. Selecția nu este un simplu pas administrativ, ci un instrument pentru asigurarea accesului egal și a unui impact real, bazat pe **egalitate de șanse, transparență, incluziune și nediscriminare** – fără nicio restricție sau dezavantaj pe criterii de gen, etnie, naționalitate, limbă, religie, mediu social/economic, dizabilitate sau statut familial, în conformitate cu principiile UE privind incluziunea socială și accesul egal.

Selecția incluzivă acordă o atenție deosebită tinerilor care se confruntă cu bariere suplimentare – grupuri vulnerabile din punct de vedere social/economic, cei cu acces limitat la educație ulterioară, cei care au nevoie de sprijin suplimentar – reflectând principiul potrivit căruia „nicio persoană și niciun loc nu trebuie lăsate în urmă”. Selecția ține cont și de compatibilitatea dintre conținutul cursului și nevoile/interesele candidaților, astfel încât participarea să aducă un beneficiu real, nu doar să fie o formalitate.

Selecția este coordonată de parteneri, în funcție de rol: ISJ Dolj identifică și nominalizează elevi de liceu din județul Dolj care îndeplinesc criteriile și sunt motivați să participe activ; Academia de Studii Economice „D.A. Tsenov”, Svishtov coordonează selecția studenților pentru cele două cursuri proprii. Principiile comune ale partenerilor asigură un proces consecvent și un standard de calitate unitar.

Evaluarea este adaptată fiecărui curs, dar urmează principii comune, axate pe: participarea activă; capacitatea de a analiza și rezolva situații practice; aplicarea cunoștințelor la studii de caz și sarcini; luarea responsabilă a deciziilor; lucrul în echipă. La cursurile de siguranță/conduc, evaluarea se concentrează pe aplicarea practică și pe reacția adecvată în situații de risc; la cursurile de finanțe/sustenabilitate, pe analiză, alegere informată și înțelegerea consecințelor.

CertIFICATELE se acordă doar la finalizarea completă a programului – prezența la toate sesiunile, participarea activă la exerciții și discuții, sarcinile finalizate și demonstrarea înțelegerii/aplicării cunoștințelor esențiale – asigurând faptul că certificatul reflectă o competență reală, nu doar prezența, și consolidând încrederea în program atât în rândul participanților, cât și al instituțiilor. Având în vedere caracterul transfrontalier al proiectului, certificatul este recunoscut și aplicabil în ambele contexte naționale.

★ *Combinarea unor criterii transparente, a accesului egal, a incluziunii și a evaluării bazate pe competențe face din acest model – și din concluzia mai amplă potrivit căreia succesul inițiativelor educaționale depinde la fel de mult de acoperire, sprijinul pentru participare și recunoaștere, cât și de calitatea conținutului – un model adaptabil pentru alte inițiative transfrontaliere și europene destinate tinerilor.*

PARTEA V — IMPLEMENTARE ȘI SUSTENABILITATE

CAPITOLUL 9 — Aplicarea Ghidului și Susținerea Impactului Său

Scopul acestui capitol este de a oferi cadrele practice și îndrumările concrete de care profesioniștii au nevoie pentru a folosi efectiv acest Ghid — în instituțiile lor specifice, cu tinerii ce le frecventează, în moduri care produc o schimbare reală și durabilă.

9.1 Cum se Adaptează Ghidul la Contexte Instituționale Diferite

► Ce Este Universal și ce Este Contextual

Multe dintre practicile acestui Ghid sunt cu adevărat universale: principiul potrivit căruia prevenția este mai eficientă decât reacția, dovezile că implicarea părinților amplifică impactul educațional, înțelegerea faptului că o coerență între instituții este o condiție prealabilă pentru o schimbare comportamentală durabilă. Acestea se aplică oriunde trăiesc tinerii.

Altele necesită adaptare. Prevederile legale din Capitolele 3 și 4 țin de legislația română. Caracteristicile socio-economice specifice care justifică prioritizarea participanților din Băilești și Calafat sunt specifice județului Dolj. Studiile de caz reflectă tipare din contexte operaționale și educaționale

specifice. Sarcina este de a identifica principiul esențial din fiecare secțiune — și de a adapta doar detaliile contextuale.

Întrebare	Ce trebuie luat în considerare
Care este grupul meu țintă?	Vârsta, nivelul educațional, mediul socio-economic, identitatea culturală, vulnerabilitățile specifice. Fiecare dimensiune influențează formularea, exemplele, rezonanța și dinamica socială a unei sesiuni de formare.
Ce riscuri specifice întâmpină acest grup?	Nu toate cele cinci domenii tematice vor fi la fel de relevante. O evaluare sumară a nevoilor — chiar și calitativă — este esențială înainte de a decide ce trebuie priorizat.
Ce resurse sunt disponibile?	Expertiza personalului, spațiul fizic, echipamentul, timpul, bugetul, organizațiile partenere. Formarea fizică de autoapărare nu poate fi adaptată pentru majoritatea instituțiilor.
Ce instituții partenere sunt disponibile?	Cartografiați organizațiile din zona dumneavoastră care lucrează cu tinerii. Colaborarea multiplică impactul.
Cum veți ști dacă a funcționat?	Definiți schimbarea pe care încercați să o produceți înainte de a începe și decideți cum o veți măsura. Un chestionar înainte-și-după, alături de feedback calitativ, este suficient pentru a genera date utile de învățare.

9.2 Monitorizare, Evaluare și Actualizarea Bunelor Practici în Timp

Evaluarea pe parcursul întregului Program Comun de Formare trebuie să fie formativă — orientată spre procesul real de învățare și dezvoltarea personală a fiecărui participant, mai degrabă decât să funcționeze pur și simplu de tip admis/respins, aplicat o singură dată, la finalul unui curs. Acest principiu se aplică în aceeași măsură modului în care Ghidul însuși ar trebui monitorizat și menținut cu adevărat actualizat în timp.

► Monitorizarea Procesului de Formare Propriu-zis

În practică, acest lucru înseamnă observație directă pe parcursul sesiunilor, combinată cu feedback structurat și discuție deschisă după fiecare

activitate în parte — nu rezervate doar unei singure evaluări realizate la finalul unui curs de trei zile, moment în care detaliile specifice ale oricărei sesiuni de formare au început deja să se estompeze, atât pentru instructori, cât și pentru participanți.

► Evaluarea Schimbării Reale

Evaluarea rezultatelor se bazează pe o combinație de autoevaluare și analiza sarcinilor specifice pe care participanții le finalizează pe parcursul unui curs, care permit împreună o comparație reală și onestă, de tip „înainte și după”, a ceea ce s-a schimbat cu adevărat în cunoștințele, atitudinea și încrederea unui participant, fără a se baza exclusiv pe propriile impresii ale participanților despre cât de mult au învățat.

► Asigurarea Calității ca Preocupare Continuă

Asigurarea unui nivel ridicat și constant al calității programului de formare, în toate grupele de participanți și în ambele țări partenere, se bazează pe aplicarea consecventă a unui set de practici complementare. Acestea presupun definirea clară, înaintea fiecărei sesiuni de formare, a obiectivelor de învățare și a rezultatelor așteptate, utilizarea unor abordări pedagogice adaptate caracteristicilor și nevoilor participanților, precum și integrarea feedbackului în desfășurarea procesului de învățare. Aplicate în mod unitar, aceste practici contribuie la menținerea unui standard comun de calitate și la obținerea unor rezultate comparabile în toate activitățile desfășurate în cadrul proiectului.

9.3 Transferabilitate: Utilizarea Ghidului Dincolo de Durata de Viață a Proiectului

Implementarea proiectului CBYSI se încheie în februarie 2027, însă Ghidul de Bune Practici, Programul Comun de Formare și parteneriatul care le-a produs au fost concepute, încă de la primul atelier, având în vedere perioada de după încheierea proiectului. Un acord de cooperare între Inspectoratul de Poliție Județean Dolj, Academia de Economie D.A. Tsenov și Inspectoratul Școlar Județean Dolj va fi semnat după finalizarea implementării proiectului, creând o bază instituțională formală pentru continuarea activităților comune. Inspectoratul de Poliție Județean Dolj și-a confirmat intenția de a continua să folosească sala de sport renovată, simulatorul de conducere și echipamentul specializat pentru formarea continuă a polițiștilor și pentru activitatea educațională cu tinerii din județul Dolj mult după

încheierea perioadei de finanțare, Inspectoratul Școlar Județean Dolj continuând să faciliteze accesul către comunitățile țintă. Academia de Economie D.A. Tsenov s-a angajat să integreze conținutul de educație financiară și economie verde în curricula sa continuă. Inspectoratul Școlar Județean Dolj s-a angajat să distribuie Ghidul în întreaga rețea școlară a județului Dolj.

Diseminarea a fost concepută încă de la început pentru a depăși cei 240 de participanți direcți. Ghidul și Programul Comun de Formare vor fi distribuite în format tipărit fiecărui participant la finalul sesiunilor de formare și vor fi puse la dispoziție în format digital prin intermediul site-urilor instituționale ale Inspectoratului de Poliție Județean Dolj, ale Inspectoratului Școlar Județean Dolj și ale Academiei de Economie D.A. Tsenov, precum și prin canalele de comunicare ale Inspectoratului Școlar Județean Dolj către rețeaua școlară mai largă din județul Dolj. Ambele documente sunt elaborate în limbile română, bulgară și engleză, în format tipărit și digital, special pentru a putea fi distribuite altor organizații și proiecte care activează în domenii similare — nu doar beneficiarilor direcți ai CBYSI.

DISEMINARE DINCOLO DE PARTICIPANȚII DIRECȚI

Film documentar transfrontalier — surprinzând investițiile în infrastructură, ateliere de lucru și sesiunile de formare, produs în limbile română, bulgară și engleză cu subtitrare; o variantă de 45 de minute pentru televiziune și trei materiale video scurte pentru rețelele sociale;

Conferință de închidere — organizată de Academia de Economie D.A. Tsenov la Svishtov, reunind toate instituțiile partenere, reprezentanți ai sistemului de învățământ, autorități locale și mass-media, la care sunt prezentate formal Ghidul de Bune Practici final și Programul de Formare;

Site-uri instituționale și rețele școlare — versiuni digitale distribuite prin canalele proprii ale Inspectoratului de Poliție Județean Dolj, Academiei de Economie D.A. Tsenov și Inspectoratului Școlar Județean Dolj.

► Unde se Află, de Fapt, Valoarea Reală și Durabilă

Rezultatele materiale și instituționale ale proiectului CBYSI nu trebuie privite ca realizări independente. Sala de sport modernizată a IPJ Dolj, echipamentul specializat și sălile de curs renovate din Svishtov își dobândesc

adevărata valoare prin cadrul comun în care sunt utilizate. Acest cadru a fost construit prin colaborarea desfășurată în cadrul celor patru ateliere de lucru, care au permis realizarea unui diagnostic comun, dezvoltarea și validarea materialelor educaționale, elaborarea studiilor de caz și consolidarea relațiilor de cooperare dintre instituțiile partenere. Cea mai importantă moștenire a proiectului rămâne însă disponibilitatea celor trei instituții din România și Bulgaria de a menține această colaborare activă și de a continua valorificarea rezultatelor obținute pe termen lung, dincolo de perioada de implementare și de finanțare a proiectului.

★ Acest Ghid de Bune Practici a fost elaborat de trei instituții din două țări, lucrând împreună. Viitorul lui aparține tuturor celor care îl folosesc — și îl îmbunătățesc.

CAPITOLUL 10. Concluzii și Recomandări

10.1. Sinteza Principalelor Constatări și Bune Practici

Acest Ghid de bune practici prezintă rezultatele activității comune desfășurate în cadrul proiectului ROBG00251 CBYSI (INTERREG VI-A România-Bulgaria 2021-2027), construite printr-o analiză sistematică, schimb de cunoștințe și dezvoltarea în comun a unor soluții adaptate nevoilor tinerilor din zona transfrontalieră. Concluzia esențială este că siguranța, dezvoltarea și reușita tinerilor necesită o abordare holistică, ce îmbină cunoștințele, deprinderile practice și comportamentul responsabil, întrucât tinerii se confruntă cu provocări interconectate – de la siguranța personală și rutieră la luarea informată a deciziilor, gestionarea resurselor și responsabilitatea legată de sustenabilitate.

Formarea s-a dovedit a fi cea mai eficientă atunci când s-a bazat pe situații reale, motiv pentru care programul comun combină patru domenii complementare: autoapărare și siguranță personală; condus în siguranță pentru tinerii adulți; gestionarea sustenabilă a finanțelor personale; economia verde și RSC – formând, împreună, un singur cadru pentru abordarea provocărilor moderne.

► Principalele Bune Practici Identificate:

- **Învățarea orientată spre practică, care formează competențe reale** – experiența a arătat că participanții obțin rezultate mai bune atunci când sunt implicați activ în proces, nu doar receptori pasivi de informații. Exercițiile practice, scenariile realiste, studiile de caz și discuțiile

facilitate au încurajat gândirea critică, rezolvarea de probleme, luarea informată a deciziilor și responsabilitatea personală, ajutându-i totodată pe participanți să lege conceptele teoretice de situații pe care le pot întâlni în viața de zi cu zi;

- **Colaborarea între instituții pentru rezultate mai bune** – reunirea profesioniștilor din instituții publice, organizații educaționale și alți actori relevanți a creat un mediu de colaborare în care expertiza și perspectivele diverse s-au completat reciproc. Această experiență a confirmat că abordarea provocărilor complexe cu care se confruntă tinerii necesită acțiune coordonată, responsabilitate comună și cooperare continuă între sectoare, nu eforturi instituționale izolate;
- **Egalitatea de șanse și incluziunea socială în practică** – procesul de selecție a participanților a fost conceput pentru a asigura un acces echitabil și corect, indiferent de circumstanțele sociale, economice sau personale. Prin crearea unui mediu de învățare incluziv, programul a consolidat nu doar cunoștințele și abilitățile participanților, ci a promovat și participarea, coeziunea socială și egalitatea de șanse pentru toți tinerii;
- **Rezultate durabile, cu impact pe termen lung** – Ghidul și programul de formare au fost concepute ca resurse practice, menite să rămână relevante și după încheierea proiectului. Valoarea lor constă în adaptabilitate, ușurința utilizării și potențialul de implementare continuă de către instituții și profesioniști, susținând viitoare activități de formare, diseminarea mai amplă a bunelor practici și sustenabilitatea pe termen lung a rezultatelor proiectului.

Concluzii-cheie desprinse din implementarea proiectului

- cooperarea dintre instituții din diferite țări contribuie la schimbul de cunoștințe și la crearea unor soluții mai bune
- dezvoltarea tinerilor necesită o combinație de cunoștințe, deprinderi practice și valori legate de comportamentul responsabil
- formarea practică produce rezultate mai durabile și un angajament mai puternic
- accesul egal la formare și includerea activă a diferitelor grupuri de tineri sunt esențiale pentru dezvoltarea durabilă
- modelele de formare dezvoltate pot fi adaptate și utilizate în alte regiuni și inițiative cu obiective similare

★ *Proiectul demonstrează valoarea educației pentru siguranța, independența și participarea activă a tinerilor, oferind o bază pentru viitoare inițiative centrate pe nevoile acestora.*

10.2. Recomandări pentru Instituții și Profesioniști

Sprijinirea tinerilor necesită o abordare coordonată, pe termen lung, care depășește granițele tradiționale dintre educație, politici sociale, ocuparea forței de muncă și siguranța publică – mai ales având în vedere schimbările economice, tehnologice și sociale rapide (cerințe în evoluție ale pieței muncii, digitalizare, nevoi de sustenabilitate, importanța tot mai mare a securității personale/publice). Pregătirea tinerilor nu mai poate însemna doar cunoștințe profesionale; ea necesită competențe care sprijină independența, adaptabilitatea și participarea activă.

► Recomandări pentru Instituțiile Educaționale

Sistemul modern de învățământ se confruntă cu provocarea de a reduce decalajul dintre ceea ce învață tinerii și abilitățile necesare pentru împlinirea lor profesională. Acest lucru necesită o legătură mai strânsă între curriculum, experiența practică și nevoile societății.

Recomandări pentru instituțiile educaționale

- includerea unei formări mai orientate spre practică, legată de viața de zi cu zi
- dezvoltarea educației financiare ca o competență esențială pentru o viață independentă
- promovarea înțelegerii dezvoltării durabile și a economiei verzi
- formarea gândirii critice, a capacității de decizie și a abilităților de gestionare a riscului
- utilizarea unui predării participative, bazate pe practică, cu studii de caz reale

★ *Este deosebit de important ca educația să pregătească tinerii nu doar pentru o anumită profesie, ci și pentru capacitatea de a se adapta la schimbările care vor caracteriza mediul economic și social al viitorului.*

► **Recomandări pentru Dezvoltarea Educației Financiare și de Mediu a Tinerilor**

Economiile europene trec prin schimbări semnificative, legate de digitalizare, tranziția sustenabilă și noi modele de consum și producție.

Educația financiară și înțelegerea principiilor dezvoltării durabile devin abilități esențiale pentru generația tânără.

Recomandări pentru instituțiile și organizațiile care lucrează cu tinerii

- încurajarea gestionării responsabile a resurselor financiare personale;
- dezvoltarea abilităților de evaluare a riscurilor financiare;
- creșterea conștientizării legăturii dintre deciziile personale și dezvoltarea durabilă;
- familiarizarea tinerilor cu rolul mediului de afaceri în protecția mediului și responsabilitatea socială.

★ Astfel de abilități sunt deosebit de importante în contextul incertitudinii economice, al schimbărilor de pe piața muncii și al necesității unei utilizări mai responsabile a resurselor naturale.

► **Recomandări pentru Profesioniștii care Lucrează cu Tinerii**

Profesorii, formatorii, lucrătorii de tineret și experții din diverse instituții joacă un rol esențial în transformarea cunoștințelor în deprinderi practice.

Recomandări pentru profesioniștii care lucrează cu tinerii

- utilizarea unor metode interactive care le oferă tinerilor un rol activ;
- utilizarea unor situații reale de viață și exemple practice;
- încurajarea dialogului și a schimbului de perspective diferite;
- crearea unui mediu în care fiecare participant se simte sprijinit și inclus.

► **Recomandări pentru Dezvoltarea Cooperării Transfrontaliere**

Experiența proiectului ROBG00251 CBYSI arată că cooperarea transfrontalieră creează o valoare adăugată care nu poate fi obținută doar prin acțiunile instituțiilor individuale.

Colaborarea dintre organizații din țări diferite permite schimbul de cunoștințe, compararea abordărilor și dezvoltarea unor soluții adaptate provocărilor comune.

Recomandări pentru dezvoltarea cooperării transfrontaliere

- încurajarea unor parteneriate pe termen lung între instituții din țări diferite;
- schimbul de bune practici în domeniul educației tinerilor;
- programe și inițiative comune de formare pentru dezvoltarea abilităților;
- utilizarea programelor europene ca instrument pentru construirea unor rețele durabile.

★ Cooperarea transfrontalieră nu se limitează doar la implementarea unor proiecte individuale. Ea reprezintă o oportunitate reală de a construi un spațiu european comun al cunoașterii, al responsabilității comune și al solidarității.

Aceste recomandări, elaborate pe baza experienței dobândite în cadrul proiectului CBYSI, evidențiază necesitatea unei noi abordări privind dezvoltarea tinerilor – o abordare care îmbină educația, formarea practică, incluziunea socială și cooperarea europeană.

Investiția în cunoștințele, abilitățile și încrederea în sine a tinerilor reprezintă o investiție în sustenabilitatea societății, în ansamblul ei. Doar prin eforturile comune ale instituțiilor, organizațiilor și comunităților poate fi creat un mediu în care fiecare tânăr are ocazia de a-și dezvolta potențialul și de a juca un rol activ în modelarea viitorului Europei.

10.3. Valoarea Adăugată a Cooperării Transfrontaliere: o Privire spre Viitor

Una dintre cele mai importante caracteristici ale proiectului ROBG00251 „Siguranța și incluziunea tinerilor la nivel transfrontalier: modernizarea facilităților de formare și elaborarea unui ghid cuprinzător de bune practici” (CBYSI) este faptul că impactul său depășește sfera activităților individuale și a rezultatelor specifice. Adevărata valoare a proiectului constă în crearea unui spațiu comun pentru schimbul de cunoștințe, experiență și idei între instituții din România și Bulgaria, unite de un obiectiv comun – sprijinirea tinerilor în dezvoltarea lor personală și profesională.

► Provocări Comune ca Bază pentru Soluții Comune

Regiunile de graniță de pe malurile Dunării împărtășesc provocări economice și sociale legate de educație, cariere și participarea tinerilor. În contextul transformării digitale rapide și al schimbărilor de pe piața muncii, niciun sistem național de învățământ nu poate răspunde singur tuturor nevoilor emergente – reunirea expertizei instituționale peste granițe (experiența din domeniul siguranței, alături de expertiza academică) conduce la soluții de formare mai complete și eficiente.

► Forța Parteneriatului dintre România și Bulgaria

Unul dintre cele mai valoroase beneficii adăugate ale proiectului este stabilirea unui parteneriat durabil între instituțiile din cele două țări.

Cooperarea dintre Inspectoratul de Poliție Județean Dolj, Academia de Studii Economice „D.A. Tsenov” din Svishtov, Inspectoratul Școlar Județean Dolj și alte părți interesate a demonstrat că perspective instituționale diferite pot fi reunite cu succes în jurul unei cauze comune.

Prin eforturile lor comune, partenerii nu doar au desfășurat activitățile planificate, ci au pus și bazele unei colaborări viitoare. Schimbul de experiență, discutarea unor abordări diferite și dezvoltarea în comun a materialelor de formare au contribuit la construirea încrederii și a înțelegerii reciproce.

► De la Rezultatele Proiectului la Valoarea pe Termen Lung

Ghidul de bune practici și Programul comun de formare reprezintă rezultate care pot continua să fie folosite și după încheierea proiectului. Valoarea lor este determinată nu doar de conținut, ci și de capacitatea de adaptare la diferite contexte educaționale și la diferite grupuri de tineri.

Modelul de formare poate fi utilizat de școli, universități, instituții publice și organizații care lucrează cu tinerii și care caută abordări eficiente pentru dezvoltarea abilităților practice și promovarea comportamentului responsabil. În acest fel, rezultatele proiectului devin o resursă care poate fi împărtășită, dezvoltată și continuată în cadrul unor inițiative viitoare.

► Valoarea Adăugată a Cooperării - Crearea unui Model Durabil cu o Dimensiune Europeană

Una dintre cele mai importante caracteristici ale proiectului ROBG00251 – CBYSI este valoarea adăugată creată prin reunirea diferitelor

expertize instituționale, experiențe profesionale și perspective naționale într-un spațiu european comun de cooperare.

Proiectul nu se limitează la desfășurarea unor activități specifice și la atingerea unor rezultate prestabilite. Contribuția sa mai amplă constă în crearea unui model de colaborare care demonstrează cum instituții din sectoare și țări diferite își pot uni forțele pentru a răspunde nevoilor reale ale tinerilor.

Valoarea adăugată constă, mai presus de toate, în combinarea unor perspective și expertize diferite. Expertiza practică a Inspectoratului de Poliție Județean Dolj în domeniul siguranței personale, al prevenției și al dezvoltării abilităților pentru un comportament responsabil este completată de experiența educațională și potențialul academic al Academiei de Studii Economice „D.A. Tsenov” și al Inspectoratului Școlar Județean Dolj. În acest fel, se creează o abordare holistică ce îi privește pe tineri atât ca persoane care învață, cât și ca participanți activi în societate, care trebuie pregătiți pentru diverse situații de viață.

O altă valoare adăugată esențială a proiectului este recunoașterea faptului că educația modernă a tinerilor necesită dezvoltarea unor competențe interconectate. Siguranța personală, comportamentul de condus în siguranță, educația financiară, gândirea sustenabilă și responsabilitatea socială nu sunt domenii separate, ci elemente ale unei capacități mai ample a tinerilor de a lua decizii informate și de a participa pe deplin la viața economică și socială.

Deosebit de important este faptul că rezultatele produse sunt orientate spre aplicarea practică. Ghidul de bune practici și Programul comun de formare sunt instrumente practice care pot fi utilizate de diverse organizații care lucrează cu tinerii. Acestea oferă ocazia ca cunoștințele și experiența acumulate pe parcursul proiectului să ajungă la un public mai larg și să fie adaptate la noi contexte educaționale și sociale.

Valoarea adăugată a proiectului este legată și de contribuția sa la principii europene esențiale – acces egal la oportunități, incluziune, nediscriminare și sprijin pentru dezvoltarea fiecărui tânăr, indiferent de mediul social sau economic. Proiectul demonstrează că o educație practică și incluzivă poate contribui la crearea unor oportunități mai egale pentru tineri. Prin asigurarea unei participări accesibile și prin concentrarea pe abilități care pot fi aplicate în viața reală, sprijină dezvoltarea personală și incluziunea socială la nivelul întregii regiuni transfrontaliere.

► O Privire spre Viitor

Proiectul ROBG00251 „Siguranța și incluziunea tinerilor la nivel transfrontalier: modernizarea facilităților de formare și elaborarea unui ghid

cuprinzător de bune practici” (CBYSI) a demonstrat că rezultatele durabile se obțin atunci când un parteneriat devine fundamentul unor inițiative viitoare.

Experiența dobândită, încrederea construită și instrumentele dezvoltate oferă ocazia de a continua cooperarea în domenii care vor deveni tot mai importante în anii următori – siguranță, educație, dezvoltare durabilă, incluziune socială și dezvoltarea abilităților.

În acest sens, proiectul CBYSI nu reprezintă doar o inițiativă implementată cu succes în cadrul programului INTERREG VI-A România-Bulgaria 2021–2027, ci un pas către o apropiere mai strânsă între comunitățile din România și Bulgaria, care lucrează împreună pentru a crea un mediu mai sigur, mai incluziv și mai sustenabil pentru tineri. Acesta este un exemplu al modului în care cooperarea europeană poate aduce o schimbare reală la nivel local și regional – prin construirea încrederii, schimbul de cunoștințe și dezvoltarea unor soluții cu valoare practică pentru oameni.

★ Adevărata valoare a unui parteneriat transfrontalier se măsoară prin schimbarea care rămâne după încheierea proiectului – în cunoștințele participanților, în capacitatea instituțiilor și în încrederea că provocările comune pot fi depășite prin eforturi comune.

Proiectul ROBG00251 Siguranța și incluziunea tinerilor la nivel transfrontalier: modernizarea facilităților de formare și elaborarea unui ghid cuprinzător de bune practici (CBYSI) este dovada că România și Bulgaria pot reuni cu succes experiența și potențialul lor pentru a crea soluții de valoare europeană.

Pentru că viitorul tinerilor nu depinde de granițele dintre țări, ci de dorința de a colabora dincolo de ele.

BIBLIOGRAFIE ȘI SURSE

Prezentul ghid a fost elaborat pe baza examinării, analizei și sintezei cadrelor de politici, a documentelor strategice și a resurselor metodologice recunoscute la nivel internațional și național, elaborate de Comisia Europeană, OCDE, UNESCO, Consiliul Europei, Organizația Mondială a Sănătății, Banca Mondială și alte organizații internaționale de renume, precum și a legislației naționale din România și Bulgaria.

Publicațiile menționate au servit drept bază conceptuală și metodologică pentru elaborarea ghidului, sprijinind prezentarea conceptelor-cheie, a abordărilor educaționale, a cadrelor de competențe și a exemplelor de bune practici relevante pentru siguranța și formarea tinerilor, educația financiară, dezvoltarea durabilă, responsabilitatea socială a întreprinderilor.

Conținutul prezentat în acest Ghid a fost elaborat și adaptat de autori pentru a reflecta obiectivele specifice ale proiectului CBYSI – ROBG00251, nevoile zonei transfrontaliere dintre România și Bulgaria, precum și structura generală și scopul educațional al Ghidului. Interpretarea, organizarea și integrarea informațiilor nu reproduc sursele citate.

Bibliografia de mai jos include principalele referințe consultate în timpul elaborării Ghidului:

1. Documentația Programului Interreg VI-A România-Bulgaria, Obiectivul specific O.S. 4.2;
2. Documentele rezultate ale atelierelor 1–4 din arhiva proiectului CBYSI (ROBG00251);
3. Codul Penal al României (Legea nr. 286/2009) – cu modificările și completările ulterioare, în vigoare la momentul scrierii proiectului;
4. Ordonanța de urgență nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice – cu modificările și completările ulterioare, în vigoare la momentul scrierii proiectului;
5. Consiliul Europei. (2023). Cadrul de referință al competențelor pentru cultura democratică (RFCDC), Volumul 3: Ghid pentru implementare. Strasbourg: Consiliul Europei.
6. Cedefop. (2020). Inventarul european privind validarea învățării nonformale și informale – Actualizarea 2020. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene.
7. Uniunea Europeană și OECD. (2023). Cadrul european al competențelor financiare pentru copii și tineri. Paris: OECD Publishing.

8. Comisia Europeană. (2023). Cadrul european al competențelor financiare pentru adulți. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene.
9. Comisia Europeană, Centrul Comun de Cercetare (JRC). (2022/2025). DigComp – Cadrul european al competențelor digitale pentru cetățeni. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene.
10. Comisia Europeană, Centrul Comun de Cercetare (JRC). (2022). DigComp 2.2: Cadrul competențelor digitale pentru cetățeni – cu noi exemple privind cunoștințele, competențele și atitudinile. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene.
11. Comisia Europeană. (2022). GreenComp – Cadrul european al competențelor în domeniul sustenabilității. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene.
12. Comisia Europeană. (2020). LifeComp – Cadrul european al competențelor-cheie personale, sociale și de a învăța să înveți. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene.
13. Comisia Europeană. (2019). Pactul verde european.
14. Comisia Europeană. Educație financiară. Direcția Generală pentru Stabilitate Financiară, Servicii Financiare și Uniunea Piețelor de Capital.
15. Cadrul competențelor verzi:
<https://www.navet.government.bg/bg/ramka-za-zeleni-kompetentnosti/>
<https://ec.europa.eu/jrc/en/greencomp>
16. Global Reporting Initiative (GRI). (2021). Standardele universale GRI. Amsterdam: Global Reporting Initiative.
17. GreenComp – Cadrul european al competențelor pentru sustenabilitate:
<https://op.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/bc83061d-74ec-11ec-9136-01aa75ed71a1>
18. OECD. (2024). Set de instrumente pentru elaborarea politicilor de tineret (OECD Youth Policy Toolkit). Paris: OECD Publishing.
19. OECD. (2023). Cadrul european al competențelor financiare pentru copii și tineri. Paris: OECD Publishing.
20. OECD. (2023). Ghidul OECD pentru întreprinderile multinaționale privind conduita responsabilă în afaceri. Paris: OECD Publishing.
21. OECD. (2022). Recomandarea Consiliului OECD privind educația financiară. Paris: OECD.
22. OECD. (2020). Sondajul internațional OECD/INFE 2020 privind nivelul de educație financiară al adulților. Paris: OECD Publishing.

23. Banca Mondială. (2021). Bune practici privind protecția consumatorilor de servicii financiare. Washington, D.C.: Banca Mondială.
24. Organizația Mondială a Sănătății. (2021). Raportul mondial privind starea siguranței rutiere 2021. Geneva: Organizația Mondială a Sănătății.
25. UNESCO. (2024). Raportul global de monitorizare a educației. Paris: UNESCO.
26. UNESCO. (2017). Educația pentru Obiectivele de Dezvoltare Durabilă: Obiective de învățare. Paris: UNESCO.
27. Organizația Națiunilor Unite. (2015). Transformarea lumii noastre: Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă.
28. Surse web pentru unele fotografii utilizate în Ghid:

<https://www.alberta.ca/>

<https://treazlavan.ro/>

<https://learndriving.tips/>

Proiectul CBYSI - *Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernizing Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide*

Editor al materialului: Inspectoratul de Poliție Județean Dolj, Inspectoratul Școlar
Județean Dolj, Craiova, România

Academia de Economie "D.A. Tsenov", Svishtov, Bulgaria,
August 2026

"Conținutul acestui material nu reprezintă neapărat poziția oficială a Uniunii Europene"

Proiectul CBYSI, cod: ROBG00251, este cofinanțat de Uniunea Europeană prin Fondul European de Dezvoltare Regională în cadrul Programului Interreg VI-A România-Bulgaria.

Interreg

Съфинансирано от
ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Румъния – България

САМОЗАЩИТА
И ЛИЧНА
БЕЗОПАСНОСТ

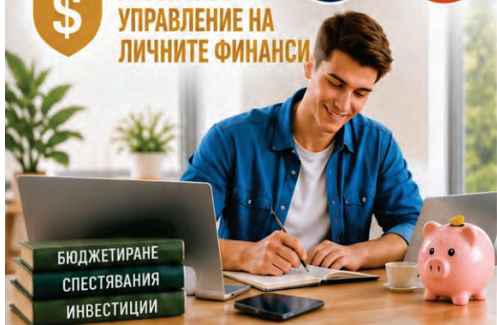
БЕЗОПАСНО
ШОФИРАНЕ
ЗА МЛАДИ ХОРА

**НАРЪЧНИК ЗА ДОБРИ
ПРАКТИКИ ЗА МЛАДЕЖКА
БЕЗОПАСНОСТ И ПОВЕДЕНИЕ:
ИНФОРМИРАНИ И ОТГОВОРНИ ИЗБОРИ**

УСТОЙЧИВО
УПРАВЛЕНИЕ НА
ЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ

ЗЕЛЕНА ИКОНОМИКА
И КОРПОРАТИВНА
СОЦИАЛНА
ОТГОВОРНОСТ (КСО)

ПРАКТИЧЕСКИ ЗНАНИЯ

СЕРТИФИЦИРАНИ ИНСТРУКТОРИ

МЕЖДУНАРОДНО ВЪЗДЕЙСТВИЕ

НАРЪЧНИК ЗА ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА МЛАДЕЖКА БЕЗОПАСНОСТ И ПОВЕДЕНИЕ: ИНФОРМИРАНИ И ОТГОВОРНИ ИЗБОРИ

*Проект CBYSI - Трансгранична младежка безопасност и
приобщаване: Модернизиране на съоръженията за обучение и
разработване на цялостно ръководство за добри практики
ROBG00251*

ПАРТНЬОРСТВО ПО ПРОЕКТА

- Инспекторат на полицията – окръг Долж (ведещ бенефициент на проекта)
- Стопанска академия „Д.А. Ценов“ - Свищов (партньор по проекта)
- Училищен инспекторат - окръг Долж (асоцииран партньор)

Румъния · България · 2026

ПРЕДГОВОР

Проектът CBYSI — „Трансгранична младежка безопасност и приобщаване: Модернизиране на съоръженията за обучение и разработване на цялостно ръководство за добри практики“ — беше финансиран по програмата Interreg VI-A Румъния-България, Приоритет 3 „Образован регион“, Специфична цел SO4.2. Проектът се основава на разбирането, което трите партньорски институции се стремяха да демонстрират на практика: безопасността на младите хора се подкрепя чрез образование, развитие на умения и институционална подкрепа, свързани с реалните потребности на младите хора. В продължение на 18 месеца, от август 2025 г. до февруари 2027 г., Инспекторатът на полицията – окръг Долж, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов, и Училищният инспекторат на окръг Долж работиха за превръщането на тази предпоставка във функционален и преносим модел.

Настоящият Наръчник е разработен в рамките на четири трансгранични уъркшопа — в Крайова през януари 2026 г., в Свищов през март 2026 г., в Крайова през април 2026 г. и в Свищов през май 2026 г. Всеки уъркшоп е проведен със симултанен превод между румънски и български език. Още от първата сесия участниците разглеждат резултатите от проведените дискусии и обмена на опит като основа за разработването на следващите глави.

Съдържанието е разработено чрез сътрудничество между полицейски служители с пряк опит в управлението на пътнотранспортни произшествия и конфликти в училищна среда, преподаватели по икономика и училищни инспектори със задълбочени познания за характеристиките и потребностите на уязвимите общности. Наръчникът отразява съчетаването на тези различни перспективи и се основава на практически опит и реални ситуации. Учебният процес се подпомага чрез симулирани ситуации и практически упражнения, насочени към развитие на критично мислене и междуличностни умения.

Проектът е структуриран около пет ключови направления, определени въз основа на установените в двете страни потребности от по-добра подкрепа за младите хора и свързаните с тях рискове. Първите четири разглеждат основни аспекти на личностното и социалното развитие:

- лична безопасност и законови граници на самозащитата;
- отговорно поведение на пътя;
- управление на личните финанси;
- зелена икономика и корпоративна социална отговорност като част от съвременната реалност на пазара на труда.

Петото направление подчертава значението на институционалното сътрудничество между полицията, институциите от системата на предуниверситетското образование, университетите и семейството. Това сътрудничество е съществено условие за ефективното и устойчиво прилагане на мерки във всички останали разглеждани области.

Наред с настоящия Наръчник партньорството по CBYSI разработва четири практически ориентирани обучителни сесии: „Самозащита и лична безопасност“ и „Безопасно шофиране за млади хора“, организирани от Инспектората на полицията – окръг Долж, както и „Устойчиво управление на личните финанси“ и „Зелена икономика и корпоративна социална отговорност (КСО)“, ръководени от Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов. Четирите сесии достигат пряко до 240 млади хора – 135 ученици от училища в окръг Долж и 105 студенти в Свищов.

Реализирането на тези обучения се подкрепя от обновената по проекта инфраструктура: специализирана спортна зала в Крайова и дигитализирани аудитории в Свищов. Те са реновирани и оборудвани с перспектива за дългосрочно използване, включително за провеждане на обучения и след приключването на проекта.

Целта на настоящия Наръчник е ясно определена и насочена към практическа полза. Той предоставя на учители, полицаи, консултанти и родители правни, педагогически и практически инструменти. Те са разработени и проверени чрез натрупания опит от дейностите на партньорите по проекта и са подбрани с оглед на тяхното значение за повишаване на ефективността на образователните дейности. Наръчникът не представя изчерпателен списък на всички рискове, с които младите хора могат да се сблъскат. Неговият фокус е върху приложими подходи и инструменти, които подпомагат работата с младите хора.

Наръчникът е структуриран така, че да може да се използва постепенно, глава по глава, в учебни дейности и обучителни сесии. Структурата и съдържанието му позволяват адаптиране към различни образователни среди. Потребителите получават ясни критерии, подходяща информация и приложими решения, представени по достъпен и ефективен начин.

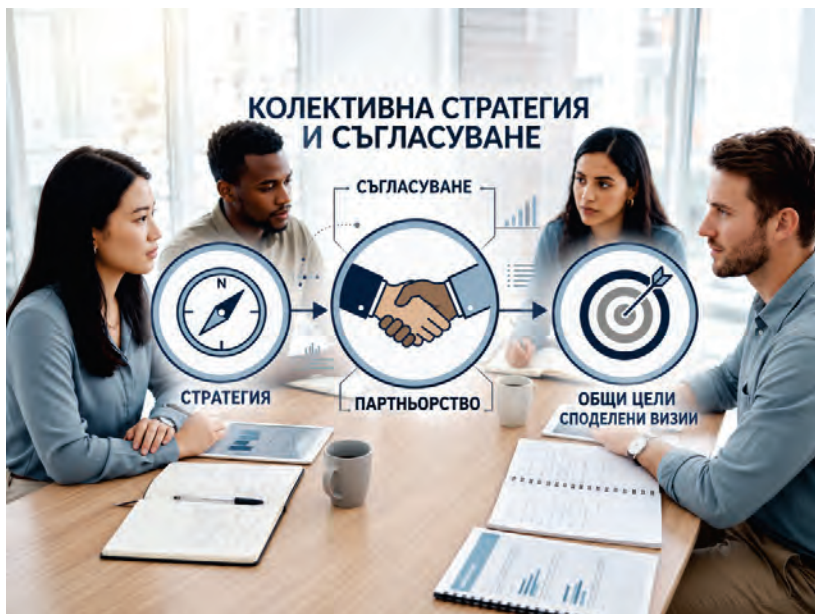
★ Настоящият Наръчник е предназначен за всички млади хора в Румъния и България, които ще участват в обучителните сесии по CBYSI, както и за много други, които през следващите години ще могат да се възползват от добрите практики, представени в него.

СЪДЪРЖАНИЕ

Глава	Заглавие	Стр
	ЧАСТ I — ОБЩА РАМКА	
1	Проект, партньорство и цел на Наръчника	8
2	Разбиране на предизвикателствата пред младите хора	19
	ЧАСТ II — БЕЗОПАСНОСТ, САМОЗАЩИТА И ПОВЕДЕНИЕ НА ПЪТЯ	
3	Лична безопасност и отговорна самозащита	33
4	Безопасност на движението по пътищата и отговорно поведение при шофиране	44
	ЧАСТ III — ФИНАНСОВА ГРАМОТНОСТ И ЗЕЛЕНА ИКОНОМИКА	
5	Устойчиво управление на личните финанси	59
6	Зелена икономика и корпоративна социална отговорност (КСО)	78
	ЧАСТ IV — ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ДОБРИ ПРАКТИКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО	
7	Ключови добри практики, произтичащи от проведените уършопи	88
8	Съвместната програма за обучение като модел за добри практики	95
	ЧАСТ V — ИЗПЪЛНЕНИЕ И УСТОЙЧИВОСТ	
9	Прилагане на Наръчника и устойчивост на постигнатите резултати	100
10	Заклучения и препоръки	106
	Библиография и източници	115

ЧАСТ I – ОБЩА РАМКА

ГЛАВА 1 – Проект, партньорство и цел на Наръчника

1.1 Проектът CBYSI и трансграничното партньорство Румъния-България

Проектът CBYSI — „Трансгранична младежка безопасност и приобщаване: Модернизиране на съоръженията за обучение и разработване на цялостно ръководство за добри практики“ — стартира през август 2025 г. по програмата INTERREG VI-A Румъния-България, Специфична цел S.O. 4.2: *Подобряване на равния достъп до приобщаващи и качествени услуги в областта на образованието, обучението и ученето през целия живот чрез развитие на достъпна инфраструктура, включително чрез насърчаване на устойчивостта на образованието и обучението от разстояние и в електронна среда.*

Проектът се изпълнява в продължение на 18 месеца – от 20 август 2025 г. до 19 февруари 2027 г. Общият му бюджет възлиза на 621 087,58 евро, от които 496 870,06 евро (80%) са съфинансирани от Европейския съюз.

Проектът CBYSI е разработен в отговор на конкретни предизвикателства и проблеми. Днешните млади хора живеят в парадокс. Те имат достъп до повече информация от всяко предишно поколение, но разполагат с по-малко структурирани насоки за превръщането на тази информация в безопасни и информирани решения. Един тийнейджър може за секунди да намери правното определение на самозащитата, да гледа десетки видеоклипове за безопасността на движението или да прочете множество материали за управление на личните финанси. Въпреки това той може да вземе рисково решение в момент, когато правилният избор е особено важен. Познаването на даден факт и практикуването на определено поведение са различни неща. Тази разлика между знанието и действието е водеща тема във всяка глава на настоящия Наръчник. Именно тя е в основата на проблема, към който CBYSI е насочен. Проектът CBYSI представлява стратегически отговор на сложна и постоянно променяща се социална среда, в която младите хора срещат нови възможности и значими рискове. Юношите и младите хора са изложени на голям обем информация и на противоречиви поведенчески модели в социалната и онлайн среда. Те изпитват и постоянен натиск за социално приобщаване. В такива условия решенията често се влияят от емоции и групова динамика и отчитат в по-малка степен възможните последствия.

Безопасността на младите хора изисква съвременни подходи към превенцията. Те поставят акцент върху образованието, развитието на практически житейски умения и способността на младия човек да предвижда последствията от своите избори и действия.

► Позициониране на трите Партньорски институции в контекста на проекта

Инспекторатът на полицията на окръг Долж (IPJ Dolj / ИПО Долж) изпълнява ролята на водещ партньор по проекта. IPJ Dolj притежава пряк и ежедневен оперативен опит, свързан с рисковото поведение и механизмите, които го пораждат. Полицейските служители са участвали в действия при пътнотранспортни произшествия, работили са по конфликти в училищна среда и са разговаряли със семейства, засегнати от ситуации, разглеждани в настоящия Наръчник. В рамките на CBYSI IPJ Dolj направи съзнателен и важен институционален избор. В рамките на проекта Инспекторатът разшири своята роля от прилагане на закона към

активно участие в образователния процес и се утвърди като образователен партньор.

Тази промяна има съществено значение. Млад човек, който възприема полица единствено като представител на институцията, прилагаща санкции, може да изпитва затруднение да потърси помощ при възникване на реален проблем. Участието в тридневно обучение заедно с полицейски служители създава различен тип взаимодействие. Младите хора се учат да падат безопасно, да деескалират конфликт и да разпознават опасностите на пътя. Този пряк опит може да промени начина, по който те възприемат и търсят подкрепа от същата институция.

Въз основа на този подход IPJ Dolj (ИПО Долж) организира две от четирите обучения, предвидени по проекта – „Самозащита и лична безопасност“ и „Безопасно шофиране за млади хора“. Институцията отговаря и за модернизацията на спортната зала в сградата на IPJ Dolj (ИПО Долж), както и за придобиването на специализирано оборудване и симулатор за шофиране, използван при провеждането на двете обучения.

Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов, България, се присъединява към проекта като партньор. Академията е утвърдено висше училище с дългогодишен опит в образованието, професионалното обучение и социално-икономическите изследвания. Нейната роля в партньорството е свързана с научното обосноваване на подхода на проекта и с предоставянето на академична и сравнителна перспектива към предизвикателствата пред младите хора в двете страни. Тази перспектива има важно значение за трансграничния характер на проекта и подпомага свързването на практиката с научните знания. Академията организира две от обучителните сесии по проекта – „Устойчиво управление на личните финанси“ и „Зелена икономика и корпоративна социална отговорност (КСО)“. Обученията се провеждат в реновираните аудитории 46, 51 и 52, които осигуряват съвременна и подходяща среда за обучение.

Училищният инспекторат на окръг Долж (ISJ Dolj) допълва партньорството като асоциирана организация. Неговата роля е по-малко видима в сравнение с тази на останалите две институции, но има съществено значение за достигането до младите хора. ISJ Dolj координира и подкрепя образователните дейности в училищата, идентифицира и номинира участниците и осигурява достъп до общности с висока потребност от подкрепа. Участието на ISJ Dolj разширява обхвата на проекта и позволява на IPJ Dolj (ИПО Долж) и Стопанска

академия „Д. А. Ценов“ да достигнат до по-широк кръг млади хора. Така обучителните дейности достигат до училища и общности, в които потребността от допълнителна подкрепа е особено значима. Това допринася за по-справедлив достъп до възможности за обучение.

1.2 Как е изграден наръчника: Четирите уъркшопа като методология

Методът на разработване на настоящия Наръчник е съществена част от неговата достоверност. Съдържанието е изградено чрез съвместен процес, който обединява практическия опит на полицейски служители, академичните знания на преподаватели и експертизата на училищни инспектори от Румъния и България. Наръчникът е разработван последователно, раздел по раздел, в рамките на четири работни сесии, проведени с участието на представители на трите партньорски институции. Всеки партньор допринася със своя опит и адаптира подходите към реалните потребности на целевата група.

Още от първата сесия изводите и резултатите от проведените дискусии са използвани като основа за разработването на съдържанието на Наръчника. Така той е резултат от съвместен и структуриран процес, реализиран по време на четири уъркшопа между януари и май 2026 г. – два в Румъния и два в България.

Работилница	Местоположение и дата	Фокус	Ключови резултати
1	Крайова, Румъния 12–14 януари 2026 г	Оценка на нуждите: идентифициране на уязвимостите и рисковете за младите хора; споразумение относно определението за „добра практика“; установяване на пет приоритетни области.	Обща аналитична рамка; общо разбиране за нуждите на целевата група.

Работилница	Местоположение и дата	Фокус	Ключови резултати
2	Свищов, България 04-06 март 2026 г	Разработване на Съвместната обучителна програма: проектиране на структурата на четирите обучителни сесии; одобряване на педагогическият а рамка.	Структурата на четирите обучителни сесии; първата версия на Съвместната обучителна програма.
3	Крайова, Румъния 20-22 април 2026 г	Разработване на Наръчника за добри практики: валидиране на добри практики; разработване на казуси; приемане на методологията за подбор.	Валидирана структура на Наръчника; казуси; методология за подбор.
4	Свищов, България 26-28 май 2026 г	Уточняване, валидиране и разпространение: преглед ред по ред; официално одобрение; споразумение относно стратегията за разпространение.	Окончателния наръчник и програмата за обучение са одобрени; план за разпространение и устойчивост.

► Уъркшоп 1 — Крайова, Румъния, 12-14 януари 2026 г.: Анализ на проблема

Първата работна среща имаше за цел да изгради обща оценка на потребностите, проблемите и възможностите пред младите хора в трансграничния регион. Работата беше организирана в три взаимно допълващи се модула.

Модул I разгледа потребностите, проблемите и възможностите пред младите хора въз основа на ежедневния опит на партньорите. Анализът включи данни от националната статистика и практически наблюдения от работата на полицейски служители, учители и училищни съветници.

Модул II задълбочи анализа чрез разглеждане на основните фактори, които влияят върху образователното и поведенческото развитие на младите хора. Сред тях са качеството на взаимодействието с държавните институции, наличието на структурирано социално-емоционално образование в училищната програма, възприемането на рисковото поведение като приемливо сред подрастващите, влиянието на приятелската среда и ролята на дигиталната среда.

Модул III насочи вниманието към решенията и добрите практики. Водещият въпрос беше: предвид установените предизвикателства, кои решения и добри практики вече съществуват в двете страни и могат да бъдат използвани за ефективно посрещане на тези потребности?

Уъркшоп 1 доведе до три основни резултата. Първо, той постави основата на общата оценка на основните рискове, пред които са изправени младите хора. Тази оценка е в основата на съдържанието на всяка глава от настоящия Наръчник. Второ, уъркшопът засили ролята на IPJ Dolj (ИПО Долж), ISJ Dolj и Стопанска академия „Д. А. Ценов“ като образователни партньори в рамките на проекта. Трето, той постави началото на набор от добри практики, който впоследствие беше доразвит и интегриран в съдържанието на главите, разработени по време на Уъркшоп 3.

► Уъркшоп 2 — Свищов, България, 04-06 март 2026 г.: Разработване на методи за обучение

Уъркшоп 2 се фокусира върху концептуалните основи на Съвместната програма за обучение. В рамките на срещата бяха определени компетенциите, които всеки курс трябва да развива у участниците, съгласувани бяха целевите групи, към които е насочено обучението, и бяха избрани подходящи педагогически подходи за всяка тема. Бяха определени и методите на обучение и моделът за мониторинг, който да осигури последователност при провеждането на обучителните сесии в двете страни.

В резултат беше договорена общата структура на четирите обучителни сесии по проекта: „Самозащита и лична безопасност“, „Безопасно шофиране за млади хора“, „Устойчиво управление на личните финанси“ и „Зелена икономика и корпоративна социална отговорност (КСО)“.

Този уъркшоп определи формирания характер на оценяването във всяка обучителна сесия, насочена към млади хора от Румъния и България. Оценяването е предназначено да подпомага адаптирането на методите на работа според потребностите и напредъка на участниците. То е насочено към подобряване на техните умения и представяне, насърчаване на критичното мислене и развиване на способността им да решават проблеми, с които се сблъскват или могат да се сблъскат в реални ситуации. Основна цел е реалното развитие на всеки участник.

► Уъркшоп 3 — Крайова, Румъния, 20-22 април 2026 г.: Разработване на Наръчника

Третият уъркшоп постави началото на практическото разработване на настоящия Наръчник. Петнадесет експерти от трите партньорски институции работиха съвместно върху неговата структура и практическо съдържание и договориха съдържанието и последователността на десетте глави. В рамките на уъркшопа IPJ Dolj (ИПО Долж) и Стопанска академия „Д. А. Ценов“ представиха казуси, разработени въз основа на модели, реално наблюдавани в практиката. Идентифициращите данни в тях са променени с цел защита на участващите лица.

► Уъркшоп 4 — Свищов, България, 26-28 май 2026 г.: Преглед и финализиране

Целта на този уъркшоп беше да се прегледа всяка глава от Наръчника и всеки елемент от Програмата за обучение, да се постигне консенсус по оставащите въпроси и двата документа да бъдат окончателно одобрени като завършени и готови за прилагане. В рамките на уъркшопа беше приета и методологията за избор на целевата група, а партньорството постигна съгласие по стратегията за разпространение. Тя определя начините, по които Наръчникът и Програмата за обучение ще достигнат ефективно до млади хора и професионалисти извън 240-те преки участници.

► Защо този метод е важен за читателя

Причината за представянето на тази последователност от работни срещи е свързана с начина, по който са разработени добрите практики в следващите глави. Всяка от тях е разгледана и обсъдена от специалисти с пряк оперативен опит в управлението на съответните

ситуации, представящи две национални и институционални перспективи, преди да бъде включена в съдържанието на Наръчника.

★ Всяка добра практика в настоящия Наръчник е идентифицирана въз основа на оперативния опит на професионалисти от Румъния и България. Наръчникът предлага обща трансгранична рамка и възможност за адаптиране към различни образователни и социални среди

1.3 Целеви групи на Наръчника и насоки за неговото прилагане

Настоящият наръчник е насочен към две различни, но взаимосвързани аудитории:

► Професионалисти и възрастни, ангажирани с образованието и безопасността на младите хора

Първата целева група включва възрастни, които имат пряко участие в образованието и безопасността на младите хора: полицейски служители и инструктори, учители и училищни съветници, университетски преподаватели и служители, представители на местните власти и родители. За тази група Наръчникът предлага практически насоки, които могат да се използват според конкретните потребности и ситуации.

► Младежи

Втората целева група са младите хора – участници в една от четирите обучителни сесии на CBYSI, както и всеки читател на възраст над 16 години, който желае да разбере по-добре въпросите, свързани с личната безопасност, последиците от собствените решения и правата, гарантирани от закона. За тази аудитория Наръчникът използва директен и достъпен език. Съдържанието представя поведението в светлината на правни, морални и социални норми и разглежда последиците от действията и бездействието чрез реални ситуации, с които младите хора могат да се сблъскат.

► За кого е предназначена Съвместната обучителна програма?

Обучителната програма, разработена в подкрепа на настоящия Наръчник, е насочена към млади хора от двата бряга на река Дунав, представени в два основни образователни етапа: ученици в гимназиален етап и студенти, които се подготвят за прехода към пазара на труда. В рамките на 18-месечния период на изпълнение на проекта CBYSI, 240 млади хора ще участват пряко в обучителните дейности: 135 ученици от образователни институции в окръг Долж, Румъния, и 105 студенти от Стопанска академия „Д. А. Ценов“ в Свищов, България.

► Как се подбират участниците

Подборът на участниците се координира от Училищния инспекторат на окръг Долж за румънските ученици и от Стопанска академия „Д. А. Ценов“ за българските студенти, в съответствие с предварително договорена методология. При подбора се прилагат следните приоритети:

Приоритети в селекционната дейност:

- насърчаване на участието на млади хора от неравностойни социални среди и етнически малцинства, в съответствие с ангажимента на проекта към социалното приобщаване;
- постигане на балансирано съотношение между момичета и момчета във всяка група участници, с цел насърчаване на равенството между половете.

От административна гледна точка, две населени места са определени като приоритетни – Бъилещъ и Калафат, и двете в окръг Долж и разположени в близост до българската граница. Община Калафат е важен граничен пункт, пряко свързан с Видин. Местните социално-икономически условия също са взети предвид при определянето на приоритетните общности. Младите хора в тях са изложени на по-висока икономическа уязвимост и разполагат с по-ограничен достъп до структурирани обучителни възможности от типа, предлаган от проекта CBYSI.

Практическата значимост на проекта е свързана и с естеството на уменията, които той развива – лична безопасност, отговорно поведение, финансова грамотност и познаване на възможностите на зелената икономика. Тези умения имат пряко значение за ежедневието

на младите хора. Това е особено важно в трансграничната среда, в която контактът с правната и икономическата система на съседната държава е част от реалния живот, а не само хипотетична възможност.

При подбора на обучаемите от Крайова се прилага различен принцип, определен от партньорството като подход „от профил към профил“. Училищата със спортен профил са приоритетна целева група за обучението по самозащита. Училищата със специализация в автомобилната или транспортната индустрия са приоритетни за обучението по безопасно шофиране. Учениците от училища с икономически профил са приоритетна група за двете обучителни сесии, провеждани от Стопанска академия „Д. А. Ценов“. Този подход се основава на принципа на приемственост в образователния път на младия човек и използва избраната от него образователна насоченост като основа за допълнително развитие на практически умения. По този начин обучителната програма на CBYSI надгражда съществуващото образование на всеки участник и допринася за развитието на умения, необходими за неговата академична, професионална и социална реализация. Студент, който се стреми към спортно ориентирана кариера и впоследствие участва в обучение по самозащита, възприема тази форма на обучение като естествено продължение на собствените си интереси, а не като външно наложено допълнение. Това възприятие може съществено да повлияе върху мотивацията и ангажираността му по време на обучителната сесия.

При подбора на целевата група Стопанска академия „Д. А. Ценов“ ще прилага принципите на равните възможности и недискриминацията. Участието ще бъде достъпно без ограничения, изключения или предпочитания, основани на раса, националност, етническа принадлежност, език, религия, социална категория, убеждения, пол, възраст, увреждане, семейно положение, семейни задължения или други критерии, които могат да доведат до пряка или непряка дискриминация. Проектът предвижда включването на ученици и студенти в неравностойно положение в целевата група, в съответствие с принципа „никой човек и никое място не са изоставени“.

Читател	Най-подходящи глави
Полиция и правоприлагащи органи	Глави 1, 2, 3, 4, 7, 8 — оперативна среда, рискове за младите хора, самозащита, безопасност на движението, институционално сътрудничество и обучения
Учители и училищни съветници	Глави 2, 3, 5, 6, 7, 9 — предизвикателства пред младите хора, превенция, финансова грамотност и зелена икономика, добри практики и прилагане
Ръководители на училища и висши училища	Глави 1, 7, 8, 9, 10 — институционално сътрудничество, модели за обучение, устойчивост и препоръки
Младежки и социални работници	Глави 2, 3, 7, 9 — рискови фактори, превенция и работа в различни социални среди
Млади хора на възраст 16–25 години	Глави 3, 4, 5, 6 — лична безопасност, безопасно поведение на пътя, управление на личните финанси и зелена икономика
Родители и настойници	Глави 2, 3, 5, 7 — разбиране на рисковете, изграждане на финансови навици, участие и последователност в посланията
Политици и представители на местната власт	Глави 1, 9, 10 — стратегическа рамка, устойчивост и препоръки

Всяка глава от Наръчника е разработена като самостоятелна част, така че читателят да може да започне от глава, която е най-близо до неговата роля и потребности, без да губи основната идея на документа. Това е съзнателен избор, основан на разбирането, че добрите практики са най-полезни, когато млад човек, учител или полицейски служител може непосредствено да ги приложи или адаптира към различни реални ситуации.

ГЛАВА 2. Разбиране на предизвикателствата пред младите хора

2.1. Основни рискове и уязвимости, идентифицирани в двете държави

Младите хора живеят в условия, които се променят значително по-бързо в сравнение с преди десетилетие. Всеки ден те вземат множество решения – как да се придвижват, с кого да общуват, каква информация да възприемат, как да използват социалните медии, как да управляват личните си финанси и как да реагират в различни житейски ситуации. Някои от тези решения могат да изглеждат незначителни, но постепенно формират поведенчески навици, които могат да създадат предпоставки както за по-голяма безопасност, така и за възникване на рискове.

Изследванията, дискусиите, проведени в рамките на проекта, и обменът на опит между партньорите от Румъния и България показват, че независимо от различията между отделните региони, младите хора от двете страни на Дунав са изправени пред сходни предизвикателства. Някои от тях са свързани с ежедневната безопасност, други – с участието в обществения живот, а трети произтичат от бързото развитие на дигиталните технологии и промените в начина, по който хората общуват.

Един от основните изводи е, че рискът рядко възниква внезапно. В повечето случаи той се натрупва постепенно в резултат от поредица от решения, обстоятелства и външни влияния. Поради това превенцията

не следва да започва едва след възникването на проблема, а значително по-рано – чрез развитие на знания, практически умения и отговорно отношение към собствената безопасност и безопасността на другите. Анализът на информацията, получена в рамките на проведените работни срещи, показва, че идентифицираните рискове могат да бъдат обособени в няколко основни категории. Тази класификация има структуриращ характер и не означава, че отделните видове риск се проявяват независимо един от друг. На практика рисковете често са взаимосвързани, взаимно се влияят и могат едновременно да допринесат за възникването на ситуации, характеризиращи се с по-висока степен на уязвимост.

Раздел	Категория	Съдържание
I. Основни категории риск	1. Лична безопасност	➤ агресия; ➤ насилие; ➤ тормоз; ➤ липса на умения за справяне с трудни ситуации; ➤ липса на самочувствие; ➤ натиск от страна на връстниците; ➤ когато един млад човек трябва да поиска помощ.
	2. Пътна среда	➤ млади шофьори, една от най-рисковите групи; ➤ разсейване с мобилен телефон; ➤ прекомерна скорост; ➤ шофиране след употреба на алкохол или психотропни вещества; ➤ шофиране под влиянието на приятели; ➤ безопасност като пешеходци и велосипедисти; ➤ култура на движение; ➤ лична отговорност.
	3. Дигиталната среда	➤ онлайн тормоз; ➤ измами; ➤ дезинформация; ➤ злоупотреба с лични данни; ➤ дигитална зависимост; ➤ неподходящо съдържание; ➤ опасни онлайн предизвикателства; ➤ манипулация чрез социалните мрежи.
	4. Социална среда	➤ социална изолация; ➤ липса на чувство за принадлежност; ➤ отпадане от училище;

Раздел	Категория	Съдържание
		➤ агресия; ➤ дискриминация; ➤ зависимости; ➤ насилие; ➤ ограничено участие в обществения живот; ➤ липса на доверие в институциите.
	5. Икономически рискове	➤ ниско ниво на финансова грамотност; ➤ липса на умения за управление на личните финанси; ➤ задлъжнялост; ➤ импулсивни покупки; ➤ финансови измами; ➤ липса на знания за устойчиво потребление; ➤ липса на разбиране на връзката между личните решения и устойчивото развитие.
II. Характеристики на уязвимостта	1. Психосоциално развитие	➤ период на формиране на личността; ➤ желание за приемане от връстниците; ➤ склонност към независимост.
	2. Поведенчески фактори	➤ импулсивност; ➤ недостатъчен житейски опит; ➤ трудности при оценка на риска; ➤ склонност към подценяване на последствията.
	3. Влияние на околната среда	➤ силното влияние на социалните мрежи.
III. Прилики между Румъния и България	Общи условия	➤ младите хора живеят в сходна социална среда; ➤ използват едни и същи цифрови платформи; ➤ срещат сходни икономически затруднения; ➤ имат сходни проблеми по отношение на безопасността; ➤ институциите работят по сходни направления; ➤ добрите практики могат успешно да се адаптират и в двете държави.

► Рискове за личната безопасност

Личната безопасност е едно от основните условия за пълноценното развитие на всеки млад човек. Тя не се ограничава единствено до защитата на живота и здравето, а включва и усещането за сигурност в училище, университета, семейството, сред приятели, на обществени места и в ежедневните социални взаимодействия. Когато

младите хора се чувстват защитени и разполагат със знания и умения за адекватна реакция в различни ситуации, те са по-уверени, по-активни и участват по-пълноценно в обществения живот. Ситуациите, свързани с висок риск, често започват с привидно незначителни обстоятелства – конфликт, контакт с непозната група или предизвикателство – и могат бързо да ескалират, особено под въздействието на групов натиск и тормоз. Превенцията включва практически умения за справяне с трудни ситуации, сред които запазване на спокойствие, асертивна комуникация, поставяне на лични граници, отказ от участие в рискови дейности и разпознаване на моментите, в които е необходимо да бъде потърсена помощ. Тези умения се изграждат постепенно чрез обучение и практически упражнения, а не чрез еднократно предаване на знания. Сходните характеристики, наблюдавани в Румъния и България, подкрепят необходимостта от общ подход към обучението.

► Рискове в пътната среда

Безопасността на движението по пътищата изисква бърза преценка, самоконтрол и отговорно поведение от страна на водачите, пътниците, пешеходците и велосипедистите, а не само познаване и спазване на правилата. Младите водачи продължават да бъдат особено уязвими поради ограничения си опит, свръхсамоувереността, стремежа към силни усещания и недостатъчната способност за адекватна оценка на риска. Сред най-често срещаните рискови фактори са разсейването, превишената скорост и управлението на моторно превозно средство в нетрезво състояние, като присъствието на приятели в автомобила също може да повиши вероятността от рисково поведение. Културата на безопасност на движението – основана на уважение към останалите участници в движението, търпение и избягване на конфликтни ситуации – е също толкова важна, колкото и познаването и спазването на правилата. Всяко решение, което младият човек взема като водач, може да повлияе както върху собствената му безопасност, така и върху безопасността на останалите участници в движението. Поради това образованието следва да бъде насочено към формиране на трайни навици за отговорно поведение, а не единствено към усвояване на нормативни изисквания.

► Рискове в дигиталната среда

Интернет и социалните мрежи са неотделима част от ежедневието на младите хора, като предоставят значими възможности, но същевременно пораждаат рискове, които често остават незабележими и са трудни за предотвратяване. Онлайн тормозът е особено

проблематичен, тъй като за разлика от тормоза във физическа среда може да продължи непрекъснато чрез мобилни устройства. Сред останалите рискове се открояват измамите, дезинформацията, неправомерното използване на лични данни, дигиталната зависимост, неподходящото съдържание, опасните онлайн предизвикателства и алгоритмичното манипулиране. Дигиталната безопасност вече представлява неотделима част от ежедневно поведение, а не самостоятелен технически въпрос. Тя включва критично мислене, сигурна комуникация, защита на личните данни и отговорно поведение в дигитална среда, които са необходими за пълноценното използване на интернет като средство за обучение и развитие, при едновременно ограничаване на свързаните с него рискове.

► Социални рискове

Семейството, училището, приятелската среда и общността формират ценностите и навиците, които влияят върху начина, по който младите хора се справят с различни предизвикателства. Социалната изолация се очертава като нарастващ проблем, който често остава незабележим – дигиталната комуникация не гарантира пълноценни междуличностни взаимоотношения, а липсата на чувство за принадлежност може да засили усещането за несигурност и да допринесе за рисково поведение. Преждевременното напускане на училище, агресията, дискриминацията и различните форми на зависимост, включително зависимостта от интернет и хазартната зависимост, допълнително затрудняват социалното развитие, докато недоверието към институциите може да възпрепятства младите хора да потърсят необходимата подкрепа. Тези рискове рядко се проявяват изолирано – социалната изолация може да допринесе за преждевременно напускане на училище, липсата на принадлежност може да насърчи рисково поведение, а недоверието към институциите може да доведе до нежелание за търсене на помощ. Поради това превенцията следва да обхваща цялостната социална среда, в която младите хора получават подкрепа, а не да се ограничава до отделни проблеми.

► Икономически рискове

Ранните финансови решения оформят в дългосрочен план перспективите за образование, кариера и качество на живот, което прави финансовата сигурност съществена част от благосъстоянието. Ниските нива на финансова грамотност водят до импулсивни решения;

лошите умения за лични финанси затрудняват бюджетирането и управлението на кредити, което често води до дългове; агресивният маркетинг и дигиталните финанси увеличават излагането на импулсивни покупки и измами. Финансовите решения имат и последици за устойчивостта – използване на ресурси, разхищение, условия на труд – така че разбирането на устойчивото потребление е част от отговорното финансово поведение, свързвайки финансовата грамотност с гражданската и екологичната отговорност. Следователно финансовата грамотност не е само за управление на парите, но и за планиране, отговорно потребление и критична оценка – и взаимодействия с други рискове: финансовите затруднения често са свързани с отпадане от училище, изолация и уязвимост към измами.

► Общи характеристики на младежката уязвимост

Уязвимостта варира в зависимост от семейния произход, образованието, социално-икономическите условия и достъпа до подкрепа, но юношеската възраст се характеризира и с общи особености, които могат да повишат излагането на риск: стремеж към нови преживявания и приемане от групата, които понякога могат да имат предимство пред предпазливостта; ограничен житейски опит, импулсивност и подценяване на възможните последствия, свързани с все още развиващия се самоконтрол; постоянно присъствие в дигитална среда, което насърчава сравняването и имитирането; както и стремеж към самостоятелност, който не винаги е съпроводен с необходимите умения. Тези фактори могат да повлияят върху способността за адекватна оценка на риска, поради което обучението по безопасност следва да развива умения за анализ, преценка и самостоятелно вземане на решения, а не да се ограничава до предаване на информация. Уязвимостта е естествен и преходен аспект от процеса на израстване, а не проява на слабост. Тя може да бъде преодолявана чрез качествено образование, подкрепяща среда и възможности за участие, които подпомагат младите хора да се утвърдят като активни и устойчиви членове на обществото.

► Прилики между Румъния и България

Въпреки националните различия, младите хора в двете държави в значителна степен са изправени пред сходни предизвикателства, обусловени от общите европейски процеси, географската близост и сходните социално-икономически условия. И в двете държави се използват едни и същи дигитални платформи и се наблюдават сходни

онлайн рискове, икономически ограничения, свързани с недостатъчни ресурси, задължнялост и риск от измами, както и сходни предизвикателства по отношение на безопасността, включително инциденти, агресия и социална изолация. Институциите в двете държави – полиция, училища, университети, местни власти и неправителствени организации – също работят в сходни области. Именно това сходство създава основата за настоящия Наръчник: адаптивни подходи, доказали своята ефективност и в двете държави, които съчетават общи принципи с необходимата местна гъвкавост.

★ Безопасността е резултат от взаимодействието между личното поведение, социалната среда, икономическите условия, дигиталните технологии и институционалната подкрепа, а не от въздействието на една-единствена причина. Различните категории риск могат взаимно да усилват своето въздействие, поради което превенцията следва да разглежда безопасността като взаимосвързана система, а не като съвкупност от изолирани проблеми. Тъй като намаляването на риска не може да се основава единствено на правила и информационни кампании – много млади хора познават правилата, но не ги прилагат поради влиянието на средата, емоциите, натиска от страна на връстниците и липсата на опит – институциите следва да насочат усилията си не само към придобиването на знания, но и към развитието на практически умения и способност за самостоятелно вземане на решения. Именно този принцип е в основата на настоящия Наръчник и Съвместната програма за обучение.

2.2. Разликата между знанието и поведението: защо правилата не са достатъчни

В съвременното общество младите хора имат достъп до голям обем информация повече от всякога. Те могат лесно да се запознаят с правила, инструкции, предупреждения и препоръки, свързани с безопасността на движението по пътищата, използването на дигитални технологии, управлението на личните финанси и социалните взаимоотношения. Наличието на информация обаче не винаги води до промяна в поведението.

Това показва, че съществува разграничение между познаването на риска и способността за безопасно поведение. Млад човек може да знае, че използването на мобилен телефон по време на шофиране увеличава вероятността от инцидент, че споделянето на лични данни онлайн е свързано с определени рискове или че необмислените финансови решения могат да имат дългосрочни последици. Самото познаване на тези обстоятелства обаче не гарантира, че в конкретна ситуация той ще направи безопасния избор.

Причината е, че в действителност поведението не се определя единствено от рационалното разбиране на правилата. То се влияе от множество фактори – личния опит, емоционалното състояние, груповия натиск, социалните нагласи, усещането за контрол върху ситуацията и способността за оценка на възможните последици. В много случаи рискът не се възприема като непосредствен, особено когато потенциалните негативни последици се възприемат като отдалечени във времето или малко вероятни.

Тази зависимост е особено ясно изразена при младите хора, тъй като стремежът към независимост и потребността от принадлежност към определена група често имат предимство пред оценката на възможните последици. Поради това превенцията не следва да се основава единствено на предоставяне на информация и припомняне на правилата, а трябва да бъде подкрепена с развитие на критично мислене и практически умения за справяне с реални ситуации.

Този подход придобива особено значение в условията на съвременните предизвикателства. Младите хора ежедневно вземат решения в динамична среда, в която границата между безопасното и рисковото поведение често е трудно различима. Дигиталната комуникация, социалните мрежи, финансовите услуги и мобилността създават нови възможности, но същевременно изискват развитието на нови умения. Поради това ключовият въпрос вече не е: „Познават ли младите хора правилата?“, а: „Могат ли да приложат придобитите знания, когато се изправят пред реална ситуация?“

► Фактори, които влияят върху превръщането на знанията в действие

Превръщането на знанията в безопасно поведение е сложен процес. Той зависи от информацията, която младият човек притежава, от начина, по който я възприема, и от способността му да я прилага в конкретна ситуация. Между усвояването на едно правило и неговото

практическо приложение действат различни фактори. Те могат да повлияят върху избора и поведението на младия човек:

- **Лично възприятие за риск** – Далечните или „чуждите“ рискове често изглеждат по-малко значими, особено когато последствията са отложени във времето;
- **Емоцията и състоянието на момента** – Реалните решения често се вземат под влияние на стрес, натиск или стремеж към бърз резултат. Тези фактори могат да надделеят над предварително придобитите знания;
- **Групово и социално влияние** – Стремежът към принадлежност може да накара младите хора да действат в противоречие със собствените си знания, когато рисковото поведение е възприето като норма в групата;
- **Липса на практически опит** – теоретичните знания придобиват практическа стойност, когато са свързани с реални примери, дискусии и практически упражнения;
- **Увереност в собствената способност за действие** – Познаването на правилното поведение придобива практическа стойност чрез увереността и способността за адекватно действие в конкретна ситуация (напр. устояване на натиска от страна на връстниците и разпознаване на измама);
- **Обща култура на безопасност** – правилата се спазват по-последователно, когато се възприемат като средство за реална защита, а не като формално изискване.

► Ролята на практическите умения и опит в управлението на риска

Изграждането на безопасно поведение сред младите хора изисква подход, който надхвърля предоставянето на информация. Познаването на правилата и разбирането на потенциалните опасности създават необходимата основа. Трайната промяна се постига, когато младите хора могат да прилагат тези знания в реални ситуации и да вземат самостоятелни решения.

Младите хора се нуждаят от умения, които могат да прилагат в различни ситуации – идентифициране на рискове, критично мислене, оценка на последствията, комуникация, способност да отстояват позиция и да търсят помощ. Ученето чрез дискусии, анализ на казуси и симулации развива умения за преценка и действие. То свързва общите послания, като „бъдете внимателни“ и „защитете данните си“, с тяхното практическо приложение в конкретни ситуации – например разпознаване на опит за измама, преценка на поведението на другите участници в движението и вземане на информирани финансови решения. Активното участие допринася и за изграждането на лична

отговорност. Така безопасността се утвърждава като вътрешна ценност и устойчива поведенческа нагласа. Този подход има по-траен ефект от разчитането единствено на контрол и санкции. Следователно обучението следва да бъде интерактивно и насочено към прилагането на знанията в реални ситуации. Този принцип е в основата на настоящия Наръчник и Съвместната програма за обучение. Превенцията постига устойчив ефект, когато знанието се превръща в умение, а умението – в траен навик.

► От осъзнатост към лична отговорност

Преодоляването на разминаването между знанията и поведението изисква промяна в разбирането за безопасността. Тя представлява процес, чрез който всеки човек развива способност да оценява ситуациите, да предвижда възможните последици и да поема отговорност за собствените си решения. Осъзнаването поставя началото на този процес. Разбирането на значението на определено поведение превръща правилото в личен избор. Отговорността за безопасността е споделена между младите хора, техните семейства, институциите и обществото. Ежедневните решения на всеки млад човек имат пряко значение за собствената му безопасност и за безопасността на другите.

Тъй като новите рискове невинаги могат да бъдат предварително регламентирани чрез конкретни правила, младите хора се нуждаят от способност за самостоятелна преценка и адекватна реакция в различни ситуации. Това предполага преход от подход, основан предимно на контрол и превенция, към подход, който насърчава осъзнатостта, независимостта и проактивното поведение. Целта е младите хора да развият способност да разпознават, управляват и ограничават риска чрез информирани решения.

Изграждането на култура, в която отговорното поведение е естествена част от ежедневието, има съществено значение. Обучението подпомага този процес чрез последователно преминаване от знания към разбиране, умения, действия и отговорно поведение. Устойчивата превенция се постига, когато правилата се спазват въз основа на разбирането за тяхното значение и практическа стойност, а не единствено под въздействието на санкции.

2.3. Социални, икономически и дигитални измерения на младежката безопасност

Безопасността на младите хора днес включва повече от защитата от непосредствена физическа опасност. Тя обхваща способността им да живеят, учат, работят и участват пълноценно в подкрепяща среда. Рискът може да възникне при нарушаване на правило, но и при ограничени възможности, недостатъчна социална подкрепа или липса на необходимите умения. Безопасността зависи от взаимодействието между различни фактори – социални отношения, икономически условия, достъп до образование, дигитална среда и гражданско участие. Тези фактори оказват взаимно влияние. Икономическите трудности могат да ограничат достъпа до образование и да засилят социалната изолация. Недостатъчната социална подкрепа може да повиши уязвимостта към онлайн манипулация. Ограничените дигитални умения могат да стеснят достъпа до различни възможности. Следователно превенцията следва да развива устойчиви умения и активно участие. Младите хора са едновременно получатели на подкрепа и активни участници в изграждането на собствената си безопасност. Това има особено значение за трансграничния регион между Румъния и България, където младите хора са изправени пред сходни предизвикателства, свързани със социалната адаптация, икономическата независимост и дигиталното участие. Това сходство създава предпоставки за прилагане на общи подходи в обучението. В обобщение, безопасността включва както ограничаване на рисковете, така и създаване на условия за развитие и устойчивост.

★ Безопасността на младите хора следва да се разбира като ограничаване на рисковете и създаване на условия, благоприятстващи тяхното развитие, устойчивост и способност за справяне с предизвикателствата на съвременния свят.

► Социалното измерение - принадлежност, приобщаване и подкрепяща среда

Социалното измерение на безопасността на младите хора обхваща качеството на взаимоотношенията, възможностите за участие и наличието на подкрепяща среда за развитие на уменията и увереността. Безопасността зависи от индивидуалните решения на младия човек и от социалната среда, в която тези решения се формират.

Чувството за **принадлежност** изгражда доверие и насърчава търсенето на помощ. Липсата му повишава уязвимостта. Дигиталната комуникация има важна роля в социалните взаимоотношения, но не може напълно да замени прекия социален контакт. Младите хора без

стабилна социална подкрепа са по-уязвими към манипулация и рисково поведение. Социалното приобщаване означава пълноценно участие в образователния, икономическия и обществен живот, независимо от произхода. То има особено значение за младите хора, които преминават през важни житейски преходи, например от образование към заетост, както и за тези, които са изправени пред риск от социално изключване. Образователните институции, младежките организации и местните общности създават подкрепяща среда за младите хора. Тяхното включване като активни участници засилва ангажираността и чувството за принадлежност. В трансграничния регион между Румъния и България съвместните инициативи разширяват социалните контакти и допринасят за изграждането на чувство за европейска принадлежност. Накратко, социалната сигурност включва достъп до подкрепа, възможности и участие. Силната социална среда създава по-добри условия младите хора да разпознават риска и да правят отговорен избор.

► Икономическото измерение - финансовата сигурност като фактор за устойчивото развитие

Икономическата сигурност обхваща способността за управление на ресурсите, планиране на бъдещето и вземане на информирани финансови решения. Тя има съществено значение за независимостта и качеството на живот, особено с нарастването на отговорностите на младите хора, свързани с образованието, трудовата реализация, жилището и потреблението.

Финансовата грамотност – обхваща разбирането на основни финансови понятия, планирането на приходите и разходите, оценката на рисковете и отговорното използване на финансови услуги. Тя има съществено значение в условията на ежедневен достъп до кредитни предложения, различни възможности за покупки и инвестиции. Ниското ниво на финансова грамотност повишава риска от задлъжняване, измами и сключване на неизгодни договори. Дигиталните финансови услуги улесняват достъпа до финансови продукти, но създават и нови рискове, които изискват критично мислене и информирана преценка.

Икономическата уязвимост има и социално измерение. Ограниченият достъп до образование или стабилна заетост повишава риска от социално изключване. Затова младите хора се нуждаят от подкрепа за развитие на по-широки умения за самостоятелност, включително умения за преход от образование към трудова реализация. Финансовата грамотност има значение и за устойчивото развитие на обществото. Образователните институции имат важна роля за нейното развитие чрез практическо обучение и работа с реални примери. Това има особено значение за трансграничното сътрудничество между Румъния и България предвид сходните предизвикателства пред кариерното развитие и адаптацията към пазара на труда.

Икономическата сигурност зависи от наличните ресурси, способността за планиране, информирания избор и адаптирането към променящите се условия.

► Дигиталното измерение - възможности и предизвикателства на свързания свят

Дигиталният свят е естествена част от ежедневието на младите хора. Комуникацията, ученето, работата, управлението на финансите и гражданското участие все по-често се осъществяват онлайн. Дигиталната среда създава и нови форми на уязвимост, които изискват специфични умения. Ключовите аспекти на дигиталната безопасност включват отговорно използване на информацията – разграничаване на надеждни и ненадеждни източници и разпознаване на опити за манипулация; защита на личните данни и дигиталната идентичност – разбиране на принципите на поверителност и на дългосрочните последици от прекомерното споделяне на лична информация; управление на социалните рискове, характерни за дигиталната среда – тормоз, агресивна комуникация и натиск за съобразяване с групата, които могат да повлияят върху увереността и благосъстоянието.

Друг важен аспект е защитата на личните данни и дигиталната идентичност. Младите хора ежедневно споделят лична информация в различни онлайн платформи. Често те не осъзнават напълно дългосрочните последици от тези действия. Познаването на принципите на поверителност, сигурността на профилите и отговорното онлайн поведение са съществена част от съвременното дигитално образование.

Дигиталните инструменти създават възможности за образование, участие и създаване на съдържание, наред с рисковете, свързани с тяхното използване. Затова акцентът следва да бъде върху изграждането на капацитет за отговорно използване на технологиите. Това включва съчетаване на технически умения, критично мислене, етична комуникация, защита на личните данни и осъзнаване на последици от онлайн действията. Това е особено важно за

сътрудничеството между Румъния и България, тъй като и двете страни преминават през бърза дигитална трансформация. Накратко, дигиталната безопасност съчетава защита и възможности. Тя е насочена към изграждане на умения за отговорно и ефективно използване на технологиите. Основният акцент е върху подготовката и овластяването на младите хора да използват дигиталната среда уверено и отговорно.

► **Взаимодействието между социалните, икономическите и дигиталните фактори**

Тези три измерения са взаимосвързани и оказват постоянно влияние едно върху друго. Един социален проблем може да има икономически последици. Икономическата несигурност може да повиши социалната уязвимост. Дигиталната среда може да задълбочи съществуващите рискове и да подпомогне тяхното преодоляване. Например ограничените финансови ресурси могат да затруднят достъпа до образование и обучение и да повишат риска от социална изолация. Дигиталните технологии създават рискове, свързани с измами, дезинформация и натиск, но същевременно предоставят достъп до знания и подкрепа.

Следователно ефективната превенция изисква работа с взаимосвързаните рискове и съчетаване на личните умения с подкрепяща социална и институционална среда. Уязвимостта е динамично състояние. Подходящото обучение, достъпът до възможности и активното участие помагат на младите хора да изградят устойчивост. Този подход отразява по-широката промяна в европейската младежка политика: от реакция към превенция, от контрол към овластяване и от предоставяне на информация към развитие на практически умения. Партньорството между Румъния и България прилага тези принципи чрез съвместни образователни инициативи, които съчетават социална подкрепа, развитие на умения и активно участие. В обобщение, социалните, икономическите и дигиталните измерения на безопасността са взаимосвързани и водят към обща цел – информирани, устойчиви и активно ангажирани млади хора.

ЧАСТ II — БЕЗОПАСНОСТ, САМОЗАЩИТА И ПОВЕДЕНИЕ НА ПЪТЯ

ГЛАВА 3 — Лична безопасност и отговорна самозащита

От всички теми, разгледани в настоящия Наръчник, самозащитата е сред понятията, които често се разбират неправилно от младите хора. Това неразбиране може да доведе до рисково поведение. При обсъждане на понятието някои млади хора го свързват с правото да отвърнат на нападение по собствена преценка, особено когато се чувстват провокирани. Подобно разбиране не съответства на правната същност на самозащитата и на подхода, заложен в обучението, разработено от полицейските специалисти по проекта. Самозащитата не е синоним на насилие. Тя започва с ранното разпознаване на опасността, продължава с избягване на конфликта, когато това е възможно, и включва търсене на подходяща институционална или обществена подкрепа. Физическата реакция има място само когато непосредствената опасност изисква такава намеса и другите

реалистични възможности са изчерпани. Младият човек, който разпознава опасността навреме, запазва самообладание и се отдалечава невредим, е постигнал основната цел на самозащитата.

Подходът на CBYSI към този въпрос се основава на една основна предпоставка:

★ Младият човек, който не се налага да използва физическа самозащита, в повечето случаи е направил най-добрия избор: разпознал е опасността навреме, реагирал е разумно и е успял да се отдалечи безопасно.

3.1 Правните и етичните граници на самозащитата

► Правна рамка

Румънското законодателство признава правото на употреба на сила при самозащита, но упражняването на това право е подчинено на четири строго определени изисквания, които често остават неразбрани както от младите хора, така и от възрастните.

САМООТБРАНА (съгласно чл. 19 от Наказателния кодекс)

(1) Деянието, предвидено в наказателния закон, извършено при самоотбрана, е оправдано.

(2) Лицето, което извършва деянието, за да отстрани материално, пряко, непосредствено и несправедливо нападение, което застрашава неговата личност, друго лице, техните права или общ интерес, е в самоотбрана, ако защитата е пропорционална на тежестта на нападението.

Следователно приложението на самоотбраната изисква едновременно наличие на четири характеристики на нападението, както и пропорционалност на защитата:

Материално — Нападението трябва да има реално физическо проявление и да представлява действителна агресия срещу дадено лице. Словесна обида, слух, неприятен коментар или заплаха, която все още не се е проявила като физическо действие, сами по

себе си не представляват материално нападение. Това разграничение е особено важно при ситуации, в които участват млади хора, тъй като много конфликти започват словесно и ескалират, когато обидата или провокацията бъдат възприети като основание за физическа реакция.

Пряко — Нападението трябва да бъде насочено към конкретно лице, друго лице, което се защитава, неговите права или общ интерес. Общото усещане за опасност или предположението, че определена ситуация може да стане опасна, не са достатъчни сами по себе си.

Непосредствено — Нападението трябва да се извършва в момента или да предстои да се осъществи по реален и непосредствен начин. Това изискване определя и границата между защита и ответна реакция. Ако физическа сила бъде използвана преди непосредствената опасност да е започнала да се проявява, основанието за самоотбрана може да липсва. Същото се отнася и за ситуация, при която нападението вече е приключило – например агресорът е спрял, отдалечил се е или е напуснал мястото. Реакция след прекратяване на опасността може да се разглежда не като защита, а като последващо нападение.

Несправедливо — Нападението трябва да бъде лишено от правно основание. Например съпротивата срещу полицейски служител, който извършва законосъобразно задържане, по принцип не може да бъде определена като самоотбрана, тъй като действията на служителя имат законово основание.

Към тези характеристики се добавя изискването за пропорционалност на защитата. Дори когато са налице условията, свързани с характера на нападението, предприетата защитна реакция трябва да съответства на неговата тежест. Например, ако дадено лице бъде блъснато и в отговор нанесе удар, който причинява сериозно нараняване, конкретните обстоятелства могат да доведат до извода, че границите на самоотбраната са надхвърлени.

Следователно въпросът не се изчерпва с това дали лицето е било нападнато. От значение е дали към момента на реакцията е съществувала реална и непосредствена опасност и дали предприетата защита е била необходима и пропорционална спрямо конкретното нападение.

Чл. 26 — Ненаказуемо превишаване на пределите на самоотбраната

Когато пределите на пропорционалната защита са превишени поради страх или силно смущение, предизвикани от самото нападение – например при внезапно нощно нападение – извършеното деяние не се вменява във вина и лицето не носи наказателна отговорност.

Състоянието на страх или смущение се преценява от съда за всеки конкретен случай, като се отчитат действителните обстоятелства, при които е извършено нападението.

Превишаване на пределите на самоотбраната

Когато пределите на самоотбраната са превишени, без лицето да се намира в състояние на действителен страх или силно смущение, деянието запазва наказателния си характер, но законът предвижда задължително смекчаващо обстоятелство – приложимото наказание се намалява с една трета.

При обучени лица се прилага по-висок стандарт при преценката на поведението, тъй като се приема, че те разполагат с по-голям контрол върху физическите си реакции и емоционалното си състояние. Поради това позоваването на „смущение или страх“ като основание за превишаване на пределите на самоотбраната може да бъде по-трудно обосновано пред съда.

Този последна точка е от особено значение за всеки участник, завършил курса по самозащита на CBYSI. Придобиването на умения не представлява лиценз за тяхното безусловно използване, а води до по-висока степен на лична отговорност. Когато някое от основните условия за самоотбрана не е налице – например нападението вече е приключило, било е само вербално или опасността е отминала – предприетата физическа реакция не се ползва от правната защита на самоотбраната и

може да бъде квалифицирана като самостоятелно противоправно действие.

★ Добра практика

Преди да реагирате на предизвикателство, преминете мислено през четирите условия: Има ли реално физическо нападение? Насочено ли е към мен или към друго защитавано лице? Случва ли се в момента или предстои непосредствено да се случи? Липсва ли законово основание за нападението? Ако не можете да отговорите с „да“ и на четирите въпроса, най-безопасната и разумна реакция е да се оттеглите и да потърсите подходяща помощ, вместо да използвате физическа сила.

► Защо прилагането на физически техники винаги е последна мярка

Този подход пряко определя организацията и последователността на съдържанието на обучителните сесии. Обучението започва с развиване на способността за разпознаване и избягване на рискови ситуации, тъй като ранното идентифициране на опасността и своевременното отдалечаване от нея в повечето случаи са най-ефективният начин за гарантиране на личната безопасност. Следващият етап е посветен на комуникационни техники, включително деескалация и вербален контрол, тъй като значителна част от конфликтните ситуации могат да бъдат разрешени чрез диалог и адекватно управление на взаимодействието, преди да ескалират до физическа конфронтация.

Впоследствие обучението разглежда превантивната защитна позиция и управлението на дистанцията, тъй като поддържането на безопасно пространство и поставянето на ясни граници без агресивно поведение често са достатъчни за предотвратяване на ескалацията на конфликта.

Техниките за самозащита се въвеждат едва на последния етап и последователно се представят като крайна мярка – приложима единствено в ситуации, при които превантивните действия и ненасилствените подходи за разрешаване на конфликта са се оказали

недостатъчни. Те не се представят като основна цел на обучителната програма или като водещ компонент на придобиваните умения.

В този смисъл физическите техники имат ясно определено място в обучителния процес: те представляват последна възможност за защита, към която се прибегва само когато всички други реалистични средства за избягване или прекратяване на опасната ситуация са изчерпани.

★ **Добра практика**

Упражнявайте на глас с приятел или член на семейството последователността на собствените си реакции в реална ситуация: какво бихте забелязали първо, какво бихте казали, как бихте създали необходимата дистанция и едва след това как бихте действали, ако всички тези стъпки се окажат недостатъчни. В ситуация на реално напрежение няма да разполагате с време за анализ на теорията; ще разполагате само с реакциите, които вече сте упражнили.

3.2 Предотвратяване на конфликти, деескалация и търсене на помощ

► Анализ на конфликта

Почти нито една физическа конфронтация с участието на млади хора не възниква напълно внезапно. В повечето случаи рисковата ситуация се развива в разпознаваема последователност: отключващо събитие → ескалация → точка на безвъзвратност → инцидент. На всеки от тези етапи, с изключение на последния, съществуват възможности за ненасилствена реакция. Затова обучението по лична безопасност е насочено към разпознаването на моментите, в които младият човек все още може да направи избор, и към разширяването на набора от възможни реакции чрез предварително обмисляне на последствията от всяко действие.

► Петте техники за деескалация

- **Гласов контрол** — Говорете спокойно и с равном темпо в напрегнати ситуации. Парадоксално е, но колкото по-силно усещате, че ситуацията ескалира, толкова по-важно е да запазите спокоен тон и умерено темпо на говорене. Това умение изисква практика, но постепенно може да се превърне в естествена реакция при

напрежение. В подобни ситуации начинът, по който говорите, често въздейства по-силно от самите думи.

- **Признание без потвърждение** — „Виждам, че сте ядосан.“ Признайте емоционалното състояние на другия човек, без да потвърждавате, че реакцията му е оправдана. Това може да допринесе за деескалация на ситуацията, като създаде усещане, че човекът е чул и разбран.
- **Управление на дистанцията** — Осигурете по-голямо физическо пространство между себе си и потенциалния агресор. По-голямата дистанция осигурява повече време за преценка, деескалация и предприемане на действия за запазване на безопасността.
- **Физическо позициониране** — Използвайте превантивна защитна позиция: отворени длани на нивото на гърдите и спокойна, ненападателна стойка. Тази позиция създава физическа граница и едновременно с това ясно показва, че не инициирате физически контакт.

- **Отдръпване** — Напуснете опасната ситуация, когато това е възможно. Оттеглянето не е признак на слабост, а на разумна преценка и самоконтрол. Страхът да не изглежда „страхлив“ пред връстниците си е сред факторите, които могат да насърчат младия човек да остане в конфликтна ситуация и да допринесат за ескалацията на насилието.

★ Добра практика

Изберете една от техниките за деескалация и я практикувайте съзнателно в продължение на една седмица в ежедневни ситуации с ниска степен на напрежение – при несъгласие с брат или сестра, в напрегнат момент по време на групов дискусия или при изчакване на опашка, когато обслужването се забавя. Уменията, които се упражняват в спокойна среда, са тези, които най-лесно се превръщат в естествена реакция при възникване на реална опасност.

► Структура на обучителните сесии по CBYSI

Всяка тридневна обучителна сесия следва последователна дневна структура, която отразява педагогическата философия на обучението: превенцията и комуникацията са на първо място, а физическите умения се въвеждат едва след като е изградена необходимата концептуална и етична основа.

ТРИФАЗНА СТРУКТУРА НА ВСЯКА ОБУЧИТЕЛНА СЕСИЯ

Въвеждаща фаза — официално приветствие; проверка на присъствието; представяне на темата и целите на обучението; подреждане и организация на групата; запознаване с принципите на уважение, дисциплина и взаимна грижа; физическа загрявка;

Основна фаза — обучение за безопасно падане; превантивна защитна позиция; техники за движение и избягване; техники за удар, блокиране и освобождаване от захват — представени изрично като средства за крайна необходимост и само при изчерпване на превантивните и ненасилствените възможности;

Заклучителна фаза — затвърдяване на придобитите умения; оценяване чрез контролирани ситуационни упражнения; обсъждане на действията след възникнал инцидент и възможностите за търсене на помощ (учител, училищен съветник, национален спешен номер 112); възстановяване след практическите упражнения; обратна връзка от участниците.

Карате — бойното изкуство, което служи като основа на техническото съдържание на обучението — се представя преди всичко

като дисциплина на самоконтрола, а не като съвкупност от техники. Неговият основен принцип съответства пряко на педагогическата основа на курса: участниците се обучават да използват физическа сила единствено като крайна възможност и при всяка реалистична възможност да търсят диалог, посредничество или ненасилствен начин за прекратяване на ситуацията.

► **Защо увереният и спокоен млад човек е по-добре подготвен да се предпази**

Младите хора, които изглеждат несигурни или уязвими, могат често да се окажат обект на тормоз, като това възприятие понякога оказва по-голямо влияние от действителните физически различия в ръст или сила. Подобно обучение променя стойката, зрителния контакт и цялостното поведение по начин, който е видим за околните, дори когато участникът никога не използва техника за физическа самозащита. Той изглежда по-спокоен, уверен и овладян — качества, които сами по себе си могат да намалят вероятността да бъде възприет като лесна мишена. Също толкова важно е, че практическите упражнения с партньор при контролиран и наблюдаван натиск учат младите хора на умение, което трудно се придобива единствено чрез теоретично обучение: да запазват спокойствие при словесно предизвикателство или провокация, вместо да реагират със страх или гняв — реакции, които агресивното поведение често цели да предизвика.

★ **Добра практика**

През целия ден обръщайте внимание на стойката си и начина, по който поддържате зрителен контакт, без съзнателно да променяте останалите аспекти на поведението си. Осъзнаването на начина, по който се представяте във взаимодействието с другите, често е първата стъпка към изграждането на по-спокойно и уверено поведение. Подобно присъствие създава усещане за увереност и самоконтрол и може да намали вероятността младият човек да бъде възприет като уязвима цел.

► Най-трудният урок от обучителните сесии

Посланието, към което тази част от обучението се връща многократно, е ясно: търсенето на помощ не е провал на самозащитата, а важна форма на самозащита. В почти всяка ситуация, разглеждана в настоящия Наръчник, своевременното обръщане към подходящ човек или институция може да бъде сред най-ефективните решения, които младият човек може да предприеме.

Избягването на конфронтация, която вероятно бихте могли да преодолеете физически, не е признак на слабост, а на разумна преценка. Сигнализирането на учител за отправена заплаха, вместо опит за самостоятелното ѝ разрешаване, не е „издаване“ или „предателство“ – то представлява форма на ранна намеса, която може да предотврати по-сериозно развитие на ситуацията. Именно затова обучителната сесия отделя специално внимание на преодоляването на широко разпространеното сред младите хора разбиране, че търсенето на помощ е неудобно, признак на слабост или действие, което трябва да бъде предприето едва когато всички други възможности са изчерпани. Подобна нагласа може да насърчи мълчанието в ситуации, при които своевременното споделяне на проблема би могло съществено да промени неговото развитие.

★ Молбата за помощ не трябва да се възприема като провал, а като отговорна реакция. В много ситуации, свързани с реална опасност, своевременното обръщане към доверен човек или към компетентните институции може да бъде най-ефективната мярка за защита на собствената безопасност.

Важни добри практики за лична безопасност и самоотбрана

- Използвайте четирите законови условия като обективен ориентир — преди да решите как да реагирате, уверете се, че са налице всички основни елементи: материално, пряко, непосредствено и несправедливо нападение, както и че реакцията съответства на принципа на пропорционалност;
- Упражнявайте техники за деескалация в ежедневни ситуации с ниска степен на риск — уменията, които могат да бъдат ефективно приложени в моменти на напрежение, се

изграждат и затвърждават чрез редовна практика в спокойна и контролирана среда;

- **Никога не възприемайте обучението по самоотбрана като основание за импулсивна реакция** — завършването на обучителна програма води до по-висока отговорност при използването на придобитите знания и умения и изисква по-висока степен на самоконтрол и стремеж към избягване на конфронтация;
- **Изградете навик своевременно да търсите помощ от доверен възрастен** — учител, училищен съветник или, когато ситуацията го налага, чрез обаждане на единния европейски номер за спешни повиквания 112, без да възприемате външната намеса като признак на слабост;
- След всеки инцидент, независимо дали е реален или възникнал в рамките на симулационно упражнение, отделете време за обективен анализ на случилото се — честната оценка на начина, по който е била управлявана ситуацията, помага преживяното да се превърне в полезен опит за бъдещи действия;
- **Поддържайте стабилна стойка, уравновесено поведение и уверено присъствие, тъй като те са важни елементи на личната безопасност** — подобно поведение може да допринесе за предотвратяване на конфликти и за своевременното разпознаване и избягване на рискови ситуации.

ГЛАВА 4 — Безопасност на движението по пътищата и отговорно поведение при шофиране

Целта на правилата за движение по пътищата е да гарантират безопасното и организирано движение по обществените пътища, защитата на живота и физическата неприкосновеност, здравето на хората, обществената и частната собственост, околната среда, както и законните права и интереси на участниците в движението.

Тези правила създават необходимата правна и административна рамка за осъществяване на движението при възможно най-висока степен на безопасност. Чрез тях се регламентират взаимоотношенията между основните елементи на пътнотранспортната система — човек, превозно средство и път, чието взаимодействие определя както нормалното функциониране на системата, така и възникването на рискови ситуации.

Младите хора на възраст между 18 и 24 години представляват една от най-рисковите групи по отношение на участието в

пътнотранспортни произшествия. В Румъния делът на тази възрастова група сред участниците в тежки пътнотранспортни произшествия е приблизително два пъти по-висок от средния за останалите участници в движението.

Основните фактори, идентифицирани като предпоставки за възникване на пътнотранспортни произшествия сред целевата група, включват:

- Липса на достатъчен опит;
- Влияние и натиск от страна на връстници;
- Превишена скорост и употреба на забранени вещества.

Проблемът не се свежда до липса на познаване на закона — практически всеки млад човек, участвал в тежко пътнотранспортно произшествие, е познавал правилото, което е нарушил. По-същественият проблем е разликата между познаването на дадено правило на теория и неговото действително осмисляне и превръщане в устойчиво поведенческо ограничение.

★ Познаването на риска, свързан с високата скорост, само по себе си не е достатъчно, за да предотврати рисковото поведение сред младите хора. Разликата между знанието и реалното поведение изисква различен подход — такъв, който отчита човешката психология и механизмите, влияещи върху вземането на решения, а не се основава единствено на познаването и спазването на правилата за движение.

4.1 Правна рамка и реални последици от рисковото поведение в движението по пътищата

► Основни законови изисквания за младите водачи

Водачите са длъжни да съобразяват скоростта си с пътните, трафик и метеорологичните условия, да спазват значението на пътните знаци, светофарните сигнали и пътната маркировка и да управляват превозното средство с необходимото внимание и предпазливост.

Неспазването на тези задължения представлява административно нарушение, а при по-тежки случаи може да съставлява престъпление. Основното разграничение е между административните нарушения — за които се предвиждат санкции като глоби и други административни мерки, без да се формира наказателно

досие — и престъпленията, при които се носи наказателна отговорност и в зависимост от конкретния случай могат да бъдат наложени лишаване от свобода и други наказания, включително наличие на съдебно минало.

Скоростта е един от най-ясните примери за разликата между възприятията на младите водачи и реалните последици от поведението им. Много от тях — съзнателно или не — възприемат високата скорост като доказателство за умения и контрол, както и като израз на увереност зад волана. В действителност скоростта е сред водещите фактори за най-тежките пътнотранспортни произшествия с участието на млади водачи именно защото намалява най-ценния ресурс, от който зависи ефективността на всички останали мерки за безопасност — времето за реакция.

Превिшаването на установените законови ограничения за скоростта се санкционира с глоби, контролни точки в Румъния и, при определени обстоятелства, временно лишаване от право на управление. Когато превишената скорост допринесе за настъпването на произшествие с пострадали или загинали, нарушението може да надхвърли рамките на административната отговорност и да попадне в обхвата на Наказателния кодекс.

ОСНОВНИ ЗАКОНОВИ РАЗПОРЕДБИ — МЛАДИ ВОДАЧИ

Превишена скорост (чл. 49 от Спешна правителствена наредба № 195/2002) — превишаването на разрешената скорост с повече от 10 km/h представлява административно нарушение. В зависимост от степента на превишението се начисляват контролни точки, а при натрупване на повече от 15 контролни точки в рамките на 6 месеца следва временно лишаване от право на управление. При превишаване на разрешената скорост с повече от 50 km/h свидетелството за управление се отнема незабавно.

Управление под въздействието на алкохол или други забранени вещества (чл. 336 от Наказателния кодекс) — управлението на моторно превозно средство при концентрация на алкохол в кръвта от 0,8 g/l или повече, както и управлението под въздействието на други забранени вещества, представлява престъпление, наказуемо с лишаване от свобода от 1 до 5 години или с глоба. Субективното усещане, че водачът „се чувства добре“, не освобождава от

отговорност, тъй като алкохолът и другите забранени вещества могат съществено да нарушат способността за реална самооценка.

Използване на мобилен телефон по време на управление (чл. 36 и чл. 100 от Спешна правителствена наредба № 195/2002) — използването на мобилен телефон, който се държи в ръка, по време на управление представлява административно нарушение. При скорост 50 km/h само 2 секунди, прекарани в поглед към телефона, означават, че превозното средство изминава повече от 27 метра, без водачът да наблюдава пътя.

Управление без свидетелство за управление (чл. 335 от Наказателния кодекс) — разпоредбата се прилага спрямо всяко лице, което управлява моторно превозно средство, преди да е придобило необходимото свидетелство за управление.

★ **Добра практика**

Преди да стартирате двигателя, отделете пет секунди, за да поставите телефона на място, до което няма да можете да го достигнете по време на движение — например в жабката, на задната седалка или в чанта на пода. Самоконтролът може да отслабне с продължаването на пътуването, но премахването на изкушението чрез физическото отдалечаване на телефона остава една от най-ефективните мерки за предотвратяване на разсейването.

Тези законови разпоредби представляват само част от множеството правила, регламентиращи движението по пътищата. Обучението по безопасно шофиране в рамките на CBYSI не представя нормативната уредба като набор от правила, които трябва да бъдат механично запомнени. Всяка от разглежданите разпоредби е илюстрирана с реален казус — анонимизиран, но съответстващ на реалната оперативна практика — който свързва правната рамка с конкретните последици от определено поведение. Младите хора са много по-склонни да възприемат и прилагат устойчиво правилата за безопасност, когато разбират какви са реалните последици от дадено действие, а не само какво предписва съответната норма.

Безопасността на движението по пътищата не е изключителна отговорност на водачите. Пешеходците, велосипедистите и водачите на електрически тротинетки също имат ясно определени задължения по закон. Неправилното пресичане, движението в нарушение на установените правила или неспазването на пътните знаци могат да доведат до тежки произшествия, дори когато правната отговорност в крайна сметка е изцяло или частично на водача.

★ Добра практика

Независимо дали сте зад волана, на велосипед или пресичате улицата, установете зрителен контакт с останалите участници в движението, преди да приемете, че са ви забелязали. Предимството на пътя не ви предпазва, ако другият участник в движението не осъзнава вашето присъствие.

4.2 Превантивно управление, предвиждане и самоконтрол зад волана

► Какво всъщност означава превантивното управление

Превантивното управление означава да разпознавате потенциалните опасности, преди да са се превърнали в извънредна ситуация, да поддържате достатъчен резерв от време и пространство за реакция при неочаквано развитие и да вземате решения, които защитават не само вас, но и останалите участници в движението.

Едно от най-разпространените погрешни разбирания сред младите водачи е усещането, че контролират пътя. В действителност те контролират единствено своето превозно средство — и то само докато ситуацията на пътя остава предвидима.

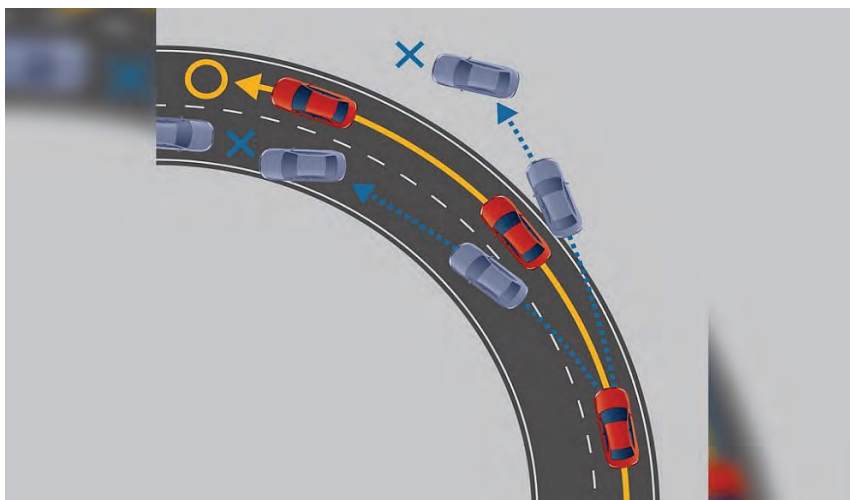
Превантивното управление се характеризира с:

а) осъзнаване на риска, което позволява своевременното идентифициране на опасностите в движението

б) познаване на поведението на превозното средство в критични ситуации;

НЕДОСТАТЪЧНО ЗАВИВАНЕ И СВРЪХЗАВИВАНЕ

НЕДОСТАТЪЧНО ЗАВИВАНЕ — това е поведение на автомобила в завой, при което той се отклонява от траекторията и завива по-малко,

отколкото водачът е задал чрез волана. Вместо да следва очакваната линия на завоя, автомобилът продължава да се движи по-скоро напред, независимо дали завоят е наляво или надясно.

Как да реагираме при недостатъчно завиване?

Ако усетим, че автомобилът започва да недозавива в завой и губим контрол, трябва незабавно да отпуснем педала на газта. Не трябва да спираме рязко или да натискаме агресивно спирачката, а постепенно да намалим скоростта, като запазим сцеплението на гумите с пътната настилка. Това дава възможност на автомобила да възстанови сцеплението и да се върне към желаната траектория.

Най-ефективният начин за предотвратяване на недостатъчното завиване е скоростта да бъде съобразена с пътните и метеорологичните условия.

СВРЪХЗАВИВАНЕ — това е поведение на автомобила в завой, при което той завива повече, отколкото водачът е задал, и задната част на автомобила започва да се отклонява от желаната траектория. В резултат автомобилът може да загуби стабилност, да се завърти около собствената си ос („завъртане“) и да излезе от траекторията на движение.

Сврѐхзавиването обикновено възниква при загуба на сцепление на задните гуми и може да бъде провокирано от прекомерна скорост, рязко подаване или отнемане на газта, внезапна промяна на посоката или неподходящи пътни условия. в посока на завоя, но твърде много,

отклонявайки се от траекторията. Това се проявява чрез „завъртане“ на автомобила.

Как да реагираме при свръхзавиване?

При усещане, че задните колела губят сцепление, не трябва да натискаме спирачния педал. Воланът се завърта в посока, противоположна на отклоняването на задната част на автомобила, като едновременно с това се подава плавно газ, за да се пренесе тежест към задния мост и да се възстанови сцеплението.

Най-сигурният начин за предотвратяване на свръхзавиването е скоростта да бъде съобразена с конкретните пътни и метеорологични условия.

в) познаване на правилния начин за реакция с цел овладяване на критични ситуации;

Когато вали дъжд, внимавайте за опасността от аквапланинг.

АКВАПЛАНИНГЪТ е поднасяне на автомобила, причинено от слой вода между пътната настилка и гумите, което води до загуба на сцепление.

КАК ДА НАМАЛИТЕ РИСКА ОТ АКВАПЛАНИНГ:

1. Движете се с по-ниска скорост при дъжд. Избягвайте рязко натискане на спирачките.
2. Избягвайте локвите на пътя.
3. Проверявайте състоянието и налягането на гумите – те трябва да са в оптимални граници.

КАК ДА РЕАГИРАТЕ, АКО АВТОМОБИЛЪТ ЗАПОЧНЕ ДА АКВАПЛАНИРА:

1. Запазете спокойствие.
2. Отпуснете педала на газта.
3. Не натискайте рязко спирачките. Изчакайте автомобилът да намали скоростта и да усетите, че гумите отново имат сцепление с пътя.
4. Дръжте волана прав и не се опитвайте да промените посоката, докато не си върнете напълно контрола.
5. Не натискайте рязко спирачките – не спирайте и не ускорявайте рязко.

ТИ СИ ВАЖЕН НА ПЪТЯ!

г) възприемане на превантивно поведение при управление на превозно средство, насочено към предотвратяване на конфликти и критични ситуации при движение по обществените пътища.

В спешна ситуация средното време за реакция на един шофьор е около **1,5 секунди***.

При всяко увеличение на скоростта с 10 км/ч изминават допълнително **4,16 метра** преди да успеете да реагирате.

Намалете скоростта!

*средна стойност, установена в множество изследвания. Времето за реакция може да варира в зависимост от човека и ситуацията – между 0,7 и 3 секунди.

ТИ СИ ВАЖЕН НА ПЪТЯ!

★ Добра практика

В началото на всяко пътуване си създайте навик мислено да идентифицирате потенциален риск, който може да възникне през следващите няколко минути — например автомобил, който се включва в движението без да подаде сигнал, или дете, което пресича между паркирани автомобили. Помислете предварително към какво бихте насочили вниманието си и как бихте реагирали. Това упражнение не изразява песимистична нагласа, а развива способността за предвиждане — едно от ключовите умения на предпазливия и отговорен водач.

► Петте принципа на безопасното и превантивно шофиране

- **Предвиждане** — Наблюдавайте пътната обстановка възможно най-напред, а не само автомобила непосредствено пред вас. Опитните водачи следят развитието на ситуацията на пътя с хоризонт от около 30 секунди, като търсят потенциални опасности и възможни промени в движението. Именно способността за предвиждане е едно от ключовите умения, които отличават безопасното от рисковото шофиране;

Как да прецените безопасното разстояние спрямо автомобила пред вас?

Прилагайте правилото на 2 секунди.

ВНИМАНИЕ!

Важи само за сух и чист път. При мокър, заснежен или залежен път трябва да увеличите разстоянието.

- **Безопасна дистанция** — Водачът, който се движи зад друго превозно средство, е длъжен да поддържа достатъчна дистанция, така че да

може да избегне сблъсък при внезапно намаляване на скоростта или спиране на движещото се пред него превозно средство;

- **Наблюдение** — Използвайте всички огледала и следете непрекъснато обстановката около автомобила. Проверявайте мъртвите зони преди всяка смяна на лентата. Голяма част от пътнотранспортните произшествия, пряко или косвено, са свързани с недостатъчно наблюдение и невъзприемане навреме на случващото се около автомобила;

- **Съобразяване на скоростта** — Ограничения на скоростта определят максимално допустимата скорост при нормативно установените условия, но не означават, че тази скорост е подходяща при всяка конкретна пътна ситуация. Вместо да се питате „Движа ли се в рамките на ограничението?“, по-важният въпрос е: „Мога ли да спра безопасно в рамките на разстоянието, което виждам пред себе си?“
- **Емоционална саморегулация** — Агресивното поведение на пътя е сред факторите, които могат да допринесат за тежки пътнотранспортни произшествия, включително сред младите водачи. Способността да разпознавате емоционалните фактори, които могат да повлияят на поведението ви, и съзнателно да не им позволявате да определят начина ви на шофиране, е умение,

толкова важно, колкото и всяко друго техническо умение зад волана.

Защо превишената скорост е опасна:

1) Водач, който се движи с висока скорост, има по-малко време да реагира на неочаквани събития. Колкото по-голямо е времето за реакция и изминатото разстояние, толкова по-голяма е вероятността да се стигне до инцидент;

2) При високи скорости спирачният път се увеличава;

3) Когато превозно средство се движи с висока скорост, всички участници в движението имат по-малко време да реагират, за да избегнат сблъсък. При високи скорости участниците често подценяват времето за реакция, с което разполагат;

4) Зрителното поле на водача се стеснява с увеличаване на скоростта. При 130 км/ч зрителният ъгъл на водача е само 30 градуса, което означава, че той може да види много по-малко опасности.

Източник: Тематичен доклад за пътната безопасност относно скоростта, изготвен от Европейската комисия чрез Европейската обсерватория за пътна безопасност в рамките на Главна дирекция „Транспорт“

★ Добра практика

Фокусирайте се върху усъвършенстването на едно конкретно поведение при шофиране всяка седмица — например поддържане на безопасна дистанция или подобряване на наблюдението на пътната обстановка. След като го превърнете в устойчив навик, преминете към следващото умение. Трайната промяна се постига чрез последователно упражняване и усъвършенстване на отделните умения, а не чрез опит за едновременно подобряване на всички аспекти на поведението.

► Симулаторът за шофиране: обучение чрез практически опит

Симулаторът за шофиране, закупен в рамките на инвестициите в инфраструктурата по CBYSI, представлява професионален инструмент за обучение, който възпроизвежда реални пътни ситуации — неблагоприятни метеорологични условия, внезапно възникващи опасности и непредвидимо поведение на други участници в движението — в контролирана среда, в която неправилните решения водят до учене, а не до нараняване.

Всяка симулационна сесия завършва със структурирано

обсъждане на представянето на участника: Какво решение взехте? Защо го взехте? Какво се случи? Какво бихте направили по различен начин? По този начин симулаторът не просто възпроизвежда рискови ситуации, а превръща вземането на решения и анализа на собственото поведение в съществена част от обучението.

Какво демонстрира симулаторът

Превишена скорост: връзката между скоростта и спирачния път се превръща от абстрактно правило в непосредствено разбираем факт.

Разсейване от мобилен телефон: при скорост 50 km/h поглед към телефона за 2 секунди означава изминаване

Какво развива обсъждането след симулацията?

Навик за вътрешен анализ: „Защо този автомобил спира? Какво ще направи пешагодецът?“

Анализ на решенията: идентифициране на момента, в който е съществувала възможност за по-безопасен избор.

на повече от 27 метра, без водачът да наблюдава пътя. Неблагоприятни условия: мокра настилка, мъгла и нощно шофиране изискват конкретни адаптации в поведението на водача. Умора: влошаването на времето за реакция се пресъздава чрез параметри на конкретни симулационни сценарии.	Реалистична самооценка: способност за точно преценяване на собствените действителни умения и ограничения. Пренасяне в реалното шофиране: навиците, изградени чрез симулация, постепенно се превръщат в автоматични реакции при реални пътни ситуации.
---	--

★ Добра практика

След всяко преживяване зад волана, което ви е разтърсило или ви е накарало да се почувствате несигурни — ситуация, в която сте избегнали произшествие на косьм, внезапна маневра за спиране или решение, в чиято правилност не сте напълно убедени — отделете време, за да анализирате спокойно и обективно какво се е случило. Преценете какво решение сте взели, на какви основания сте го взели, какъв е бил резултатът и как бихте могли да реагирате по-ефективно, ако попаднете в подобна ситуация в бъдеще. Този анализ е също толкова полезен при реално шофиране, колкото и при работа със симулатор.

Важни добри практики за безопасност на движението и отговорно поведение при шофиране

- Поставайте телефона на място, недостъпно за вас, преди да започнете да шофирате — правило, което се основава на физическото отдалечаване на източника на разсейване, е по-надеждно от правило, което разчита единствено на силата на волята;
- Развивайте способността си да предвиждате и се стремете да разпознавате потенциалните опасности на пътя предварително — в много ситуации именно предвиждането, а не бързината на реакцията, предотвратява настъпването на произшествие;

- Приемайте обозначеното ограничение на скоростта като максимално допустима граница, а не като цел — винаги избирайте скоростта според видимостта, интензивността на движението, пътните и метеорологичните условия и състоянието на пътната настилка;
- Никога не приемайте, че друг участник в движението ви е забелязал — уверете се чрез зрителен контакт или ясен сигнал, преди да предприемете действие, което зависи от неговата реакция;
- Анализирайте всяка ситуация, при която сте избегнали произшествие на косъм, а не само ситуациите, възникнали по време на официално обучение — кратката оценка на взетите решения помага за натрупването на реален опит и предотвратява повторението на потенциални грешки;
- Усъвършенствайте по един навик при шофиране наведнъж — трайната промяна се постига чрез последователна и целенасочена практика, а не чрез опит за едновременно коригиране на всички аспекти на поведението.

ЧАСТ III — ФИНАНСОВА ГРАМОТНОСТ И ЗЕЛЕНА ИКОНОМИКА

ГЛАВА 5 — Устойчиво управление на личните финанси

5.1. Финансовата грамотност като фактор за сигурността и благополучието на младите хора

► Същност и значение на финансовата грамотност

Финансовата грамотност е сред основните умения, които не се изчерпват с познаването на финансови понятия или с елементарни финансови изчисления. Финансовата грамотност представлява съвкупност от знания, практически умения и отговорно отношение към управлението на личните средства, които позволяват вземането на информирани решения при планирането на разходите, формирането на спестявания, използването на банкови услуги, оценката на финансовите рискове и избора на решения, които влияят върху настоящото и бъдещото финансово състояние на човека.

В условията на бързо променяща се икономическа среда финансовата грамотност има все по-голямо значение. Развитието на цифровите технологии, разнообразието от финансови продукти и услуги, възможността за онлайн плащания, електронно банкиране и

дигитално инвестиране създават нови възможности, наред с новите предизвикателства. Все по-често младите хора самостоятелно управляват банкови сметки, използват банкови карти, мобилни приложения и електронни портфейли и сключват договори от разстояние - изискващи не само технически умения, но и способност за обективна преценка, осъзнаване на възможните рискове и отговорно финансово поведение.

Финансовата грамотност започва да се изгражда още в ранна възраст и се развива постепенно чрез семейството, образователната система, личния опит и влиянието на социалната среда. Независимо от това, че голяма част от финансовите навици се формират в ежедневието, образованието е много важно за изграждането на знания и умения, които подпомагат младите хора при вземането на самостоятелни финансови решения, поставящи основата за финансова самостоятелност и намаляване на вероятността от допускане на грешки с дългосрочни последици.

Особено важно е младите хора да осъзнаят, че финансовите решения - изборът дали да се спестява, как да се разпределят доходите, кога да се използва кредит или какви финансови ангажименти да се поемат - рядко оказват влияние единствено върху настоящия момент, те имат отражение върху бъдещите възможности за образование, професионално развитие, създаване на семейство и качество на живот. Ето защо финансовата грамотност е неразделна част от подготовката за самостоятелен живот.

Съществено за финансовата грамотност е разбирането на взаимовръзката между потребностите, желанията и наличните финансови ресурси - способността да се определят приоритети, да се планират разходите и да се избягват импулсивните покупки, изграждане на навици за разумно потребление и отговорно финансово поведение.

Не по-малко значение има и способността за разпознаване на финансовите рискове - все повече са случаите на подвеждащи финансови предложения, интернет измами, злоупотреби с лични данни и агресивни практики при предлагането на кредити. Лицата с по-добра финансова подготовка значително по-лесно оценяват условията по договорите, сравняват различни финансови предложения и разпознават потенциалните заплахи - по този начин финансовата грамотност се третира като средство за защита на личните интереси.

По-ясно се откроява и връзката между финансовата грамотност и устойчивото развитие: отговорното управление на личните финанси предполага ефективно използване на наличните средства и осъзнаване на въздействието, което потребителските решения оказват върху обществото и околната среда, което съчетава личната полза с обществената отговорност.

★ В този смисъл финансовата грамотност следва да се разглежда като жизненоважна компетентност, която подпомага младите хора да изграждат финансова независимост, да планират бъдещето си с по-голяма увереност и да вземат решения, основани на информиран избор и лична отговорност. Именно затова развитието на финансова грамотност е сред основните предпоставки за повишаване на личното благополучие, социалната устойчивост и успешната адаптация към променящата се икономическа среда.

► Финансовата грамотност като предпоставка за лична сигурност

Личната сигурност обикновено се свързва със здравето, защитата на живота и имуществото на човека, но в съвременните условия тя има много по-широко съдържание. Наред с физическата безопасност все по-голямо значение придобива финансовата сигурност - тя осигурява спокойствие, възможност за посрещане на ежедневните потребности и устойчивост при възникване на непредвидени ситуации. Способността на човек да управлява разумно своите доходи, разходи и финансови ангажименти е важен фактор за неговата независимост и увереност при вземането на решения.

За младите хора финансовата сигурност започва с изграждането на правилни навици още в началото на самостоятелния живот - първите доходи, откриването на банкова сметка, използването на дебитна и/или кредитна карта, онлайн пазаруването, плащането на наем, комунални услуги или университетски такси. Всяко от тези действия предполага вземане на финансови решения, които могат да окажат влияние върху настоящата и върху бъдещата им финансова стабилност.

Липсата на достатъчна финансова подготовка често води до решения, които създават затруднения в дългосрочен план: непланираните разходи, необмисленото използване на кредити, натрупването на задължения или поемането на финансови ангажименти без реална оценка на собствените възможности - могат да поставят младия човек в ситуация на финансова зависимост, ограничаване на

възможностите за образование, професионално развитие и личностно израстване, както и до повишено чувство на несигурност и напрежение.

Съществено значение за личната сигурност има способността да се предвиждат възможните финансови рискове - никой не е застрахован от непредвидени обстоятелства или извънредни разходи. Изграждането на финансова устойчивост предполага предварително планиране, поддържане на разумен резерв от средства и внимателна оценка на поеманите финансови задължения - това позволява по-лесно преодоляване на неблагоприятни ситуации преди да се превърнат в сериозен финансов проблем.

Наред с традиционните финансови рискове, развитието на дигиталните технологии поставя младите хора пред нови предизвикателства. Все по-голяма част от финансовите операции се извършват чрез интернет банкиране, мобилни приложения и електронни платформи за разплащане, но те са придружени с рискове от - злоупотреба с лични данни, фалшиви интернет страници, измамни съобщения, нерегламентиран достъп до банкови профили и различни форми на финансови измами. Познаването на основните правила за сигурност при използването на електронни финансови услуги се превръща в неразделна част от финансовата грамотност.

Все по-често младите хора са обект и на агресивни търговски практики, насърчаващи леснодостъпни кредити, разсрочени плащания или предложения за бързо финансиране. Макар подобни услуги да изглеждат привлекателни, те могат да доведат до натрупване на задължения, когато липсва реална оценка на бъдещите финансови възможности. Финансово грамотният човек внимателно преценява всички условия, разходи и последици от поемането на финансов ангажимент.

Финансовата сигурност има и важно психологическо измерение: когато човек познава собственото си финансово състояние, планира разходите си и разполага с определен финансов резерв, той изпитва по-голяма увереност при вземането на решения и е по-подготвен да реагира при промяна на обстоятелствата. Обратно, липсата на контрол върху личните финанси често поражда тревожност, несигурност и затруднения в личния и в професионалния живот.

Особено значение има изграждането на критично мислене при оценката на финансовата информация, когато не всички тези източници са надеждни, а част от тях целят подвеждане на потребителите или реализиране на финансова изгода за техните автори. Финансовата грамотност включва умението да се проверява достоверността на информацията, да се сравняват различни предложения и да се търси мнение от компетентни специалисти, когато това е необходимо.

★ Финансовата грамотност не се ограничава единствено до средство за по-добро управление на парите. Тя е важна предпоставка за лична сигурност, защото подпомага младите хора да разпознават рисковете, да избягват неблагоприятни финансови решения и да изграждат устойчиво поведение, основано на разумно планиране и лична отговорност. Усвоените знания и практически умения създават стабилна основа за финансова независимост и повишават способността на младите хора уверено да посрещат предизвикателствата на съвременния живот.

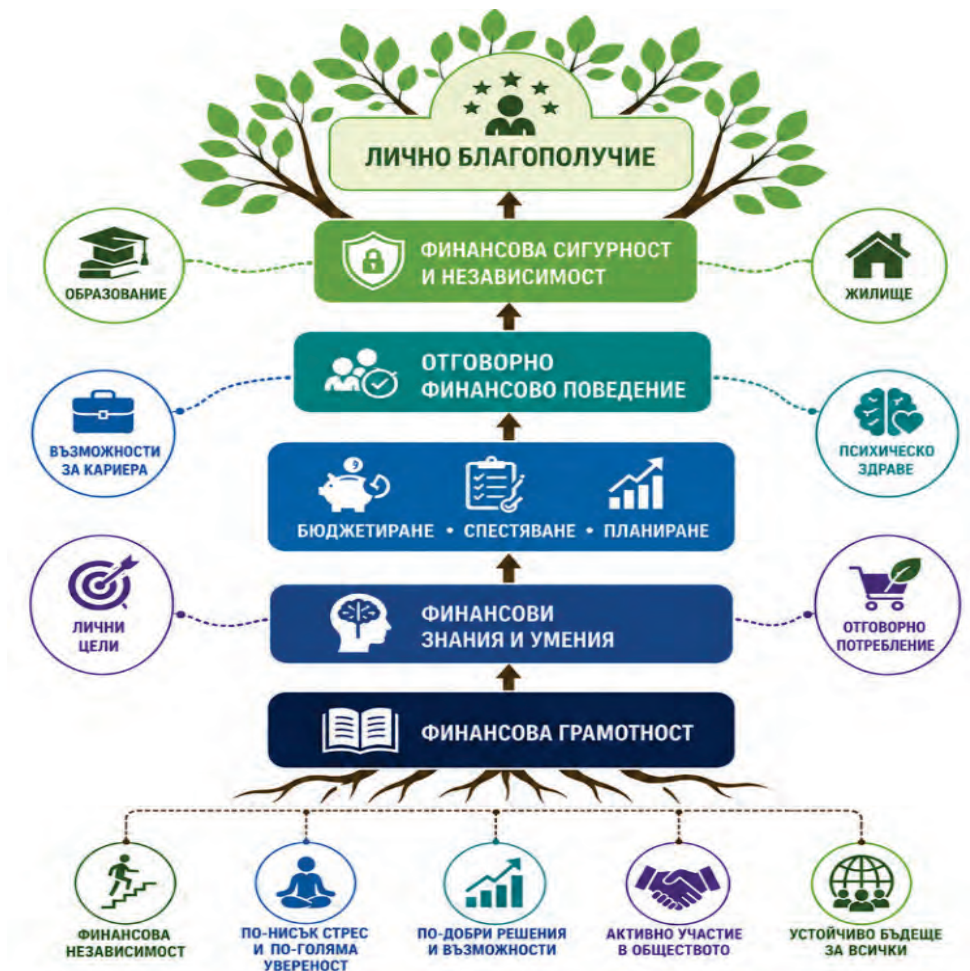
► Финансовата грамотност и благополучието на младите хора

Благополучието на младите хора зависи от множество взаимосвързани фактори: добро образование, възможности за професионална реализация, стабилни социални отношения и финансова сигурност. Сред тях финансовата грамотност заема особено място, тъй като подпомага вземането на разумни решения, които оказват влияние върху ежедневието и върху перспективите за бъдещо развитие. Способността да се управляват личните финанси по отговорен начин създава условия за по-голяма самостоятелност, увереност и устойчивост.

За голяма част от младите хора периодът на обучение във висшето училище съвпада с първите по-сериозни финансови ангажименти - разходите за обучение, транспорт, настаняване и ежедневни потребности. Именно през този етап се формират модели на финансово поведение, които често се запазват и след завършване на образованието. Затова развитието на финансова грамотност още по време на обучението има дългосрочно значение за личното благополучие и за успешната професионална реализация.

Финансовото благополучие не означава единствено наличие на високи доходи. Много по-важно е човек да умеє да използва ефективно ресурсите, с които разполага, да съобразява разходите си с реалните си възможности и да планира бъдещите си цели. Дори при ограничени финансови средства добрата организация и разумното финансово поведение могат да осигурят стабилност и спокойствие, докато високите доходи сами по себе си не гарантират финансова сигурност, ако липсват знания и умения за тяхното управление.

Съществено значение за благополучието има изграждането на финансова независимост: поемане на отговорност за собствените

финансови решения, намаляване на зависимостта от финансовата подкрепа на семейството и създаване на условия за самостоятелно управление на доходите и разходите. Този процес е свързан с придобиването на професионална квалификация, започването на работа, с формирането на отношение към спестяването, потреблението и бъдещото финансово планиране.

Финансовата грамотност подпомага и постигането на личните цели - продължаване на образованието, стартиране на собствен бизнес, закупуване на жилище, инвестиране в професионално развитие. Всяка дългосрочна цел изисква предварително планиране и разумно управление на наличните средства.

Важен аспект на финансовото благополучие е връзката между финансовото състояние и психичното здраве. Финансовите затруднения често са източник на тревожност, несигурност и напрежение, които могат да се отразят неблагоприятно върху обучението, работоспособността и социалните контакти.

Обратно, когато младият човек има ясна представа за своите приходи и разходи, умее да планира бюджета си и разполага с резерв за непредвидени ситуации, той се чувства по-уверен и по-спокоен при вземането на решения - това създава благоприятни условия за пълноценно участие в образователния процес, професионалното развитие и обществения живот.

Все по-голямо значение придобива и връзката между финансовото благополучие и отговорното потребление. Решенията, които хората вземат при покупката на стоки и услуги, оказват влияние върху семейния бюджет и върху обществото и околната среда. Изборът на качествени и дълготрайни продукти, ограничаването на ненужното потребление и разумното използване на ресурсите допринасят за по-доброто управление на личните финанси и за устойчивото развитие - съчетава личната полза с обществената отговорност.

Финансовото благополучие се изгражда постепенно - то не е резултат от единично успешно решение, а от последователност от ежедневни избори, свързани със спестяване, планиране, разумно потребление и отговорно управление на финансовите ресурси. Малките, но постоянни действия често имат значително по-голям ефект в дългосрочен план от краткотрайните финансови успехи.

Финансовата грамотност има и важен обществен принос: хората, които умеят да управляват отговорно своите финанси, по-лесно се адаптират към икономическите промени, участват по-активно в пазара на труда, изпълняват своите финансови задължения и вземат информирани решения като потребители и граждани - съдейства за изграждането на по-стабилна икономическа и социална среда.

★ Финансовата грамотност е основа за устойчиво лично развитие - подпомага младите хора да изграждат навици за разумно управление на финансовите ресурси, да планират бъдещето си с по-голяма увереност и да постигат баланс между настоящите потребности и дългосрочните си цели и да създават условия за по-високо качество на живот, по-голяма самостоятелност и активно участие в обществото.

5.2 Основни финансови понятия: изготвяне на бюджет, спестяване, задължнялост и планиране на бъдещето

► Личният бюджет - инструмент за финансово управление

Личният бюджет е едно от най-важните средства за ефективно управление на личните финанси. Независимо от размера на доходите, доброто финансово състояние зависи не само от това колко средства получава човек, а от начина, по който ги планира и използва. *Съставянето на личен бюджет позволява ясно да се проследят приходите и разходите, да се определят финансовите приоритети и да се избегне изразходването на средства извън реалните възможности.*

Личният бюджет представлява предварителен план за управление на финансовите ресурси през определен период от време, най-често един месец. В него се отразяват всички очаквани приходи и предстоящи разходи, като целта е да се постигне баланс между наличните средства и потребностите. По този начин бюджетът се превръща в практичен инструмент, който подпомага ежедневно вземане на финансови решения и създава условия за по-добра финансова дисциплина.

Изготвянето на личен бюджет започва с **определянето на всички източници на доходи** (трудови възнаграждения, стипендии, финансовата подкрепа от семейството, доходи от почасова заетост и др.) следван от **анализ на разходите** разделени на **задължителни разходи** (средствата за наем, храна, транспорт, обучение, здравни

услуги и комунални плащания) и **разходи, по преценка** (свободно време, развлечения, пътувания). Подобно разграничаване позволява по-лесно да се установи кои разходи могат да бъдат ограничени при необходимост.

Една от най-често допусканите грешки при управлението на личните финанси е липсата на **предварително планиране** - да разходват средствата си спонтанно, без да проследяват тяхното движение, което често довежда до недостиг на средства за покриване на основните потребности или до необходимост от използване на кредити за финансиране на текущи разходи. Подобни ситуации могат да бъдат избегнати чрез системно планиране и **редовен контрол върху изпълнението на бюджета**.

Определянето на **ясни финансови цели** - краткосрочни (закупуване на необходима техника, финансиране на обучение), средносрочни (натрупване на средства за автомобил), или дългосрочни (придобиване на собствено жилище или осигуряване на финансова стабилност за бъдещето) - улеснява разпределението на средствата и мотивира спазването на финансовия план.

Съвременните мобилни приложения и електронни платформи позволяват автоматично проследяване на приходите и разходите, изготвяне на справки и анализ на потребителските навици, но независимо от използвания инструмент обаче, най-важно остава редовното наблюдение на финансовото състояние и готовността при необходимост бюджетът да бъде актуализиран в зависимост от настъпилите промени.

Личният бюджет не следва да се възприема като средство за ограничаване на разходите, а като **инструмент за разумно управление на разходите** - . позволяващ да се осигурят средства за покриване на ежедневните потребности, за спестяване, инвестиране в образование, професионално развитие и реализиране на бъдещи намерения; редовният анализ позволява своевременно да се установят отклонения от първоначалния план и да се предотврати натрупването на финансови затруднения.

Бюджетът създава и предпоставки за формиране на отговорно потребителско поведение - при ясна информация за приходите и разходите по-лесно се различават реалните потребности от импулсивните желания. Това не само подобрява финансовото му състояние. Накратко, личният бюджет е средство за финансово планиране, самоконтрол и информирано вземане на решения и една от първите стъпки към изграждането на финансова независимост, стабилност и увереност.

★ Добра практика

В края на всеки месец отделете време да сравните планираните и действително направените разходи. Анализирайте причините за възникналите разлики и при необходимост актуализирайте бюджета за следващия месец. Редовният преглед на бюджета подпомага изграждането на финансова дисциплина и улеснява постигането на поставените финансови цели.

► Значение на спестяването и изграждането на финансов резерв

Спестяването е една от основните предпоставки за постигане на финансова стабилност и независимост. То представлява *съзнателно отделяне на част от наличните доходи с цел тяхното използване в бъдеще*. Независимо от размера на доходите, изграждането на навик за редовно спестяване създава възможност за по-голяма сигурност при възникване на непредвидени обстоятелства и подпомага реализирането на краткосрочни и дългосрочни финансови цели.

Спестяването не е възможно единствено при високи доходи - решаващо значение има не размерът на получаваните средства, а постоянството в тяхното управление. Дори малки суми, отделяни регулярно, могат постепенно да се превърнат във финансов ресурс, който осигурява спокойствие. Спестяването е тясно свързано с финансовото планиране: след покриване на основните жизнени потребности е препоръчително част от доходите да бъдат насочени към спестявания, които могат да бъдат използвани за образование, професионално развитие, пътувания, или реализиране на други дългосрочни цели, като защита от финансови затруднения

Особено важно място в управлението на личните финанси заема изграждането на финансов резерв, отделен специално за покриване на непредвидени разходи - заболяване, временна загуба на доходи, повреда на автомобил, необходимост от ремонт или други извънредни ситуации. Когато човек разполага с предварително създаден резерв, подобни събития могат да бъдат преодоляни без необходимост от спешно теглене на кредит или заемане на средства.

Наличието на финансов резерв намалява зависимостта от външно финансиране и повишава финансовата устойчивост. Вместо да се прибегва до кредити с неблагоприятни условия или до заемане на средства от близки, човек може да използва предварително натрупаните спестявания. Това намалява финансовото натоварване и позволява по-лесно възстановяване на обичайния ритъм на живот след преодоляване на възникналите затруднения.

За младите хора изграждането на финансова култура на спестяване има особено значение – дори през периодът на обучение често е свързан с ограничени финансови възможности, е добър момент да се формират навиците, които определят бъдещото финансово поведение. Да се спестява не означава да се отказва от нормален начин на живот, а разумен баланс между настоящото потребление и бъдещите финансови цели; предпочитането на импулсивни покупки за сметка на редовното спестяване може да създаде временна удовлетвореност, но често затруднява реализирането на по-значими цели в бъдеще.

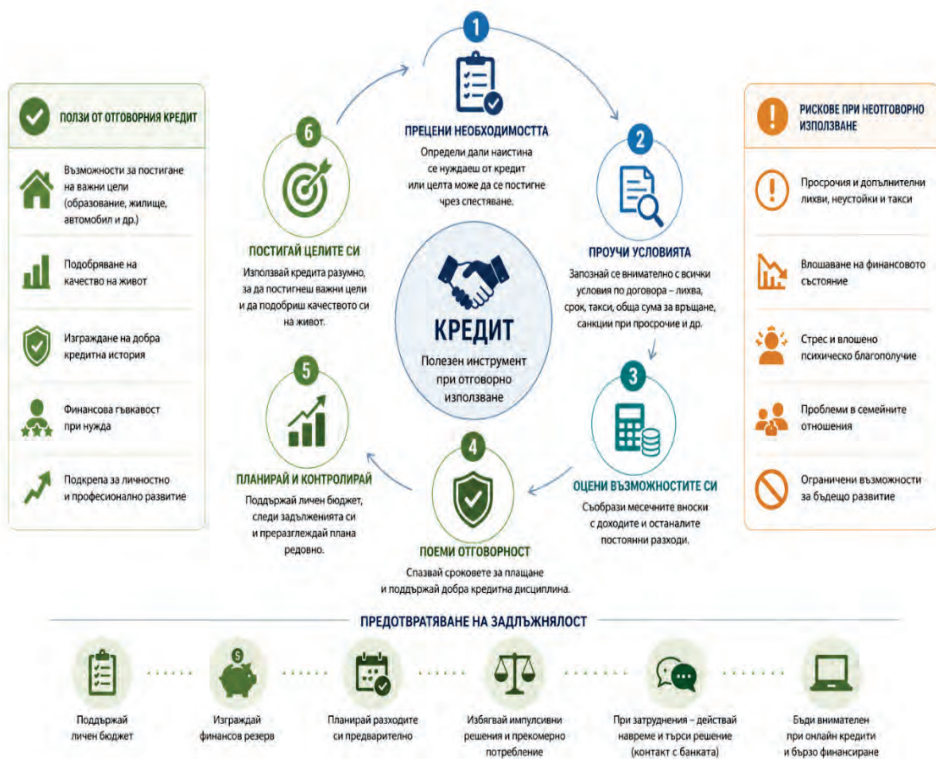
Съвременните банкови услуги (спестовни сметки, автоматични месечни преводи, депозитни продукти) улесняват натрупването на средства, ясното определяне на целите и изпълнението на финансовия план. Изграждането на финансов резерв е свързано и с по-доброто управление на риска при икономическа несигурност, и развива важни качества - търпение, самодисциплина, умение за определяне на приоритети - имащи значение не само при управлението на личните финанси.

★ **Добра практика**

Поставете си реалистична цел да отделяте определена част от получения от вас доход за спестяване, независимо от неговия размер. Най-добри резултати се постигат, когато спестяването се превърне в постоянен навик. Не в действие, което се предприема само ако в края на месеца останат свободни средства. Постепенното изграждане на финансов резерв повишава сигурността и осигурява по-голяма увереност при посрещане на непредвидени разходи.

► **Отговорно използване на кредити и управление на задлъжнялостта**

Кредитът е широко използван финансов инструмент, който предоставя възможност за получаване на парични средства, когато човек не разполага със собствени финансови ресурси. В съвременния живот той често се използва за финансиране на образование, закупуване на жилище, автомобил или други значими разходи, които трудно могат да бъдат покрити с наличните средства. Кредитът не може да се оценява като положително или отрицателно явление. Неговото въздействие зависи от начина, по който се използва, от финансовата подготовка и отговорността на кредитополучателя.

Една от основните предпоставки за отговорно използване на кредит е предварителната оценка на необходимостта от неговото ползване. Преди да бъде взето решение за кандидатстване за кредит, е необходимо да се прецени дали съществува реална потребност от външно финансиране или поставената цел може да бъде постигната чрез спестяване и поетапно натрупване на необходимите средства. В много случаи отлагането на дадена покупка и предварителното финансово планиране се оказват по-разумно решение от поемането на дългосрочни финансови задължения.

Съотношението между доходите и бъдещите кредитни задължения е много важно - размерът на месечните погасителни вноски трябва да бъде съобразен с реалните доходи и останалите постоянни разходи на домакинството; поемането на задължения, които надхвърлят финансовите възможности, създава предпоставки за просрочия, натрупване на допълнителни разходи и постепенно влошаване на финансовото състояние.

Задължността възниква, когато финансовите задължения започнат да надвишават възможностите за тяхното редовно обслужване поради недостатъчно планиране, прекомерно потребление, внезапна

загуба на доходи, непредвидени разходи или недостатъчна финансова подготовка – което оказва неблагоприятно влияние върху финансовото състояние, психическото благополучие, семейните отношения и възможностите за професионално развитие. Едновременно използване на няколко кредита или кредитни продукти без цялостна оценка на общото финансово натоварване, често води до просрочия, допълнителни лихви и неустойки.

Предотвратяването на задлъжнялостта започва още преди възникването на финансовите затруднения – поддържането на личен бюджет, изграждането на финансов резерв и разумното планиране на бъдещите разходи значително намаляват необходимостта от използване на заемни средства. При възникване на временни финансови затруднения е препоръчително незабавно действие – ранният контакт с кредитната институция и търсенето на възможности за промяна в условията по кредита могат да предотвратят по-сериозни неблагоприятни последици.

Развитието на дигиталните финансови услуги (онлайн кредити, покупки на изплащане и различни форми на незабавно финансиране) поставя нови предизвикателства пред младите хора, като лесният достъп до кредит насърчава импулсивното вземане на решения; всяко предложение за финансиране трябва да бъде внимателно анализирано, като се оценяват всички бъдещи финансови ангажименти.

★ Добра практика

*Преди да поемете финансово задължение, следва да си зададете три въпроса: **Наистина ли имам нужда от този кредит? Мога ли да покривам редовно месечните вноски, без това да затрудни ежедневните ми разходи? Как бих се справил, ако доходите ми временно намалеят?** Ако отговорът на някой от тези въпроси поражда съмнение, разумно решение е да се отложи кредита, да се преразгледа финансовия план или фокусът да се измести към планиране на спестявания. Финансовия си план или да пренасочите вниманието си към планиране на спестяванията.*

► Планиране на бъдещето и устойчиво финансово поведение

Планирането на бъдещето е важно за устойчивото управление на личните финанси. То е процес на определяне на финансови цели, оценяване на необходимите ресурси за тяхното постигане и предприемане на последователни действия за реализирането им. Когато човек има ясна представа за своите бъдещи намерения и

финансови приоритети, той по-лесно взема информирани решения относно използването на наличните средства и избягва действия, които могат да създадат финансови затруднения.

За младите хора планирането на бъдещето има особено значение, тъй като периодът на обучение и началото на професионалната реализация са свързани с важни житейски решения - избор на образование, професионално развитие, място за живеене, създаване на семейство или започване на собствен бизнес - всички те изискват предварителна финансова подготовка.

Финансовото планиране започва с поставянето на ясни и реалистични цели - краткосрочни (участие в обучение, пътуване) или дългосрочни (придобиване на собствено жилище, инвестиция в професионално развитие, осигуряване на финансова стабилност) - всяка цел е конкретна, реалистична и свързана с определен период за нейното постигане.

Ефективното планиране на бъдещето изисква съчетаване на настоящите финансови решения с дългосрочните цели: прекомерното текущо потребление може да ограничи възможностите, докато разумното управление на средствата създава свобода при вземането на бъдещи решения.

Устойчивото финансово поведение се основава на балансиран подход между настоящите потребности и бъдещите цели - не пълно ограничаване на разходите, а осъзнато разпределение на финансовите ресурси, при пълно осъзнаване на последствията от взетите решения във времето.

Една от важните характеристики на устойчивото финансово поведение е способността за адаптация към променящи се условия. Доходите, разходите и личните обстоятелства могат да се променят във времето поради различни причини - промяна на работното място, икономически условия, семейни обстоятелства или непредвидени събития. Затова финансовият план следва периодично да се преразглежда и актуализира в зависимост от настъпилите промени.

Важна част от планирането на бъдещето е и развитието на човешкия капитал - в знания, умения и образование - често е една от най-ценните форми на дългосрочно финансово планиране, усъвършенстването на професионалните компетентности увеличава възможностите за успешна реализация на пазара на труда и създава предпоставки за по-висока финансова стабилност в бъдеще. Финансовото планиране не се ограничава само до управление на парични средства, а включва и решенията, свързани с личното и професионалното развитие.

Съвременната икономическа среда поставя нови възможности и нови рискове, които изискват способност за обективна оценка на информацията, разбиране на основните финансови принципи.

Устойчивото управление на личните финанси има и социално измерение - хората, които умеят да управляват своите ресурси, по-рядко изпадат във финансови затруднения, по-лесно планират своето развитие и могат по-активно да участват в икономическия и обществения живот.

Следователно планирането на бъдещето и устойчивото финансово поведение представляват цялостен подход към управлението на личните ресурси. Те обединяват уменията за бюджетиране, спестяване, разумно използване на кредити и вземане на информирани решения. Чрез изграждането на подобни умения младите хора получават възможност да реагират на възникващи финансови ситуации, активно да планират своето развитие и да създават по-сигурно бъдеще.

★ Добра практика

Определете своите финансови цели за следващите години и ги свържете с конкретен план за действие. Запишете какви средства са необходими, в какъв срок искате да ги постигнете и какви стъпки можете да предприемете още днес. Редовното проследяване на напредъка и коригирането на плана при необходимост превръщат финансовите цели от намерения в реални постижения.

► Практически насоки за изграждане на устойчиви финансови навици

Устойчивото управление на личните финанси се основава на познаването на основни финансови понятия и принципи. То изисква превръщането на тези знания в ежедневни действия и навици, които постепенно изграждат отговорно отношение към парите и финансовите решения. Именно постоянството в малките ежедневни избори има значение за постигането на финансова сигурност и независимост в дългосрочен план.

Финансовите навици се формират постепенно и се влияят от личния опит, семейната среда, образованието и социалното обкръжение. Периодът на обучение е особено подходящ за изграждане на умения за разумно управление на средствата, тъй като тогава се поставят основите на бъдещото самостоятелно финансово поведение. Навиците, създадени в началото на професионалния и личния път, често оказват влияние върху решенията, които човек взема през целия си живот.

Първата важна стъпка е проследяването на личните приходи и разходи - много финансови затруднения възникват поради недостатъчно познаване на начина, по който те се използват. Редовното записване на разходите, анализът на потребителските навици и сравнението между планирани и реални разходи позволяват да се открият възможности за ефективно управление на бюджета.

Добра практика е човек да отделя време за периодичен преглед на своето финансово състояние - месечно или при настъпване на съществени промени - позволява навременно да се установят проблеми, да се направят необходимите корекции и да се актуализират поставените финансови цели. Финансовият контрол не трябва да се възприема като ограничение, а като средство за по-голяма увереност.

Изграждането на навик за спестяване е друга основна - дори когато разполага с ограничени доходи, човек може постепенно да създаде практика за отделяне на определена сума или процент от своите средства планирани предварително, а не да се извършва при случайно останат свободни средства.

Особено значение има изграждането на финансов резерв за непредвидени ситуации, създаващо усещане за сигурност и намалява необходимостта от използване на кредит при възникване на временни затруднения.

Устойчивите финансови навици включват и разумно потребление - отстояване на импулсивни покупки подтиквани от реклами и улеснен достъп до онлайн търговия, като преди по-големи покупки се преценяват цената, значението, необходимостта и влиянието им върху общия финансов план.

Отговорното отношение към кредитите означава да бъде направена реална оценка на необходимостта от кредита и възможността той да бъде обслужван преди да бъде направен и внимателно запознаване с условията по кредитните договори и избягване на решения, основани единствено на моментна потребност или желание.

В съвременната дигитална среда мобилните приложения за управление на бюджета, електронното банкиране и дигиталните финансови платформи могат значително да улеснят проследяването и планирането на средствата, но изискват внимание по отношение на защитата на личните данни, сигурността на електронните плащания.

Устойчивото финансово поведение включва и готовност за постоянно усъвършенстване на финансовите знания, тъй като финансовият свят се променя динамично - четенето на надеждни източници, участието в обучения и търсенето на професионален съвет при необходимост подпомагат вземането на по-информирани решения.

Финансовата устойчивост не се постига чрез едно конкретно действие, а чрез последователност и отговорност - малките промени в поведението (планиране на разходите, редовно спестяване, разумно

потребление и внимателно отношение към кредитите) с времето водят до значителни положителни резултати. Практическите финансови навици имат значение за индивидуалното благополучие и за широкото обществено развитие, което превръща финансовата грамотност и устойчивото финансово поведение във важна част от подготовката на младите хора за самостоятелен и отговорен живот.

В заключение, изграждането на устойчиви финансови навици представлява процес на осъзнат избор и постоянна практика. Чрез правилно планиране, контрол върху разходите, създаване на спестовни навици и отговорно използване на финансови инструменти младите хора могат да изградят стабилна основа за своето бъдеще. Тези умения превръщат финансовите знания в реална способност за вземане на решения и управление на личното благополучие.

5.3. Добри практики във финансовото образование

Финансовото образование е съществено за подготовката на младите хора за самостоятелен и отговорен живот. В условията на динамична икономическа среда, бързо развитие на дигиталните финансови услуги и постоянно разширяване на възможностите за потребление, умението да се вземат информирани финансови решения се превръща в основна житейска компетентност. Финансовата грамотност не се изчерпва с познаването на отделни понятия, свързани с доходи, разходи, кредити или спестявания. Тя включва способността човек да разбира финансовата информация, да оценява възможните последствия от своите решения и да управлява своите ресурси по начин, който подкрепя неговото лично и професионално развитие.

Добрата финансова подготовка започва още в периода на образование, когато младите хора постепенно придобиват самостоятелност и започват да поемат отговорност за собствените си решения. Именно в този етап се формират навици, които оказват влияние върху бъдещото им финансово поведение. Поради тази причина финансовото образование следва да бъде ориентирано към предоставяне на теоретични знания и изграждане на практически умения, приложими в реални житейски ситуации.

Важни добри практики във финансовото образование

- **Свързването на учебното съдържание с ежедневиия опит на обучаемите** — Теми като управление на личен бюджет, планиране на разходи, използване на банкови услуги, оценяване на кредитни предложения или формиране на спестовни навици придобиват по-голяма стойност чрез конкретни примери и практически задачи.

- **Практически упражнения и ситуации от реалния живот** — съставянето на личен месечен бюджет, анализът на различни варианти за покупка, сравняването на кредитни предложения или разработването на план за спестяване развиват умения за анализ, планиране и вземане на решения, които трудно могат да бъдат придобити само чрез традиционно преподаване;
- **Интерактивни методи на обучение** — работата в групи, дискусиите, ролевите игри, решаването на казуси и симулациите създават възможност участниците активно да се включат в учебния процес и да обменят различни гледни точки развивайки не само финансови знания, но и умения за аргументирано вземане на решения;
- **Дигиталната финансова грамотност** — младите хора все по-често използват електронно банкиране, мобилни приложения за разплащане и онлайн финансови услуги, финансовото образование отрябва да обърне внимание на рисковете, свързани със сигурността на данните, измамите и подвеждащите оферти;
- **Свързване на финансовото образование с принципите на устойчивото развитие** — отговорното потребление, разумното използване на ресурсите, подкрепата за устойчиви продукти и осъзнатото отношение към инвестиционните решения са примери за връзката между личните финанси и устойчивото развитие на обществото;
- **Отворена среда за дискусии** — финансовите затруднения или неправилните финансови решения понякога се възприемат като личен неуспех; информираното търсене на съвет и подкрепа е част от отговорното финансово поведение;
- **Адаптиране на съдържанието към целевата група** — обучителните програми следва да бъдат гъвкави и да съчетават основни финансови понятия с практически теми, които имат непосредствено значение за участниците;
- **Съчетаване на академична експертиза с практически опит** — Включването на представители на образователни

институции, финансовия сектор и публични организации създава по-пълна и приложима подготовка;

- **Оценяване на резултатите** — проследяване на придобитите знания, промяната в нагласите и способността за прилагане на наученото в практиката позволяват да се оцени ефективността на обучението и подобряването на база обратната връзка от участниците.

При трансграничното сътрудничество между Румъния и България обменът на добри практики във финансовото образование има допълнително значение, осигурявайки споделянето на общи подходи, които отчитат сходните предизвикателства пред младите хора в региона - това допринася за по-добре подготвени, информирани и активни млади граждани.

★ Добрите практики във финансовото образование се основават на съчетаването на знания, практически умения и отговорно отношение към финансовите решения. Ефективно финансово обучение означава участниците да разбират финансови термини и механизми, да бъдат способни да прилагат наученото в реални ситуации. Чрез практически ориентирани обучения, интерактивни методи и връзка с реалния живот финансовото образование е изключително важно за изграждане на увереност, самостоятелност и устойчиво поведение сред младите хора.

ГЛАВА 6. Зелена икономика и корпоративна социална отговорност (CSR)

6.1. Компетентности за устойчиво развитие на младите хора на пазара на труда

► Същност и основни принципи на устойчивото развитие и зелената икономика

Устойчивото развитие се основава на разбирането, че настоящите потребности следва да бъдат удовлетворявани по начин, който не ограничава възможностите на бъдещите поколения да посрещат своите потребности. Това предполага разумно използване на природните ресурси, съчетано с икономическо развитие, социална справедливост и опазване на околната среда. В този смисъл устойчивото развитие не представлява отделна политика или самостоятелна дейност, а цялостен подход към планирането и управлението на обществените и икономическите процеси.

Трите основни измерения на устойчивото развитие – икономическо, социално и екологично – са взаимно свързани. Икономическото развитие създава условия за растеж, заетост и благосъстояние, но неговото дългосрочно значение зависи от начина, по който се използват природните ресурси и се гарантира социалното благополучие. Социалната устойчивост предполага равен достъп до здравеопазване, образование и достойни условия на труд, докато

екологичната устойчивост поставя акцент върху съхраняването на природната среда и намаляването на отрицателното въздействие на човешката дейност.

В основата на устойчивото развитие стои стремежът към постигане на баланс между икономическите интереси, обществените потребности и опазването на природата - решенията да бъдат оценявани не само от непосредствената им икономическа полза, но и с тяхното въздействие върху хората, обществото и околната среда.

Зелената икономика е практическа проява на устойчивото развитие, която насърчава икономическо развитие, което създава благосъстояние и нови възможности за заетост, като едновременно с това ограничава неблагоприятното въздействие върху природната среда чрез ефективното използване на ресурсите, намаляването на отпадъците, повишаването на енергийната ефективност, използването на възобновяеми енергийни източници и внедряването на иновации. Тя не се свежда единствено до екологични дейности, а обхваща всички отрасли на икономиката - все повече предприятия въвеждат технологии за намаляване на енергийното потребление, оптимизират използването на суровини, ограничават количеството на отпадъците и инвестират в екологично чисти производствени процеси, подобрявайки въздействието си върху околната среда и своята конкурентоспособност.

Развитието на зелената икономика е тясно свързано с прехода към по-отговорни модели на производство и потребление - използване на продукти с по-дълъг жизнен цикъл, повторна употреба на материали, рециклиране, ограничаване на ненужното потребление и по-ефективно използване на наличните ресурси.

Иновациите и новите технологии - дигитализацията, автоматизацията, използването на интелигентни системи за управление и внедряването на екологични решения - не ограничават прогреса, а повишават производителността, създавайки условия за развитие на нови производства, нови професии и нови възможности за заетост.

За младите хора зелената икономика открива все по-широки перспективи за професионална реализация, тъй като работодателите търсят специалисти, които притежават знания за устойчивото развитие, умеят да работят с екологични технологии и придобиват качества като отговорност, инициативност, способност за работа в екип и готовност за непрекъснато усъвършенстване.

Преходът към зелена икономика изисква активно участие не само от страна на бизнеса и публичните институции, но и от всеки гражданин, защото всекидневните решения, свързани с потреблението, използването на енергия, транспорта, управлението на отпадъците са много важни. Образованието има съществена роля за формирането на знания, ценности и поведение.

Европейският съюз насърчава държавите членки да прилагат политики, които подкрепят нисковъглеродната икономика, кръговото използване на ресурсите, екологичните иновации и социалното приобщаване, поставяйки нови изисквания към организациите и образователните институции.

► Компетентности за устойчиво развитие и тяхното значение за професионалната реализация

Преходът към по-устойчива икономика постепенно променя начина, по който организациите работят, създават стойност и планират своето развитие. Наред с професионалната подготовка все по-голямо значение придобиват знанията и уменията, които позволяват на хората да работят отговорно, да използват ресурсите разумно и да вземат решения с дългосрочен ефект. Това поставя нови изисквания към подготовката на младите хора и към компетентностите, които те следва да изградят още по време на своето образование.

Компетентностите за устойчиво развитие представляват съвкупност от знания, практически умения, ценности и нагласи, които подпомагат отговорното поведение в личния и професионалния живот. Те дават възможност на човека да оценява последствията от своите решения, да намира балансирани решения и да съчетава икономическите интереси със социалната отговорност и грижата за околната среда.

Ключови компетенции за устойчиво развитие

- **Отговорно взимане на решения** — да преценява не само непосредствения резултат от действията, но и тяхното отражение върху хората, организацията и средата.
- **Разумно използване на ресурсите** — екологични, финансови и материални — чрез намаляване на отпадъците и повишаване на ефективността.
- **Сътрудничество** — работа в екип, уважение към различните гледни точки и конструктивен диалог с участието на различни специалисти и заинтересовани страни.
- **Готовност за учене и адаптиране** — зелената икономика и цифровите технологии променят професиите и изискват непрекъснато да обновяване на знанията и уменията.
- **Инициативност и творческо решаване на проблемите** — организациите все по-често насърчават служителите си да предлагат идеи за намаляване на разходите, по-ефективно използване на ресурсите и ограничаване на отпадъците.
- **Професионална етика** — спазване на законовите изисквания, почтеност при изпълнение на служебните задължения, уважение към човешкото достойнство и отговорност към обществото, които изграждат доверие и устойчивост.

6.2. Корпоративната социална отговорност на практика и нейното значение за младите хора

► Същност и принципи на корпоративната социална отговорност (КСО)

Корпоративната социална отговорност представлява доброволно поет ангажимент на организациите да осъществяват своята дейност по начин, който съчетава икономическите цели с обществената полза и опазването на околната среда. Тя надхвърля изпълнението на законовите изисквания и се основава на стремежа организациите да бъдат надеждни партньори, коректни работодатели и активни участници в развитието на обществото.

Все повече предприятия осъзнават, че тяхната дейност не се измерва единствено чрез постигнатите финансови резултати, а и чрез начина, по който влияят върху своите служители, клиентите, местните общности, околната среда и обществото като цяло, поставяйки отговорността в основата на управленските решения.

КСО обхваща различни дейности, свързани с осигуряване на безопасни и достойни условия на труд, насърчаване на равните възможности, подкрепа за професионалното развитие на служителите, участие в обществени инициативи, опазване на природната среда, намаляване на отпадъците, ефективно използване на ресурсите, изграждане на честни и прозрачни отношения с клиенти, доставчици и партньори.

Важно е да се подчертае, че КСО трябва да бъде интегрирана в начина, по който организацията планира, управлява и развива своята дейност – превръщайки се в естествена част от организационната култура, а не в отделна инициатива. В основата на КСО стои доверието: клиентите все по-често предпочитат продукти и услуги на компании, които работят почтено и отговорно, а служителите проявяват по-голяма мотивация, когато работят в организации, които уважават техните права, осигуряват добри условия на труд и инвестират в тяхното професионално развитие.

Принципи на корпоративната социална отговорност (КСО)

- Почтеност и етично поведение;
- Отговорност и опазване на околната среда;
- Отговорно социално въздействие;
- Прозрачност и отчетност;
- Отговорни взаимоотношения със заинтересованите страни;
- Интегриране на КСО в управлението;
- Дългосрочна устойчивост.

Етичните норми - честност, почтеност, недопускане на дискриминация и корупционни практики – не е само морално изискване, а важен фактор за устойчивото развитие и дългосрочния успех на всяка организация. **Отговорното отношение към околната среда** е свързано с намаляване на потреблението на енергия и природни ресурси, ограничаване на вредните емисии, намаляване на отпадъците, докато се оптимизират разходите. **Социалното въздействие на организациите** включва подкрепа за образованието, културата, здравеопазването, спорта, доброволческите инициативи и развитието на местните общности. **Прозрачността** на целите, водят до резултати и въздействие върху икономиката, укрепващи доверието на заинтересованите страни.

КСО има немалко значение и за младите хора, които предстои да навлязат на пазара на труда - все повече работодатели търсят служители, които споделят ценностите на отговорното поведение, умеят да работят в екип, проявяват уважение към различията и осъзнават значението на устойчивото развитие. *Компаниите, които последователно прилагат принципите на КСО, по-лесно привличат и задържат мотивирани и квалифицирани служители.*

В условията на нарастващи обществени очаквания КСО постепенно се превръща в естествена част от доброто управление - инвестиция в бъдещето на организацията и обществото, а не допълнително бремене.

► ESG принципите като инструмент за устойчиво управление

Развитието на устойчивата икономика през последните години доведе до промяна в начина, по който се оценява дейността на организациите от фокус върху финансовите резултати към начинът, по който тези резултати се постигат. ESG - Environmental, Social and Governance - един завършен цялостен подход към управлението, при който икономическите, социалните и екологичните цели се разглеждат като взаимно свързани.

- **Екологичен (Е)** — намаляване на енергийното потребление, по-ефективно използване на суровините, ограничаване на отпадъците, намаляване на вредните емисии, използване на възобновяеми енергийни източници и внедряване на технологии, които щадят природната среда — едновременно необходимост и възможност за повишаване на ефективността.

- **Социален (S)** — безопасни условия на труд, професионално развитие, равни възможности, защита на човешките права, уважение към различията и ангажираност към местните общности — изграждат доверие и устойчиво развитие.
- **Корпоративно управление (G)** — организационна структура, прозрачността при вземането на решения, вътрешния контрол, управлението на риска и спазването на етичните стандарти — създава условия за законосъобразно, ефективно и отговорно функциониране на организацията и укрепва доверието на заинтересованите страни.

Трите компонента на ESG се допълват взаимно: инвестициите в енергийно ефективни технологии често подобряват икономическите резултати на организацията; добрата работна среда води до по-висока производителност; прозрачните управленски практики намаляват риска и укрепват доверието.

ESG принципите все по-често се използват и при оценката на инвестиционната привлекателност на организациите, като инвеститорите обръщат внимание на рисковете свързани с изменението на климата, социалната отговорност и корпоративното управление, наред с финансовите показатели. Потребителите и служителите все по-често предпочитат компании, които демонстрират отговорно отношение към обществото и природната среда, което превръща ESG във фактор, който оказва влияние върху репутацията, пазарните позиции и дългосрочното развитие на организациите.

За младите хора познаването на ESG принципите има все по-голямо практическо значение, тъй като устойчивото управление постепенно се превръща в професионален стандарт. Образователните институции могат да изградят знания и практически умения, свързани с ESG чрез анализ на реални примери, работа по практически задачи.

► **Устойчиви бизнес модели и кръгова икономика**

Устойчивото развитие променя начина, по който организациите планират и осъществяват стопанска дейност - дългосрочният успех не зависи единствено от способността им да реализират печалба, а от начина, по който се използват ресурсите, създава се стойност за обществото и се ограничава отрицателното въздействие върху околната среда. Това поставя началото на развитието на устойчиви бизнес модели, които съчетават икономическата ефективност със социалната отговорност и екологичната устойчивост.

Бизнес моделът определя начина, по който една организация създава, предлага и реализира стойност. Когато принципите на устойчивото развитие бъдат интегрирани в този модел, организацията

започва да взема решения, които отчитат не само непосредствените икономически резултати, но и дългосрочните последици за обществото и природната среда - намаляването на загубите, ограничаването на отпадъците, удължаването на жизнения цикъл на продуктите и внедряването на иновации, които повишават ефективността.

Съществен елемент е **дългосрочното „мислене“** - Вместо да се търсят единствено краткосрочни финансови резултати, се поставя акцент върху изграждането на устойчиви взаимоотношения с клиенти, служители, доставчици и местни общности, което спомага за изграждането на доверие и управлението на риска.

Кръговата икономика предлага различен подход към използването на ресурсите в сравнение с традиционният модел „вземи-произведи-изхвърли“, целящ материалите и продуктите да останат възможно най-дълго в употреба чрез повторно използване, ремонт, обновяване, рециклиране и оползотворяване - като се намалява потреблението на нови суровини и количеството отпадъци, което често намалява производствените и създава по-голяма устойчивост при промени в цените на суровините.

Практическото прилагане включва продукти с по-дълъг експлоатационен живот и възможност за ремонт, използване на рециклирани материали, разделно събиране на отпадъците, оптимизиране на опаковките, намаляване на разхищението на суровини и използване на възобновяеми енергийни източници.

Иновациите позволяват прецизно управление на производствените процеси, ефективно използване на енергията, ограничаване на отпадъците и оптимизиране на логистичните дейности; **сътрудничеството** между организациите създава условия за споделяне на опит, технологии и намирането на общи решения.

Проектът Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernizing Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide (CBYSI) представлява добър пример за практическо прилагане на КСО и принципите на корпоративната социална отговорност - чрез сътрудничеството между образователни институции и публични организации от Румъния и България се създават условия за модернизиране на обучителната среда, разработване на съвместни образователни програми и повишаване на знанията и уменията на младите хора в области, свързани с личната безопасност, безопасното шофиране, финансовата грамотност, зелената икономика и социалната отговорност.

6.3. Добри практики в екологичното и социалното образование

Съвременното образование все по-ясно поставя акцент върху изграждането на знания, умения и ценности, които подготвят младите хора за активен и отговорен живот в условията на динамично развиващо се общество. Наред с професионалната подготовка, все по-голямо значение придобиват темите, свързани с опазването на околната среда, социалната отговорност, устойчивото потребление, финансовата култура и активното гражданско участие.

Основната цел е не само да предостави информация, а да формира трайно отношение към устойчивото развитие. - отражение в ежедневно поведение на хората: в начина, по който използват природните ресурси, вземат финансови решения, общуват с останалите и участват в обществения живот. Ето защо успешното образование съчетава теоретичната подготовка с практически дейности.

Ключови добри практики:

- **интегриране на темите, свързани с устойчивото развитие, в различни учебни дисциплини** — икономика, управление, финанси, право, информационни технологии, инженерни науки, педагогика — така студентите получават по-цялостна представа за взаимовръзката между икономическото развитие, обществото и природната среда.
- **Интерактивни методи на обучение** — работата по казуси, дискусиите, симулациите, екипните задачи, проектно-базираното обучение и анализът на реални примери - насърчават критичното мислене, способността за вземане на решения и умението за работа в екип и активно участие в обучението.
- **Обучение чрез практически проекти** — доброволчество, социални кампании или устойчиви инициативи — развиват професионални умения и изграждат чувство за лична отговорност, инициативност и гражданска ангажираност.
- **Участие на представители на бизнеса, публичните институции и НПО** — създават тясна връзка между образованието и практиката, чрез реални КСО примери и подпомагат професионалната ориентация на младите хора.
- **Международните и трансграничните образователни инициативи** — обмен на знания и практики между държавите, развиване на умения за межкултурна комуникация и сътрудничество.
- **Дигитални технологии в обучението** — онлайн платформи, виртуални класни стаи, интерактивни учебни ресурси — позволява лесен достъп до актуални материали и сътрудничеството между участници от различни населени места и държави.

- **Изграждане на практически умения за вземане на отговорни решения** — познаване на екологичните и социалните проблеми, способност за анализ на различни варианти за действие, оценка на възможните последици и избор на най-подходящото решение.
- **Инициативи, ръководени от обучаемите** — информационни кампании, доброволчески акции, екологични инициативи, дискуссионни форуми или студентски проекти - развиват лидерски качества, организационни умения и чувство за отговорност към обществото.
- **Финансова грамотност, устойчиво потребление и отговорно използване на ресурсите** — формира навици за разумно управление на личните финанси и ограничаване на разхищението още в ранна възраст.

Особено значение за развитието на екологичното и социалното образование имат проектите за международно сътрудничество - предоставят възможност за разработване на съвместни обучителни програми, обмен на преподаватели и студенти, организиране на обучения, практически семинари и съвместни инициативи за разпространяване на добри практики и за изграждане на устойчиви партньорства между образователни институции.

Проектът CBYSI представлява добър пример за интегриране на екологичното и социалното образование в трансгранична среда - чрез модернизиране на обучителната инфраструктура, организиране на съвместни обучения и разработване на настоящия Наръчник се създават условия младите хора да придобият знания и практически умения в областта на личната безопасност, безопасното шофиране, личните финанси, зелената икономика, КСО - надхвърляйки традиционния модел на преподаване и се превръща в средство за изграждане на компетентности, необходими за успешна професионална и обществена реализация.

★ *Екологичното и социалното образование са важна предпоставка за устойчивото развитие на съвременното общество. Чрез съчетаване на теоретични знания, практически умения и реално участие в обществени инициативи младите хора изграждат компетентности, които ще им позволят успешно да се реализират в професионалния живот и да бъдат активни участници в изграждането на по-устойчива, по-справедлива и по-отговорна обществена среда.*

ЧАСТ IV – ИДЕНТИФИЦИРАНИ ДОБРИ ПРАКТИКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

ГЛАВА 7 – Ключови добри практики, произтичащи от проведените уъркшопи

Добрите практики, представени в тази глава, не са изведени единствено въз основа на литературен обзор. Те са резултат от работата, проведена в рамките на четирите уъркшопа, в които професионалисти от двете държави анализираха приложимостта на различни подходи, обсъдиха факторите, определящи тяхната ефективност, и идентифицираха практики, които намират потвърждение в реалната професионална дейност. В процеса на съвместна експертна работа тези практики бяха обсъдени, прецизирани и поставени в съответствие с конкретните потребности на целевите групи, преди да бъдат включени в настоящия Наръчник.

Липсата на достатъчна комуникация между родители и деца, отсъствието на ясни правила в семейната среда и дефицитите в упражняването на родителска отговорност бяха идентифицирани като фактори, които съществено влияят върху рисковото поведение, проявите на насилие и други форми на неподходящо поведение сред младите хора. Този извод се основава на наблюденията и

професионалния опит на полицейски служители и педагогически специалисти, които в практиката си многократно се срещат със ситуации, при които семейната среда може както да подкрепи, така и да неутрализира въздействието на посланията и уменията, формирани в училище или в рамките на обучителни програми.

7.1 Активно участие на родителите и партньорство между семейството и училището

► Защо тази практика е важна

Всеки от практикуващите специалисти, допринесли за разработването на настоящия Наръчник, идентифицира едно и също фундаментално предизвикателство: посланията, които младите хора получават по отношение на безопасността и отговорността, често са непоследователни. Посланията, отправяни от учителя в училищна среда, от полицейския служител в рамките на обществено събитие и от родителя в семейната среда, нерядко се различават. В подобна ситуация младите хора не непременно се ориентират към източника с най-висока степен на авторитет, а по-скоро към този, който предлага по-широки граници на приемливо поведение.

Научните изследвания показват, че младите хора, чиито родители поддържат последователна, открита и ангажирана комуникация по отношение на рисковете, са значително по-малко склонни към рисково поведение, по-склонни да търсят помощ, когато

това е необходимо, и по-склонни да развиват умения за саморегулация, които допринасят за тяхната безопасност. Семейството не следва да се разглежда единствено като среда за подкрепа на образователния процес. То представлява основната социална среда, в която се формират ценностите, нагласите и поведенческите навици на младия човек.

► Какво изисква активното участие на родителите на практика

- **Поддържане на регулярна комуникация с училището** — Родителите следва да поддържат открит и последователен диалог с учителите, за да бъдат информирани за развитието на детето, да идентифицират своевременно възникващи затруднения и да обсъждат възможностите за ефективна подкрепа в учебния процес. Партньорските отношения между семейството и училището създават условия за ранно установяване на затрудненията и за разработване на съвместни решения.
- **Съгласуваност на посланията в семейна среда** — Семейството има съществена роля за затвърждаването на знанията, уменията и учебните навици, формирани в училище. Осигуряването на подкрепяща среда за учене, насърчаването на любознателността и самостоятелността, както и утвърждаването на значението на образованието допринасят за изграждането на устойчиви и дългосрочни навици за учене.
- **Открит диалог и емоционална подкрепа** — Родителите, които регулярно обсъждат с децата си преживяванията в училище, възникналите затруднения, постигнатите резултати и личните им цели, създават атмосфера на доверие и емоционална сигурност. В такава среда децата са по-склонни да търсят помощ, да споделят своите притеснения и да развиват увереност в собствените си способности.
- **Моделиране на позитивно поведение и ценности** — Децата усвояват значителна част от своите нагласи и поведенчески модели чрез наблюдение на възрастните около тях. Родителите, които демонстрират отговорност, уважение, постоянство и положително отношение към ученето, представляват значими ролеви модели,

които оказват влияние върху отношението на децата към образованието и личностното развитие.

★ Активното участие на родителите е съществен компонент на качествения образователен процес. Последователното и устойчиво взаимодействие между семейството и училището допринася за повишаване на ефективността на обучението, подпомага балансираното развитие на децата и създава предпоставки за формирането им като отговорни, самостоятелни и ангажирани личности.

7.2 Междуинституционално сътрудничество: полиция, училища, университети и общност

► Защо публичните институции трябва да си сътрудничат

Интервенциите, реализирани изолирано — еднократно посещение на полицейски служители в училище, отделна дискусия по въпросите на пътната безопасност или единично занятие по финансова грамотност — имат ограничено и краткотрайно въздействие. Младите хора получават съответното послание, осмислят го за определен период и след това се връщат в същата среда, която до момента е формирала техните нагласи и поведение. По този начин не се постига устойчива промяна в средата, в която се формират поведенческите модели.

Трайният ефект се постига чрез последователно, координирано и многоканално утвърждаване на съгласувани послания, предавани от доверени възрастни в различни среди и ситуации. Когато един млад

човек чува едно и също основно послание от учител, училищен съветник, полицейски служител и родител, то постепенно се възприема не просто като поредна инструкция, а като устойчив ориентир за разбиране и поведение в реалния живот.

Полицейски инспекторат на окръг Долж — от авторитет към образователен партньор
Една от най-съществените промени в рамките на партньорството по CBYSI е преосмислянето на ролята на Инспектората на полицията – окръг Долж — от институция, свързвана преди всичко с упражняването на контрол и налагането на санкции, към образователен партньор, който предоставя професионална експертиза в рамките на съвместен обучителен процес. Младите хора възприемат по различен начин посланията, когато са отправени от партньор в процеса на обучение, а не единствено от представител на институционален авторитет. Практическо приложение: полицейските служители, участващи в образователни програми в училищата, следва да бъдат подготвени не само в съответната професионална област, но и по отношение на образователната комуникация и методите за фасилитиране на дискусии, вместо да ограничават участието си до традиционното представяне на информация под формата на лекция.

Стопанска академия „Д. А. Ценов“

допринася със съществено измерение към този модел: икономическата уязвимост и недостатъчната финансова грамотност са сред недооценените фактори, които могат да повишат риска за младите хора. Млад човек, който не разполага с необходимите знания и умения за управление на личните си финанси или за оценяване на устойчивостта на собствените си финансови решения, не е просто неподготвен от икономическа гледна точка — той може да бъде по-уязвим и в социален план, включително по отношение на рискове от експлоатация и социално изключване. Установяването на тази взаимовръзка, вместо разглеждането на финансовото образование и личната безопасност като отделни и несвързани области, беше идентифицирано като един от отличителните приноси на проекта.

Училищен инспекторат на окръг Долж — ключово свързващо звено

Училищният инспекторат на окръг Долж осигурява връзката между проекта и младите хора, към които са насочени неговите дейности. Институцията разполага с необходимото познаване на училищата, местните общности и характеристиките на учащите, което позволява да бъдат идентифицирани тези групи млади хора, за които обучителните сесии на проекта биха имали най-висока добавена стойност. По този начин Инспекторатът улеснява достъпа до целевите групи и подпомага ефективното достигане на обучителните дейности до тях.

Подобен проект не би могъл да реализира пълния си потенциал без партньор, който изпълнява тази свързваща функция. Училищният инспекторат на окръг Долж превръща ангажимента на проекта към социалното приобщаване от декларативна цел в практически приложим механизъм, чрез който принципите на равния достъп и насочената подкрепа се реализират в конкретната образователна среда.

7.3 Принципът на активната превенция: предвиждане вместо реакция

Стандартният институционален модел често е реактивен: настъпва определено събитие и институциите предприемат действия в отговор на него. Възникнал конфликт води до свикване на дисциплинарна комисия. Пътнотранспортно произшествие води до проверка и разследване. Тези реакции са необходими и имат важно значение. Те обаче не представляват стратегия за превенция.

1. **Ранно идентифициране** — способност за разпознаване на риска преди той да се прояви. Това изисква внимателно и ангажирано професионално присъствие — учители, които познават своите ученици; училищни съветници с възможност за достатъчно индивидуално внимание; полицейски служители, които са познати и разпознаваеми фигури в местната общност.
2. **Системно развитие на компетентности** — най-ефективната превенция не се изчерпва с предоставяне на информация, а предполага изграждане на конкретни компетентности. Четирите обучителни курса по CBYSI развиват у младите хора физически, когнитивни, емоционални и икономически умения, които намаляват

тяхната уязвимост още преди възникването на конкретна рискова ситуация.

3. **Последователност на посланията** — превенцията се затруднява, когато различни институции отправят противоречиви послания по един и същ въпрос. Когато младите хора получават различни указания от различни авторитети, това може да създаде усещането, че липсват ясни и устойчиви правила за поведение;
4. **Изграждане на умения вместо прекомерна защита** — младите хора са действително защитени не само когато са предупреждавани за съществуващите опасности, а преди всичко когато развиват уменията, необходими за разпознаване и отговорно управление на риска;
5. **Дългосрочна перспектива** — превенцията не е еднократно събитие, а изисква постоянни и последователни усилия. Училищна среда, в която пътната безопасност, личната безопасност, финансовата грамотност и отговорността към околната среда са устойчиво интегрирани в образователния процес, създава основа за формиране на култура на отговорност и постигане на трайна промяна.

★ Истинската защита на младите хора не се постига чрез многократно отправяне на предупреждения, а чрез изграждане на умения, които им позволяват своевременно да разпознават рисковите ситуации и да реагират отговорно, преди те да доведат до неблагоприятни последици.

ГЛАВА 8. Съвместната програма за обучение като модел за добри практики

8.1. Структура на програмата: четири курса, три институции, една обща рамка

Съвместната обучителна програма, разработена в рамките на проект ROBG00251 – Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernizing Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide (CBYSI), представлява пример за добра практика при създаването на трансграничен образователен модел, насочен към развитие на знания, умения и компетентности, необходими за личната безопасност, социалната адаптация и професионалната реализация на младите хора. Вместо изолирани модули, тя формира взаимосвързана система от четири курса, които развиват широк профил от компетенции:

- **Самозащита и лична безопасност** (разработено от Инспектората на полицията в окръг Долж) – разпознаване на риска, предотвратяване на опасности, подходяща реакция; акцент върху самоконтрола, оценката на риска и изграждането на увереност;
- **Безопасно шофиране за млади хора** (разработено от Инспектората на полицията в окръг Долж) – правила за

безопасност на движението по пътищата, рискови фактори за произшествия и лична отговорност зад волана;

- **Устойчиво управление на личните финанси** (разработено от Стопанска академия „Д.А. Ценов“, Свищов) – финансово образование чрез бюджетиране, спестяване, управление на задлъжнялостта, планиране и устойчиво потребление;
- **Зелена икономика и корпоративна социална отговорност (CSR)** (разработено от Стопанска академия „Д.А. Ценов“, Свищов) – устойчиво развитие, отговорно бизнес поведение, устойчиви бизнес модели, кръгова икономика и ESG принципи.

Всеки курс изгражда отделни знания; заедно те формират цялостен профил на компетентност, основан на разбирането, че безопасността и успехът на младите хора зависят от съчетаването на лична безопасност, информирано вземане на решения, финансова отговорност и осъзнатост за устойчивост.

Качеството на програмата произтича от участието на три институции с допълващ се опит: Полицейски инспекторат на окръг Долж (практически опит в областта на безопасността), Стопанска академия „Д.А. Ценов“, Свищов (академична подход и методологична последователност) и Училищен инспекторат на окръг Долж (достъп до млади хора и педагогическа адаптация) – функционален модел, който съчетава институция за обществена безопасност, висше учебно заведение и образователен орган. И четирите курса се основават на общи принципи по отношение на резултатите от обучението, структурата на модулите и оценяването, осигурявайки последователен и сравним учебен опит, въпреки разликите в съдържанието, като всеки от тях е ориентиран към практическото приложение на придобитите знания и умения, а не единствено към тяхното информационно представяне.

★ Програмата показва как трансграничното сътрудничество носи стойност, която никоя институция не би могла да постигне сама, и тъй като структурата ѝ позволява адаптиране към местните нужди, тя функционира като преносим модел: обединявайки различни области на експертиза около обща цел за развитие на младежта.

8.2. Педагогически методи: учене чрез опит, казуси и симулации

Основно предимство на програмата е нейният подход, основан на активно участие и практическо приложение. Вместо да се ограничава до

еднопосочно представяне на информация, програмата създава учебна среда, в която участниците анализират конкретни ситуации, вземат решения, обменят опит и развиват умения, приложими в практически ситуации. Този подход се основава на разбирането, че устойчивото усвояване на знания не се изчерпва с разбирането на определени концепции, а включва и способността те да бъдат прилагани на практика, особено в области като личната безопасност, финансовата грамотност и устойчивото развитие, които имат пряко значение за ежедневието.

Учението чрез опит поставя участника в центъра на процеса: обучителят създава условия за активно изследване, вместо да предава информация в една посока. В курса по самозащита и лична безопасност това означава развиване на умения за реакция, самоконтрол и оценка на риска чрез практика, а не само чрез теоретични принципи. В курса по безопасно шофиране, анализът на реални ситуации развива осъзнаване на риска и чувство за лична отговорност. В курсовете по финанси и зелена икономика, това позволява на участниците да анализират реални избори – бюджетиране, решения за разходи, устойчиви бизнес избори. Този подход изгражда увереност, като показва, че знанията имат практическа стойност.

Работата с казуси развиват аналитично мислене – способността за оценка на вариантите и вземане на обосновани решения, полезни както за самостоятелния, така и за професионалния живот. В курсовете по самозащита и безопасно шофиране те помагат на участниците да разберат факторите, които водят до рискови ситуации, и ги насърчават да анализират различните начини на действие. Във финансовата грамотност те разглеждат бюджетиране, сравняване на финансови решения, управление на непредвидени разходи и оценка на кредитния риск. В зелената икономика и КСО те разглеждат реални бизнес ситуации, свързани с устойчиво производство, използване на ресурси и баланс между производителност и отговорност. Тъй като не предполагат един-единствен „правилен“ отговор, който да бъде възпроизведен, казусите насърчават самостоятелното осмисляне на проблемите и активната дискусия.

Симулациите са особено подходящи за обучение в ситуации, които изискват бърза реакция, преценка и отговорност. В курсовете по самозащита и безопасно шофиране симулационните упражнения помагат за развиване на уменията, необходими за действие в различни сценарии и изграждане на по-високо ниво на увереност. Във финансовата грамотност симулациите позволяват моделиране на бюджет, избор между спестяване и харчене и дългосрочно планиране, показвайки непосредствени последици. В темите за зелена икономика симулациите илюстрират взаимодействието между икономическата активност, използването на ресурси и социалната отговорност,

позволявайки на участниците да изследват различни гледни точки на заинтересованите страни.

Взаимодействието и споделяне на опит в рамките на четирите курса – дискусии, групова работа, обмен на гледни точки – са особено ценни в трансграничен проект, обединяващ участници от различен произход (Румъния и България), за изграждане на толерантност, комуникативни умения и разбиране на общите предизвикателства в европейска среда.

Оценяването проверява активното участие, изпълнението на задачи, работата по казуси и демонстрираното приложение на умения – не само теоретични знания – така че сертификатът за завършване да отразява реалната компетентност.

★ Заедно тези методи превръщат Съвместната програма за обучение в модел, който съчетава знания, практика и развитие на умения, преносими към други трансгранични и образователни инициативи: ефективното обучение се измерва със способността на участниците да трансформират знанията в умения, а уменията – в отговорно поведение, а не с обем информация.

8.3. Подбор, оценка и сертифициране на участниците

Подборът, оценката и сертифицирането на участниците са от съществено значение за устойчивостта и възпроизводимостта на програмата за добри практики. Подборът представлява не само административна процедура, но и важен механизъм за гарантиране на равен достъп и постигане на реално въздействие, основани на **равни възможности, прозрачност, приобщаване и недискриминация** – без никакви ограничения или неравностойно положение, основано на пол, етническа принадлежност, националност, език, религия, социален/икономически произход, увреждане или семейно положение, в съответствие с принципите на ЕС за социално приобщаване и равен достъп.

Приобщаващият подбор обръща специално внимание на младите хора, изправени пред допълнителни бариери – социално/икономически уязвими групи, тези с ограничен достъп до по-нататъшно образование, тези, които се нуждаят от допълнителна подкрепа – отразявайки принципа, че „никой човек, никое място не трябва да бъде изоставено“. Подборът също така взема предвид съвместимостта между съдържанието на курса и нуждите/интересите

на кандидатите, така че участието да носи реална полза, а не просто формалност.

Подборът се координира от партньорите, в зависимост от ролята: ISJ Dolj идентифицира и номинира ученици от гимназията от окръг Долж, които отговарят на критериите и са мотивирани да участват активно; Стопанска академия „Д. А. Ценов“, Свищов координира подбора на студенти, които ще участват в четирите обучения. Общите принципи на партньорите осигуряват последователен процес и единен стандарт за качество.

Оценяването е адаптирано към всеки курс, но следва общи принципи, фокусирани върху: активно участие; способност за анализ и решаване на практически ситуации; прилагане на знания към казуси и задачи; отговорно вземане на решения; работа в екип. При курсовете, свързани с личната безопасност и безопасното шофиране, оценяването поставя акцент върху практическото приложение на знанията и способността за адекватна реакция в рискови ситуации. При курсовете, свързани с финансовата грамотност и устойчивото развитие, оценяването се свързва със способността на участниците да анализират различни ситуации, да правят информиран избор и да разбират последствията от своите решения.

Сертификатите се издават само след пълно завършване на програмата – присъствие на всички сесии, активно участие в упражнения и дискусии, изпълнени задачи и демонстриране на разбиране/прилагане на основни знания – като се гарантира, че сертификатът отразява реална компетентност, а не само присъствие, и се укрепва доверието в програмата както сред участниците, така и сред институциите. Предвид трансграничния характер на проекта, сертификатът е признат и приложим и в двете национални среди.

★ Комбинацията от прозрачни критерии, равен достъп, приобщаване и оценка, основана на компетентности, прави този модел – както и извода, че успехът на образователните инициативи зависи не само от качеството на съдържанието, но и от обхвата, подкрепата за участие и признанието – приложим и към други трансгранични и европейски инициативи, насочени към младите хора.

ЧАСТ V — ИЗПЪЛНЕНИЕ И УСТОЙЧИВОСТ

ГЛАВА 9 — Прилагане на Наръчника и устойчивост на постигнатите резултати

Целта на настоящата глава е да предостави практическите рамки и конкретните насоки, от които професионалистите се нуждаят, за да прилагат ефективно настоящия Наръчник в своите институции и в работата си с конкретните целеви групи млади хора, така че да се постигнат реални и устойчиви резултати.

9.1 Как Наръчникът може да бъде адаптиран към различни институционални среди

► Общи принципи и специфики на институционалната среда

Много от практиките, представени в настоящия Наръчник, имат универсална приложимост: принципът, че превенцията е по-ефективна от реакцията; установената роля на активното участие на родителите за засилване на образователното въздействие; както и разбирането, че съгласуваността между институциите е съществена предпоставка за постигане на устойчива промяна в поведението. Тези принципи могат да

бъдат прилагани независимо от институционалната и географската среда, в която живеят и се развиват младите хора.

Други елементи изискват адаптиране към конкретните условия. Правните разпоредби, разгледани в Глави 3 и 4, се основават на румънското законодателство. Специфичните социално-икономически характеристики, които обосновават приоритизирането на участници от Бъилещ и Калафат, са свързани с особеностите на окръг Долж. Представените казуси отразяват ситуации и модели, характерни за конкретни оперативни и образователни среди. Поради това при пренасянето на добрите практики в друга среда основната задача е да бъде идентифициран водещият принцип във всеки раздел, като се адаптират единствено елементите, обусловени от конкретните институционални, правни, социални и образователни условия.

Въпрос	Какво да се има предвид
Коя е целевата група?	Възраст, образователно равнище, социално-икономически характеристики, културна идентичност и специфични уязвимости. Всяко от тези измерения влияе върху начина на представяне на съдържанието, подбора на примери, степента на възприемчивост и динамиката в рамките на обучителната сесия.
С какви специфични рискове се сблъсква тази група?	Не всички пет тематични направления ще бъдат еднакво значими за всяка целева група. Поради това преди определянето на приоритетите е необходимо да бъде извършена кратка оценка на потребностите, включително чрез качествени методи.
С какви ресурси разполагате?	Професионална експертиза на екипа, подходящи физически пространства, оборудване, време, финансови ресурси и партньорски организации. Например присъственото обучение по самозащита изисква специфични условия и не може

Въпрос	Какво да се има предвид
	да бъде адаптирано към всяка институционална среда.
Кои партньорски институции са на разположение?	Идентифицирайте организациите във вашия район, които работят с млади хора и могат да допринесат за реализирането на обучителните и превантивните дейности. Ефективното междуинституционално сътрудничество създава възможности за значително разширяване на въздействието.
Как ще се установи дали подходът е ефективен?	Определете желаната промяна още преди започване на дейностите и предварително установете начина, по който тя ще бъде измервана. Комбинацията от въпросник, приложен преди и след обучението, и качествена обратна връзка от участниците е достатъчна за генериране на полезна информация за оценка и усъвършенстване на обучителния процес.

9.2 Мониторинг, оценка и актуализиране на добрите практики във времето

Оценяването в рамките на цялата Съвместна обучителна програма следва да има формиращ характер — да бъде насочено към реалния процес на учене и личностно развитие на участниците, а не да се свежда единствено до еднократна проверка в края на курса с резултат „издържал/неиздържал“. Този принцип се отнася в еднаква степен и до начина, по който самият Наръчник следва да бъде наблюдаван, оценяван и актуализиран във времето.

► Наблюдение на самия процес на обучение

На практика това означава пряко наблюдение по време на провежданите сесии, съчетано със структурирана обратна връзка и открито обсъждане след всяка отделна дейност, вместо единствена оценка, извършена в края на тридневното обучение. Към този момент

конкретните детайли от отделните сесии вече могат да са по-трудно възстановими както за учителите, така и за участниците.

► **Оценка на постигнатата промяна**

Оценяването на резултатите следва да се основава на съчетаване на самооценка и анализ на конкретните задачи, изпълнени от участниците по време на курса. Тази комбинация позволява по-обективно и реалистично сравнение на изходното и последващото равнище на знания, нагласи и увереност, вместо оценката да се основава единствено на субективните впечатления на участниците относно степента на наученото.

► **Осигуряване на качеството като постоянен процес**

Поддържането на устойчиво високо качество на обучението във всички групи и в двете партньорски държави изисква системно прилагане на взаимно допълващи се добри практики. Те включват ясно дефиниране на учебните цели и очакваните резултати преди всяка обучителна сесия, подбор на методи на преподаване, съобразени с профила и потребностите на участниците, както и използване на обратната връзка като неразделна част от обучителния процес. При последователното им прилагане тези практики подпомагат поддържането на общ стандарт за качество в рамките на програмата и създават условия за постигане на съпоставими резултати от обучението във всички дейности по проекта.

9.3 Приложимост: Използване на наръчника след края на проекта

Проектът CBYSI приключва през февруари 2027 г., но още от началото на първия уъркшоп Наръчникът, Съвместната обучителна програма и партньорството, в рамките на което те са разработени, са замислени с ясна перспектива за тяхното използване и развитие и след края на проекта. След приключване на изпълнението на проектните дейности ще бъде подписано споразумение за сътрудничество между Инспектората на полицията – окръг Долж, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ и Училищния инспекторат на окръг Долж, което ще създаде формална институционална основа за продължаване на съвместните дейности.

Инспекторатът на полицията – окръг Долж потвърди намерението си да продължи да използва обновената спортна зала, симулатора за

шофиране и закупеното обучително оборудване за повишаване на професионалната подготовка на полицейските служители, както и за образователна работа с млади хора от окръг Долж и след приключване на периода на финансиране. Училищният инспекторат на окръг Долж ще продължи да подпомага достъпа до целевите общности. Стопанска академия „Д. А. Ценов“ се ангажира да интегрира съдържанието, свързано с финансовото образование и зелената икономика, в текущия си учебен процес. Училищният инспекторат на окръг Долж се ангажира също да разпространява Наръчника в рамките на училищната мрежа на окръга.

Още от началото на проекта беше предвидено резултатите от неговото изпълнение да достигнат до по-широка аудитория, надхвърляща 240-те преки участници в обучителните дейности. Наръчникът и Съвместната обучителна програма ще бъдат предоставени в печатен формат на всеки участник в края на съответната обучителна сесия и ще бъдат достъпни в дигитален формат чрез институционалните уебсайтове на Инспектората на полицията – окръг Долж, Училищния инспекторат на окръг Долж и Стопанска академия „Д. А. Ценов“, както и чрез комуникационните канали на Училищния инспекторат на окръг Долж, осигуряващи достъп до по-широката училищна мрежа в окръга. И двата документа са разработени на румънски, български и английски език, в печатен и дигитален формат, с цел да бъдат достъпни за други организации и проекти, работещи в сходни области, и да подпомогнат пренасянето и прилагането на идентифицираните добри практики извън рамките на CBYSI.

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ ИЗВЪН ПРЕКИТЕ УЧАСТНИЦИ

Трансграничен документален филм — представя инвестициите в инфраструктура, проведените уъркшопи и обучителни сесии. Филмът ще бъде продуциран на румънски, български и английски език със субтитри, като ще бъде реализиран в 45-минутна телевизионна версия и в три кратки видеоматериала, предназначени за социалните медии;

Заклучителна конференция — организирана от Стопанска академия „Д. А. Ценов“ в Свищов, с участието на всички партньорски институции, представители на образователната система, местните власти и медиите. В рамките на конференцията официално ще бъдат представени финалните версии на Наръчника и Съвместната обучителна програма;

Институционални уебсайтове и училищни мрежи — дигиталните версии на Наръчника и Съвместната обучителна програма ще бъдат разпространявани чрез институционалните комуникационни канали на Инспектората на полицията – окръг Долж, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ и Училищния инспекторат на окръг Долж.

► В какво се състои реалната и дългосрочна стойност?

Нито един от материалните или институционалните резултати на CBYSI не следва да бъде разглеждан самостоятелно. Модернизираната спортна зала на Инспектората на полицията – окръг Долж, специализираното оборудване и обновената учебна база в Свищов представляват ценни ресурси, но тяхната действителна стойност се определя от начина, по който те са интегрирани в обща образователна и институционална рамка. Тази рамка беше изградена в процеса на четирите съвместни уъркшопа, които дадоха възможност на партньорите да формулират обща оценка на потребностите, да разработят и валидират съдържанието на обучението, да подготвят казуси и да задълбочат сътрудничеството между участващите институции.

Преди всичко, най-трайният резултат от проекта се състои в ангажимента на трите партньорски институции от Румъния и България да продължат съвместната си работа и да надграждат постигнатото дълго след приключването на формалното изпълнение на проекта и на периода на финансиране.

★ Настоящият Наръчник е създаден чрез съвместната работа на три институции от две държави. Неговото бъдеще принадлежи на всички, които го използват, развиват и усъвършенстват.

ГЛАВА 10. Заключение и препоръки

10.1. Обобщение на основните констатации и добрите практики

Наръчникът за добри практики представя резултатите от съвместната работа, извършена в рамките на проект ROBG00251 CBYSI (INTERREG VI-A Румъния-България 2021-2027), изградена чрез систематичен анализ, обмен на знания и съвместно разработване на решения, адаптирани към нуждите на младите хора в трансграничния регион. Основното заключение е, че безопасността, развитието и успехът на младите хора изискват цялостен подход, съчетаващ знания, практически умения и отговорно поведение, тъй като младите хора са изправени пред взаимосвързани предизвикателства – от личната и пътната безопасност до информираното вземане на решения, управлението на ресурсите и отговорността, свързана с устойчивостта.

Обучението е най-ефективно, когато е свързано с практически ситуации, поради което Съвместната обучителна програма обединява четири взаимно допълващи се направления: самозащита и лична безопасност; безопасно шофиране за млади хора; устойчиво управление на личните финанси; зелена икономика и КСО. В своята съвкупност те формират единна рамка за справяне със съвременните предизвикателства.

► Основни идентифицирани добри практики:

- **Практическо-ориентирано обучение, което изгражда реални умения** – Опитът показва, че участниците постигат по-добри резултати, когато са активно ангажирани в обучителния процес, а не се ограничават до ролята на пасивни получатели на информация. Практическите упражнения, реалистичните сценарии, казусите и фасилитираните дискусии насърчават развитието на критично мислене, умения за решаване на проблеми, информирано вземане на решения и чувство за лична отговорност. Същевременно тези подходи подпомагат участниците да свързват теоретичните концепции с конкретни ситуации, с които могат да се сблъскат в ежедневието;
- **Сътрудничество между институциите за по-добри резултати** – Обединяването на професионалисти от публични институции, образователни организации и други релевантни заинтересовани страни създаде условия за ефективно сътрудничество, при което различните експертни знания и професионални перспективи се допълваха и обогатяваха взаимно. Този опит потвърди, че справянето със сложните предизвикателства, пред които са изправени младите хора, изисква координирани действия, споделена отговорност и устойчиво междусекторно сътрудничество, а не действия, предприемани от отделни институции;
- **Равни възможности и социално включване на практика** – процесът на подбор на участниците беше разработен така, че да гарантира равен достъп и справедливо участие, независимо от социалните, икономическите или личните обстоятелства. Създадената приобщаваща учебна среда допринесе не само за разширяване на знанията и развитие на уменията на участниците, но и за насърчаване на активното участие, социалното сближаване и равните възможности за всички млади хора;
- **Устойчиви резултати с дългосрочно въздействие** – Наръчникът и Обучителната програма бяха разработени като практически ресурси, предназначени да запазят своята актуалност и след приключването на проекта. Тяхната стойност се определя от възможността за адаптиране към различни условия, практическата им приложимост и потенциала им за продължаващо използване от институции и професионалисти, като по този начин подпомагат бъдещи обучителни дейности, по-широкото разпространение на

добри практики и дългосрочната устойчивост на постигнатите проектни резултати.

Основни заключения, направени от изпълнението на проекта

- сътрудничеството между институции от различни държави подпомага обмена на знания и разработването на по-ефективни решения;
- развитие на младите хора изисква интегриране на знания, практически умения и ценности, формиращи основата на отговорното поведение;
- практическото обучение води до по-устойчиви резултати и по-силна ангажираност;
- равният достъп до обучение и активното включване на различни групи млади хора са от съществено значение за устойчивото развитие;
- разработените модели на обучение могат да бъдат адаптирани и използвани в други региони и инициативи с подобни цели.

★ *Проектът показва значението на образованието за безопасността, самостоятелността и активното участие на младите хора и създава основа за бъдещи инициативи, насочени към техните потребности.*

10.2. Препоръки за институции и специалисти

Подкрепата за младите хора изисква координиран и дългосрочен подход, който преодолява традиционното разделение между образованието, социалните политики, заетостта и обществената безопасност, особено в условията на бързи икономически, технологични и социални промени, свързани с променящите се изисквания на пазара на труда, дигитализацията, нарастващата необходимост от устойчиви решения и все по-голямото значение на личната и обществената сигурност. Подготовката на младите хора вече не може да се ограничава до придобиването на професионални знания; тя изисква и развитие на умения, които подпомагат тяхната самостоятелност, адаптивност и активно участие.

► Препоръки към образователните институции

Съвременната образователна система е изправена пред предизвикателството да преодолее несъответствието между знанията и уменията, които младите хора придобиват в процеса на обучение, и тези, които са необходими за успешната им професионална реализация. Това изисква по-тясно свързване на учебното съдържание с практиката и с потребностите на обществото.

Препоръки към образователните институции

- да включват повече практически ориентирани обучения, свързани с ежедневни житейски ситуации;
- да развиват финансовата грамотност като основна компетентност за самостоятелен живот
- да насърчават разбирането на принципите на устойчивото развитие и зелената икономика;
- да създават възможности за развитие на умения за критично мислене, вземане на решения и управление на риска;
- да използват методи на обучение, основани на участие, практически задачи и реални казуси.

★ Особено важно е образованието да подготвя младите хора не само за конкретна професия, но и за способността да се адаптират към промени, които ще характеризират бъдещата икономическа и социална среда.

► Препоръки за развитие на финансово и екологично образование за младите хора

Европейските икономики се променят съществено под въздействието на дигитализацията, прехода към устойчиви модели и новите модели на потребление и производство.

В тези условия финансовата грамотност и познаването на принципите на устойчивото развитие придобиват все по-голямо значение като ключови компетентности за младото поколение.

Препоръки към институциите и организациите, работещи с млади хора

- да насърчават отговорното управление на личните финансови ресурси;
- да развиват умения за оценка на финансови рискове;
- да повишават разбирането за връзката между личните решения и устойчивото развитие;

- да запознават младите хора с ролята на бизнеса за опазване на околната среда и социалната отговорност.

★ Подобни компетентности са особено важни в условията на икономическа несигурност, промени на пазара на труда и необходимост от по-отговорно използване на природните ресурси.

► Препоръки към специалистите, работещи с млади хора

Преподаватели, обучители, младежки работници и експерти от различни институции имат важна роля за превръщането на знанията в реални умения.

Препоръки към специалистите, работещи с млади хора

- да прилагат интерактивни методи, които поставят младите хора в активна роля;
- да използват реални ситуации и практически примери;
- да насърчават диалога и обмена на различни гледни точки;
- да създават среда, в която всеки участник се чувства подкрепен и включен.

► Препоръки за развитие на трансграничното сътрудничество

Опитът от проект ROBG00251 CBYSI показва, че трансграничното сътрудничество създава допълнителна стойност, която не може да бъде постигната чрез действията на отделните институции.

Съвместната работа между организации от различни държави позволява обмен на знания, сравнение на подходи и създаване на решения, адаптирани към общи предизвикателства.

Препоръки за развитие на трансгранично сътрудничество

- да се насърчават дългосрочни партньорства между институции от различни държави;
- обмен на добри практики в областта на младежкото образование;
- съвместни обучения и инициативи за развитие на компетентности;
- използване на европейските програми като инструмент за изграждане на устойчиви мрежи.

★ Трансграничното сътрудничество не се ограничава единствено до реализиране на отделни проекти. То е реална възможност за изграждане на общо европейско пространство на знания, споделена отговорност и солидарност.

Препоръките, формулирани въз основа на опита от проект CBYSI, показват необходимостта от нов подход към развитието на младите хора – подход, който съчетава образование, практическа подготовка, социално включване и европейско сътрудничество.

Инвестицията в знания, умения и увереност у младите хора е инвестиция в устойчивостта на обществото като цяло. Само чрез съвместни усилия на институции, организации и общности може да бъде създадена среда, в която всеки млад човек има възможност да развие своя потенциал и да участва активно в изграждането на бъдещето на Европа.

10.3. Добавената стойност на трансграничното сътрудничество: Поглед към бъдещето

Една от най-важните характеристики на проект ROBG00251 „Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernizing Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide“ (CBYSI) е, че неговото въздействие надхвърля рамките на отделните дейности и конкретните резултати. Истинската стойност на проекта се проявява в създаването на общо пространство за обмен на знания, опит и идеи между институции от Румъния и България, обединени от една обща цел – да подкрепи младите хора в тяхното личностно и професионално развитие.

► Общи предизвикателства като основа за съвместни решения

Граничните региони по поречието на Дунав са изправени пред сходни икономически и социални предизвикателства, свързани с образованието, професионалната реализация и участието на младите хора. В условията на бърза дигитална трансформация и динамични промени на пазара на труда нито една национална образователна система не може самостоятелно да отговори на всички нововъзникващи потребности. Обединяването на институционалния опит от двете страни на границата – включително експертиза в областта на безопасността и академичен опит – създава предпоставки за разработването на по-пълни и ефективни обучителни решения.

► Силата на партньорството между Румъния и България

Една от най-ценните добавени стойности на проекта е изграждането на устойчиво партньорство между институции от двете държави.

Сътрудничеството между Инспектората на полицията – окръг Долж, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов, Инспектората по образованието – окръг Долж и останалите заинтересовани страни показва, че различните институционални гледни точки могат успешно да се обединят около обща кауза.

В процеса на съвместна работа партньорите не само изпълниха планираните дейности, но и създадоха основа за бъдещо взаимодействие. Обменът на опит, обсъждането на различни подходи и съвместното разработване на обучителни материали допринесоха за изграждането на доверие и взаимно разбиране.

► От проектен резултат към дългосрочна стойност

Създаденият Наръчник за добри практики и разработената съвместна обучителна програма представляват резултати, които могат да продължат да бъдат използвани и след приключването на проекта. Тяхната стойност се определя от съдържанието, което включват и от възможността да бъдат адаптирани към различни образователни среди и различни групи млади хора.

Обучителният модел може да бъде използван от училища, университети, публични институции и организации, работещи с младежи, които търсят ефективни подходи за развитие на практически умения и насърчаване на отговорно поведение. По този начин резултатите от проекта се превръщат в ресурс, който може да бъде споделян, развиван и надграждан в бъдещи инициативи.

► Добавената стойност на сътрудничеството - създаване на устойчив модел с европейско измерение

Една от най-значимите характеристики на проект ROBG00251 – Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernizing Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide (CBYSI) е добавената стойност, създадена чрез обединяването на различни институционални компетентности, професионален опит и национални перспективи в рамките на едно общо европейско пространство за сътрудничество.

Проектът не се ограничи до изпълнението на конкретни дейности и постигането на предварително заложили резултати. Неговият по-широк принос се изразява в създаването на модел за съвместна работа, който показва как институции от различни сектори и държави могат да

обединят усилията си, за да отговорят на реални потребности на младите хора.

Добавената стойност се проявява преди всичко в съчетаването на различни гледни точки и експертен опит. Практическата експертиза на Инспектората на полицията – окръг Долж в областта на личната безопасност, превенцията и развитието на умения за отговорно поведение се допълва от образователния опит и академичния потенциал на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов и Училищния инспекторат на окръг Долж. По този начин се формира цялостен подход, който разглежда младите хора като обучаеми и като активни участници в обществото, които следва да бъдат подготвени за справяне с различни житейски ситуации.

Друга съществена добавена стойност на проекта е разбирането, че съвременното образование на младите хора изисква развитие на взаимосвързани компетентности. Самозащитата и личната безопасност, безопасното шофиране за млади хора, финансовата грамотност, устойчивото мислене и социалната отговорност не представляват изолирани области, а взаимно допълващи се елементи – комплекс от компетентности, които подпомагат младите хора да вземат информирани решения и да участват пълноценно в икономическия и социалния живот.

Особено значение има фактът, че постигнатите резултати са насочени към практическо приложение. Наръчникът за добри практики и Съвместната програма за обучение представляват практически инструменти, които могат да бъдат използвани от различни организации, работещи с млади хора. Те създават възможност знанията и опитът, придобити в рамките на проекта, да достигнат до по-широк кръг от потребители и да бъдат адаптирани към различни образователни и социални условия.

Добавената стойност на проекта се свързва и с неговия принос към ключови европейски принципи – равен достъп до възможности, приобщаване, недискриминация и подкрепа за развитието на всеки млад човек, независимо от неговия социален или икономически произход. Проектът показва, че практическото образование, основано на приобщаването, може да допринесе за създаването на по-равнопоставени възможности за младите хора. Чрез осигуряване на равнопоставено участие и акцент върху умения, приложими в реални

житейски ситуации, проектът подпомага личностното развитие и социалното приобщаване в трансграничния регион.

► Поглед към бъдещето

Проектът ROBG00251 „Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernizing Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide“ (CBYSI) доказва, че устойчивите резултати се постигат, когато партньорството не приключва с последната отчетена дейност, а се превръща в основа за бъдещи инициативи.

Натрупаният опит, изграденото доверие и създадените инструменти създават условия за продължаване на сътрудничеството в области, които ще придобиват все по-голямо значение през следващите години – сигурност, образование, устойчиво развитие, социално включване и развитие на компетентности – както и за разработване на решения с практическа стойност за хората.

В този смисъл проектът CBYSI представлява успешно изпълнена инициатива в рамките на Програмата INTERREG VI-A Румъния – България 2021–2027, и стъпка към по-тясно свързани румънски и български общности, които съвместно работят за създаването на по-сигурна, по-приобщаваща и по-устойчива среда за младите хора. Проектът е пример за това как европейското сътрудничество може да допринася за реална промяна на местно и регионално равнище чрез изграждане на доверие, обмен на знания и разработване на решения с практическа приложимост.

★ Стойността на едно трансгранично партньорство се измерва с промяната, която остава и след приключването на проекта – в знанията и уменията на участниците, в капацитета на институциите и в увереността, че общите предизвикателства могат да бъдат преодолявани чрез съвместни усилия.

Проект ROBG00251 „Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernizing Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide“ (CBYSI) показва, че Румъния и България могат успешно да обединят своя опит и потенциал за разработване на решения с европейска добавена стойност.

Защото бъдещето на младите хора не се определя от границите между държавите, а от готовността за сътрудничество отвъд тях.

БИБЛИОГРАФИЯ И ИЗТОЧНИЦИ

Настоящият Наръчник е разработен въз основа на преглед, анализ и синтез на международно и национално признати политики, стратегически документи и методологични ресурси, разработени и публикувани от Европейската комисия, ОИСР, ЮНЕСКО, Съвета на Европа, Световната здравна организация, Световната банка и други утвърдени международни организации, както и на действащото национално законодателство в Румъния и България.

Посочените източници послужиха като концептуална и методологична основа за съдържанието на Наръчника, като подпомогнаха структурирането и представянето на ключови концепции, образователни подходи, модели на компетентности и примери за добри практики в областите на безопасността и обучението на младите хора, финансовата грамотност, устойчивото развитие и корпоративната социална отговорност.

Съдържанието, представено в настоящия Наръчник, е разработено и адаптирано от авторите в съответствие със специфичните цели на проект CBYSI – ROBG00251, потребностите на трансграничния регион между Румъния и България, както и с общата структура и образователните цели на Наръчника. Интерпретирането, структурирането и интегрирането на информацията са извършени от авторите и не представляват възпроизвеждане на съдържанието на посочените източници.

Библиографията по-долу съдържа основните източници, използвани при разработването на Наръчника:

1. Програмна документация Interreg VI-A Румъния-България, Специфична цел S.O. 4.2;
2. Резултатни документи от семинари 1–4 от архива на проекта CBYSI (ROBG00251);
3. Румънски наказателен кодекс (Закон № 286/2009) – с последващи изменения и допълнения, в сила към момента на написване на проекта;
4. Извънредна наредба № 195/2002 за движението по обществените пътища – с последващи изменения и допълнения, в сила към момента на написване на проекта;

5. Съвет на Европа. (2023). Референтна рамка за компетентност в областта на демократичната култура (CRDC), том 3: Наръчник за прилагане. Страсбург: Съвет на Европа.
6. Cedefop. (2020). Европейски насоки за валидиране на неформално и самостоятелно учене, – актуализация 2020 г. Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз.
7. Европейски съюз и ОИСР. (2023). Европейска рамка за финансова компетентност за деца и млади хора. Париж: OECD Publishing.
8. Европейска комисия. (2023). Европейска рамка за финансова компетентност за възрастни. Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз.
9. Европейска комисия, Съвместен изследователски център (JRC). (2022/2025). DigComp – Европейска рамка за цифрова компетентност на гражданите. Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз.
10. Европейска комисия, Съвместен изследователски център (JRC). (2022). DigComp 2.2: Рамка за цифрови компетентности за гражданите – с нови примери за знания, умения и нагласи. Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз.
11. Европейска комисия. (2022). GreenComp – Европейска рамка за компетентности за устойчивост. Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз.
12. Европейска комисия. (2020). LifeComp – Европейска рамка за ключови лични, социални и образователни компетентности. Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз.
13. Европейска комисия. (2019). Европейски зелен пакт.
14. Европейска комисия. Финансово образование. Генерална дирекция „Финансова стабилност, финансови услуги и съюз на капиталовите пазари“.
15. Рамка за зелени компетентности:
<https://www.navet.government.bg/bg/ramka-za-zeleni-kompetentnosti/>
<https://ec.europa.eu/jrc/en/greengcomp>
16. Global Reporting Initiative (GRI). (2021). Универсални стандарти GRI. Amsterdam: Global Reporting Initiative.

17. GreenComp – Европейска рамка за компетентност в областта на устойчивостта: <https://op.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/bc83061d-74ec-11ec-9136-01aa75ed71a1>
18. ОИСР. (2024). Инструментариум за младежка политика на ОИСР. Париж: OECD Publishing.
19. ОИСР. (2023). Европейска рамка за финансова грамотност за деца и млади хора. Париж: OECD Publishing.
20. ОИСР. (2023). Насоките на ОИСР за мултинационалните предприятия за отговорно бизнес поведение. Париж: OECD Publishing.
21. ОИСР. (2022). Препоръка на Съвета на ОИСР относно финансовата грамотност. Париж: OECD.
22. ОИСР. (2020). Международно проучване на OECD/INFE 2020 за финансовата грамотност на възрастните. Париж: OECD Publishing.
23. Световна банка. (2021). Добри практики за защита на потребителите във финансовите услуги. Вашингтон, окръг Колумбия: Световна банка.
24. Световна здравна организация. (2021). Доклад за глобалната пътна безопасност 2021. Женева: Световна здравна организация.
25. ЮНЕСКО. (2024). Доклад за мониторинг на глобалното образование. Париж: ЮНЕСКО.
26. ЮНЕСКО. (2017). Образование за целите на устойчивото развитие: Цели на обучението. Париж: ЮНЕСКО.
27. Организация на обединените нации. (2015). Трансформиране на нашия свят: Програма за устойчиво развитие до 2030 г.
28. Уеб източници за някои снимки, използвани в Наръчника:
<https://www.alberta.ca/>
<https://treazlavalan.ro/>
<https://learndriving.tips/>

Проект CBYSI - *Cross-Border Youth Safety and Inclusion: Modernizing Training Facilities and Developing a Comprehensive Good Practices Guide*

Редактор на материала: Полицейски инспекторат на окръг Долж, Училищен инспекторат на окръг Долж, Крайова, Румъния
Стопанска академия „Д.А. Ценов“, Свищов, България,
Август 2026 г.

„Съдържанието на този материал не е задължително да представлява официалната позиция на Европейския съюз“

Проектът CBYSI, код: ROBG00251, е съфинансиран от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие по програмата Interreg VI-A Румъния-България.

